

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnads-
arbeten för arméns truppförband; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av
viss överenskommelse mellan kronan och staden Ystad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående förlägningsplats för nytt kliniskt sjukhus i
Stockholm m. m.; och begärdes ordet därvid av

*Ang.
förlägnings-
plats för
nytt kliniskt
sjukhus i
Stockholm
m. m.*

Herr **Olofsson** i Digernäs, som anförde: Herr talman! Jag har ingenting
att säga direkt, såvitt det rör utskottets hemställan, men när vi nu äro inne på
sådana här lasaretsfrågor, skulle jag vilja rikta till herrarna på stockholms-
bänken några ord. Jag fick ligga sjuk i 7 veckors tid före jul på serafimer-
lasarettet på grund av en operation och iakttog där ett mycket störande mo-
ment, som jag tycker, att herrar stockholmare borde försöka bortskaffa, näm-
ligen klockspelet i stadshustornet. Jag hör herrarna skratta, men om ni skulle
bli tvungna att ligga på serafimerlasarettet och höra på detta störande klock-
spel, skulle ni icke skratta. Det är nämligen mycket störande, och jag hörde
flera av sköterskorna säga, att det icke så sällan hände, att patienter, som
ligga där och ha sina nerver uppslitna, fallit i gråt när de hörde detta klock-
spel. Det är en sorglig melodi, som framkallas genom detta spel, och denna
melodi tränger in överallt i salarna. Denna melodi skulle jag vilja översätta
till: »Jag går mot döden vart jag går», ty så ungefär låter melodien. När man
icke blott en gång utan tjugufyra gånger på dygnet skall höra denna klagande
melodi, är det verkligen störande. Jag skulle vilja hemställa till herrar stock-
holmare att göra något för att åtminstone draga in på detta spel. Det vore väl
nog, om man spelade en gång på dagen och då helst vid middagstiden. Detta
spel oroar som sagt de sjuka, och jag blev själv ganska störd av det spelet,
ty när man ligger på sjukhus, vill man ha lugn och ro. Bullret från
gatan av förbipasserande spårvagnar och dylikt är icke så störande som denna
klagande melodi. Det blir det samma som när man hör en klocka, att man
till sist icke hör att den går. Men detta klockspel är som sagt mycket störande
och jag har som nämnt fått flera uppgifter från sköterskor, huru en och annan

Ang.
förläggnings-
plats för
nytt kliniskt
sjukhus i
Stockholm
m. m.
(Forts.)

patient fallit i gråt varje gång han hörde detta spel. Vad detta oroande moment innebär förstår icke den, som icke legat sjuk, men den som har fått sina nerver upprivna, förstår det och inser, att detta störande moment ovillkorligen bör avskaffas. Om herr ecklesiastikministern varit här, hade jag vänt mig till honom med en vädjan om hans hjälp, därest icke stockholmarna själva förmå något för att avskaffa eller åtminstone inskränka detta spel.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men jag har velat föra detta på tal, ty det är icke såsom det bör vara i detta fall.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av väckt motion om anslag till tryckning av redogörelse för de ecklesiastika boställena i Kopparbergs län; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till anstalter för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang.
utvidgning av
Piteå hospital
och asyl m. m.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Piteå hospital och asyl m. m. yttrade

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande, trots att jag låtit anteckna en reservation till detta betänkande, men jag har ansett mig böra så att säga vända på den sats, som finns i propositionen nr 49 på sid. 19 i ett uttalande av departementschefen. Han förklarar, att han redan nu anser sig böra framhålla, att »starka skäl synas mig hava från medicinalstyrelsens sida framlagts för att utförandet av arbetena i fråga böra anförtros åt sistnämnda styrelse». Jag skulle vilja vända på den satsen och säga, att det icke varit starka skäl anförda för att icke lämna detta byggnadsarbete till byggnadsstyrelsen, då nu i alla fall av statsmakterna inrättats en särskild byrå i byggnadsstyrelsen just för att taga hand om de offentliga byggnaderna, även av det slag, varom nu är fråga. Jag har velat säga dessa ord, därför att jag, då jag sade ungefär detsamma i statsutskottet, icke tagit någon position till frågan men självfallet ansåg, att i första rummet borde byggnadsstyrelsen komma i fråga att få detta bygge till uppförande. Jag hoppas, att det skall komma att visa sig, att vid den prövning, som Kungl. Maj:tt skall ägna detta ärende, i fråga om åt vem bygget skall överlämnas, det skall befinnas, att den institution, som är särskilt utrustad därför i tekniska och andra avseenden, nämligen byggnadsstyrelsen, också skall komma att få utföra detta byggnadsföretag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av väckta motioner angående utvidgning av Vadstena hospital föredrogs; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av väckta motioner om anslag till påbörjande av en järnväg från Övertorneå till Pajala. Därvid anförde:

*Ang.
järnväg från
Övertorneå till
Pajala.*

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! I egenskap av motionär i denna för övre Norrland, för dess gränsbygd och kanske framför allt för hela nationen så stora och viktiga fråga ber jag att få yttra några ord. Jag skall därvidlag icke ge mig till att återupprepa alla de skäl, som både i tal och skrift anförts för bifall till de krav vi här motionsvis framställt. De äro av kammarens ledamöter väl kända, och ett återupprepande nu förändrar säkerligen icke utgången. Det är ej heller min avsikt att framställa något särskilt yrkande. — Detta vore väl meningslöst som frågan nu ligger. Vi torde få nöja oss med och anse, att vi, ändock vi ej fått våra krav tillgodosedda, ändå ha kommit ett steg på vägen mot målet. Utskottet synes mig ha behjärtat behovet och har yttrat sig välvilligt men säger sig på grund av finansiella svårigheter eller, såsom utskottet uttrycker sig, »stora ekonomiska vanskligheter» icke kunna tillstyrka bifall till den gjorda framställningen. Under vanliga förhållanden brukar jag för min del respektera sådana skäl, men jag måste säga, att i detta fall har jag svårt att göra det. Jag vågar påstå, att om herrarna kände till de i dessa gränstrakter nu rådande förhållandena, är jag förvissad om att självbevarelsedriften skulle göra, att de ekonomiska skälen för avslag å motionerna ej skulle väga så tungt, som de nu få göra. Det kan tänkas, och det torde föreligga en viss risk för att sådana värden, som ej gärna kunna återförvärfvas med pengar, kunna gå förlorade, om ej åtgärder i tid vidtagas för att behålla dem. Jag vill hoppas, att om frågan nu faller, den har fallit framåt, och att statsmakterna — statens organ på detta område — ej försumma att vidtaga sådana åtgärder, som med det snaraste och innan någon svårbotlig skada skett resultera uti en verklig förbindelse Övertorneå—Pajala och det övriga Sverige. Jag ber herrarna observera, att detta är ej endast ett norrlandsintresse. Det är fastmera ett hela Sveriges intresse, som det här gäller. Ifrågavarande kommunikationslinje utefter gränsen är nödvändig för att leda den svenska finnbygdens ekonomiska intressen över till svenska affärscentra. Låter man de ekonomiska intressena löpa över till järnvägen på finska sidan, så följa snart och alldeles själfvallet de kulturella intressena samma väg. Det ligger i sakens natur. Därför är det viktigt med en verkligt effektiv gränskommunikation. Den nu omtalade och förordade busstrafiken kan aldrig komma att ersätta järnvägen. Vid en järnväg är det ju så — det har erfarenheten visat både uppe i Norrland och tidigare nere i landet — att varje station verkar som en fredlig fästning och ett litet kulturcentrum för sig, som verkar spännande för strävandena öster ifrån och som spridare av den svenska nationalitetskänslan. Vid en omnibuslinje får man naturligtvis inga sådana fredliga fästen. Järnvägsstyrelsens och utskottets resonemang visar, att de vid bedömandet av denna fråga uteslutande se på slanten och vad som enligt deras mening direkt bär sig. De se endast efter vad som kommer in i eller går ut ur järnvägs-kassorna och synas ha föga eller alltför liten blick för eller intresse av övriga värden, som här måhända stå på spel.

Jag är angelägen om att starkt få betonat, att denna fråga icke är en speciell norrbottensfråga utan en fråga, som berör hela nationen, och jag önskar, att jag kunde bidra till att fästa uppmärksamheten hos och öppna ögonen på nationens organ, så att de sågo upp litet ifrån kassakistorna, åtminstone så pass, att de finge syn på vad som i övrigt står att vinna eller vad som eventuellt kan förloras, om man stirrat sig blind på en punkt. Man torde observera,

Ang.
järnväg från
Övertorneå till
Pajala.
(Forts.)

mina herrar, att våra grannar på andra sidan gränsen uppenbarligen ha en annan och vidsträcktare syn på denna sak än vi svenskar ha. Det är väl ingen, som tror att dessa ha större och bättre ekonomiska möjligheter än vi ha här i Sverige, men de ha ej stirrat sig blinda på sekinerna. De ha tydligen blicken öppen för den betydelse en sådan gränskommunikation har ej allenast för gränstrakten utan för hela landet. De ha ej större behov av en järnväg på den sidan än vi ha på svenska sidan. Här är det visserligen fråga om 10 à 12 miljoner kronor, och detta är ju en stor summa. Men i anseende till sakens vikt och stora betydelse och med fäst uppmärksamhet på de hundratals miljoner kronor årligen, som denna landsända ger svenska staten, så borde knappast någon tvekan råda; och vi förvänta för den delen — och vi ha rätt att förvänta — att statens organ utan att vila på hanen genast sätta i gång med den ytterligare undersökning, varom utskottet i sitt utlåtande talar, och vi hoppas livligt, att denna måtte föra till ett positivt och såväl för landet i dess helhet som för gränsbefolkningen betryggande och gott resultat.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord med anledning av att järnvägsstyrelsen och statsutskottet i så hög grad ha använt ekonomiska synpunkter vid bedömandet av denna fråga. Jag förstår visserligen mycket väl, att järnvägsstyrelsen och likaså statsutskottet finna det nog så betänkligt att belasta blivande budgeter med utgifter för täckande av de förluster, som uppstå vid driften av en järnväg av detta slag. Men å andra sidan skulle jag vilja säga, att det borde dock beaktas, att Norrbottens statsbanor under normala förhållanden ge en mycket stor nettoavkastning. Ty om man summerar ihop plus och minus med avseende å Norrbottens statsbanor, så blir det, även om det går åt vissa utgifter för att täcka förluster på kulturbanorna, under normala förhållanden en synnerligen betydande nettovinst — jag tager då givetvis ej hänsyn till utgifterna för kapitalets förräntning m. m.

Detta har vid upprepade tillfällen påpekats, och jag vill särskilt betona, att under en normal period före krisen — och jag är övertygad om att vi åter skola komma dit igen — gävo Norrbottens statsbanor icke mindre än 24 procent av statens järnvägars överskott. En fjärdedel av statsbanornas överskott härledde sig alltså från Norrbotten.

Jag måste säga, att när man kan konstatera detta förhållande, tycker jag, att det kan vara ganska rimligt, att någon större del av detta netto får användas för täckande av förlusten på de kulturbanor, som finnas där uppe och vilka vi för vår del skulle vilja utöka även med den järnväg, varom här är fråga.

Härutöver skulle jag vilja peka på det förhållandet, att under samma normala period, varom jag förut talade, lämnade Norrbottens statsbanor i medeltal en nettoavkastning av 6.39 procent på det i banorna nedlagda kapitalet, under det att genomsnittet för hela riket var 3.80 procent. Det är siffror, som tala och som, enligt mitt sätt att se, i hög grad motivera, att man icke drar sig alltför mycket för att lämna något tillskott för att bygga banor där uppe i Norrbotten.

Sedan är det ytterligare en synpunkt, som jag skulle vilja ha fram i detta sammanhang. Det pågår för närvarande två järnvägsbyggen i Norrbotten, nämligen dels järnvägsbygget fram till Arvidsjaur, dels järnvägsbygget på Inlandsbanan fram till Jokkmokk. Bägge dessa järnvägsbyggen torde om något år eller så komma att fullbordas, varvid hela arbetarstammen och den övriga personal, som användes vid dessa järnvägsbyggen, kan komma att bli utan arbete. Jag måste säga, att nog är det ändå ganska betänkligt, att i en tid som den nuvarande, då arbetslösheten är så stor, ställa dessa män-

niskor på bar backe och icke vidtagna några åtgärder för ett fortsatt järnvägsbyggande. Hitintills har det i allmänhet varit på det sättet, att, när man har fullbordat en viss järnväg, har järnvägsstyrelsen och statsverket ansett det vara synnerligen lämpligt, att man började bygga en ny banlinje och dit överförde både den tekniska och kamerala personalen ävensom arbetarna. Jag tror, att detta har varit en synnerligen god princip, och även från den utgångspunkten skulle jag finna det synnerligen lämpligt, att man planerade bland annat byggandet av den järnväg, varom här är fråga.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, skulle jag för min del mest vara benägen att yrka bifall till motionen. Då emellertid huvudmotionären själv har frånfällt detta, skall icke heller jag göra något yrkande. Jag erkänner också, att statsutskottet i sitt utlåtande givit oss en förhoppning om, att det ganska snart skall bli möjligt att förverkliga byggandet av denna bana. Jag för min del tar fasta på detta uttalande, och jag lägger i detsamma på sätt och vis ett löfte från utskottets medlemmar, att de inom en snar framtid — jag hoppas redan till nästa år — skola vilja vara med om att göra något för ett påbörjande av detta bygge. Det är ju dock på det sättet, att riksdagen år 1921 anvisade ett anslag för utredning om byggandet av banan. Man kan väl säga, att i detta beslut ligger på sätt och vis ett principuttalande från statens och riksdagens sida, att man skall göra något, och folket där uppe i bygderna har fattat saken på det sättet. De ha trots — och de ha haft goda skäl för den uppfattningen — att bakom detta anslag, som då beviljades, låg en avsikt, att det verkligen skulle göras något med avseende å denna järnväg.

När nu som sagt huvudmotionären icke ställt något yrkande och statsutskottet enhälligt gått på avslag, skall jag icke heller göra något yrkande, men jag hoppas, att det uttalande, som gjorts från statsutskottets sida, kan tolkas som ett bestämt löfte om, att vi snart skola kunna fatta beslut i riksdagen om igångsättande av byggandet av den ifrågavarande järnvägen.

Herr Grapenson: Herr talman, mina herrar! Det väsentliga, som kan sägas i denna fråga, är redan sagt här i kammaren och ännu mera utförligt behandlat i de skrivelser, som i samband med detta ärende kommit statsutskottet och även i viss mån riksdagens medlemmar till handa. Jag skall därför icke bli mångordig, men jag anser mig dock med hänsyn till frågans vikt böra säga några ord.

Jag vill härvid fästa mig vid ett par synpunkter, som anförts i statsutskottets utlåtande. Den första är kostnadssynpunkten. Jag vill givetvis icke uttala mig om den beräkning, som man har gjort angående kostnaden för själva banans anläggande. Det är ju tydligt, att de personer, som verkställt denna utredning och uppställt de siffror, vilkas slutresultat blir 11,400,000 kronor, äro i ojämförlig grad vederhäftigare i detta stycke än undertecknad. Däremot står jag frågande inför den andra siffran, då man uppskattar det direkta driftunderskottet till 250,000 kronor. Jag känner icke till de förutsättningar, varpå denna beräkning bygger, ej heller vad man tagit hänsyn till vid insamlandet av material för beräkningen i fråga, men jag måste dock säga, att det förefaller mig, som om denna siffra vore väl hög. Det tyckes mig att man icke kan ha tagit hänsyn till alla de omständigheter i fråga om frakter och persontrafik, som härvidlag kunna tänkas ifrågakomma, om vi blott ha banan färdig i tid och icke komma i sista hand. Jag vill icke här närmare gå in på den tanke, som ligger bakom vad jag uttalat, men jag har dock velat antyda, att det enligt min uppfattning finns mycket stora utsikter, att driftunderskottet icke skall uppgå till detta avsevärda förlustbelopp av en kvarts miljon

Ang.
järnväg från
Övertorneå till
Pajala.
(Forts.)

Ang.
järnväg från
Övertorneå till
Pajala.
(Forts.)

kronor, utan att det i stället kan under vissa förhållanden högst väsentligt reduceras, ja kanske till och med helt uteslutas.

Den andra synpunkten, som jag ville beröra, gäller den ifrågasatta automobiltrafiken. Givetvis kommer en sådan anordning att i mycket hög grad förbättra trafikförhållandena å nu ifrågavarande vägsträcka, men en automobilinje kan dock icke tillfredsställa de anspråk, som här måste ställas på en tidseffektiv trafik. Säkerligen skulle denna järnväg komma att transportera en del tungt gods. Jag tänker särskilt på en sådan artikel som tjära. Tjärbränningen har tidigare varit rätt så allmän och är även nu tämligen vanlig i de trakter, som denna bana skulle beröra. Under förutsättning, att konjunkturen för denna vara ställer sig någorlunda gynnsam, kan man motse en väsentlig transport av tjära, men härtill lämpar sig ju icke en automobilinje.

Vidare är att märka, att vi endast på ett par mils avstånd från Pajala ha ett rätt stort järnmalmsfält, vilket icke ännu tagits i anspråk för brytning och kanske icke heller för en tid framåt behöver tagas i anspråk, men det kunde ju dock från nationalekonomisk synpunkt vara tryggt och värdefullt att ha detta malmfält lätt tillgängligt i trafikhänseende, om ett oförmodat behov av just sådan malm, som ifrågavarande fält innehåller, skulle uppstå.

Jag skall, herr talman, nöja mig med det anförda och be att i övrigt få instämma i vad här anförts av herrar Nilsson i Antnäs och Hage.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet dels i min egenskap av ledamot i utskottet, dels därför att jag medverkat till det omtalade lilla anslagsbeloppet för några år sedan för en utredning av denna fråga. Jag vill till herr Hage säga, att en begäran om utredning innefattar icke blott ett löfte om tillkomsten av det företag, som det då är fråga om, utan det innebär kanske framför allt en önskan att få ekonomiskt klarlagt, huruvida det överhuvud taget är möjligt. I det föreliggande fallet har det visat sig icke vara möjligt. På basis av den utredning, som järnvägsstyrelsen har verkställt, torde även herr Hage, fastän norrbottning, nödgas erkänna, att det vore mer eller mindre vansinnigt att utan vidare, som motionärerna här ha begärt, sätta i gång ett sådant företag.

Jag vill framhålla, att utskottet verkligen har varit mycket hyggligt, för att använda ett milt uttryck. Vi ha visat så stort tillmötesgående mot motionärerna, som man i en sådan fråga, som ligger så pass illa till ekonomiskt, kan begära. Jag är ju icke precis känd för att vilja motarbeta vare sig norrlänningarnas eller några andras järnvägsföretag, men jag måste säga, att ibland nödgas man göra halt, och det har man gjort i detta fall, ty utredningen visar alltför skrämmande siffror.

Jag kanske också kan få upplysa kammarens ledamöter om att vi på avdelningen fått del av såväl landshövdingens synpunkter som också av en där uppe stationerad prästmans, och lägger jag så till, att biskop Bergqvist i statsutskottet givetvis har lagt all sin talang och sin kraft i vågskålen för detta förslag, så förstå herrarna, att ni icke med skäl kunna vara annat än relativt, åtminstone hoppas jag det, tacksamma för vad statsutskottet har skrivit i detta fall, ty det innebär i alla fall, att man skall försöka att på andra vägar hjälpa dessa trakter i trafikhänseende, och jag hoppas för min del också, att det skall bli möjligt, fastän det icke direkt blir en järnväg.

Beträffande den sista av herr Hage framförda synpunkten kan jag i detta sammanhang säga, att jag verkligen för min del fått mottaga åtskilliga skrivelser ifrån den personal, som är anställd vid statens järnvägars byggnadsföretag. På den punkten delar jag herr Hages uppfattning, att man bör försöka göra något för att åtminstone icke bara skicka i väg dessa gamla järnvägsarbetare, av vilka många i 15 å 20 år ha sysslat med och ägnat den bästa delen av

sitt liv åt statens järnvägsbyggen. När man i alla fall har en plan fastställd för Norrlands järnvägsbyggnader, som riksdagen upprepade gånger har godkänt, tycker jag, att man bör taga hänsyn till detta lilla faktum i den stora ekonomiska fråga, som heter arbetarstockens vidmakthållande. Den hänsynen bör man taga, att man åtminstone fullföljer vad riksdagen redan har beslutat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lövgren** i Nyborg: Herr förste vice talman! Jag är naturligtvis liksom de övriga norrbottensrepresentanterna tacksam, varje gång riksdagen ställer sig välvillig till utvecklingen av kommunikationsnätet där uppe. Men i denna fråga vill jag säga, att jag har en fråga om de övriga norrbottensrepresentanterna avvikande mening, icke på det sättet, att icke jag också menar, att bandelen mellan Övre Torneå och Pajala bör komma till utförande en gång, men jag tycker, att när man ännu icke anknutit järnvägsnätet till en hamn i översta Norrbotten, bör man icke lägga ned mera penningar på järnvägar långt inne i landet. I Haparanda har man t. ex. 12—14 km. landsväg, innan man kommer fram till en hamn, som kan anlöpas av fartyg, och Tornedalen är alldeles säkert mest betjänt av, att en järnvägsbit drages ned till en ordentlig hamn, där stora fartyg kunna anlöpa och där man kan få tullbehandling av det gods, som skall till Torne älvdal. Man kommer då ifrån den dyra omlastning, som nu sker, därför att man måste förtulla i Luleå eller i andra hamnar längre ned. Jag anser därför, att det är riktigt, att man löser kommunikationsproblemet vid kusten, innan man går längre med järnvägen. Jag tror, att det kommer att bilda en väl så effektiv spärr gent emot de påträngande makterna ovanifrån, som om man först bygger där uppe.

Vidare yttrades ej. Kammarén biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs vart för sig statsutskottets

utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; och

memorial, nr 104, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 6, punkt 22:o) angående anslag till statsunderstödda fiskehamnar.

Kammarén biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 8.

Till avgörande företogs nu bevillningsutskottets betänkande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 24 februari 1927 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 185, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid betänkandet fogat förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

Ang.
járnväg från
Övertorneå till
Pajala.
(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)

inom första kammaren:

nr 213 av herrar *Jönsson* och *Pålsson*;

nr 221 av herr *Carl A. Carlsson m. fl.*; och

nr 225 av herrar *P. Adolf Dahl* och *Frändén*; samt

inom andra kammaren:

nr 315 av herr *Månsson* i *Erlandsro m. fl.*;

nr 328 av herr *Röing*;

nr 329 av herr *Sävström m. fl.*; och

nr 335 av herr *Forssell m. fl.*;

dels ock två under motionstiden vid riksdagens början väckta motioner, nämligen nr 112 i första kammaren av herr *Georg Dahl* och nr 227 i andra kammaren av herr *Anderson* i Storegården.

Herrar *P. Adolf Dahl* och *Frändén* samt herr *Forssell m. fl.* hade uti sina motioner yrkat, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Övriga motioner avsågo ändringar dels i det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget, dels ock i gällande förordning angående försäljning av pilsnerdricka.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas och med anledning av motionerna I: 221 och II: 329 samt med avslag å motionerna I: 112, I: 213, I: 225, II: 227, II: 315, II: 328 och II: 335, för sin del antaga ett i betänkandet intaget förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Wohlin*, *Boman*, friherre *Beck-Friis*, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen och *Nylander*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition som utskottets förslag;

av herr *Lövgren* i Nyborg; samt

av herr *Björklund*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! De av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i pilsnerdricksförordningen ha ju föranletts därav, att man ansett, att här och var på rikets landsbygd konstaterats vissa missförhållanden i ordnings- och nykterhetshänseende, vilka haft samband med utövandet av tillverkares försäljningsrätt, särskilt då i vad angår försändande efter rekvisition och försäljning till avhämtning. Propositionen har nu utgått från den uppfattningen, att pilsnerdricka visserligen i allmänhet är en ganska ofarlig dryck, men att så ingalunda är förhållandet vid omättlig konsumtion, eller om drycken i avsevärd omfattning användes som påfyllnad till en kanske i och för sig måttlig kvantitet av spritdrycker, samt att missförhållandena varit relativt sällsynta, men att de, när de förekommit, varit nog så allvarliga. Då jag ansett mig böra ansluta mig till denna uppfattning, har jag gjort det både på grund av mera vetenskapliga uttalanden om drycken som berusningsmedel och på grund av ganska talrika och obestriddligen påvisade fall av berusning genom pilsnerdricka. Den motsatta uppfattningen och uppfattningen, att det är alldeles överflödigt med någon lagstiftning mot miss-

förhållandena, måste därför betecknas som icke hållbar, och den står ej heller i överensstämmelse med 1925 års riksdagsskrivelse i ämnet. Att, som jag har tyckt mig kunna konstatera, motståndet mot den ifrågasatta nya lagstiftningen kommer närmast från städerna och kanske mest från storstadsrepresentanter, synes mig något egendomligt, eftersom den ifrågasatta lagstiftningen ju närmast avser landsbygden. Förhållandet är så mycket mera egendomligt, som det icke riktigt stämmer med den återhållsamhet med avseende å meddelande av tillstånd till *utskänkning* av pilsnerdricka, som iakttages ganska allmänt av myndigheterna i städerna, t. ex. i Stockholm. Jag har under utövändet av min nuvarande befattning haft tillfälle att se exempel på hurusom ansökning om utskänkning här i Stockholm avslagits, tydligen på grund av att man med hänsyn till vissa förhållanden varit rädd för dryckens egenskap av berusningsmedel; annan anledning har ej förefunnits att säga nej till föreliggande ansökan.

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

Nu har ju utskottet anslutit sig till propositionens *utgångspunkter*, och det har också i allt väsentligt godkänt propositionens *sakliga* innehåll. — Huruvida de ganska talrika *omformuleringar* och *omplaceringar* av lagrummen som utskottet ifrågasatt, äro till det bättre, vill jag lämna å sido i detta sammanhang. Jag vill blott säga, att jag icke betvivlar, att det arbete, som i detta hänseende utförts inom utskottet, har sitt värde från skönhetssynpunkt. — De väsentliga sakliga förändringarna i vad Kungl. Maj:t har föreslagit synes utskottet självt anse vara de, som röra kontrollstyrelsens befattning med hela saken, d. v. s. det spörsmål, som varit mest omtvistat under förarbetena till författningsförslaget. Jag vill härvidlag erinra om att kontrollstyrelsen enligt propositionen förutsattes skola hava tillsyn över utövningen av den försäljningsrätt, varom jag nyss talat, samt att kontrollstyrelsen skulle söka att i samarbete med tillverkarna åvägabrunga lämpliga anordningar i syfte att förhindra oordningar och dylikt. Detta enligt styrelsens eget förslag. På denna punkt ha tillverkarna och, som jag tror, överhuvud taget alla varit ense med kontrollstyrelsen; och det lär väl också vara så, att icke ens reservanterna inom utskottet haft något att däremot erinra. Men när kontrollstyrelsen därjämte ifrågasatte, att från länsstyrelsen till kontrollstyrelsen skulle överflyttas befogenheten att besluta om inskränkningar i eller förbud mot utövändet av tillverkares försäljningsrätt, då åtgärder på frivillighetens väg icke kunde åstadkommas, så har jag ansett mig böra taga ståndpunkt mot kontrollstyrelsen. Då både utskottsmajoriteten och reservanterna intaga samma ståndpunkt, lär därom intet vidare vara att säga.

Utskottsmajoriteten har varit ense med Kungl. Maj:t om lämpligheten av att kontrollstyrelsen skulle utöva tillsyn och söka inleda det samarbete, som sålunda både av kontrollstyrelsen och tillverkaren funnits önskligt. Men utskottet har så till vida skilt sig från Kungl. Maj:t, att utskottet ansett, dels att i själva författningen borde ges direktiv, efter vilket kontrollstyrelsen därvid skulle handla, och dels ansett, att det vore olämpligt att kontrollstyrelsen i residensstäderna skulle ha ett ombud, vilket som bekant föreslogs i propositionen. Utskottet har, såvitt jag kan förstå, menat, att kontrollstyrelsen kan utöva alla de funktioner, som kunna tänkas ifrågakomma, exempelvis föra talan inför länsstyrelsen och taga del av tillverkares försäljningsböcker utan att ha något ombud.

Om det är sant, att många vägar bära till Rom, så vill jag gärna medge, att vad utskottet föreslår är en framkomlig väg, ehuru jag måste säga, att denna väg både formellt och reellt icke är så lämplig som regeringsförslaget. Vad först direktivet angår, så innebär utskottsförslaget, att i författningen skulle intagas en uttrycklig bestämmelse, att kontrollstyrelsen vore befogad att avfordra tillverkaren förklaring samt tala om för honom lagens bestämmelse och

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.

(Forts.)

syfte. Att intaga en föreskrift om en viss befogenhet för ämbetsmyndighet utan att samtidigt angiva en legal skyldighet för den enskilde att ställa sig vederbörandes ingripande till efterrättelse, synes mig en smula oformligt. Om det nu skall vara nödvändigt med uttrycklig föreskrift om denna uppgift för kontrollstyrelsen, med andra ord, om man vill stadga, att kontrollstyrelsen har denna *skyldighet*, förefaller det mig, som om bestämmelsen helst bort ha sin plats i den av Kungl. Maj:t utfärdade instruktionen för kontrollstyrelsen. Jag kan icke tro, att utskottets ståndpunkt här har föranletts av någon misstro till Kungl. Maj:t. Jag kan så mycket mindre göra det, som utskottet i motsats till Kungl. Maj:t ansett, att åt Kungl. Maj:t borde anförtros att meddela föreskrifterna angående propositionens köpareförteckning, vilken utskottet — för att erhålla en parallell till hemsändningen av varor från större affärer — döpt om till *kvittensbok*, samtidigt med att utskottet strukit alla propositionens positiva bestämmelser om kvittering och dylikt. Jag har ansett mig skyldig säga detta, men samtidigt ytterligare betona, att det av mig anmärkta förhållandet givetvis icke utgör ett sådant fel hos utskottsförslaget, att det för den skull icke skulle vara acceptabelt.

Vad sedan angår frågan om initiativ hos länsstyrelsen, förhåller det sig så, att det varken enligt Kungl. Maj:ts förslag eller enligt utskottets skulle i förordningen finnas något som helst hinder för kontrollstyrelsen att vidtaga en åtgärd, som avser att hos länsstyrelsen få till stånd inskränkande föreskrift eller eventuellt förbud. Såvitt jag kan förstå innefattar icke den *allmänna* bestämmelsen om befogenhet för länsstyrelsen att ingripa något hinder för att kontrollstyrelsen gör ansökan därom. Ty vem som helst kan göra sådan ansökan. Det förefaller mig därför, som om den *särskilda* bestämmelse, som utskottet i detta avseende ifrågasatt, är skäligen överflödig. Men *om* nu en bestämmelse erfordras, borde även den lämpligen haft sin plats i instruktionen, såsom avseende en av kontrollstyrelsens tjänsteuppgifter.

Men, frågar man, varföre då detta ombud, som av Kungl. Maj:t föreslagits? Jo, helt enkelt därför, att jag föreställt och fortfarande föreställer mig, att det knappast är möjligt för kontrollstyrelsen att i avlägsna bygder effektivt utöva den tillsyn varom är fråga och vidtaga de åtgärder, som kunna ifrågasättas, utan att ha någon som företräder styrelsen i bygderna tillfälligt eller stadigvarande. Jag har då ansett det vara lämpligare, att ombudet bleve litet mera stadigvarande och för alla känt, än att än den ene än den andre, kanske okända hjälpare, anlitas. Dessutom synes det mig alldeles ofrånkomligt, att kontrollstyrelsen i *vissa fall* måste anlita något ombud uti dessa avlägsna trakter. Det kan väl icke vara meningen, att kontrollstyrelsen i egen hög person, d. v. s. överdirektören och vederbörande byråchef, skall resa upp kanske till Norrbotten för att titta på en försäljningsbok — om en titt behövs — eller för att personligen tala med tillverkare och länsstyrelse. Jag kan sålunda icke se annat än att *någon särskild person allt emellanåt behöver anlitas och bemyndigas att biträda styrelsen*. Skulle kontrollstyrelsen anlita en eller annan av sina inspektörer, är jag förvissad om att han lika väl oftast måste ha någon anknytning till person bland ortsbefolkningen och framför allt, att han med sina långa resor icke bleve billigare än förslagets mycket förkättrade ombud, detta ombud, som i tidningspressen, i motioner och slutligen i bevillningsutskottet fått så stora dimensioner, gjorts till *befattningshavare* med vådliga utgiftsperspektiv och med befogenhet av en slags lagens väktare, närmast jämförlig med J. O. och M. O., men som, fränsett att han skulle ha rätt att titta på köpareförteckningen och försäljningsboken, icke skulle ha någon annan befogenhet än vilken som helst medborgare.

Jag hade aldrig föreställt mig, att det var något så förnämligt, jag ifråga-

satte, då jag tog upp detta förslag om ombud. Jag trodde, att det var något ganska naturligt och alldagligt med en massa motsvarigheter i tidigare författningar. När rusdrycksförsäljningsförordningen innehåller föreskrift, att det skall finnas ett utav kontrollstyrelsen förordnat särskilt ombud, för vilket tillverkaren av rusdrycker skall tillhandahålla sina handelsböcker, icke har jag hört talas om att den personen skulle vara »brännvinsombudsman»; och när — om vi alltså hålla oss inom kontrollstyrelsens verksamhetsområde — i förordningen om tobaksmonopolet det talas om ett av kontrollstyrelsen förordnat ombud, som skall hava tillsyn över tobaksodlingen, icke har han blivit »tobaksombudsman». För övrigt får jag vördsamt anmäla, att man kan ifrågasätta, om icke den stolta benämningen »P. O.» i själva verket borde anses vara reserverad för det ombud, som enligt pensionsförsäkringslagen pensionsstyrelsen har att utse i vederbörande ort. Hittills har jag aldrig hört de nu nämnda eller andra dylika ombud betecknas såsom befattningshavare och att de skulle draga stora löneutgifter. Själv hade jag tänkt mig, att det skulle ligga närmast till, att kontrollstyrelsen skulle som sitt ombud, om så befunnas lämpligt, utse sin representant i systembolaget och att denne skulle kunna nöja sig med ett årligt arvode — jag tror icke, att han får så mycket att göra — av kanske 200—300 kronor. Hela årsutgiften skulle då inskränka sig till någonting mellan 5,000 och 10,000 kronor. Jag vill till sist säga, att jag hoppas, att även om utskottsförslaget accepteras, förhållandet blir ungefär detsamma som i propositionen är tänkt. Kontrollstyrelsen kommer, som jag hoppas, att icke bara göra så, att den skickar ut sina inspektioner, utan den kommer att, då det behövs, försöka höra sig för hos vissa pålitliga och opartiska, mera permanent anlitade personer angående de förhållanden, varom är fråga.

Utskottet har kritiserat Kungl. Maj:ts förslag, och utskottet har fått kritik av andra, som säga, att vad utskottet föreslår är lika vådligt, ja kanske ännu vådligare än vad Kungl. Maj:t ifrågasatt. När jag nu sökt påvisa, att vad Kungl. Maj:t föreslagit i själva verket icke varit »vådligt», tror jag mig därmed också hava påvisat, att, i stort sett, något vådligt icke heller ligger i vad utskottet ifrågasätter. Jag har med min kritik velat reducera P. O. till hans rätta proportioner, beröva honom den jätteskepnad, vari det enligt mitt tycke goda pilsnerdrickats målsmän klätt honom och vari han fått fara land och rike omkring för att till sist även dyka upp i och skrämja självaste bevillningsutskottet. Jag har med min kritik också velat säga, att den väg, utskottet föreslår, synes krokigare än den, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, men att den i själva verket ligger mycket nära Kungl. Maj:ts väg och vid användningen bör komma att göra det än mera. Jag har icke med min kritik velat underskatta värdet av det intresserade arbete, som otvivelaktigt utförts inom bevillningsutskottet, och icke heller har jag underskattat de svårigheter, som säkerligen mött att komma fram genom all den opinions- och alltså dimbildning, som skapats kring det kungl. förslaget. Jag tror, att utskottsförslaget kan, förståndigt tillämpat, giva vad som åsyftas. Jag tror, att liksom man givetvis har överdrivit pilsnerdrickskonsumtionens vådor, så har man också högst betydligt överdrivit de olägenheter, som genom en något skärpt lagstiftning skulle komma att orsakas tillverkare och allmänhet. I sakernas nuvarande läge anser jag mig därför för min del kunna i allt väsentligt acceptera utskottets förslag, och jag hemställer till kammaren att göra detsamma.

Innan jag släpper ordet, vill jag beröra en sak, som jag särskilt fäst mig vid i reservanternas uttalanden. Det säges i reservationen, att enligt majoritetsförslaget kontrollstyrelsen, därest landsfiskal eller annan åklagare icke enligt styrelsens anvisningar väcker åtal, skulle hava att hos justitiekanslersämbetet anmäla vederbörande, detta om man tar in i författningen bestäm-

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)

melsen om att, då icke resultat annorledes kan åvägbringas, kontrollstyrelsen har att »vidtaga erforderliga åtgärder». Jag måste, ehuru jag icke vill gå bevillningsutskottets majoritet i förväg, säga, att det synes mig vara en fullkomlig feltolkning av bestämmelsen, då detta säges. Med erforderliga åtgärder kan icke, i det sammanhang uttrycket förekommer, menas annat än erforderliga åtgärder *mot tillverkare*.

Herr Nylander: Herr förste vice talman! Om någon utomstående, som icke kände till svenska förhållanden, skulle taga del av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 och det här föreliggande utskottsbetänkandet, är jag övertygad om, att han skulle få den uppfattningen, att det svenska folket måtte vara ett genom en alltför kraftig konsumtion av pilsnerdricka i alkoholistiskt hänseende rätt anfrätt folk, och vidare, att denna dryck måste vara en mycket farlig sådan, ty så pass rigorösa äro i alla fall de bestämmelser i avseende å denna drycks försäljning, vilka nu föreslås av utskottsmajoriteten. Jag vågar emellertid påstå, att dessa bestämmelser i den form, de föreslås, icke äro nödvändiga, ty det är alldeles klart, att tack vare en allmän upplysning står det svenska folket numera i nykterhethänseende på en standpunkt, som icke motiverar sådana åtgärder vid försäljning av pilsnerdricka. Denna dryck har ju också förut uttryckligen förklarats icke vara någon rusdryck. Visserligen har man gjort vissa utredningar, som skulle bevisa, att pilsnerdrickat dock användes i direkt berusningssyfte. Man påvisar, att vissa alkoholister medgivit, att de använt pilsnerdricka för berusningsändamål; men i de flesta fall är det alldeles säkert så, att denna dryck blir syndabocken, när berusade personer använt den vid sidan av andra, betydligt starkare drycker. Det är en sak, som man ofta glömmar. Det lilla antal personer, som skulle berusa sig enbart med pilsnerdricka, dem betraktar jag som sjuka personer; och det lilla antalet bör enligt min åsikt icke motivera, att Sveriges i övrigt nyktra folk skall behöva påkläda sig en sådan tvångströja, som här föreslås. När man läser utskottsbetänkandet finner man också, att majoriteten har på känn, att man måste gå synnerligen försiktigt fram. Jag vill för min del giva majoriteten en eloge för att den på ett så mjukt och försiktigt sätt skrivit sitt utlåtande. Men icke förty finner jag, att detta går alldeles för långt och att även de av utskottsmajoriteten föreslagna åtgärderna äro onödiga samt att de kunna i visst hänseende innebära risker, till vilka jag sedermera skall be att få återkomma.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påvisade, att reservanternas utlåtande icke stod i överensstämmelse med riksdagens skrivelse år 1925. Jag vill emot detta invända, att vad som här föreslås i propositionen och i utskottsförslaget ingalunda står i överensstämmelse med de uttalanden, som ifrån det allmännas sida förut gjorts, jag tänker särskilt på förhållandena, när starkölsförbudet genomfördes. Då framhölls det bestämt, att ginge bryggerinäringen med på att starkölet försvunne, finge den en viss kompensation genom att pilsnerdrickat bleve fritt. Det utgick man ifrån då. Den gången var detta riksdagens mening. Men icke förty är man nu framme med nya lagförslag stick i stäv mot vad då ställdes i utsikt.

Efter dessa generella anmärkningar skall jag be att något få beröra de särskilda paragrafer i förslaget, som enligt reservanternas inom utskottet uppfattning äro ägnade att särskilt ingiva betänkligheter.

Jag börjar med det stycke av § 17, som återfinnes på sidan 21 i betänkandet och vilket stycke lyder: »Den, som forslar varan från tillverknings- eller försäljningsstället, skall vara försedd med en kvittensbok, upptagande namnet å den, som verkställer forslingen, och den myckenhet pilsnerdricka forslingen omfattar, samt, särskilt för varje köpare, den rekvirerade myckenheten pils-

nedricka, köparens namn, det ställe, där varan skall avlämnas, samt den dag, då avlämnandet skall äga rum.» Vi hava i vår reservation antytt, vilka besvärigheter en dylik paragraf måste medföra på landet. Det framhålles ju, hurusom genom detta kvittensförfarande exempelvis folk, som beställt pilsnerdricka, men som är ute i skördearbete, i stället skulle vara nödsakade att sitta och vänta till dess ölskjutsen behagade infinna sig, en tid, som man icke på förhand kan bestämt angiva. Utskottsmajoriteten förstår också, att detta är en mycket ömtålig sak för landsbygdens befolkning och att anordningen kommer att bli mycket besvärlig. Därför är utskottet så försiktigt, att det säger, att Kungl. Maj:t skall hava sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och att bestämmelserna skola närmare utfärdas i form av en administrativ förordning. Man tycker emellertid, att utskottet skulle kunna hava tagit det ansvaret på sig självt. Men det är alldeles säkert så, att utskottet insåg, att det blir svårt att väl avpassa bestämmelserna och att dessa komma att väcka allmän förtret bland Sveriges folk.

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Jag kan icke finna annat än att de redan nu existerande kontrollåtgärderna äro tillräckliga, ty varan måste alltid vara rekviderad, och allmän åklagare har ju rättighet att avfordra utköraren uppgift om köpare, kvantiteter etc.

Det skadar icke, att jag för övrigt här något understryker vad utskottsmajoriteten i samband med § 17 anført, ty jag tror näppeligen, att jag kan använda någon bättre motivering för att påvisa, hur ömtålig denna sak är, än utskottsmajoritetens egna ord. På sid. 12 skriver den nämligen bland annat: »Vissa av de bestämmelser, som avse köpareförteckningen och den försända varans utkvittering» — jag har nyss antytt detta — »äro emellertid av den art, att de lämpligare hava sin plats i en av Kungl. Maj:t i administrativ ordning utfärdad kungörelse än i själva förordningen.» Men så kommer man till en punkt, som enligt min uppfattning utgör en uppmjukning av det hela och som gör bestämmelserna illusoriska. Överst på sid. 13 står nämligen: »Liksom försäljningsförordningens bestämmelser icke utgöra hinder för konsumenten att utkvittera mindre myckenhet än han rekviderat, bör det sålunda icke heller vara uteslutet för honom att i mån av tillgång utfå och utkvittera större kvantitet än den av honom rekviderade.» Man måste väl medgiva, att detta är en mycket underlig avfattning. Jag lämnar därhän, huruvida det verkligen är kommersiellt riktigt och med affärsmoralen förenligt att, då man beställt en viss kvantitet av en vara, man sedan, när man tager emot den, säger, att man icke vill hava så mycket. Sådant tillvägagångssätt brukar man annars väl icke räkna som sund affärspraxis. Men att sedan, när utköraren kommer till en person och denne händelsevis skall hava en bjudning eller någon annan orsak föreligger, denne skall hava rättighet att erhålla mer än vad som står på kvittensen, detta är något, som, såvitt jag förstår, bör göra kvittenssedlarna illusoriska. Att införa något sådant i en administrativ förordning, det kan icke vara nyttigt för folkets respekt för lag och förordning.

Jag skall vidare övergå till ett annat stycke i 17 §, som är infört på sid. 22 stycket 3 och som lyder: »Kvittensbok och försäljningsbok skola hållas tillgängliga för Konungens befallningshavande, kontrollstyrelsen samt allmän åklagare, kvittensboken under forsling jämväl för person, som särskilt för detta ändamål utsetts av nykterhetsnämnd samt av polismyndighet förordnats att utöva den härför erforderliga polisverksamheten, så ock för annan polisman.» Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angav ju, att den berömda »P. O.» genom utskottet avlivats. Jag vill dock säga, att här har utskottet i stället låtit en annan gubbe hoppa fram, som jag för min del vill kalla »N. O.», nämligen nykterhetsombudsmannen. Denne är något i svensk

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)

lagstiftning alldeles nytt. Här skall nykterhetsnämnden få tillstånd att utse personer med polismans befogenhet, i form av dylika nykterhetsombudsmän, och dessa skola hava rättighet att, när en utkörare kommer, vidtaga vilka undersökningsåtgärder som helst. Jag kan icke se annat än att, även om dessa personer i och för sig skulle vara lämpliga för sin uppgift — deras lämplighet skall ju underställas länsstyrelsernas prövning — bleve de dock säkerligen sådana, som med all kraft skulle vilja förfölja denna oskyldiga dryck. Och vad komme detta att leda till? Jo, det komme absolut säkert att leda till ett spioneri och trakasseri, som vore vårt folk ovärdigt och som alldeles säkert av stora massor lojala svenska medborgare komme att tagas illa upp. Jag är också övertygad om, att det komme att tagas så illa upp, att man nog komme att försöka gå omkring bestämmelserna.

Sedan jag härmed i korthet berört § 17, övergår jag till § 22 i utskottets förslag. Av den framgår, att »pilsnerdricka må icke försälas eller utlämnas till den, som ej fyllt aderton år eller som synbarligen är berörd av alkoholhaltiga drycker». Om det sistnämnda är naturligtvis ingenting att säga. Men rörande den första punkten, d. v. s. åldern, har utskottet gått längre än Kungl. Maj:t. Vad det skall tjäna till förstår jag icke. Ty denna bestämmelse kommer också att leda till en massa besvär, och det icke blott på landsbygden, utan även i städerna. Det är nämligen även ett stadsintresse, att ingen ändring här sker, ty man använder sig ofta inom familjerna och vid fabriker och andra arbetsplatser, när man behöver skicka efter måltidsdricka, av personer under 18-årsåldern, vilka alltså hädanefter icke skulle få rätt att hämta några buteljer dylikt dricka. Huru våra arbetare skola bli nöjda med den anordningen förstår jag icke, ty de vilja väl icke själva gå ifrån arbetsplatsen för att på arbetstid hämta öl.

Men så kommer i slutet av § 22 en bestämmelse, rörande vilken jag vore tacksam att få en förklaring från någon av kammarens ledamöter, som är mera skarpsinnet än jag. Det står där: »— ej heller må försäljning eller utlämning av pilsnerdricka äga rum, där uppenbart är, att *varan helt eller delvis är avsedd att användas i berusningssyfte eller till olovlig försäljning*». Hur skall det bliva möjligt att avgöra detta? Låtom oss tänka oss in i situationen för ett biträde, som står i en affär, där man även har rättighet att sälja pilsnerdricka? När det kommer någon in i affären, skall han eller hon ha det psykologiska skarpsinnet att genast kunna avgöra: den där skall använda pilsnerdrickat helt eller delvis i berusningssyfte. Det kan naturligtvis en eller annan gång finnas fall, där man kan se, att någonting är på tok, t. ex. om man ser, att vederbörande har en annan butelj med sig, i vilken kanske finnes sprit för vilken man vill skaffa sig pilsnerdricka för att, som det heter på litet vulgärt språk, »släcka av med». Men dessa enstaka fall är säkerligen så få, att dem kan man lämna å sido. Huru skall man emellertid för den stora försäljningen i allmänhet kunna begära, att ett biträde i en affär skall kunna avgöra denna fråga? Jag kan icke finna annat, än att denna bestämmelse är av den art, att den måste inge de mest allvarliga betänkligheter. Man har svårt att taga denna bestämmelse fullt på allvar, det måste jag säga. Och herrarna må ursäktas, om jag så säger.

I § 27, mom. 5, finns det också en bestämmelse, som jag för min del måste på det bestämdaste opponera mig emot. Och det är den av herr statsrådet nyss berörda inkopplingen av kontrollstyrelsen i kontrollen i landsorten. Jag kan icke finna annat, än att här är dock ett visst misstroendevotum emot våra länsstyrelser. Dessa avstyrkte ju på sin tid praktiskt taget allesammans kontrollstyrelsens förslag om att den skulle träda in vid sidan om länsstyrelserna i fråga om kontrollen vid försäljning av pilsnerdricka. Denna opposition från länsstyrelserna var så kraftig, att Kungl. Maj:t fränföll kontrollstyrel-

sens förslag och kom fram med den berömda P. O. Nu är emellertid denne, som sagt, också avlivad av utskottet. Men nu inkopplar man i alla fall kontrollstyrelsen på detta sätt. Det är, som vi i reservationen ange, någonting så-^{Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.} vitt vi veta alldeles enastående, att ett centralt ämbetsverk på detta sätt får en dylik befogenhet. Någonting dylikt gäller visst endast, om jag icke är felaktigt underrättad, när det gäller säkerhetsanstalter för explosiva ämnen. Men det är väl dock någon skillnad mellan dynamit och pilsnerdricka!

Det skulle vara mycket att tillägga rörande denna lagstiftning, men jag vill endast ännu en gång understryka, att jag finner den inrikta sig på ett fåtal förfallna individer, och att den kläder Sveriges i övrigt fullt laglydiga folk i en komplett onödig tvångströja, som endast kommer att väcka förtret. Jag är övertygad om, att om förslaget går igenom, kommer man att få se tråkiga konsekvenser. Jag tänker då på, att vi få säkerligen räkna med, att man på många håll inför dessa svårigheter att få pilsnerdricka kommer att göra sitt öl själv. Det är ingen vidare konst. Jag har i de mest respektabla familjer i Amerika, där det, som bekant, är tillåtet att inom familjen brygga öl, druckit ett öl, mot vilket vårt svenska pilsnerdricka med avseende på styrka är som en västanfläkt. Man har också här hemma redan börjat visa tentaklerna litet, och kommer denna lagstiftning att antagas, så är jag övertygad om, att vi få räkna med en alltmer växande produktion av måltidsdrycker inom hemmen. Men då blir det nog icke klass 1 och 2, utan det blir nog både klass 3 och 4. Belysande är en annons, som finnes införd i en viss tidning, där det bland annat står: »Öl klass 3 brygges numera allmänt i hemmen.» Så står en beskrivning på en apparat — jag skall icke göra reklam för den här, och därför läser jag icke upp beskrivningen. Men så tillägges det: »*Tack vare den höga alkoholhalten bibehåller detta öl sin goda och friska smak nästan huru länge som helst, även under den varma årstiden.*» Jag kan lova herrarna, att gå vi in för här föreslagna beskärningar, komma vi att få se sådana här annonser litet varstans, och vi komma också förvisso att få se sorgliga konsekvenser av den på detta sätt uppstående hemproduktionen av ett öl, betydligt starkare än den oskyldiga dryck, som vi nu äga i pilsnerdrickan!

I anslutning till vad jag här anfört ber jag, herr andre vice talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr andre vice talmanen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Bernström*.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! I likhet med den senaste ärade talaren är även jag av den uppfattningen, att här ifrågavarande förslag innehåller så många olämpliga bestämmelser, i nästan varje paragraf, att detsamma icke bör av riksdagen antagas.

Jag skall särskilt be att få påpeka olämpligheten av åldersbestämmelsen. Enligt 22 § föreslås den bestämmelsen, att ingen får hämta pilsnerdricka, som icke har fyllt aderton år. Nu kan ju förhållandet vara, att det i en familj finns barn, som äro sexton, sjutton år gamla, ja, det finns kanske ett hembiträde i samma ålder. Någon av dessa skulle man då icke hava rätt att skicka tvärs över gatan för att hämta ett par flaskor dricka till sin och deras egen måltid. Tycka verkligen icke de herrar, som tillhöra utskottsmajoriteten, att någonting dylikt är minst sagt löjligt? Det här påpekade gäller ju närmast städerna, men liknande olägenhet gör sig också gällande på landsbygden. En person rekvrirerar ett eller flera dussin dricka. För att utköraren skall få avlämna detsamma på ort och ställe fordras kvittens av någon som fyllt 18 år. Någon person som uppnått sagda ålder finnes emellertid ej i hemmet, och rekvirenten

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. själv är bortrest eller ute på åker och äng. Drickutköraren har då ej rätt att utlämna det rekviderade utan får detsamma medfölja åter till avsändningsstället. Är inte detta också löjligt? Och så ha vi de föreslagna *pilsnerpoliserna*. Nykterhetsnämndens alla ledamöter skulle kunna av Konungens befallningshavande förordnas till sådana polismän. Detta är orimligt och skulle av landsortsbefolkningen betraktas, med all rätt, som en förolämpning mot dem. Å landsbygden ha vi landsfiskal och fjärdingsmän, som övervaka att gällande författningar efterlevas, och någon *särslagstiftning* härvidlag erfordras ej. Enligt min uppfattning kommer det också att gå så, i händelse detta förslag skulle upphöjas till lag, att en dylik lag näppeligen skulle kunna upprätthållas. Följden bleve ju då endast uppammande av lagbrytare, och det kan väl icke vara välbetänt av riksdagen att stifta sådana lagar, om vilka man på förhand nästan säkert kan säga, att de icke kunna upprätthållas. Detta leder enligt min uppfattning till att folks moral blir förstörd, och att man mister respekten även för andra lagar, som man ovillkorligen måste upprätthålla för ett lands lyckliga bestånd.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag och bifall till herr Johan Nilssons i Kristianstad m. fl. reservation.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det är ju angenämt att konstatera, att den debatt, som åtminstone hittills pågått i denna kammare, väsentligt skiljer sig ifrån den fördebatt, som ägt rum, sedan den kungliga propositionen och utskottets förslag blevo offentligt kända. Jag inregistrerar med glädje detta. Innan vi komma till slutförande av denna debatt, kanske åtskilligt av det, som nu utgives vara meningen med den föreliggande lagstiftningen, kan hava förts dit, där det hör hemma, d. v. s. till amsagornas värld.

Det avslagsyrkande, som här rests av reservanterna, synes framför allt gå ut på, om man noggrant läser reservationen, att bereda Kungl. Maj:t möjlighet att ånyo pröva frågan om revision av pilsnerdricksförordningen. För den, som varit med vid behandlingen av detta ärende vid föregående tillfällen, förefaller denna ståndpunkt vara rätt så egendomlig, särskilt då man erinrar sig, att det var ungefär samma reservanter, som år 1925, då riksdagen sände sin skrivelse i detta ärende till Kungl. Maj:t, här förklarade, att det icke förefanns något som helst behov av en revision av pilsnerdricksförordningen. Det verkar därför som de obotfärdigas förhinder, när man nu yrkar avslag på det föreliggande förslaget för att få det än en gång prövat av Kungl. Maj:t. Och jag tror icke heller, att den, som deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende, ett ögonblick svävar i okunnighet om, att det också är de obotfärdigas förhinder.

Det här föreliggande förslaget är en direkt följd av 1925 års riksdagsbeslut. På förslag av bevillningsutskottet beslöt riksdagen då begära framläggande av fullständigare och tydligare kontrollföreskrifter, och utskottet betonade, att det anslöt sig till motionärernas uppfattning om behövligheten av att denna kontroll bleve effektiv. Den utredning, som föregått framläggandet av den kungliga propositionen, torde för dem, som velat taga del av densamma, hava klart ådagalagt behovet av ökad kontroll. I skilda delar av vårt land, framför allt där det icke finnes några rättigheter för utskänkning och utminuter, hava de rullande ölvagnarna blivit till en skada för nykterhetstillståndet, som är uppenbar. Det är i dessa landsändar, som den ökade kontrollen visat sig särskilt nödvändig, och det är här de föreslagna förändringarna syfta till att åstadkomma en lojal handel med här ifrågavarande varor. Ty, herr talman, jag bestrider bestämt, att det förslag, som här föreligger ifrån utskottet, kommer att hindra eller försvåra den lojala köparens möjligheter att inköpa sitt

pilsnerdricka, lika litet som det kommer att särskilt besvära den lojala försäljningen.

Då jag nu går att yttra mig om de anmärkningar, som dels reservanterna, dels andra riktat emot utskottets förslag, skall jag också i detta sammanhang yttra något om de punkter, där detta skiljer sig ifrån Kungl. Maj:ts proposition. Jag förbigår då de formella justeringar och omflyttningar under olika kapitelrubriker, som i utskottet föreslagits, då jag av herr statsrådets yttrande här förut antag, att det icke kommer att bli föremål för några meningsutbyten oss emellan.

Om vi då först stanna inför det, som utskottet räknar som en av de betydelsefullaste bestämmelserna i författningen, femte momentet i § 27, så vill jag framhålla, att i den meningsstrid, som här stått mellan kontrollstyrelsen och länsstyrelserna, ansluter sig utskottet till Kungl. Maj:ts ståndpunkt och lämnar sålunda fjärde momentet oförändrat. Utskottet ansluter sig också odelat till departementschefens uttalande, att det är av verklig betydelse för att ernå effektivitet i denna lagstiftning att nå fram till samarbete mellan tillverkarna och de kontrollerande myndigheterna. Men vi ha i utskottet icke funnit det vara möjligt att nå fram till ett sådant samarbete, om icke kontrollstyrelsen i författningen erhåller sådana direktiv, som ge den möjlighet att vidtaga åtgärder för samarbetets uppnående. Vi hava därför tillfogat detta femte moment till § 27, som klart ger kontrollstyrelsen möjlighet att granska tillverkarens försäljning, infordra förklaringar och, om så befinnes nödvändigt, erinra om vad tillverkaren åligger samt giva råd och anvisningar om huru syftet med lagstiftningen bäst skall kunna uppnås. Det blir enligt utskottets förslag en vägledande och rent rådgivande verksamhet, som härvidlag kommer att utföras. Den dömande verksamheten kommer att ligga i länsstyrelsernas och domstolarnas händer. Med denna anordning har utskottet kunnat utmönstra de av Kungl. Maj:t i dess proposition föreslagna och så mycket omtalade P. O. Utskottet finner det förslag, som utskottet här framlägger, utgöra en förbättring av Kungl. Maj:ts förslag och tror sålunda, att det bättre skall fylla sitt ändamål än detta.

Nu har herr statsrådet här talat om, att opinionen mot P. O. har lyckats skrämja t. o. m. bevillningsutskottet. Jag vill gent emot detta bara framhålla, att på en rätt tidig tidpunkt kom utskottet till det resultatet, att man kunde utmönstra dessa ombudsmän såsom obehövlige, därför att man redan i kontrollmyndigheterna hade organ till sitt förfogande, som kunde fylla dessa uppgifter.

Nu har det sagts här av reservanterna, att man kommer in på vådliga vägar; man skulle t. o. m., om jag inte hörde fel, sätta Konungens befallningshavande under förmynderskap! Man kommer att ifrån kontrollstyrelsens sida, heter det, anordna en hetskampanj gent emot de allmänna åklagarna och hålla över deras huvuden ett bart huggande svärd — anmälan till justitiekanslern — vilket kontrollstyrelsen kan låta falla i vilket ögonblick som helst. Om vi emellertid skulle försöka lämna de fria fantasierna och hålla oss till den verklighet som föreligger, så innebär vad bevillningsutskottet föreslagit rätt för kontrollstyrelsen att vidtaga undersökning av försäljnings- och kvittensböcker. Och om man därvid kommer till det resultat, att någonting brister ifrån tillverkarens sida, har kontrollstyrelsen rätt att infordra förklaring. Styrelsen har vidare befogenhet att ge tillverkaren vissa råd och anvisningar om hur syftet med författningen bäst skall uppnås, men den har icke möjlighet att vidtaga några dömande åtgärder. Om nu kontrollstyrelsen anser, att den icke kan komma till rätta med tillverkarna genom dessa erinringar eller genom samarbete med svenska bryggarföreningen, vad skall den då göra? Jo, det

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)

material, som styrelsen hopbragt, har den att i så fall antingen ställa till länsstyrelsens förfogande med anhållan, att denna vidtager åtgärder, eller ock överlämna till allmän åklagare inom det område, där förseelsen blivit begången. Det finns i bevillningsutskottets förslag intet, som inskränker den allmänna åklagarens fria prövningsrätt av det material, som kontrollstyrelsen ställer till hans förfogande. Det finns icke heller någon som helst bestämmelse uti ifrågavarande paragrafs femte moment, som inskränker länsstyrelsernas fria prövningsrätt av dylikt anklagelsematerial.

Jag tror således, att om man vill gå in i en verkligt saklig prövning av utskottets förslag i berörda hänseende, skall man lätt komma till det resultatet, att det här icke är fråga om alla de upprörande fantasterier, som här från olika håll utmålats, utan att det rör sig sig om en mycket praktisk anordning för att uppnå effektiv kontroll.

Nu har det anförts av reservanterna och det anföres också av herr statsrådet, att dessa bestämmelser lämpligast borde ha sin plats i kontrollstyrelsens instruktion; de borde sålunda utfärdas av Kungl. Maj:t. Det föreföll t. o. m. av herr statsrådets yttrande, som om han misstänkte, att utskottet icke skulle haft något förtroende för Kungl. Maj:t i detta avseende. Så är visst icke fallet, men utskottsmajoriteten har, utan hänsyn till de olika meningar, som man hyser i nykterhetspolitiska spörsmål, ansett, att bestämmelsen i 5 momentet av ifrågavarande paragraf är av den betydelse för kontrollens utövande, att den borde inskrivas i författningen. Detta och ingenting annat är anledningen till utskottets ståndpunkt i detta fall.

Vad sedan beträffar 17 § 3 momentet har man på olika håll — senast herr Nylander — i upprörda ordalag talat om att utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit införande av en s. k. nykterhetspolis, en polis, som kunde ha sitt berättigande i förbudsländerna men som icke borde ha föreslagits i vårt land. Till alla dessa upprörda skulle jag vilja säga, att om herrarna gå tillbaka till 1905 års förordning i ämnet och läsa dess 14 §, så skulle ni finna, att riksdagen redan då, för 22 år sedan, i lagen medgav rätt för varje ledamot av kommunalnämnden att granska forsedlarna eller köpareförteckningarna. Och det är väl ändå ingen, som vill göra gällande, att den riksdag, som beslöt 1905 års förordning, behärskades av någon särskild förbudsfanatism.

Jag tror sålunda, att den noggranna granskaren skall komma till det resultatet, att allt detta tal om nykterhetspolisen kan, liksom så mycket annat, hänföras till sagornas värld. Om man ser på saken med klar blick och försöker inpassa densamma i det praktiska livet, skall man finna, att utöver de bestämmelser, som redan 1905 infördes på förevarande område, har bevillningsutskottet velat skapa ytterligare garantier för att ifrågavarande kontroll skulle utövas under verkligt ansvar. Utskottet har till Kungl. Maj:ts förslag om rätt för ledamöter av nykterhetsnämnd att utföra undersökning i berörda avseende tillagt, att det förslag å person, som nykterhetsnämnden härvidlag uppgör, skall underställas länsstyrelsens prövning, så att denna skall undersöka vederbörande persons lämplighet enligt 21 § i polisreglementet. Denna prövning kommer att innebära en garanti för att undersökningen sker under ett verkligt ansvar eller under samma ansvar som åvilar en vanlig polisman i hans tjänstehandlingar. Det synes mig därför, som om det icke funnes någonting — allra minst skrämseltalet om nykterhetspolisen — som borde hindra kamraren att vidtaga åtgärder i den riktning, inför vilka lagstiftaren redan för 22 år sedan icke en gång tvekade.

Det har vidare riktats starka anmärkningar mot alla de besvärligheter, som påstås skola uppstå för köpare och försäljare av pilsnerdricka, om i förordningen intoges bestämmelser om rekvisition, om kvittensböcker samt om försäljningsbok. Även här har den livliga fantasien varit i rörelse; vi hörde nyss

herr Nylander skildra vilka oerhörda besvärligheter som skulle uppkomma, Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)
 därest ifrågavarande lagändring liksom den föreslagna bestämmelsen i 22 § skulle träda ut i det levande livet. Nu skulle jag vilja säga till alla dem, som vända sig mot själva rekvisitionsförfarandet — och det har icke varit få — att de glömt, att detta förfarande finns fastslaget redan i den nuvarande förordningens 9 §. Försäljningsbokens förande anses också av utskottet vara av mycket stor betydelse för att man verkligen skall kunna kontrollera, vart pilsnerdrickat tager vägen, när det kommer från tillverkningsstället.

Men vad som skulle vara avgörande — och här erkänner jag, att vi äro inne på en punkt, där vi kunna å ömse sidor resonera med varandra — är frågan om olägenheterna för köparen och för utköraren av varans kvitterande. I utskottets förslag fastslås själva kvitteringsförfarandet, men hur det skall tillgå och hur det hela skall ordnas anser utskottet böra bestämmas av Kungl. Maj:t i form av en kunglig kungörelse. Mot kvitterandet av varan i och för sig kan naturligtvis ingen, som vill tänka sig in i saken, ha något att invända, och utskottet understryker ju också på sidan 12 i betänkandet nödvändigheten av att Kungl. Maj:t tager denna sak under förnyad och allvarlig omprövning. Jag skulle också vilja i detta fall starkt framhålla behovet av att Kungl. Maj:t ordnar frågan, hur det skall förfaras, då vid utlämnandet av pilsnerdricka ingen i familjen är hemma. Nu erkänner jag personligen, att jag icke för landsbygdens vidkommande tror, att några sådana svårigheter i allmänhet föreligga. Men det har under utskottsbehandlingen framhållits, att det särskilt i omgivningen av de stora städerna kan finnas arbetarsamhällen, där både mannen och hustrun äro ute i förvärvsarbetet och barnen under dagen äro i skolan, varför det skulle möta svårigheter för en dylik kvittering. Det är ju givet, att ingen människa ett ögonblick tänkt sig, att man av sådan anledning icke skulle kunna få det nödiga pilsnerdrickat hemskickat till sig. Huru man skall gå tillväga härvidlag, är jag icke beredd att säga, men jag har hört uppgivas från olika håll, att man för närvarande använder den metoden, att, då man har att göra med folk, som är fullt lojalt och som man sålunda kan lita på, ölutföraren i samförstånd med köparen sätter in det rekvirerade antalet pilsnerdricksbuteljer i källaren, där köparen på en hylla lagt pengarna för det rekvirerade; det hela kan sålunda ordnas på ett smärtfritt sätt utan att några som helst trakasserier behöva uppkomma. Huvudsaken är naturligtvis, att vederbörande få på kvittenslappen skriva ut, att man satt in pilsnerdrickat i källaren, eller också får köparen ge grannen befogenhet att mottaga varan och utkvittera densamma, dock med tydligt angivande av att det är han, som verkställer utkvitteringen. Utskottet har sålunda förutsatt, att Kungl. Maj:t, när uppmärksamheten blivit fäst på denna sak, skall taga problemet under övervägande och söka komma till ett så gott resultat som möjligt, så att det icke kan bli tal om några trakasserier mot lojala köpare.

Utskottet har vidare i sitt förslag infört den skärpning av Kungl. Maj:ts förslag, som omtalas i 22 §, där utskottet i överensstämmelse med herrar Carlssons och Sävströms motioner höjt åldern för att försäljning och utlämnande av pilsnerdricka må ske från 16 till 18 år. Jag erkänner gärna, att man kan diskutera om åldersgränsen, men jag vill framhålla, att det icke är riktigt, då man här påstår, att denna gräns gäller även kvitterandet av det i hemmet avlämnade pilsnerdrickat. Den åldersgräns, som det här är fråga om, gäller utskänkning och avhämtning. Det förhåller sig alltså icke så, som det sagts i en tidning, att om det icke finns någon i familjen hemma, som är över 18 år, får bryggaren köra tillbaka med det rekvirerade pilsnerdrickat.

Anledningen till att utskottet tillmötesgått motionärerna i berörda hänseende är, att det under de senare åren gång efter annan påtalats, att ungdomen i mycket hög grad börjat frekventera utskänkingsställena. Utskottsmajoriteten har

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. ansett sig böra flytta upp åldersgränsen, då man menat, att man borde på detta sätt medverka till att icke ungdomssuperiet utbreddes.

Herr Nylander har nu även gentemot 22 § i förslaget gjort den anmärkningen, att han icke visste, hur den skulle tolkas. Ja, detta borde icke vara så svårt. Det står i paragrafen, att det skall vara »uppenbart», att varan är avsedd att helt eller delvis användas i berusningssyfte, och när saken är *uppenbar*, borde det heller icke för herr Nylander vara svårt att avgöra, huru det därvidlag förhåller sig. Det är ju ingen hemlighet, att förslaget till formulering i detta avseende icke uppgjorts av någon »nykterhetsfantast» utan, enligt vad som framgår av kungl. propositionen, av landshövdingen i Uppsala län, en person, som väl icke kan misstänkas för att ha velat åstadkomma någon oklarhet härutinnan.

Ytterligare föreligger en förändring i 28 § av förslaget, som innebär en skärpning av straffbestämmelserna för de s. k. nykterhetskaféernas olovliga försäljning av pilsnerdricka.

Jag skall nu icke ingå i några vidare detaljer. Jag vill endast framhålla, att enligt min uppfattning medför det föreliggande förslaget inga revolutionerande åtgärder. Det är endast avsett att bringa ordning och reda, där nu en hel del missförhållanden råda. Klart är, att man alltid kommer att tvista om detaljer. Det är givet, att vi på alla dessa olika punkter icke kunna komma till någon enhet. Men när har det varit så, att man beträffande en lagstiftning i riksdagen kan säga, att det förslag, som riksdagen antog, var av den naturen, att majoriteten i alla detaljer var fullkomligt ense? Man måste naturligtvis se förslaget i dess helhet och efter det stora hela bedöma, om det har någon betydelse för vad man verkligen vill åstadkomma. Jag tror, att förslaget bör kunna vinna anslutning av alla i kammaren, som verkligen vilja komma tillrätta med den illojala handeln på ifrågavarande område. Frågan tvingar sig också fram till en lösning förr eller senare. Faller den i riksdagen i år, kommer den snart åter. Vi skola icke tro, att vi genom ett avslag vid årets riksdag bli befriade från det föreliggande spörsmålet. Bland dem, som i utskottet medverkat till förslaget, råder den meningen, att detsamma är så väl avvägt, som under nuvarande förhållanden överhuvud varit möjligt.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr andre vice talman! Jag har ej haft för vana att uppträda i frågor av denna beskaffenhet; men jag må säga, att inför den lag, som här föreligger, är det hart när omöjligt att låta bli att säga ett par ord. Både Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten säga och framhålla, att man ej skall vidtaga ändringar, som drabba den lojala handeln. Det vill man således icke göra, men jag frågar: Hur infriar man egentligen det löftet med denna lagstiftning? Överhuvud taget har jag den uppfattningen, att när man skall lagstifta, så skall man verkligen ha starka och allvarliga skäl för att begåva det svenska folket med nya lagar. Jag kan icke finna, herr talman, att sådana skäl föreligga i det fall vi nu tala om.

Man säger, att det förekommer missbruk. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll också, att pilsnerdrickat kan missbrukas. Jag vill heller icke bestrida, att det finnes en möjlighet härtill och att det kanske också kan förekomma sådant; men, herr talman, i hur många fall sker detta jämfört med den stora lojala förbrukningen av denna dryck, det skulle jag vilja fråga. Herr finansministern sade, att lagen sålunda icke är onödig. Jag är emellertid av motsatt mening, jag säger, att denna lag är onödig. Den skulle vidare, förmenar man, icke göra några inskränkningar i den lojala förbrukningen. Den siste ärade talaren gjorde sig rätt stor möda att visa, att det blir

icke några sådana allvarliga inskränkningar. Jag hänvisar då bara till denna fråga om kvittenserna. Är icke det en inskränkning i den lojala förbrukningen? Nu kommer herr Olsson i Gävle och säger, att man kan hitta på andra utvägar i det fall, att det icke finnes någon hemma, som kan kvittera och som därjämte fyllt aderton år. Man kan då, säger herr Olsson, ställa varan i källaren, och där kan ju köparen på förhand ha lagt pengarna. Ja, naturligtvis går det för sig att göra så, ty på landsbygden är det ju i allmänhet hederligt folk, så man tager nog bort varken penningar eller ölet — i varje fall icke pengarna, jag är icke fullt lika säker beträffande ölet. Men detta tillvägagångssätt kan varken anses vara logiskt riktigt eller konsekvent. Om det t. ex. finnes en pojke hemma på 17 $\frac{1}{2}$ år, så får han icke kvittera ut varan, därför att man är rädd för missbruk, men utköraren kan ställa varan i källaren. Men då vet ju denne 17 $\frac{1}{2}$ -åring utav saken, så risken blir ju precis lika stor, om man följer det av herr Olsson anvisade förfaringssättet.

Går man därefter till frågan om lojaliteten, när den förefinnes eller icke, så blir det väl öltköraren, som i de flesta fall får avgöra, om en köpare är lojal eller icke. Vem skall eljest avgöra det, det synes ju icke på utanskriften; och häruti ligger, menar jag, möjligheten till trakasserier.

Så kommer man till en annan punkt, som omtalas i § 22. Det säges där, att varan får icke utlämnas varken helt eller delvis, om den är avsedd att användas i berusningssyfte. Vem avgör det? Jo, säger herr Olsson, det är mycket enkelt, ty det står i paragrafen, att det skall vara »uppenbart», att varan helt eller delvis användes för detta ändamål. Men, herr Olsson, vem avgör om det är uppenbart? Herr Olsson finnes ju icke till hands och icke någon annan heller, utan den saken måste naturligtvis också överlämnas åt utköraren eller försäljaren. Man förstår ju, att varje människa vill anses som lojal och komma under den benämningen. Alltså leder även detta till trakasserier och besvärigheter, det är åtminstone min uppfattning. Här är ju också, herr talman, fråga om en dryck, som man ej brukar såsom rusdryck utan som användes som måltidsdryck över hela landet i mycket, mycket stor utsträckning av svenska folket. Därför att det nu kan finnas möjlighet, att en och annan missbrukar densamma, skall därför hela det stora lojala bruket underkastas detta tvång? Jag kan icke finna annat, än att man är begåvad med ganska mycken fanatism, ifall man kan vara benägen för en lagstiftning sådan som denna.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade det ofta under debatten omnämnda förhållandet, att det här gäller landsbygden, och varför skall man då bråka från städerna? I detta ögonblick står jag dock icke såsom stadsrepresentant utan såsom en riksdagsman, vilken ganska bra känner till förhållandena på landsbygden åtminstone i en viss del av landet. Jag kan icke begripa, att svenska landsortsbefolkningen har gjort sig skyldig till några överträdelser i detta fall, som på något sätt berättiga, att man skall sätta detta folk under en särslagstiftning sådan som denna. Sedan kommer man så till frågan om den s. k. pilsnerdrickspolisen.

Pilsnerdricksombudsmannen har ju försvunnit, men i stället får man se, att nykterhetsnämnderna skola få rätt att utse ombud. Vad skall då ett sådant ombud göra? Han kan naturligtvis, om han får se en utkörare på landsvägen, stoppa honom och säga: Tag fram kvittensboken, så jag få se, om allting är riktigt kvitterat. Genom att få reda på detta får han således se, vad hans goda vänner och grannar rekvirerat och hur mycket de använda av pilsnerdricka. Han får härigenom en inblick uti ortens förhållanden, som han, därest han är en hyggelig karl, inte talar vidare om; men därest han är en fanatiker, kommer han säkerligen icke att underlåta att begagna sig utav sin skänedom härvidlag. Efter min uppfattning kommer detta också att leda till split och tvistigheter i bygderna. Detta spioneri, som överhuvud taget alltid är

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. förhatligt och som jag tror svenska folket för sin del reagerar mycket starkt emot, kommer att leda till oenighet och tvister i bygderna samt till diskussioner, som säkerligen icke äro ägnade att förhöja den allmänna trevnaden på något sätt.

(Forts.)

Nu säger herr statsrådet, att ombud äro behöfliga, ty kontrollstyrelsens överdirektör och byråchefer kunna icke resa ut själva. Nej, det fattas bara de skulle göra det, och det har väl heller ingen tänkt. Men kanske de komma att resa ut och inspektera ombuden, det är icke alldeles omöjligt. Vi se ju, hur chefer för ämbetsverk resa ganska flitigt ut och inspektera underlydande, och det är möjligt, att man kommer att göra så här också — den saken lämnar jag emellertid alldeles därhän. Herr statsrådet säger nu, att det är icke så underligt, att han föreslagit ombud och att detta icke är något, som är stridande mot vad som förekommer på andra områden, och han anförde en del exempel. Men det är ju så, att vi ha allmänna åklagare för att vaka över att våra lagar icke överträdas, det är ju allmänna åklagarens uppgift. Om man nu medger kontrollstyrelsen att ha sådana ombud för att se till, att vad som ligger inom dess intressesfär blir uppfyllt på ett lojalt sätt, varför kunna då icke även andra ämbetsverk komma och begära att få göra detsamma? Det är naturligtvis förbjudet att riva ner telegraftrådar och telegrafstolpar, och allmänna åklagaren har ju till uppgift att ingripa i en sådan sak. Men om nu t. ex. telegrafstyrelsen skulle finna, att allmänna åklagaren icke är tillräckligt påpasslig, så kan den gå in och begära ombud i orterna, som skola utrustas med polismans makt och myndighet, och så kommer ett annat ämbetsverk och begär detsamma. Låt varje ämbetsverk och myndighet sköta sitt och ställ icke så till, att ämbetsverken skola få vara ett slags kaxar det ena över det andra och få topprida varandra, utan skilj på vad den ene och andre skall göra och rör icke ihop det, så att olika ämbetsmyndigheter få samma uppgifter eller åligganden, det tjänar icke till någon nytta!

Nu har herr finansministern här gått igenom för oss vissa av lagens bestämmelser och de förändringar, som utskottet gjort. Jag kan då icke neka till, att han understundom var ganska spetsig mot utskottet beträffande en del förändringar, som detta gjort och som han tyckte vara onödiga. Han sväljde emellertid deras förändringar i allt väsentligt — jag vet icke, om herr statsrådet fäste sig vid något oväsentligt, som han icke kunde vara med om, men i allt väsentligt voro som sagt herr statsrådet och utskottsmajoriteten ense om de i lagen vidtagna förändringarna.

Ja, herr talman, jag kan icke underlåta att säga, att jag anser det orimligt med sådana lagändringar som dessa. Jag vill bara påpeka, att här i vårt land ha ju både män och kvinnor blivit begåvade med rösträtt, allmän rösträtt, och fullständig demokrati har blivit införd. När landets medborgare sålunda fått fullt medborgerliga rättigheter i en så viktig angelägenhet, så förstår jag icke heller, att vi icke skola kunna lämna detta folk frihet även på ett sådant område som detta. — Låt oss, herr talman, behålla så mycket vi kunna av vår frihet.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Järte, Forssell, Holmström* i Gävle, *Winkler, Fager, Christenson* i Södertälje, *Holmgren, Leffler, Larson* i Tönnersa och *Nilsson* i Antnäs.

Herr Sävström: Herr talman! Om, såsom herr Lindman yttrade, pilsnerdricka uteslutande kunde betraktas såsom en måltidsdryck, är det givet, att varken jag eller någon annan av kammarens ledamöter skulle besvara riksdagen med några motioner i detta ämne. Men när det är bekant, att riksdagen redan tidigare skrivit till Kungl. Maj:t och begärt reviderade bestäm-

melser på området, är det uppenbart, att riksdagens majoritet tidigare haft den uppfattningen, att en ny förordning borde komma till stånd. Minoriteten, som nu klagat över de föreslagna bestämmelserna, har ju den åsikt som den tidigare haft, men majoriteten av riksdagen har som sagt i varje fall begärt ett sådant förslag som det föreliggande, om också icke i detalj utformat.

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

För öfrigt kan man fråga: har icke herr Lindman och de andra ledamöter, som nu instämde med honom, tagit del av de yttranden, som inkommit till kontrollstyrelsen och som tydligt visa, att pilsnerdrickat icke är bara den oskyldiga måltidsdryck, som man här vill göra gällande, utan på många håll användes i berusningssyfte? Det skulle kunna angivas många fall, där så varit händelsen, men jag skall icke ingå på den saken utan ber endast att få hänvisa till nämnda yttranden.

Det har nu gjorts stort nummer av den paragraf i förslaget, som föreskriver, att varan skall kvitteras av köparen. Vad är det för märkvärdigt med detta? Om jag rekvirerar en vara, när jag bor här i Stockholm, och icke är hemma, när budet kommer med densamma, förmodar jag, att man vänder om igen med varan; jag får passa på en annan gång och då vara inne. Varför skall det vara annorlunda när det gäller pilsnerdricka än när det är fråga om Ramlösa eller svagdricka av klass I?

Det är lätt att förstå, att man beträffande ifrågavarande förordning, som ju gäller ett ämne, varom det förut stått strid i riksdagen, anser, att friheten är i fara, när förslag väckes om skärpta bestämmelser. Men jag vill för min del säga: är icke friheten i fara på annat sätt än genom bestämmelser av den art, som här föreslås, kan man säkerligen vara ganska lugn.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman! Efter de anföranden, som här hållits, kunde det kanske vara onödigt att vidare upptaga kammarens tid, men då jag har tillåtit mig att väcka en motion med anledning av den kungl. propositionen i ämnet, skall jag be att få säga några ord.

Det framhålles i såväl propositionen som utskottets utlåtande, att man bör låta sig angeläget vara att se till, att de förändringar, som föreslås, skola så litet som möjligt begränsa eller försvåra de lojala konsumenternas möjligheter att inköpa pilsnerdricka samt så litet som möjligt besvåra den lojala säljaren. Undersöker man emellertid, huru bestämmelserna skulle verka på förhållandena i staden och på landet, finner man, att de föreslagna lagändringarna uteslutande gälla landsbygden. Ett sådant missförhållande bör icke få införas, utan försäljningen och distribueringen av pilsnerdricka handhaves så, att den tillgodoser både landsbygdens och städernas intressen och icke blir en fördömlig klasslagstiftning.

Herr Olsson i Gävle framhöll, att man borde göra sig fri från fantasterierna och övergå att se på den föreliggande verkligheten. Ja, om man gjorde detta, skulle man inse, vilka olägenheter som bleve rådande med de utskottet förordade utkvitteringsbestämmelserna. Vi antaga, att den manliga befolkningen å landsbygden i flertalet fall är ute på förvärvsarbete under sommarmånaderna och att kvinnorna och de annars hemmavarande barnen — såsom förhållandena äro i den del av landet, som ligger mig närmast — arbeta ute på betälten. När då de som kringföra pilsnerdricka komma på sina bestämda tider, t. ex. en viss dag i veckan, kan det lätt hända, att ingen är hemma och att man sålunda icke kan få något dricka. Tidigare har man däremot förfarit på det sättet, att man lagt ut ett antal tomma buteljer jämte likvid för lika många på någon bestämd plats, varefter dessa av utkörarna utbytts mot fyllda buteljer, som kunnat hämtas, när man kommit hem från sitt arbete på kvällen. Nu säges det, att man även hädanefter kunde förfara

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.*

(Forts.)

på liknande sätt genom att pilsnerdricka kunde sättas in i källare eller dylikt. Men vad är det då för mening med att införa författningar, som stadga något helt annat? På sidan 13 i utskottsutlåtandet säges det, att liksom försäljningsförordningens bestämmelser icke utgöra hinder för konsumenten att utkvittera mindre myckenhet än han rekviderat, bör det icke heller vara utslutet för honom att i mån av tillgång utfå och utkvittera större kvantitet än den rekviderade. Men vari ligger då kontrollen? Är det inte då meningslöst med föreslagna bestämmelser?

Det framhölls vidare av herr Olsson i Gävle, att enligt 14 § i 1905 års förordning skulle utkörarna vara försedda med forsedlar. Ja, det torde icke vara herr Olsson obekant, huru det gick till i det hänseendet. I början eller slutet på året tecknade man under en rekvisitionssedel, där man beställde från det ena eller andra bryggeriet en viss mängd maltdrycker, och när så ölskjutsarna kommo, fick man taga ut så mycket man behövde; det gjorde ingenting, om man icke tog ut allt, ty det var alltid någon annan som kunde behöva det felande. Den anordningen var sålunda helt illusorisk. Så skulle också bli fallet med kvittensböckerna, därest man finge taga emot den kvantitet man ville ha utan att på förhand bestämma sig för ett visst kvantum.

Det har sagts, att för närvarande åtskilliga olägenheter förorsakats av pilsnerdricksförsäljningen, men åtminstone i den landsända jag tillhör har, enligt vad man kunnat förspörja och såvitt länsstyrelsens yttrande utvisar, några större olägenheter icke yppat sig. Att det understundom uppkommit en viss orättvisa, vill jag däremot icke bestrida, ty många gånger har det hänt, att på vissa platser myndiga män kunnat förvägras ett glas pilsnerdricka, under det sådant överflödat på ungdomsbasarer eller andra nöjeställningar.

Herr talman! Jag skall av det nu anförda tillåta mig att yrka bifall till den vid betänkandet fogade, av herr Johan Nilsson m. fl. undertecknade reservationen, däri hemställes om avslag på utskottets förslag.

Herr Röing: Herr andre vice talman, mina damer och herrar! Den ärade talaren på gävleborgsbänken, herr Olsson, framhöll i sitt anförande, att det är blott de obotfärdigas förhinder, som tagit sig uttryck i den vid betänkandet fogade reservationen, emedan de medlemmar av bevillningsutskottet, som i år stå som reservanter, äro desamma, vilka år 1925 yrkade avslag på den av utskottets majoritet föreslagna skrivelsen. Jag torde knappast av herr Olsson kunna beskyllas för detsamma, då jag beklagligt nog år 1925 tillsammans med herr Olsson i Gävle tillhörde majoriteten inom utskottet, som förordade den nämnda skrivelsen. Men när jag nu finner, till vilken hemställan denna skrivelse har föranlett, kan jag icke annat än beklaga, att jag den gången med min röst medverkade till utskottets hemställan.

Jag var icke blind för att vissa förtydliganden i kontrollföreskrifterna voro önskvärda. Men jag förklarade öppet inom utskottet, att jag under inga som helst förhållanden kunde vara med om skrivelsen, såvida jag icke fick garanti för att majoriteten inom utskottet icke avsåg, att konsumenternas lojala möjligheter att erhålla pilsnerdricka på något sätt skulle trädas för nära i den nya författningen, liksom ock att icke ett steg skulle tagas i den riktning, att denna måltidsdryck tillfölje skrivelsen skulle komma att betraktas såsom rusdryck. Den garantien lämnades mig vid det tillfället av mer än en av de organiserade nykterhetsvännerna. Detta medförde, att jag då såväl inom utskottet som inom kammaren röstade för skrivelseförslaget. — Jag trodde på de avgivna löftena, liksom ock på den överenskommelse, som på sin tid träffades, då vi icke förbudsvänner voro med om att förbjuda starkölet mot det att de organiserade nykterhetsvännerna inom riksdagen skulle medverka till

att få bevarad en måltidsdryck av klass II enligt nu gällande lagstiftning under de kontrollföreskrifter, som kunde anses skäliga. Och för att i handling visa, mina damer och herrar, att jag verkligen ville vara med om en förändrad lagstiftning i den riktning, som jag nyss angav, har jag vid årets riksdag framburit en motion, i vilken jag föreslagit de förändringar, som enligt min uppfattning borde av riksdagen beslutas. Men denna motion har som bekant av utskottet avstyrkts och under sådana förhållanden kan jag, i det läge frågan nu befinner sig, icke framställa något annat yrkande än avslag på utskottets hemställan.

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Herr Olsson i Gävle framhöll vidare i sitt anförande, att utskottet inte på något sätt vill lägga hinder i vägen för de lojala konsumenternas rättighet att på vanligt sätt erhålla pilsneröl, och detta har även utskottsmajoriteten på sid. 11 uttalat. Men om jag tager samma exempel som herr Lindman, kan man då, herr Olsson, göra det påståendet, då utskottet vill införa kvitteringsförfarandet? Herr Olsson i Gävle har helt naturligt icke blott som medlem i bevillningsutskottet utan även av dess andra avdelning, som förberett behandlingen av detta ärende, ägnat detsamma all uppmärksamhet. Men då han skulle framhålla, hur ofarligt det är att överlämna detaljbestämmelserna om kvitteringen åt Kungl. Maj:t, så ville han ge den närvarande finansministern den fingervisningen, huru Kungl. Maj:t på lämpligaste sätt borde lösa frågan, när ingen familjemedlem över 18 år är hemma för att mottaga och kvittera det rekvirerade pilsnerölet. Utköraren skulle då på en hylla i källaren sätta in det antal flaskor pilsneröl, som rekvirerats, och på samma hylla skulle han finna det penningbelopp, vilket motsvarade betalning för ölet. Herr Lindman har i sitt anförande riktigt värdesatt det uppslaget. Jag tror varken den nuvarande finansministern eller någon kommande — om så olyckligt skulle vara, att utskottets förslag i dag bifalles — är hågad att följa det uppslaget.

En annan ärad medlem av denna kammare, som intar en framskjuten ställning i nykterhetsorganisationerna, herr Sävström, framkastade ett annat uppslag, som visar, hur mycket också han har tänkt över huru kvittensförfarandet bäst borde ordnas. Han yttrade: Låt oss behandla klass II precis på samma sätt som Ramlösa och klass I. Men om herr Sävström verkligen vill detta, då anser jag han knappast kan vara med om att biträda utskottets hemställan. Ty mig veterligt behöver man varken kvittera ut en låda Ramlösa eller en låda klass I, om icke någon familjemedlem är hemma.

Jag har aldrig varit någon vän av den föreslagna institutionen P. O. Men om någon i utskottet tror, att utskottets förslag för mig skulle vara mera tilltalande därför att kontrollstyrelsen skulle få rätt att inskrida trots Konungens befallningshavandes befogenhet att ordna handeln med pilsneröl av klass II, så misstar han sig.

Det är kanske icke så underligt, att min ärade vän herr Olsson i Gävle har rätt stort förtroende för kontrollstyrelsen samt att han tolkar de föreslagna lagparagraferna på sitt sätt. Herr Olsson yttrade, att utskottets mening är att kontrollstyrelsens uppgift i detta hänseende blott skall vara vägledande och rådgivande för både Konungens befallningshavande och vissa andra myndigheter och att kontrollstyrelsen visst icke skall vara någon sorts överpolis vare sig för den ena eller andra myndigheten. Då herr Olsson liksom jag varit medlem av bevillningsutskottet ett tjugotal år eller mer, kommer han kanske, såvida icke andra vindar då blåsa, att få samma minnen från sitt långvariga arbete i bevillningsutskottet som jag fått. Även jag har under gångna år läst lagparagrafer i vår nykterhetslagstiftning på ett sätt, som jag trodde var riktigt, och genom vilka paragrafer kontrollstyrelsen erhöll en viss befogenhet. Men jag är den förste, som beklagar, att jag då läste lagtexten på

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.*
(Forts.)

det sätt, som jag gjorde; ty när jag nu ser, huru dessa bestämmelser utnyttjas i det levande livet, vilken makt och myndighet över oss samhällsmedlemmar, som kontrollstyrelsen erhållit genom de författningar, som jag delvis varit med om att tillstyrka inom bevillningsutskottet, så måste jag säga, att spåren avskräcka, och jag måste vid detta tillfälle uttala ett varningens ord till denna kammare att icke än ytterligare utvidga kontrollstyrelsens makt.

Jag skulle kunna från västkusten framdraga vissa förhållanden för att visa, vart det leder tillfölje den makt, som kontrollstyrelsen redan har. Men jag skall begränsa mig att meddela, att jag icke vill vara med om att ge kontrollstyrelsen än större makt.

Till sist varnade herr Olsson i Gävle kammaren för att avslå det föreliggande utskottsförslaget med de orden: »Tro ej, att frågan, även om den faller i år, icke kommer åter. Det är en fråga, som icke genom att avslås försvinner, utan ni kan vara övertygade om att ni få den tillbaka redan nästa år.» Ja, herr Olsson, det tror jag visst, ty skall det gå politik även i pilsnerölet, då få vi nog denna fråga åter år efter år, och jag fruktar, att det inte dröjer så länge, innan det också framkommer förslag att försämla ölets kvalitet.

Jag beklagar, att utskottet icke i huvudsak kunnat vara med om den i min motion gjorda hemställan om viss ändring i den nu gällande lagstiftningen på detta område. Som frågan nu ligger, har jag intet annat yrkande att framställa än avslag på utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr andre vice talman! Då jag har för avsikt att rösta för det av herr Röing framställda yrkandet, skall jag be att med några ord få motivera detta mitt kommande votum.

Jag ber först att få taga fasta på att herr finansministern icke betraktade skillnaden mellan utskottets och sitt eget förslag vara större, än att han kunde sätta sitt eget bomärke på förslaget, för den händelse det ginge igenom i riksdagen. Han yttrade nämligen, att *i det väsentliga* vore han och bevillningsutskottet ense. Jag har för min del ingen anledning betvivla, att så är fallet. Jag har så mycket mindre anledning att göra detta, sedan jag ganska ingående studerat utskottets förslag och jämfört det med den kungl. propositionen. Till det yttre har skett en grundlig raseriing av Kungl. Maj:ts förslag — det återstår knappast någon paragraf oförändrad — men såsom herr finansministern betonenade: i det väsentliga står förslaget kvar.

Vad är det då för en invändning, som jag med mina utgångspunkter har gentemot utskottets förslag? Jag vill börja med en psykologisk synpunkt, som jag tror icke bör i föreliggande fråga alldeles föraktas. Vill man ha restriktionssystemet i behåll — och jag tror för min del, att valet står mellan ett restriktionssystem och ett oeffterrättighetstillstånd, dit ingen vill komma — skall man icke tillgripa större våld än nöden kräver genom att skapa bestämmelser av den beskaffenhet, att de innebära irritationsmoment, som i det långa loppet skada mer än de gagna. Jag betraktar det föreliggande förslaget såsom ett förslag, vilket verkligen går ofantligt mycket längre än nöden kräver. När 1925 års riksdag avlät sin skrivelse, var man på det klara med, liksom man fortfarande är, att på detta område förekomma missbruk, som böra rättas till. Men att man skall rätta till dessa missbruk genom att tillgripa en lagstiftning av den beskaffenhet, som Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebär, är enligt min mening att ställa svaret i ett annat kasus än frågan själv, och detta bör man akta sig att göra. Jag har till en början, herr andre vice talman, att rikta den anmärkningen mot förslaget, att den så att säga ömma punkten i det hela, nämligen hur det skall tillgå med kvittensförfarandet, skjuter utskottet ifrån sig, i det man enligt 17 § i förslaget överantvarar åt Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i ämnet. Hur dessa bestäm-

melser skola komma att se ut, därom veta icke utskottets ledamöter någonting. De ha icke ens givit någon vägledning i motiveringen, ty på den punkt, som här varit under debatt och som utskottet berört på sidan 12 i utlåtandet, nämligen sättet för avlämnandet av varan hos köparen, då någon medlem av familjen eller någon i dess tjänst anställd icke är närvarande, är det synnerligen vagt uttryckt, hur man därvid skall förfara, och någon vägledning lär Kungl. Maj:t icke erhålla därutav. Om nu å ena sidan den kungl. propositionen visar sig ganska slarvigt hopkommen, ifall uttrycket tillåtes, och om bevillningsutskottet fått grundligt omgestalta propositionen, låt vara med bibehållande i det väsentliga av dess principer, men utskottet å andra sidan icke är så färdigt med spörsmålet, att man vågar angiva några riktlinjer beträffande vad som i detta fall dock utgör själva irritationsmomentet, måste man fråga sig: Är det, som det heter, någon ko på taket? Varför får frågan icke ligga till sig, så att man efter den debatt, som här förts, kan komma fram med ett förslag, som är mera tillfredsställande?

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Jag skall härefter taga fasta på en annan punkt. I 22 § av förslaget stadgas det, att varan icke får utlämnas till den som icke fyllt 18 år. Under hand har jag hos bevillningsutskottets ledamöter förfrågat mig därom, huruvida denna bestämmelse vore att tolka som en generell bestämmelse eller om den endast vore hänförlig till detaljhandeln. Det har svarats, att det senare vore händelsen och att bestämmelsen icke skulle gälla i sådana fall, där varan av utköraren utlämnas till vederbörande avnämare. Nu hör jag under debatten, att det råder en annan mening hos flertalet talare, och det föreligger i själva verket ingen som helst klarhet om innebörden av berörda bestämmelse. Herrarna skola icke begära, att man slukar denna sak utan vidare, innan man får klarhet på en sådan punkt.

Det skulle alltså bli den nuvarande regeringen, som skulle utarbета de ifrågasvarande mycket grannliga bestämmelserna. Ja, med all respekt för denna regering, men sådana spår som invandringslagen med dess orimliga bestämmelser avskräcka åtminstone mig, så att jag anser mig icke vilja medverka till att överlämna till det nuvarande kabinettet att utforma bestämmelserna. Bli de nämligen i släkt med de olika förbudslagar i fråga om både böcker och utlåningar, som den nuvarande regeringen levererat, så är jag rädd för, att om riksdagen skulle på denna punkt ge den begärda fullmakten, skulle man få anledning att ångra sig. Jag menar, att man här icke skall gå längre än det sunda förnuftet motiverar. Och det sunda förnuftet motiverar, att man vilar på hanen och ser tiden an och undersöker, om man icke kan rätta till de faktiska missbruk, som härvidlag förekomma, på andra vägar än genom tillgripande av en lagstiftning, som bara tjänar till att skapa trassel och oreda.

Herr andre vice talman! Jag ber att få yrka avslag på såväl den kungl. propositionen som på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ward, Törnkvist* i Bjuv, *Lovén, Sjöström, Lövgren* i Nyborg, *Holmström* i Stockholm och *Carlsson* i Stockholm.

Herr **Andersson** i Katrineholm: Herr förste vice talman! Att döma av den hittills förda debatten i frågan ser det ut, som om en del av kammarens ledamöter skulle betrakta den som en mycket stor fråga. Jag kan inte finna någon anledning till att man tillägnar sig ett sådant betraktelsesätt. Mig synes hela frågan vara inte ett dugg annat än en enkel ordningsfråga, som det gäller att försöka så inpassa i vår pilsnerdricksförordning, att man kan få de luckor täckta, som nu finnas i denna förordning.

Jag kan mycket väl förstå, att en hel del av kammarens ledamöter, som nu gå emot utskottets förslag, finna detta förslag vara ett ingrepp i vissa personers

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.*

(Forts.)

frihet och levnadsvanor, såsom herr Lindman sade. Jag kan icke ett ögonblick tillägna mig den uppfattningen, att det innebär någon fara, att exempelvis en person begagnar sig av pilsnerdricka till sina måltider. Men det är ju inte det saken gäller, utan här gäller det att försöka få en annan ordning i det förhållande, som kan betraktas som oordning på landsbygden.

Herr Lindman anförde för en stund sedan, att det skall vara mycket starka skäl, som göra, att man går in för en lagstiftning av det här slaget, vilken enligt herr Lindmans förmenande endast för med sig en massa besvärligheter och är ett djupt ingrepp i den personliga friheten. När jag hörde detta herr Lindmans yttrande, så rann mig i minnet ett yttrande utav en av herr Lindmans partivänner i bevillningsutskottet år 1925, när bevillningsutskottet hade att behandla den skrivelse, som utskottet föreslog riksdagen, och vilken skrivelse riksdagen antog och som ju är orsaken till att vi nu ha frågan på kamrarnas bord. Det var en representant för landsorten, en industriidkare, som i mycket livliga ordalag skildrade förhållandena i de bygder, där han bodde, förhållanden, som enligt hans förmenande helt och fullt motiverade, att utskottet den gången hemställde hos riksdagen om en skrivelse för revision av pilsnerdricksförordningen. Jag förmodar, att de ledamöter av 1925 års bevillningsutskott, som nu finnas i riksdagen, mycket väl kunna dra sig den skildringen till minnes. Och jag vill gentemot herr Lindmans påstående, att man inte skall lagstifta i den här frågan så som utskottet föreslagit, just ställa vad jag nyss sade om den hans partivän, vilken, som sagt, den gången mycket livligt förordade en revision av omnämnda förordning.

Det är alldeles riktigt, som herr Engberg nyss sade, att man skall inte lagstifta så att man eventuellt äventyrar en lagstiftning på det här området, som visar sig vara behöfelig, och därmed kanske släpper barrabam fullständigt lös. Jag vill för min personliga del icke vara med om något sådant. Men jag tror inte, att det finnes fog för det påståendet, som herr Engberg ville göra gällande om bevillningsutskottets förslag.

Här har ifrån en del talare gjorts gällande, att kontrollstyrelsens befogenheter ej böra ökas, och för några minuter sedan var bevillningsutskottets förre ordförande herr Röing uppe och ville med all den kraft, som han är mäktig, höja ett varnande finger mot att ge kontrollstyrelsen en ökad makt och myndighet över de svenska medborgarna. Ja, jag tror nu inte, att den, som vill försöka att läsa vad som i det avseendet står skrivet i förslaget och som förut utförligt motiverats av herr Olsson i Gävle, kan säga, att den makt — om jag nu får använda det uttrycket — som här skulle tillkomma kontrollstyrelsen är av den art, att verkligen de svenska medborgarna behöva känna sin frihet allt för mycket kränkt, försåvitt man icke helt och fullt står på den ståndpunkten, att det inte skall få finnas någon bestämmelse i det här avseendet, utan det skall få vara fullständigt okontrollerad frihet. Jag tror, att den, som många gånger varit i tillfälle att just ute på landsbygden betrakta de här sakerna, måste giva utskottet fullständigt rätt däri, att starka skäl finnas för en revidering av pilsnerdricksförordningen i det avseende som här föreslås.

Det är ju för övrigt inte några halsbrytande saker som föreslås. Det väsentliga är, att konsumenterna av pilsnerdricka måste rekvirera densamma hos bryggeriidkare och att utkörarna av den rekvirerade varan skola mottaga konsumenternas kvittens på varans avlämnande. Jag hyser inte den ringaste farhåga för att det icke, om den här saken kommer till stånd och när den får verka någon tid, skall visa sig, att alla bryggeriidkare och deras utkörare, som vilja vara lojala i sin handel, icke alls skola känna sig besvärade av den revision, som det här är fråga om.

När herr Nylander hade ordet, utvecklade han en mycket stark farhåga för

den polisverksamhet, som ledamöter av nykterhetsnämnderna skulle komma att utöva i det här avseendet. Ja, den som är född och uppväxt på landet, han vet, att landsbygdens folk springer icke åstad i brådrasket med någonting som kan kallas mer eller mindre omotiverat. Jag är övertygad om att ledamöterna av nykterhetsnämnderna på landet komma att vara synnerligen försiktiga, när det gäller att utöva den övervakande verksamhet, som de i det här avseendet enligt utskottets förslag skola kunna få. Den fara för ett nykterhetsombudsmännens skräckvælde, som herr Nylander tycks ha influerats av, tror jag således man kan taga med tämligen stor ro. Det synes mig, som om man, vare sig man är absolutist eller icke absolutist, borde kunna enas om att det är ett levande intresse för riksdagen att se till, att de förordningar, som avse handeln med pilsnerdricka, icke lämna sådana blottor, som nu i många avseenden är fallet och under vilkas hägn en del mindre laglydiga människor kunna ställa till en del oreda. Det synes, som om vi borde kunna vara överens om att söka täppa till dessa blottor. Och det är min övertygelse att man gör det genom ett bifall till utskottets hemställan, även om kanske, som här tidigare har påpekats, det kan finnas vissa punkter, som äro något oklara. Men man får väl hoppas, att den oklarheten på ett eller annat sätt kan skingras, så att man kan få fram de praktiska bestämmelser i det avseendet, som ej nu äro för handen.

Jag tillåter mig, herr förste vice talman, att hemställa om bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Olsson* i Ramsta.

Herr Nylander: Herr talman! Herr *Olsson* i Gävle påpekade med anledning av mitt anförande med särskilt stark skärpa, att riksdagen icke behöfve draga sig för att gå med på utskottets förslag särskilt i vad det avsåge kvittensförfarandet, när det icke innebure något annat än vad som återfanns i 1905 års öl- och vinförsäljningsförordning i den då existerande forsedeln. Gentemot detta vill jag emellertid anför en sak, som herr *Olsson* själv synbarligen glömt, och där en sådan stor auktoritet, för honom nota bene, som nykterhetskommittén står som sakkunnig. På sid. 5 i bevillningsutskottets betänkande anföres nämligen, att »enligt vad en av nykterhetskommittén på sin tid åvägabragt utredning beträffande bristerna i, bland annat, 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning gav vid handen, var den kontroll, som åsyftades med förut gällande föreskrift om medförande av förteckning vid försändning av öl efter rekvisition, väsentligt förfelad», och därför frångick man den bestämmelse, som herrarna nu igen vilja införa, trots det att erfarenheten givit vid handen att resultatet därav varit så dåligt.

Vidare framförde herr *Olsson* mot mig den anmärkningen, att jag skulle ha tagit fel, när jag påstod, att enligt 22 § i utskottets förslag skulle det vara förbjudet för person under 18 år att taga emot pilsnerdricka i hemmet. Jag kan icke fatta, hur det kan vara möjligt att beskylla mig för ett misstag härutinnan, när 22 § lyder som följer: »Pilsnerdricka må icke försälas eller utlämnas till den, som ej fyllt 18 år.» Jag har hört mig för hos några lagkloka män här, och de ge mig i denna sak alldeles rätt och förklara däremot, att herr *Olsson* har fel.

Herr *Andersson* i Katrineholm anförde gentemot mig, att jag skulle ha skrämt andra kammaren med en mycket mörk tavla över vad den ifrågasatta nykterhetspolisen eller nykterhetsombudsmännen, som jag tillät mig döpa till N. O., skulle innebära. Jag är emellertid alldeles övertygad om, trots vad herr *Andersson* säger, att dessa N. O. komma att gå lika oförsiktigt fram som

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.

(Forts.)

utskottsmajoriteten gör med den lagstiftning man här vill införa. Jag vet också lika väl som herr Andersson, att vår befolkning på landsbygden är lojal och icke i onödan springer med skvaller. Men jag vet också, att det finnes många personer, vilkas nykterhetsiver går så långt, att de finna med sina ideal förenligt att gå och spionera på sina medmänniskor, och detta är en möjlighet, som man även här måste räkna med, särskilt emedan de ifrågavarande ombuden skulle få polismans ställning och befogenhet. Jag kan icke finna annat, än att en dylik anordning är det svenska folket ovärdig och för övrigt komplett onödig.

Herr Sävströms resonemang angående faran av pilsnerdrickskonsumtionen kunde icke övertgrya mig om att icke det här föreliggande förslaget från utskottsmajoriteten går alldeles för långt. Det är alldeles säkert på det sättet, att en hel del fall, där berusning föreligger efter konsumtion av pilsnerdricka, äro, såsom jag i mitt inledningsanförande framhöll, att förklara därmed, att man sammanblandat pilsnerdrickat med drycker av annan och starkare art. Detta beröres också i nykterhetsnämndernas tidskrift i en artikel av assistenten vid statens alkoholistanstalt på Venngarn, där det bl. a. står följande: »Eller vad skall man säga om den person som själv uppger, att han på ett dygn konsumerat minst 3 å 4 liter brännvin, därav $\frac{1}{2}$ liter 95-procentig exportsprit, samt 3 å 4 dussin pilsner därtill.» Den person, som sagt detta, måste dock vara en ganska glad skämtare och den som skrivit ned det en ganska lättrogen person. Men själva framförandet av sådana uppgifter utgör ett bevis för, vilken överdrift som här gör sig gällande. Ty det är väl ingen som kan tro, att det finns »sådana djur», om jag så får uttrycka mig, som kunna leva efter en dosis på ett dygn av denna kvantitet. Man skjuter således enligt min mening betänkligt över målet.

Jag vill ännu en gång understryka, att jag ej kan komma ifrån den bestämda uppfattningen att, om vi antaga utskottsmajoritetens förslag, så komma konsekvenserna att bli sådana, att de av herrarna, som ivra för denna lagstiftning, säkerligen få anledning att helst önska, att de aldrig varit med om densamma.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Ljunggren: Herr talman! Det är vanskligt att yttra sig i denna fråga, då man hör till dem som önska en skärpning av restriktionerna beträffande försäljning av pilsnerdricka. Man får då epitetet över sig, att man uppenbarligen hör fanatismen till och hör till dem som helst vilja trakassera sina medmänniskor. För dem som känna oss, även om de höra till motsatta sidan, står det emellertid nog klart, att vi äro rätt hyggligt och beskedligt folk, som visst icke vilja åstadkomma någon förargelse i onödan. Men vad vi vilja åstadkomma är, att de ölägenheter av gällande förordning, som nu finnas, och de missbruk, som i fråga om pilsnerbruket förekomma, må på ett eller annat sätt botas. Det var därför den motion framkom vid 1925 års riksdag, som ledde till skrivelse till Kungl. Maj:t, däri man begärde förslag till förtydligande och kompletterande bestämmelser i ämnet. Och när herr Röing kommer och talar om att det då i utskottet vid beslutets fattande liksom skulle ha varit ett löfte från motparten att icke komma fram och begära något liknande detta, så vill jag å min sida säga, att jag fattade situationen så, att då han själv var med om skrivelseförslaget, detta innebar ett åtagande från hans och hans meningsfränders sida att nu visa tillmötesgående, så att nuvarande bestämmelser bleve fullständiga och förtydligade i enlighet med vad som 1925 begärdes.

När man nu kommer med ett förslag som går i den riktningen, ja, då är det alldeles uruselt, då förklaras det vara av den beskaffenheten, att man icke alls kan tänka på det, och man går så långt, att man t. o. m. betecknar dem som

stå på den motsatta ståndpunkten såsom mer eller mindre bestämda för att med lagstiftningens hjälp trakassera sina medmänniskor. (Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.)

Naturligtvis är jag av samma mening som herr Lindman, då han säger, att man skall ha starka och allvarliga skäl, när man går och lagstiftar. Jag trodde emellertid, att det föreläge starka och allvarliga skäl, när riksdagen 1925 skrev till Kungl. Maj:t och begärde skärpning av nu gällande bestämmelser.

(Forts.)

För övrigt är det ju tydligt, att motståndet mot denna lagstiftning bottnar ytterst i den tron — den *vetskapen* kunna vi knappast säga — att dessa drycker icke skulle kunna missbrukas. Och även om man erkänner, såsom herr Lindman måste göra, att missbruk naturligtvis någon gång förekommer, så vill man bagatellisera detta, såsom herr Lindman gjorde, då han frågade, huru många dessa missbrukare äro i jämförelse med dem som lojalt bruka dessa drycker. Jag vet knappast, vad den ärade talaren egentligen menade med den frågan. Menar man, att man icke skall lagstifta mot missbruk, förrän missbruket nått en sådan omfattning, att det överskrider det lojala bruket? Så plägar man emellertid icke gå tillväga på andra områden. När vi t. ex. lagstifta mot stöld, så vänta vi väl inte med lagstiftning, till dess majoriteten av svenska folket stjälar. Det är naturligtvis mot dem som stjäla vi lagstifta, även om de utgöra ett mindre antal. Och så förhåller det sig ju i alla andra frågor, så ock i denna. Men som sagt hela detta uppfattningssätt bottnar i att man icke tror, att dessa drycker det nu är fråga om överhuvud taget kunna användas som berusningsmedel, åtminstone icke i någon större utsträckning.

Jag ber då att få erinra om det faktum, att pilsnerdrickat innehåller omkring 4 volymprocent alkohol — fullt så mycket är det naturligtvis i regel inte, utan alkoholhalten i pilsnerdricka torde ligga mellan 3.9 och 4 volymprocent. Om vi då antaga, att det är 3.9, så betyder det, att 1 liter pilsnerdricka innehåller 3.9 centiliter absolut alkohol. Uttryckt i 40 % brännvin svarar sålunda 1 liter pilsnerdricka, d. v. s. 3 halvor, mot nära 10 centiliter brännvin eller 2 stora glas, och 1 dussin pilsnerdricka — och det vittnas, att många av dem som missbruka denna dryck, dricka ännu mer därav — innehåller samma alkoholförhållande som 39 centiliter brännvin, d. v. s. 6 centiliter mera än $\frac{1}{3}$ liter brännvin. Vi kunna väl tänka oss, att $\frac{1}{3}$ liter brännvin, förtärd under en kortare tidrymd, verkligen kan verka berusande.

Ja, sedan kan man ju göra den invändningen, att alkoholen i denna dryck som ofta starkt utspädd ej kan verka i större mån berusande. Jag skall nu med hänsyn till tiden ej ge mig in på någon analys av denna fråga. Men då man säger, att intet missbruk förekommer, så förefaller det mig underligt, i synnerhet om detta påstående kommer från dem som tillhöra bevillningsutskottet och där haft tillfälle att studera handlingarna och haft tillgång till kontrollstyrelsens utlåtande och till uttalanden från skilda delar i landet. Jag skulle här, om tiden medgäve det — men jag skall icke tillåta mig det — kunna citera en ofantlig mängd uttalanden från olika delar i landet ända längst från söder och långt upp i norr, där vederbörande — och med vederbörande menar jag icke »nykterhetsfanatiker» eller folk i allmänhet, utan män i ämbetsmannaställning, som ha till uppgift att övervaka lagarnas efterlevnad, såsom polisuppsyningsmän, landsfiskaler o. dyl. — gjort kraftiga uttalanden till belägg för den åsikten, att pilsnerdricka måste betraktas som en berusande dryck och som sådan missbrukas och förorsakar oordningar och onykterhet, icke minst bland ungdomen. Jag skall emellertid endast framdraga ett och annat exempel ur högen.

Här säger t. ex. polisuppsyningsmannen i Tierps köping: »Då pilsnerdricka icke sällan användes såsom berusningsmedel och förtäres i stora kvantiteter, som kunna erhållas i flera poster under samma dag och nära nog vilken tid som helst på dygnet, ha anmärkningar icke sällan förekommit i ordningshän-

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.
(Forts.)

seende. I ännu högre grad hava menliga verkningar i nykterhetssynpunkt inträffat. Klagomål inkomma ofta från familjer, vars försörjare under veckotal syssla med förtärande av pilsnerdricka, då de äro arbetsodugliga och underlåta sin försörjningsplikt.» Detta uttalande är ju delvis i stil med vad herr Nylander nyss citerade av vad uppsyningsmannen från Venngarns alkoholistanstalt anförde.

Kommunalnämnden i Tierps köping säger om kringförandet av pilsnerdricka: »Att detta (kringförandet av pilsnerdricka) skadar nykterhetstillståndet är självklart, emedan det finnes en stor del individer, som icke kunna erhålla sprit på annat sätt än olika anledningar, men till följd av den lätta och okontrollerade försäljningen av pilsnerdricka kunna de långa tider leva i ett onyktert tillstånd, till stor skada för sig själva och sin omgivning.»

Landsfiskalen i Vaddö yttrar: »Det är icke så sällan anmälningar ingå, att lugnet och ordningen blivit störd av yngre manspersoner, som mer eller mindre berusat sig av pilsnerdricka, vilket de åtkommit på olaglig väg.»

Jag ber att få understrycka sådana uttalanden, så att man icke skall kunna påstå, att man här bara har att göra med historier, som vi nykterhetsvänner hitta på.

Landsfogden i Jönköpings län säger: »Genom masskonsumtion av pilsnerdricka eller genom dess utspädning med starkare vara lärer konsument kunna försätta sig i rusigt tillstånd.»

Landsfiskalen i Vetlanda yttrar: »En person, som kanhända på hela veckan icke förtär starkare maltdryck än klass I, köper ibland på lördagen hem ett eller kanske två dussin halv pilsnerdricka, som omedelbart förtäras, och härav blir personen i mer eller mindre grad rusig samt både arbetsoduglig och ofta bråkig.»

Landsfiskalen i Malmbäck anser, att förtärandet av pilsnerdricka säkerligen i betydlig grad försvårar nykterhetssträvandena, särskild bland ungdomen. »Personer berusa sig», säger han, »såväl av enbart pilsnerdricka, som då förtäres i stora mängder, som av dylikt dricka tillsammans med någon mindre kvantitet brännvin, denaturerad sprit» o. s. v. Landsfiskalen tillägger, att han icke kan finna annat, än att »pilsnerdricka i berusningshänseende spelar en långt ifrån oviktig roll, i synnerhet bland ungdomen och personer, som sakna motbok för inköp av rusdrycker.»

Jag skulle vidare kunna angiva vad landsfiskalen i Gislaved, stadsfiskalen i Tranås och landsfiskalen i Rockneby i Kalmar län anföra. Den sistnämnde framhåller särskilt, att utkörarna »sälja till vem de träffa på vägen och att särskilt de yngre arbetarna köpa pilsnerdricka dussinvis».

Landsfiskalen i Kalmar distrikt förklarar, att försäljningen av pilsnerdricka på rekvisition har »menligt inverkat i avseende på ordning och nykterhet», och landsfiskalen i Nybro yttrar: »Lastbilar med fulla laster och utkörare, vilka tjänstgöra såsom kommissionärer och hava betalt efter myckenhet av den försålda varan och i vilkas intresse det uppenbarligen ligger att sälja största möjliga kvantitet, följa alla vägar dagligen. Ofta hava oordningar blivit en följd av dessas framfart.»

Jag skulle vidare kunna återöfna ett yttrande av landsfiskalen i Sotenäs i Göteborgs och Bohus län, d. v. s. från den del av landet, varifrån herr Röing är. Denne landsfiskal omtalar, att vid förhör med för fylleri anhängna personer tydligt framgick, »att sådana, som ej äro berättigade till inköp av rusdrycker, i stor utsträckning använda pilsnerdricka såsom berusningsmedel». Landsfiskalen i Stångenäs förklarar, att genom försändningen av pilsnerdricka uppkommit avsevärda olägenheter ur ordnings- och nykterhetssynpunkt; han berättar, att stenarbetarna ställa till riktiga fester, som utgöra »en verklig plåga för den ordningsälskande befolkningen i orten», ävensom att många klagomål

framförts till honom, utan att han i allmänhet kunnat göra något, emedan festandet gått av stapeln på privat mark och jordägaren icke vågat begära handräckning för sällskapets avhysande.

Jag har vidare att tillgå uttalanden av landsfiskalen i Kville i samma län och stadsfiskalen i Mölndal; länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har t. o. m. hänvisat till sistnämnda yttrande. I detta framhålles, att kringförandet av pilsnerdricka till försäljning medför stora olägenheter.

På liknande sätt yttra sig landsfiskalen i Alingsås och landsfiskalen i Skaraborgs län. Jag skulle vidare kunna nämna utlåtanden från Värmlands län, exempelvis av landsfiskalen i Finnskoga, som fastslår »att försändningen av pilsnerdricka på rekvisition åstadkommit oordningar och fylleri», och ytterligare yttranden från Kopparbergs län. Landsfiskalen i Svärdsjö yttrar sålunda: »Den i stor utsträckning bedrivna kringföringen i bygden av dylik vara har ofta nog föranlett till dryckenskap med ty åtföljande ledsamheter och obehag av skilda slag.»

Landsfiskalen i Leksand anför: »Bryggeriernas ombud känna synnerligen väl till, att icke ett enda kafé och icke mer än ett enda hotell inom detta distrikt har rättighet att utskänka pilsnerdricka klass II, men detta oaktat försälja de, på rekvisitioner visserligen, hundratals flaskor pilsnerdricka klass II i veckan till sådana kaféer, vilka icke äga några som helst rättigheter.»

Jag skulle kunna fortsätta med att citera landsfiskalerna i Borlänge, Ludvika och i Övansjö i Gävleborgs län; den sistnämnde säger, att det företrädesvis är ungdomen, som berusar sig på detta sätt, och tillägger: »Det är förvånande att se de kolossala mängder pilsnerdricka, som i synnerhet före helgerna å lastautomobiler föras ut i socknarna.»

Landsfiskalen i Sandviken framhåller, att ungdomar, som icke kunna erhålla inköpsbevis för spritdrycker, och från inköpsrätt till sådana drycker avstängda personer äro de största avhämtningskunderna. Han säger också, att man i skogsbackar och uthus emellanåt kan anträffa stora sällskap, som »samlas kring kortleken och pilsnerflaskorna». — Det är i detta sammanhang egendomligt att tänka på herr Bengtssons i Kullen yttrande, att det svenska folkets moral skulle löpa fara att förstöras, om man nu gjorde ett kraftigare ingripande mot pilsnerdrickssuperiet. Sistnämnda landsfiskal yttrar vidare: »Det är ingenting ovanligt att deltagarna i dessa dryckeslag konsumera ända till 15 å 20 helbuteljer pilsnerdricka om $\frac{2}{3}$ liter per man på en eftermiddag, och verkningarna av denna konsumtion synas i hemmen och på gator och vägar.»

Jag skulle kunna fortsätta genom att citera landsfiskalerna i Söderala, i Hanebo och i Harmånger; den sistnämnde säger, att det så gott som dagligen förekommit oordningar ur såväl ordnings- som nykterhetssynpunkt, beroende på att pilsnerdricka av klass II i snart sagt obegränsade mängder hunnit distribueras ut över distriktet.

Man skulle kunna plocka fram vida mera ur det rikhaltiga material, som här står till förfogande, till bevis för att pilsnerdricka verkligen användes som rusdryck. Den senaste ärade talaren citerade assistenten vid Venngarns alkoholistanstalt E. Ljungström, som omnämnt ett exempel på pilsnermissbruk som talaren ansåg alldeles orimligt; därom vill jag emellertid icke yttra mig. Jag skall emellertid be att få återge vad denne man under ämbetsmannansvar ytterligare anför: »Vi ha haft tillfälle ett å statens alkoholistanstalt i Venngarn genomgå ungefär 800 olika interneringsfall, fördelade på en tidrymd av c:a 10 år från 1916 räknat.» Han säger vidare: »Med kännedom om pilsnerdrickats rusgivande verkan och dess egenskap av fri och lätt åtkomlig dryckesvara kunde man på förhand sluta sig till, att pilsnerkonsum-

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.

(Forts.)

tionen just bland alkoholistmissbrukarna skulle vara ganska allmänt utbredd, ett antagande, som också genom den företagna undersökningen blivit till fullo bestrykt. Interneringshandlingarna utvisa nämligen att i åtminstone $\frac{3}{4}$ av samtliga de undersökta fallen pilsnerdrickat spelat en icke obetydlig roll uti den intagnes alkoholkonsumtion. I åtskilliga fall, för att icke säga i de flesta, ha vederbörande varit avstängda från sprittilldelning vid systembolagen och ofta även å restauranterna och i den mån spritdrycker icke på andra vägar kunnat anskaffas, har man helt naturligt övergått till konsumtion av pilsner, eftersom denna dryck, förtärd i tillräckliga mängder, ger åsyftat resultat, nämligen ett ordentligt rus. Varje tal om att pilsnerdricka icke skulle vara att anse jämväl såsom rusdryck, om man nämligen vill begagna den såsom sådan, måste tystna inför uppgiften, att icke mindre än 85 å 90 personer av ovannämnda 800 i det närmaste enbart begagnat sig av pilsnerdricka såsom berusningsmedel. Siffran är anmärkningsvärd. Den ger ju uppenbart belägg för att en ohämmad pilsnerkonsumtion kan leda och har lett till fullt utbildad alkoholism.»

Jag har tagit dessa stickprov ur högen av material för att visa, att pilsnerdricka verkligen kan användas och även användes i berusningssyfte, och att vederbörande myndigheter observerat och beklagat detta förhållande. Inför detta synes det mig icke vara lätt att komma och påstå, att det endast är undantagsvis, som så sker, vadan man icke skulle behöva att lagstifta med hänsyn därtill. Det synes mig, som om lagstiftningen bör gå ut på att de lojala förbrukarna må få, vad dem med rätta tillkommer, men att man bör inrikta anloppet mot dem, som bedriva pilsnerhandeln på sådant sätt, att därigenom åstadkommes oordning både i nykterhets- och andra hänseenden, till skada för de enskilda och samhället.

Vad man egentligen skulle kunna anmärka mot utskottets förslag är, såsom också framhölls i bevillningsutskottet, att det icke går tillräckligt djupt in på pilsnerdricksförordningen utan denna förordning borde underkastas en fullständig revision. Jag har instämt i denna anmärkning, och jag är också övertygad om att det kommer en dag, då en sådan revision måste ske, så att man icke bara som här riktar sig mot missbruk i pilsnerhandeln å landsbygden utan verkställer förbättringar och reformer i nämnda lagstiftning över huvud. Man bör emellertid nu göra vad som göras kan för att söka hejda framfarten av bryggarvagnarna i landsorten, så att de icke åstadkomma ett sådant ohägn som för närvarande. Och när nu t. o. m. bryggarföreningen är med om att underhandla i denna sak och icke har något att erinra mot kontrollföreskrifter, synes man verkligen vara på god väg att nå ett gott resultat, om utskottets förslag bifalles.

Det har påpekats att enligt 1905 års lag förutom polismyndighet även kommunalnämndsledamöter hade befogenhet att kontrollera ölskjutsarna. Jag måste då hemställa till dem, som anse anordningen med en av nykterhetsnämnden utsedd och av K. B. prövad person såsom kontrollorgan i detta fall innebära en försyndelse och ett ingrepp i den medborgerliga friheten, huruvida detta dock icke är ett intet mot vad som gällde enligt 1905 års lag, då varje ledamot av kommunalnämnden utan vidare hade kontrollrätt. För min del har jag i utskottet haft den uppfattningen, att utöver vad som här föreslås, det borde medgivas nykterhetsnämndernas samtliga ledamöter att på vederbörande orter ha uppsikt över ölförsäljningen på rekvisition. Det har många gånger hänt, att i större kommuner lastbilar med pilsnerdricka korsat varandra, så att det blivit svårt för en enda person att åvägabringa någon kontroll. Det behövdes, att det i olika delar av kommunen funnes personer, som hade till uppgift att se till, att lag och författning efterlevdes. Emellertid har jag icke reserverat mig på denna punkt utan har endast här velat till

protokollet uttala, att det skulle enligt min mening i mycket hög grad gagnat nykterhetstillståndet, om nykterhetsnämndernas samtliga ledamöter fått uppdrag att vara kontrollanter på angivet sätt.

Det är så långt ifrån, att man med de föreslagna kvittensbestämmelserna velat åstadkomma större ledsamheter och besvärigheter än med de föreslagna förteckningarna, att det förhåller sig tvärtom. Herr Lindman nämnde, att de ombud, som utses av nykterhetsnämnden, kunde hejda en bil med pilsnerdricka och utforska, hur mycket vänner och grannar rekvirerat. För att i någon mån hindra en sådan onödig »titt i papperen», har just detta kvittensförfarande införts; därigenom har den, som tager emot en vara, icke möjlighet att se *de övrigas* kvittenser och kan sålunda icke heller undersöka, i vilken utsträckning andra personer förtära pilsnerdricka. Nog tror jag, att det i vissa fall kan bli ledsamheter vid varans avlämnande, men utskottet har ju velat framhålla angelägenheten av att ordna denna sak för Kungl. Maj:t, som sedan, då han fått sin uppmärksamhet riktad därpå, bör kunna utfärda bestämmelser, som verka utfyllande i olika hänseenden. Jag vill icke förneka, att det kan uppkomma svårigheter i vissa fall, men det synes mig dock, att dessa fall icke kunna bli så många, att man därför skulle vedervåga lagförslaget i dess helhet i stället för att försöka komma fram på den nu inslagna vägen.

Jag skall inte, herr förste vice talman, gå in vidare på vad som sagts ifrån skilda talare, utan endast till herr Engberg säga, att även jag anser det psykologiskt riktigt att, om man skall kunna gagna restriktionssystemet, ordna det så, att lagbestämmelserna åstadkomma så litet irritation som möjligt och så att restriktionerna få allmänhetens förtroende. Men jag vill hemställa, om icke detta bör ske från båda hållen, både från det mera nykterhetsvänliga och från den andra sidan. Jag är övertygad om att restriktioner mot alkoholmissbruket här i landet, vilka jag för min del också givit min anslutning till, skola äga bättre bestånd och komma att omfattas med större förtroende, i samma mån man avlägsnar de olägenheter, som finnas, och gör de förbättringar i restriktionssystemet, som kunna vara av behovet påkallade. Jag är övertygad om, att även herr Engberg, liksom jag och andra önska, att detta system skall utvecklas i den riktning, att missbruk av rusdrycker må förekomma så litet som möjligt, att så stor nykterhet som möjligt skall åstadkommas. Ända tills vi förbudsmän få visshet om, att svenska folket delar vår uppfattning att helt förbud är det lämpligaste och tillräcklig anslutning till förbudstanken föreligger, är det klart, att vi, med det ansvar, som icke minst vi känna, vilja vara med om alla de förbättringar, som kunna åstadkommas i nuvarande restriktionssystem och som gå ut på vinnande av största möjliga nykterhet här i landet.

Jag tror, att det är onödigt att i den fråga som nu ligger till behandling längre se tiden an, utan vill jag hemställa till de tvehågsna att slå till, så att vi få se vad den föreslagna förbättringen i restriktionssystemet kan åstadkomma. För min del är jag övertygad om, att därest det nu föreliggande förslaget blir genomfört, så skall det, trots bristerna i vissa fall, dock lända till vårt folks hälsa och bästa.

På grund av vad jag nu anfört, får jag, herr förste vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Endast några få repliker. — Till herr Nylander, som förebrädde mig, att jag hade missförstått riksdagens beslut, som föregick 1905 års förordning, skulle jag bara vilja säga, att det har jag visst icke gjort. Jag känner lika väl som herr Nylander till, att nykterhetskommittén på sin tid beklagade, att dessa bestämmelser med

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. forsedlar icke hade kunnat tillämpas såsom de då voro skrivna. Men jag ber att få erinra herr Nylander om, att när han nu läste upp detta stycke på sidan 5 i utskottsbetänkandet, där nykterhetskommitténs betänkande refereras, så kunde han också läst upp vad bevillningsutskottet sade härom 1925. I detta utskottsutlåtande förklarades nämligen, att utredningen skulle trots detta nykterhetskommitténs uttalande omfatta en återgång till den tidigare bestämmelsen om förteckning över rekvisiterna vid varje försändning, men att därvid också skulle ägnas omtanke åt att bestämmelsen om förteckningen bleve så utformad, att de anmärkningar, som man gjort mot 1905 års bestämmelser, bleve undanröjda.

(Forts.)

Jag skall icke upptaga någon tvist med herr Nylander och hans lagkloka män om vad som menas med innehållet i § 22. Jag och mina lagkloka män vidhålla bestämt, att den tolkning av § 22, som jag här har givit, är riktig och densamma som utskottet har avsett. Det är den tolkning, som tydligt framgår, om man lägger detta utskottsförslag och den nuvarande författningen sida vid sida, ty då blir det oförtydligt, att bestämmelsen på grund av sin plats i författningen måste avse utskänkning och avhämtning. Jag vill för herr Nylander framhålla, att liksom han förklarar, att hans lagkloka män förklarat för honom, att herr Olsson i Gävle har orätt, så vill jag säga, att de lagkloka, som varit med vid utarbetande av dessa bestämmelser i utskottet, förklarat, att Olsson i Gävle har rätt.

Till herr Engberg skulle jag bara vilja säga det, att med den motivering, som han här har presterat, kan man ju överhuvud avslå vad som helst. Man kan naturligtvis aldrig tänka sig att komma till enighet om själva graden av de åtgärder, som skola vidtagas. Beträffande vilken liten åtgärd som än vidtages på lagstiftningens område, så finnes det ju alltid någon som förklarar, att det använts större våld än nöden kräver och att det föreligger ett irritationsmoment, som blir farligt för hela lagstiftningen.

Nu var den huvudanmärkning som herr Engberg här hade, den, att han icke ägde det förtroende för det nuvarande Kungl. Maj:t, att han ansåg att man kunde överlämna åt Kungl. Maj:t att utfärda dessa bestämmelser, så att de bleve verkligt förnuftiga. Jag vill nu säga herr Engberg det, att jag har inte heller odelat förtroende för det nuvarande Kungl. Maj:t. Men så mycket förtroende har jag för Kungl. Maj:t, att jag tror att vi efter den debatt, som i dag har förts i kammaren och efter de förklaringar, som givits från utskottets sida till kammarens protokoll om varför utskottet brutit ut denna sak, samt efter påvisande av att särskild uppmärksamhet skall ägnas detta spörsmål, bör kunna med full tillförsikt överlämna även åt det nuvarande Kungl. Maj:t att forma ut denna kungl. kungörelse. Jag antar, att om jag skulle ställa den frågan till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, huruvida allt som sagts här i dag gått honom spårlöst förbi eller om han icke till äventyrs funnit, att riksdagen är mycket betänksam på detta område, så skulle han förklara, att det är honom alldeles icke likgiltigt vad som under debatten här har framhållits. För övrigt vill jag säga herr Engberg det, att när han nu inte under alla förhållanden är motståndare till att något göres på detta område, så tycker jag, att den rätta taktiken skulle vara, att herr Engberg på de olika punkterna ställde de yrkanden, som han önskade ställa i detta avseende, så finge vi väl se, vad dessa yrkanden verkligen innehölle och om vi kunde taga någon hänsyn till dem, när det gällde det slutliga beslutet.

Till sist endast ett ord till herr Röing. Han beklagade, att han för två år sedan låtit lura sig att i mitt sällskap i bevillningsutskottet gå med på ett skrivelseförslag. Ja, det må ju vara herr Röings ensak. Jag beklagar bara, att herr Röing icke var med i bevillningsutskottet i år, ty då kanske han hade varit i mitt sällskap även vid behandlingen av denna fråga i dag. Jag är

icke alls övertygad om, att jag felbedömer situationen. Jag tror inte, att vi komma till ett gott resultat vare sig i det här hänseendet eller i något annat, om vi ha en sådan utgångspunkt som herr Röing, då han säger: Jag har i tjugu år varit med om att i bevillningsutskottet bygga upp den ena stenen efter den andra i denna byggnad, och så kommer jag plötsligt under fund med, att den makt jag varit med om att giva kontrollstyrelsen, den missbrukas och användes på ett sätt, som jag aldrig avsett. Följaktligen, menade herr Röing, är det nödvändigt, att man kopplar in sig på det spåret, att så fort det gäller någonting, som kontrollstyrelsen skall taga befattning med, då skall det betraktas med misstroende och då skall det hetsas däremot, därför att kontrollstyrelsen kan få något med saken att skaffa. Då skall det, som herr Röing sade, höjas ett varnande ord i riksdagen, och på grund av hans erfarenhet är det nödvändigt, att »herrarna i dag taga sig särskilt i akt». Herr Röing talade slutligen om, att det kommit politik i pilsnern. Ja, rubriken kom i detta avseende på slutet, men den kom i alla fall. Annars liknade rubriken såväl som herr Röings anförande i övrigt rätt mycket en ledare i Dagens Nyheter, där man klart och tydligt vill göra gällande, att här försiggår en politisk tävlan; här är det politik i pilsnerdrickat, och därför törs socialdemokraterna ingenting annat än lunka snällt efter, när den folkfrisinnade regeringen lägger sina papper på bordet och kräver medverkan. Jag vill säga det, att de socialdemokratiska ledamöterna i bevillningsutskottet och, jag vågar tro det, i hela riksdagen, ha gått till ett bedömande av denna fråga utan hänsyn till om det varit en frisinnad eller en socialdemokratisk regering, som suttit vid konungens rådsbord. För oss har ingenting annat varit avgörande än att vi trott oss kunna gagna saken just på den punkt, där Kungl. Maj:t föreslagit bestämmelser i syfte att skapa reda och ordning, där missförhållanden varit rådande. Om det finnes politik i pilsnerdrickat, så har den i varje fall icke kommit från deras sida, som ställt sig på bevillningsutskottets ståndpunkt.

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Vad under debatten förekommit ger mig icke anledning att yttra mycket utöver vad jag redan tidigare har yttrat. Jag måste dock säga, att det förefaller mig, som om redan talet om pilsnerdrickat hade en viss benägenhet att i någon mån berusa — på ömse håll.

Det sades av en ärad talare, att man skall inte gå in för lagstiftning utan verkligt starka skäl. Jag vill påstå, att de missförhållanden, som förekommit, låt vara att de varit sällsynta, dock bevisligen varit av allvarlig beskaffenhet. Anser man, att detta utgör starka skäl, så föreligga här sådana. Om man däremot med starka skäl menar, att det skall vara en otalig mängd av missförhållanden, en stor procent av bruket som är missbruk, så medger jag, att anledning icke föreligger till lagstiftning. Samma ärade talare sade, att den lojale köparen och den lojale tillverkaren av pilsnerdricka skulle komma att besväras av bestämmelserna. Ja, härtill vill jag svara, att det väl alltid är så med ordningsföreskrifter, att i *någon* mån även den lojale medborgaren får känning av dessa på ett en smula besvärande sätt. Det måste vi lojala underkasta oss. Frågan är endast, om de besvärande verkningar, som denna lagstiftning skulle få, komme att bli nämnvärda. Man har för att styrka detta eller i varje fall för att göra sannolikt, att så skulle bli fallet, här dragit upp det ena konstruerade fallet efter det andra.

Jag ber först att få säga, att om vi i vår ordningslagstiftning ha bestämmelser, som för den lojale medborgaren kunde tänkas bli mycket besvärande, så ha vi också lyckligtvis åklagare och framför allt domstolar, som tillämpa dessa ordningsföreskrifter på ett förnuftigt sätt. Vi ha desslikes en massa

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. bestämmelser av ungefär samma beskaffenhet, som den herr Lindman kritiserade, då han talade om svårigheten att avgöra, om något är »uppenbart». Jag vill hålla för troligt, att även han varit med i regeringar, som nödgats framlägga lagförslag, i vilka en motsvarande terminologi förekommer.

(Forts.)

Det lär väl inte kunna falla någon in, som sitter i regeringsställning, att meddela föreskrifter, vad särskilt kvittensboken beträffar, som skulle innebära, att det icke vore möjligt att fullgöra en liten leverans av pilsner i en persons bostad, där ingen är hemma eller där det bara finnes småbarn hemma. Jag kan icke tro annat än att det skall gå ganska lätt att finna en bestämmelse, som visserligen icke innefattar kvittering i ordets mest utpräglade betydelse eller kvittering genast, men som dock skall kunna giva garanti för att man icke använder förhållandet för att kringgå lagen. Jag vill försäkra de herrar, som icke baserat sin avslagsständpunkt på den allmänna uppfattningen om regeringens frihetsfientlighet, såsom herr Engberg gör, jag ber att få försäkra de herrarna, att i vad på mig ankommer, skall någon utkvitteringssvårighet icke behöva uppstå. Skulle trots allt en eller annan av Kungl. Maj:t utfärdad föreskrift komma att bli mindre tillfredsställande för herr Engberg, så förmodar jag, att, om inte den nuvarande regeringen genast är färdig med att rätta till denna föreskrift, någon kommande regering, som herr Engberg måhända har bättre förtroende för, i en icke alltför avlägsen framtid blir i tillfälle att göra sådan rättelse.

Herr Forssell: Herr förste vice talman! Jag har uppkallats av en fråga, som min högt ärade vän herr Sävström har ställt till de medlemmar av kam-maren, som instämde i herr Lindmans anförande. Herr Sävström frågade dem, hur de väl kunde instämma i ett avslagsyrkande, då de ju måste komma ihåg de missbruk av här debatterade dryck, som förekomma ute i landet. Jag tar mig friheten att svara på det spörsmålet, men jag svarar givetvis helt och hållet på mina egna vägnar. Saken kan ju ses från olika sidor, men jag tror, att det problem, som herr Sävström vidrörde, är av det intresse, att det kan vara skäl att något uppehålla sig därvid.

Herr Sävströms syn på saken förefaller mig att botten i den efter min uppfattning alldeles felaktiga tankegången, att när missförhållanden av denna art förekomma, så skall man genast gripa till en *skärpt lagstiftning*. Det förefaller mig, som om man skulle kunnat säga det, att uti det nykterhetssystem, som statsmakterna sedan åtskilliga år tillbaka tillämpar, ligger inne-lyckt denna ödesbestämda tragik, att varje lag kommer att ropa på nya lagar. Ty så fort man gör en lag, riskerar man överträdelser, då denna risk förvand-las till verklighet, ropas på nya lagar, som skärpa kontrollen, och så rullar klotet vidare, ända till dess vi stå där med ett inträngande i privatlivets förhållanden, med en överspänning och en överanstängning av den offentliga mak-tens resurser, som i längden går ut över den offentliga maktens egen aukto-ritet.

Det är som sagt en sådan utgångspunkt, som, såvitt jag förstår, ligger till grund för det föreliggande lagförslaget, att så fort man märker miss-förhållanden, så skall man gripa till ny, vidgad och skärpt lagstiftning. Jag tror, att man dessvärre kommit alltför långt bort ifrån en äldre tids system att behandla dessa saker. Givetvis bör och måste det finnas ett lämpligt utrymme för lagstiftning på detta område, men jag tror, att man därvid icke skall tappa bort den tillgång, som ligger i den enskilda medborgarens själv-aktning och den enskilda övertygelsens uppfostrande opinionsbildning man och man emellan. Jag tror, att ju mer statsmakterna taga på sig att reglera individernas egen etiska utveckling, dess mer lägga individerna också på statsmakten ansvaret för denna utveckling. Man resonerar som så, att stats-

makterna få sköta detta, och man anser sig ha möjlighet och rättighet att utnyttja alla de kryphål, som man kan hitta på. Sådan blir logiskt och praktiskt sett följden av ett system, som i alltför stor utsträckning bygger på oförlitliga kontroller och försummar att vädja till den enskildes egen ansvarskänsla och till opinionsbildandet man och man emellan. Denna opinionsbildning, denna privata övertygelse skall man, som sagt, icke underskatta.

För övrigt är det ju att märka, jag erkänner det gärna, att vissa yttringar föreligga av en uppskattning från statsmakternas sida av opinionsbildandets betydelse, ty här givas ju anslag till varjehanda nykterhetsföreläsningar och mera sådant. Då jag hörde herr Ljunggrens anförande, föll det mig in, om man inte, eftersom herr Ljunggren är så ofantligt väl lokaliserad i fråga om de orter, där pilsnerdricksmissbruk förekommer, skulle kunna tänka sig, att man, innan man giver sig in på att sätta den stora lagstiftningsapparaten igång, kunde låta herr Ljunggren förlägga några utbildningskurser i nykterhetsfrågan till just dessa distrikt. Då finge vi kanske se, vad det blir för resultat av de tämligen dryga pengar, som statsmakterna anslå för detta ändamål. För den händelse att såsom biprodukt av herr Ljunggrens föreläsningar också skulle komma en eller annan ackvisition till det folkfrisinnade partiet, må det i den goda sakens namn vara hänt.

Men, herr förste vice talman, saken är allvarlig nog. Den anmärkning, som man kan göra mot den tankegång, som ligger bakom denna Kungl. Maj:ts proposition och detta utskottsutlåtande, kan i själva verket riktas mot hela nykterhetssystemet, hela det restriktiva systemet. Under den stora debatt, som föregick 1922 års förbudsomröstning, var det, som herrarna minnas, ett ledmotiv, som innebar ungefär följande: Låt oss rösta mot förbudet, så slippa vi förbudslagstiftningens alla vidrigheter. Dess bättre segrade antiförbudslinjen, och däri låg då praktiskt taget ett godtagande av restriktionssystemet. Men hur har det gått? Jo, det har utvecklats sig mer och mer på det sättet, att man, för att täppa till varje hål, får lov att använda en förbudslagstiftnings alla metoder. För att alltså upprätthålla restriktionssystemet måste man använda just samma metoder, som anses så förkastliga i förbudslagstiftningens länder. Det där är ju en företeelse, som, förefaller det mig, det är skäl, att man börjar observera ute i landet.

Ser man på resultatet av vad som hittills har åtgjorts, så kan man ju konstatera, att man å ena sidan har den stora lojala delen av medborgarna, beträffande vilken man icke sätter i fråga att den skulle göra sig skyldig till något slags missbruk av vare sig sprit eller pilsnerdricka; dessa människor underkasta sig tålmodigt och lojalt dessa intrång i sitt privata liv. Man behöver ju bara t. ex. gå till ett av systemets försäljningslokaler dagen före en helgdag för att se, hur det tålmodiga svenska folket står där med sina kappsäckar i händerna i hundrameters långa köer och låta timme efter timme förflyta i kön för att till slut få ganska dyrt förskaffa sig de hävor som systembolaget skänker. Allt detta, medan å andra sidan, i skumrasket i gränderna, de illojala elementen gotta sig i all möjlig olaglig sprit. Man frågar sig: Är det rationellt detta, att, medan de lojala elementen betungas med sådana kontrollåtgärder, de illojala elementen, för vilkas skull hela systemet är uppbyggt, äro oåtkomliga i sin olagliga handel och sin olagliga konsumtion?

Jag har velat antyda denna principiella utgångspunkt, som gjort, att jag för min del funnit, att de förslag som här föreligga i såväl Kungl. Maj:ts förslag som bevillningsutskottets betänkande innebära, såvitt jag förstår, ett fortsättande på en väg, som sannerligen synes bli äventyrlig nog. Jag har därför efter dessa allmänna överväganden yrkat avslag å den kungl. propositionen i en tillsammans med några andra medlemmar av kammarerna väckt motion.

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

Om ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. Jag ber, herr talman, att med vidhållande av dessa utgångspunkter få yrka bifall till den föreliggande högerreservationen.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag har föranletts begära ordet med anledning av vad herr Olsson i Gävle yttrade.

Han syntes vilja göra gällande, att vad han sagt och vad herr finansministern framhållit beträffande åldersgränsen skulle äga vitsord. Jag måste för min del säga, att fullkomlig oklarhet alltjämt råder på denna punkt. Ty den paragraf, i vilken ändring skulle ske beträffande åldersgränsen, alltså 22 §, finnes i gällande förordning infogad i ett tredje kapitel, s. k. ordningsföreskrifter, som emellertid äro gemensamma för båda de föregående kapitlen. Såsom det här är generellt formulerat, att pilsnerdricka icke får utlämnas till den, som icke fyllt 18 år, får det därför rimligtvis tillämpas, både när det gäller detaljhandeln och när det gäller utlämnande av pilsnerdricka vid t. ex. en gård, där husbondefolket kanske icke är tillstädes, då varan kommer, utan denna tages emot av något av barnen, som i så fall således måste vara fyllt 18 år. Så måste lagens bestämmelser tydas. Går man till utskottets egen specialmotivering hänvisas där till Kungl. Maj:ts allmänna motivering i den kungl. propositionen, och då finner man, att detta moment om utlämnandet är infört just med tanke på det här kvittenssystemet.

Men för det andra, herr förste vice talman, får jag verkligen fråga: Är det riktigt och rimligt, att vi skola giva fullmakt åt regeringen att utfärda just de bestämmelser, som komma att innesluta trakasseringsmomenten? I det fallet hade tarvats någon vägledning från riksdagens sida. Herr Olsson i Gävle sade, att här får man vägledning av den debatt, som förts. Ja, med all den respekt för den utvecklade fattningsgåvan hos den nuvarande Kungl. Maj:t har jag dock den okynniga meningen, att skall man av denna debatt få en vägledning om hur man har att tolka dessa ting, förstår jag icke, hur man skall bära sig åt, ty här står omdöme mot omdöme och här finnes den ena tolkningen vid sidan av den andra.

Jag skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten på även en annan punkt, eftersom jag nu har fått ordet. Jag går till § 6, andra momentet. Där finner jag, att när det gäller fortsatt försäljning, d. v. s. befordran av varan exempelvis med tåg eller båt, går det för sig att utlämna varan utan vidare. I sådana fall äger icke någon dylik kvittenshistoria rum mellan konsument och försäljare. Jag tar det vanliga fallet från Stockholms skärgård t. ex., där pilsnerkvantiteten kommer med båt. Om den nu kommer med Gambrinus, den speciella ölbåten, eller med någon annan båt, innebär ju utskottets förslag, att kvittenshistorien kommer att äga rum mellan *skepparen* och bryggeriet, under det att *konsumenten* aldrig får att göra med någon kvittens. I detta fall kan varan få avlämnas på bryggan. Huruvida någon är nere eller ej för att ta emot densamma, spelar ingen roll.

Lagen bygger alltså på inbördes fullkomligt *motsatta* principer. En princip har man, när det är fråga om utkörning av pilsner från bryggerierna, en *annan* då försäljningen sker i förening med transport per båt eller järnväg. Jag måste säga, att då en lag innehåller så mycket av dunkla punkter och så mycket av motsägelser, och då det samtidigt icke har givits kammaren den minsta fingervisning om vad de bestämmelser, som Kungl. Maj:t skall utfärda, komma att innehålla, och när utskottet icke heller har kunnat giva någon vägledning härom, är det orimligt att begära, att kammaren skall taga detta förslag utan vidare.

Men jag tillägger en annan omständighet. Jag tror, att det är en farlig väg, som man slår in på, då man utvidgar det svenska polisväsendet på det sättet, att första bästa person, som utses av nykterhetsnämnd, skall genom

Konungens befallningshavande kunna beklädas med polismans makt och myndighet. Jag tror, att det är en utveckling som är i högsta grad betänklig och mycket strider mot hela vår allmänna rättsåskådning.

I det här ärendet, sade herr Olsson i Gävle, finnes det ingen politik. Det må vara sant, men om jag skall vara ärlig, har jag en känsla av att det *luktar politik långa vägar ur de här pilsnerbuteljerna i dagens debatt.* Denna fråga bör dock avgöras i saklighetens tecken och icke under rivalisering mellan ett par partier om vilken som är duktigast i denna pilsnerdricksfråga.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Mosesson: Herr talman, mina herrar! När vi undervisa i psykologi, säga vi, att fantasi är nödvändig för en lagstiftare, för att han på förhand skall kunna tänka sig in i de fall, där en ifrågasatt lag kommer att verka, och ju bättre han i den delen är utrustad med fantasi, dess större förmåga har han. När jag hörde den erfarna statsman, som sitter på bänk nr 1 i andra kammaren, må jag säga, att jag fick klart för mig, att han i detta avseende var väl kvalificerad för sitt lagstiftande värv. Ty när han menade, att därest en eller annan av nykterhetsnämndens ledamöter skulle komma att utrustas med polismans makt och befogenhet för att övervaka tillämpningen av denna lag, detta skulle komma att leda till obehagligt spionage och trakasserier, till ett sönderbrytande av grannsämjan och sådant, må jag säga, att det icke var bara fantasi utan fantasteri. Vidare vet givetvis denne ärade talare, vad författningen säger, att en ledamot av nykterhetsnämnden har att göra, och då måtte han väl finna, att de som äro utrustade med befogenhet att sitta i en nykterhetsnämnd på grund av arbetets karaktär redan nu måste bli personer, som i hög grad irritera det goda förhållandet medborgarna emellan.

Herr Lindman talade om att vi ha allmän rösträtt. Om det förhåller sig så, att dessa personer, som skulle tillsättas för denna föreslagna uppgift i nykterhetsnämnderna, skulle visa sig på det sättet göra sig förhatliga, måtte väl denna allmänna rösträtt kunna vara ett medel att få vederbörande avpollterade från det ämbete eller förtroendeuppdrag, som de ha fått.

Herr Engberg sade i sitt första anförande, att han ansåg, att det var nödvändigt, att man beaktade de psykologiska synpunkterna, och att man borde akta sig, så att man icke gick för långt, när det var fråga om ett sådant här restriktionssystem, ty då, sade han, kan reaktionen komma och nykterhetstillståndet avsevärt försämrast. Jag skulle vilja fråga honom, om han icke, därest han icke har förtroende för den nu sittande regeringen, åtminstone har förtroende för de personer, som sitta i kontrollstyrelsen, och som ha till uppgift att närmast vaka över dessa saker. Jag förmodar, att han har tillit till att den nuvarande chefen för kontrollstyrelsen, som för övrigt har förordat detta förslag, skall veta att iakttaga de psykologiska momenten.

När herr Engberg i sitt anförande målade upp, hur svårt det kommer att bli för personer, som rekvirera pilsner från bryggerierna för att sändas med båt eller järnväg, visar detta, enligt min uppfattning, hur litet han tänkt igenom dessa saker, och hans exempel i det sista anförandet ger belägg härför. Det finnes ju forsedlar härvidlag, varigenom vederbörande överlåta åt den transporterande myndigheten, järnvägen eller båtbolaget, att föra fram varan. Således kan väl vederbörande försäljare, här bryggeriet, ha klart för sig, att någon illojalitet icke har försiggått, som bryggeriet kan anklagas för.

Jag tror, att de, som trots alla de uppgifter, som vi riksdagsmän ha, gjort sig mödan att undersöka dessa saker och hört efter, hur de faktiskt ligga till, ha klart för sig, att det är i huvudsak tre fall, där pilsnerdrickskonsumtionen vållar svårigheter i nykterhetshänsende. Vi ha t. ex. sålunda det förhållandet, då från bryggerier och ibland inbördes konkurrerande bryggerier utsändas

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdricka.
(Forts.)*

*Om ändringar
i förordningen
angående
försäljning av
pilsnerdrycka.*

(Forts.)

massor av pilsner till landsbygden. Det är ju, som herrarna kanske veta, i vissa trakter av landet så, att man från olika städer skickar ut från bryggerierna stora 2- å 3-tons lastbilar, lastade med pilsner. Dessa fordon med dylika varor översvämma landsbygden till nykterhetstillståndets skada. Om man nu vill komma åt detta missförhållande, hur skall man då göra? Jag anser, att man givetvis måste försöka att komma själva källan till missförhållandet till livs, alltså tillverkaren och utsändaren av varan. Hur skall man då göra? Skall man kanske kunna skylla på formannen, om han icke har någon kontroll över sig? Det är ju omöjligt. Således behöva vi de här forsedlarna och kvittenserna, så att det är möjligt att leda i bevis, att ett missförhållande härleder sig från ett visst förhållande, för vilket bryggeriets ägare har ansvaret. Så ha vi det andra fallet, där det är fråga om utlämning av pilsner från försäljningsställen till personer, som kunna tänkas sälja den till dem, som icke borde få pilsner eller också till personer, som redan, innan pilsnern är utlämnad, äro överlastade eller berörda av starka drycker. Det är det andra fallet. Det tredje fallet gäller de s. k. nykterhetskaféerna, där man ibland, ehuru man icke har rättighet, ändå bedriver pilsnerdricksförsäljning, olagligt alltså. Det är dessa tre grupper av missförhållanden, som det föreliggande förslaget vill råda bot för genom forsedlar för bryggerierna och dels genom kvittenserna.

När man har påvisat, att detta förslag, som väl är det enda enligt min mening förnuftiga förslaget, skall kunna tänkas vid tillämpningen ibland vålla svårigheter för en och annan lojal köpare, som inte är hemma, då varan anländer, så vill jag framhålla, att man ju förväntar, att Kungl Maj:t skall veta att giva sådana föreskrifter, att dessa olägenheter undanröjas. Så säger man, att hela denna tanke är orimlig och oförnuftig, och för den skull vill man icke gå med på densamma. Jag kan verkligen icke förstå, varför man, när det förklaras öppet och ärligt, att det icke i något avseende är fråga om elakheter eller trakasserier, utan att det är fråga om att komma faktiska missförhållanden till livs, skall vägra sin medverkan till ett försök att härvidlag, utan att åstadkomma svårigheter, förbättra nykterhetsförhållandena i vårt land.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Nylander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan var vidare upptaget bevillningsutskottets memorial, nr 46, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 17 i anledning av väckta motioner om förbud mot utminuteri av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år.

Ang.
förbud mot
utminuteri
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 113 i första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 160 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 34 § 1) i gällande förordning angående försäljning av rusdrycker, att rusdrycker icke finge utminuteri till den, som icke fyllt 25 år.

Sedan kamrarna emellertid vid föredragning av bevillningsutskottets häröfver avgivna betänkande, nr 17, återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i föreliggande memorial, att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 34 § och 45 § 2 mom. i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas, att 34 § och 45 § 2 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

34 §.

Rusdrycker må icke utminuteri till

- 1) den, som icke fyllt 25 år;
- 2) den — — — efter förd klagan upphävt.

45 §.

2) Avhämtning — — — motbok uppvisas. Avhämtas dryckerna genom ombud, må såsom sådant ej begagnas person, till vilken vederligen, enligt vad i 34 § under 2)—9) stadgas, rusdrycker ej må utminuteri, ej heller person, som icke fyllt 21 år.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927; dock att den, som nämnda dag icke fyllt 25 år men innehar motbok, må utan hinder av förordningen behålla densamma.

Vid memorialet voro fogade reservationer:

av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Wohlin*, *Boman*, friherre *Beck-Friis*, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen och *Fjellman*, vilka yrkat avslag å de väckta motionerna; samt

av herr *Schlyter* mot utskottets motivering.

Efter föredragning av utskottets hemställan, anförde:

Herr *Bengtsson* i Kullen: Herr talman! Såsom framgår av utskottets memorial, har sju av utskottets ledamöter icke kunnat gå med på ett bifall till ifrågakvarande förslag utan yrkat avslag därå. Vi anse nämligen, att det icke finns några motiv för en ändring av gällande åldersgräns i förevarande avseende. Individerna blir ju myndig, då han fyller 21 år. Han har då rätt att avsluta affärer; han står då själv för sina handlingar. Vid 21 års ålder har man rättighet att taga det enligt min mening viktigaste steget i en män-

*Ang.
förbud mot
utminuteri-
ng
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.
(Forts.)*

niskas liv, nämligen att gifta sig. Vid 23 års ålder har man rösträtt i stat och kommun. Man har alltså då rättighet att deltaga i statens och kommunens angelägenheter; men för att ha rätt att köpa en flaska vin fordras enligt det föreliggande förslaget, att man skall ha uppnått 25 år. Är det inte — som jag tillät mig säga i näst föregående fråga — minst sagt löjligt med en sådan bestämmelse?

Enligt statistiken finns det här i landet cirka 407,000 personer i åldern 21—25 år. Av dem äro omkring hälften män och omkring hälften kvinnor. Av männen äro cirka 17 tusen gifta. Vad blir nu följden av en sådan bestämmelse som den föreslagna särskilt för dem som ha bildat familj; jag tänker då närmast på dem som bo i städerna? — Följden blir, att dessa i stor utsträckning drivas ut på restaurangerna. Jag anser för min del icke, att detta kan vara till någon nytta och ur ekonomisk synpunkt är det mycket ofördelaktigt. Ur nykterhetssynpunkt kan det väl heller inte vara vare sig nyttigt eller önskligt.

Vi kunna också tänka oss det fallet, som ofta förekommer, att en person i 23—24-årsåldern ute på landet bildar familj och att han övertager ett större jordbruk. Han får då rätt mycket arbetsfolk. I jordbruket är det ju vanligt, att det emellanåt bjudes på litet sprit t. ex. vid en skördefest och flera andra tillfällen. Personen i fråga kan då inte komma i tillfälle att själv skaffa sig en enda droppe sprit. Han blir hänvisad till att låna sig fram, låna en motbok kanske av någon bland sina underlydande som fyllt 25 år. Nog kan man tycka, att det är ett mycket konstigt sätt, men det blir en följd av en sådan lagstiftning som den föreslagna.

Det rätta härvidlag, är enligt min uppfattning, att man går fram på samma sätt, som man hittills gjort, nämligen så, att systembolagen få individuellt pröva varje särskilt fall. Är det så, att någon i denna ålder icke bör ha motbok, så skall han naturligtvis inte ha den och säkerligen får han den ej heller nu, då systembolagen mycket noga känna och pröva förhållandet. Jag för min del skulle vilja säga till kontrollstyrelsen och till alla de s. k. nykterhetsvännerna: Spänn inte bågen för högt, när det gäller nykterhetsfrågan. Den kan brista, och det kan komma en reaktion, såsom det hänt i Norge. Jag tror inte, att det skulle vara så lyckligt. Jag tror inte heller, att de herrar, som nu på detta sätt ivra för nykterheten, skulle vinna därpå eller önska något sådant. För min del önskar jag det icke.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! När detta ärende förra gången förelåg i kammaren, enades vi ju om att med hänsyn till sambandet mellan 34 och 45 paragraferna återremittera hela spørgsmålet för att få det prövat i ett sammanhang. Utskottet har vid prövningen av detta sambandsförhållande kommit till det resultatet, att det icke behöver upprätthållas, och det föreslår därför dess hävande.

Jag vill nu först säga ett par ord om förändringen i 34 §, som avser motboksålderns höjande till 25 år. Jag vill ärligt bekänna, att jag icke hade tänkt mig, att den frågan skulle bli någon särskild stridsfråga, då det ju inte gäller något annat än att i lagen inskriva resultatet av den utveckling, som ägt rum på ifrågavarande område. Dels genom kommunala beslut vid beviljande av oktrojen och dels genom de råd och anvisningar, kontrollstyrelsen givit, har man kommit dithän, att praktiskt taget 25-årsåldern är genomförd. Som framgår av den statistik, som är vidfogad utskottets betänkande, var det den 1 oktober 1925 6,400 motboksinnnehavare under 25 år. I detta nu lär antalet röra sig omkring 5,000. Jag kan inte förstå, att förslaget skulle innebära de vådliga

.konsekvenser, som en av reservanterna nyss här har omtalat, när man, såsom han utgår ifrån, kunnat vidtaga åtgärder, som avstängt av dessa 400,000 människor mellan 21 och 25 år praktiskt taget alla utom 5,000. Jag tror således icke, att avstängandet av dessa 5,000 skulle bli något irritationsmoment, som skulle vara till skada för restriktionssystemet.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att kontrollstyrelsen ju i sitt utlåtande just har framfört samma synpunkt, att detta är ett stadfästade av vad som genom kommunala beslut och genom den individuella prövningen har vunnits.

Nu kan det ju anföras, och reservanterna ha gjort det, att när utvecklingen ändå gått i denna riktning och när den hittillsvarande individuella prövningen har givit så goda resultat, varför kan man inte då låta detta fortgå utan att skriva in i förordningen de 25 åren? Jo, orsaken är helt enkelt den, att denna 25-årsgräns, som nu gäller, vilar på en rätt löslig grundval. Det är ju inte omöjligt, att de kommunala beslut, varigenom man nu satt 25-årsgränsen, en dag kunna gå i den riktningen, att man sätter gränsen vid 21 år.

Nu är jag beredd på den invändning, som man kommer att göra, att bolagen behöva inte taga hänsyn till ett sådant kommunalt beslut. Om bolagen således hava kommit till det resultatet, att 25-årsgränsen skall upprätthållas, så behöver det icke tagas någon hänsyn till, om exempelvis fullmäktige i en stad skulle i oktrobestämmelserna rycka in 21-årsgränsen, d. v. s. vad lagen stadgar. Det är riktigt teoretiskt, men i praktiken blir det väl ändå på det sättet, att om i oktrobestämmelserna skulle sättas lagens åldersgräns 21 år, så skulle den allmänna opinionen, som kräver att denna ålder skall respekteras, få en sådan betydelse, att dylika systembolag skulle så småningom tvingas att taga hänsyn till detta för att undvika friktion med allmänheten.

Jag vill framföra såsom min personliga uppfattning, att värdet av ett beslut i överensstämmelse med bevillningsutskottets förslag ligger icke däri, att man ytterligare skall kunna ur nykterhetssynpunkt inkassera en vinst, utan det ligger fastmer i önskemålet, att vad hitintills vunnits skall kunna upprätthållas, att det icke skall kunna förloras genom det ena eller det andra kommunala beslutet.

När vi därför ställt oss på den ståndpunkten, att denna bestämmelse skall inskrivas i lagen, är det därför, att utskottsmajoriteten anser, att vad som vunnits hitintills genom den individuella prövningen och genom de kommunala besluten, är så värdefullt, att man inte bör sätta sig i en sådan situation, att man kan låta en tillfällig mening eller en tillfällig stämning åstadkomma, att det går förlorat.

Vad sedan gäller 45 §, som handlar om ombudsskapet och som varit orsaken till den beslutade återremissen, så medger utskottet, att höjningen i denna bestämmelse av åldern till 25 år kan bli en irritationsanledning. Därför föreslår utskottet av praktiska skäl ett särskiljande.

Nu är jag beredd på den anmärkningen — jag är övertygad om att den kommer här i debatten och kommer starkast just ifrån dem, som äro motståndare till motboksålderns höjande till 25 år — att det är principiellt oriktigt att särskilja dessa åldrar. Nu vill jag, herr talman, framhålla, att när utskottet gjort denna tudelning och bibehållit lägsta ombudsskapsåldern vid 21 år, så skulle även dessa kunna vara belåtna och nöjda och således inte försöka att här åstadkomma ett beslut, som antingen går ut på det rena avslaget eller också åldrarnas bibehållande vid samma gräns.

Man anför principiella skäl mot tudelningen, och man säger, att en gång i nykterhetskommittén, år 1914, skrev herr Thulin — eller kanske det var herr Engberg, som var sekreterare på den tiden — att dessa åldrar hänga så noga samman med varandra att de icke kunna särskiljas, ty det skulle medföra en

Ang.
förbud mot
utminuterung
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
utmärkelse
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.

(Forts.)

hel del vådor. Ja, allt detta är gott och väl, men det finns något, som är betydelsefullare, och det är att det praktiska livet har korrigerat den uppfattning, som nykterhetskommittén hade i sitt betänkande 1914. Av den undersökning, som kontrollstyrelsen låtit vidtaga, framgår, att i de allra flesta systembolag, där 25-årsåldern för motbok tillämpas, där tillämpas för hämtningen 21-årsgränsen. Enligt min uppfattning måste detta, som har visat sig i det praktiska livet kunna ske utan någon som helst skada, vara mera avgörande och betydelsefullt än vad som nykterhetskommittén skrev 1914, d. v. s. för tretton år sedan.

Det är med anförande av dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vill inte i onödan förlänga debatten, men ett par ord måste jag ändå säga till genmäle gentemot den föregående ärade talaren.

Utskottet har, som han här utvecklat, funnit sig böra tillmötesgå kravet på att man observerade sammanhanget mellan dessa båda paragrafer och att alltså ombudsåldern prövades i sammanhang med förslaget om den högre åldern för rätt till inköp. Utskottet har valt den vägen, att det satt 25 år för rätt till inköp men 21 år för ombudsskap. För mitt sätt att se står det emellertid klart, att denna åtskillnad är ganska äventyrlig. Jag är inte jurist, men det vore förvånande, om man ur juridisk synpunkt skulle kunna försvara, att man har två olika åldrar, där man har rätt att disponera över varan. Ty i samma ögonblick varan är överantvarad till ombudet, så har ombudet dispositionsrätten över den, såsom man tänkte sig på den tiden, då man fastställde en gemensam ålder. Nu skiljer man de båda åt. Det är gott och väl, men jag måste, herr talman, fråga mig: Vad tjänar det till att höja denna ålder för motboksåtkomst? Herr Olsson motiverade det med att det här gäller ett ringa fåtal. Det gäller 5,000 stycken, nämnde han. Det är kanske riktigt; jag skulle tro, att antalet ligger någonstades mellan 5,000 och 6,000, när det gäller personer i åldern 21—25 år, som få motbok. Jag tror, herr Olsson, att det i själva verket är på det sättet, att just de 5,000 fallen skulle vara sådana, som vid en diskretionär prövning skulle visa sig vara av den beskaffenhet, att man anser sig böra tilldela dem motböcker. Vad skall det då tjäna till att skära bort detta lilla område för diskretionär prövningsrätt? Kunna inte de undantagsfall, som visa sig vara av beskaffenhet att röna uppmärksamhet, alltså få bli föremål för diskretionär prövning. Nej, säger herr Olsson, här skall man låta lagstiftningen plocka ut de undantagsfallen och taga en bestämmelse med 25 år över hela linjen. Alltså, jag är myndig vid 21 års ålder. Den myndighetsgränsen gällde förut, den hade nykterhetskommittén på sin tid föreslagit. Nu skall man taga en annan myndighetsgräns, när det gäller rätt till inköp av dessa varor. Jag tycker, att om något så är detta ett exempel på att man lagstiftar, utan att det på något sätt är nyttigt eller nödigt.

Jag ber för min del att få biträda avslagsyrkandet.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Holmström* i Stockholm och *Carlsson* i Stockholm.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag beklagar, att när det gäller debatter om sådana ämnen, som vi nu äro inne på, man alltid skall finna herr Engberg stå på motståndarsidan gentemot nykterhetsintresset. Så har ju inte alltid varit fallet. Och jag tycker, att här borde han åtminstone för en gångs skull stödja ett berättigat nykterhetskrav. När en folkopinion tar sig

uttryck, som peka i rätt riktning, brukar man ju alltid ta hänsyn till och böja sig för densamma.

Nu har det ju vid undersökning visat sig, att antalet av de personer här i landet mellan 21 och 25 år, som inneha motbok, inte är större än mellan 5,000 och 6,000. Detta visar ju tydligt, att systembolagen själva strävat efter en höjning av motboksåldern till 25 år, och de ha därvidlag kunnat stödja sig på ett sakkunnigutlåtande, som herr Engberg rimligtvis inte kan jäva, nämligen läkarsällskapets kommitterades förord i fråga om åldersgränsen. Jag menar, att när man har sakliga skäl att anföra, så borde herr Engberg böja sig för dessa. Nu ser herr Engberg här en angreppspunkt, ett litet svagt ställe i muren, och där försöker han sätta in sitt angrepp. Han vänder sig nämligen mot det av utskottet föreslagna särskiljandet av motboksåldern och ombudsskapsåldern. För att såsom ombud få hämta ifrågavarande varor på annans bok skulle man ju nämligen icke behöva vara äldre än 21 år. Såsom redan anförts av herr Olsson i Gävle, har det ju emellertid visat sig, att systembolagen sett, att det inte är förenat med någon fara att gå denna av utskottet nu föreslagna väg.

Det är ju alltid lyckligt, när man kan låta det, som visat sig bara bra i praktiken, gälla på alla olika områden. Det skall man inte gå emot, utan det skall man försöka taga vara på. Den vägen, som redan är banad, skall man fullfölja. Då kommer man säkrast till målet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Vore det på det sättet, att herr Engberg kunde garantera, att vad som vunnits på detta område verkligen skulle bli bestående, då skulle jag vara villig att ge honom rätt i åtskilligt av vad han här framhöll. Men den garantien kan inte herr Engberg ge och ingen annan heller, och då den inte kan ges, så måste jag fråga mig, om det inte är värdefullare att avstänga dessa 5,000 eller kanske något flera än att exempelvis få en återgång från de vinster, som hittills ha åstadkommits.

Nu sade herr Engberg också, att han inte var jurist, men om han vore jurist, trodde han, att han skulle kunna åstadkomma något bevis för faran av dessa olika åldersgränser. Ja, jag är villig att ge juristerna vad dem tillhör, men jag skulle vilja framhålla, att vad juristerna än må säga i denna sak, så ligger ju erfarenheten från denna mångfald bolag här framför oss, och den måste väl vara värdefullare än alla teoretiska spekulationer.

Till sist, herr förste vice talman, ber jag att få säga ännu ett ord. När vi senast hade denna fråga uppe, då stod herr Engberg på den linjen, att han sade, att det var upprörande, att man inte skulle kunna skicka en 21-åring att hämta en liter. Nu har bevillningsutskottet tillmötesgått denna uppfattning. Nu kan man skicka 21-åringen. Men herr Engberg är inte tillfredsställd ändå. Jag vill säga, att jag tror, att det under sådana förhållanden är mycket svårt att tillfredsställa herr Engberg i denna fråga. Jag tror, att det är på det sättet, att det inte så mycket är omsorgen om skickningen som omsorgen att söka förhindra åstadkommandet av ett beslut i positiv riktning, som är avgörande för herr Engberg i denna sak.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet, var just ett yttrande av herr Bengtsson i Norup. Det var alltså inte min mening att instämma med honom, såsom också redan har konstaterats.

Herr Bengtsson i Norup säger, att när det visat sig, att man är på rätt

Ang.
förbud mot
utminulering
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.
(Forts.)

Ang.
förbud mot
utminuterings
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.

(Forts.)

väg, så bör man fullfölja den, samt att man bör taga vara på vad som visat sig bra. Hur vet herr Bengtsson i Norup, att man här är på rätt väg? Anser herr Bengtsson i Norup, att systembolagen i detta land äro alldeles ofelbara och handla så, att det är omöjligt att göra någon anmärkning mot dem, att de alltså äro inne på rätt väg? Jag skulle snarare vilja säga, att motsatsen är förhållandet. Ty skall det fortsätta som hittills, så är det inte långt borta, innan svenska folket känner sig helt och hållet omyndigt, då det gäller den berömda Bratt-boken trots dess lilla omfång. Denna lilla pjäs har svenska folket vid myndig ålder hittills fått *samhällets* förtroende att handhava, ehuru handhavandet visserligen omgärdats med alla möjliga garantier, och vederbörande synats i sömmarna på alla möjliga sätt av spritbolagen, innan tinge- sten i fråga kommit i hans händer.

Jag tror inte, att starka karaktärer uppfostras på den vägen, att det pekas på varenda liten sak och säges, att det få ni inte göra och det få ni inte göra och det få ni inte göra, därför att ni inte uppnått den åldersgräns, som vi ha stadgat att gälla speciellt i detta avseende. Den åldersgräns, det nu är fråga om, gäller ju icke på något annat område. Jag tycker därför, att det är ett principiellt avsteg, och jag tror inte, att det är nykterhetsfrämjande att gå den vägen. Den omständigheten, att systembolagen hittills handhaft den individuella kontrollen på det sättet, att det allenast är ett eller annat tusental inom den ifrågavarande åldersgruppen som fått motböcker, är för mig absolut icke något avgörande skäl. Ty vad som nu föreslås är ju att stänga till möjligheten för alla att komma under en sådan individuell prövning just från deras sida, som skola tillämpa rusdryckslagstiftningen här i landet. Nu skall det bli en generell prövning eller rättare en generell avstängning, alldeles oavsett vad resultatet skulle hava blivit, om denna nya gräns icke funnes.

Jag tror, att vi göra klokt i att dröja något med en sådan sak som denna, och jag ber därför att få instämma i herr Engbergs yrkande.

Herr Engberg: Herr Olsson i Gävle uppträdde här i rollen av själasörjare gent emot mig i denna fråga. Jag är mycket tacksam därför. Jag vill emellertid fästa hans uppmärksamhet på en sak, som han inte bör underlåta att i sanningens intresse erkänna. Det hade varit en enkel sak för mig, när ärendet förra gången var uppe, att underlåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på den konsekvens, den då föreliggande formuleringen medförde, och vars påpekande föranledde återremiss till utskottet. Hade jag stått på den ståndpunkt, som herr Olsson i Gävle vill påbörda mig, nämligen att jag gärna skulle se, att det går illa med denna lagstiftning, så hade det varit ett radikalmedel att den gången låta kamrarna taga det då föreliggande orimliga förslaget, vilket snart nog måst medföra trakasserier av sådant slag, att de motverkat det uppgivna syftet. Jag fogade mig lojalt och yrkade återremiss. Och såsom jag då sade, var jag angelägen om att få de båda sakerna *prövade i ett sammanhang*.

Jag har redan uttryckt min belåtenhet över att de nu blivit prövade i ett sammanhang men min missbelåtenhet över det resultat, man kommit till, då man tillgripit *olika* åldersgränser. Det finns inte ett spår till sakliga skäl att höja åldersgränsen för inköpsrätt från 21 till 25 år. Vill man fortsätta ett dylikt rivande i restriktionslagstiftningen, vill man fortsätta att riva upp vad man var fullkomligt ense om, när denna bestämmelse infördes, då leder det, herr förste vice talman, enligt min bestämda övertygelse så småningom till vad herr Anderson i Råstock nämnde, nämligen till uppammandet av en misstämning mot systemet, varigenom hela restriktionslagstiftningen kommer i fara.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Min namne från Norup beklagade, att herr Engberg fått en sådan uppfattning, som han tycktes ha i denna fråga. För min del är jag av en helt annan uppfattning. Jag skulle i stället vilja gratulera herr Engberg till att ha fått en så klar uppfattning i nykterhetsfrågan. Ty det är så, att om man, såsom jag förut sagt, vill driva denna fråga för långt, då går det, såsom också nyss herr Anderson i Råstock framhöll, till sist så, att hela systemet spricker, och det tror jag inte kan vara lyckligt. Vi svenskar äro i regel tåliga människor, men till slut kan tålmodet, mot olämpliga restriktioner på detta område, brista även hos oss.

*Ang.
förbud mot
utminuteri
av rusdrycker
till den, som
icke fyllt 25 år.
(Forts.)*

Herr **Andersson** i Katrineholm: Herr talman! Herr Engberg tycktes med synnerligen stor energi vilja göra gällande, att man begår något slags brott rentav gent emot restriktionslagstiftningen genom att man här föreslår, att motboksåldern skall höjas från 21 till 25 år. Jag ber att få fråga herr Engberg, var någonstades det står skrivet i den svenska rusdryckslagstiftningen, att man ovillkorligen skall ha motbok vid 21 års ålder?

När jag i bevillningsutskottet anslutit mig till kravet om höjning av denna åldersgräns till 25 år, så har jag gjort det dels av det skälet, att det, såsom herr Olsson i Gävle tidigare utvecklat, är en så liten del av motboksstocken, som beröres av denna höjning, och dels av det skälet, att jag fattat vår restriktionslagstiftning på det sättet, att den icke endast har till uppgift att dela ut motböcker utan även att försöka i någon mån avalkoholisera folket och i varje fall icke bidra till att alkoholvanan i större utsträckning än nödigt är uppmannas.

Herr Engberg har mycket väl reda på, att det i en viss paragraf — jag kommer nu inte ihåg numret — i rusdrycksförsäljningsförordningen står skrivet, att all försäljning av rusdrycker skall ordnas så, att minsta möjliga skada åstadkommes. Det förefaller mig, som om det vore skäl att även tänka på det, när man debatterar denna fråga, och inte endast söka rida upp på att när man är 21 år, skall man ovillkorligen ha motbok, samt göra gällande, att om någon till äventyrs har en annan uppfattning än den nyss nämnda, så är han inne på en linje som leder till restriktionslagstiftningens sönderbrytande. Jag ber, herr förste vice talman, att få reagera mot ett slikt talesätt.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Kullen, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 30.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 47, i anledning av väckt motion angående snabbare och effektivare skatteindrivning gentemot i arbete anställda utlänningar; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande den primära jordbruksfastighetskrediten;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner allt i vad rör pensions- och indragningsstaterna; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 3, 4, 6 och 7 av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna även nu av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Till behandling upptogs konstitutionsutskottets memorial, nr 19, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Efter föredragning av utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades berörda anmälan till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Under *punkten 1* hade utskottet funnit ett i protokollet över finansärenden den 18 juni 1926 omförmäلت ärende, avseende förordnande för bankinspektören att för viss tid vara ledamot och ordförande i styrelsen för aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, vara av den beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsministern Ekman.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Fehr, Österström, Isak Svensson, Gustafson* i Kasenberg, *Bäckström, Pehrsson* i Göteborg och *Björkman*, som ansett, att förevarande ärende icke kunde göras till föremål för anmärkning.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Vid den nu föredragna punkten har konstitutionsutskottet riktat en anmärkning mot mig i egenskap av chef för finansdepartementet, när det gällde att utse ordförande i aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 efter den i sammanhang med inträde i regeringen avgående förutvarande ordföranden, herr Löfgren.

Jag kan inledningsvis visserligen konstatera, att man från utskottets sida ådagalagt synnerligt nit och intresse, när det gällt att uppspära och beivra eventuella fel från min sida, särskilt, synes det, vid den nu föredragna punkten. Men jag nödgas vördsamt anmäla, att jag icke blivit övertygad om, att den anmärkning, som i den nu föredragna punkten blivit riktad mot mig, varit oundgänglig eller att den representerar en av förhållandena påkallad beivran av ett konstitutionellt eller sakligt missgrepp.

I utskottets betänkande förekommer en kort redogörelse för Kreditkassans organisation och uppgifter. Av redogörelsen får man veta, att dess uppgift är — som man uttrycker det i utskottets utlåtande — att medelst stödkrediter underlätta avvecklingen av de svårigheter på kreditväsendets område, vilka uppkommit under kristiden. I fråga om organisationen meddelar man i kortet, att kassans styrelse skall bestå av fem ledamöter: en ordförande, som utses av Kungl. Maj:t, två ledamöter, valda av riksbanksfullmäktige resp. riksgäldsfullmäktige, slutligen två ledamöter valda av aktieägarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

I början av juni månad 1926 avgick, som jag nyss nämnde, den förutvarande ordföranden, herr Löfgren, och då utsågs i hans ställe på min föredragning bankinspektören von Krusenstjerna. Mot detta val göres nu från konstitutionsutskottets sida anmärkning. Befattningen såsom bankinspektör kan icke, förmenar utskottsmajoriteten, lämpligen förenas med befattningen såsom ordförande i Kreditkassan. Motiveringen, som återfinnes i betänkandet, lyder på följande sätt: »Konflikter mellan de intressen, som å ena sidan bank- och fondinspektionen, å den andra aktiebolaget Kreditkassan har att tillgodose, torde i vissa fall kunna uppkomma, och det kan då befaras, att bankinspektörens ställning såsom ordförande i Kreditkassan leder till ett försvagande av den kontroll, som åligger bank- och fondinspektionen, eller ock under vissa förutsättningar därtill, att genom ordförandens i Kreditkassan ställning såsom tillika bankinspektör Kreditkassans intressen få i någon mån stå tillbaka.»

Jag frågar: finns det någon verklighet bakom denna utskottets skildring av läget? Föreligger någon anledning till en intressekonflikt mellan å ena sidan bankinspektörens åligganden och å andra sidan de uppgifter, som åvila ordföranden i Kreditkassan? Jag hyser allttjämt den uppfattningen, att så icke är fallet. Utskottet har heller icke med något som helst exempel, icke ens med bestämd antydning om bevisning, dokumenterat sitt omdöme i frågan.

Bankinspektörens uppgift är att övervaka, det våra erkända bankföretag utöva sin verksamhet i enlighet med hållbara och vederhäftiga principer. Han företräder därvid alldeles särskilt bankinsättarnas intressen. Han står såsom det allmännas garant för sundhet i vårt penningväsende, i den mån detta omfattas av enskild penningförvaltning. Genom den ställning, han erhållit, har han gjorts helt oberoende av dem, som han har att övervaka. Men samtidigt äger han, utan att på något sätt göra sig skyldig till missbruk, möjlighet att förvärva sig en mera ingående förtrogenhet, utom av bankernas ställning och arbetsmetoder, dessutom med den växlande förmögenhetsställningen i allmänhet, med det allmänna kreditbehovet, med olika produktionsgrenars ekonomiska bärighet, med kapitalvandringens inre fåror, med ett ord, han äger en överblick över det ekonomiska läget, mera träffsäker och mera detaljerad än kanske någon annan svensk man. Desto mera klart han i sin tjänsteutövning tillämpar ett objektivt, klokt och självständigt bedömande, med desto större effekt och säkerhet bibehåller han sin ställning.

Aktiebolaget Kreditkassans syftemål har jag nyss nämnt. Det bestod från början i att bringa hjälp åt under kristidens senare skede sviktande bank- eller industriföretag, om vilka det kunde göras gällande, att ett sammanbrott från deras sida skulle vidga utsikterna till en vittgående katastrof med därav följande förödelse. Man utgick ifrån, att det för samhället bleve mindre förlustbringande att genom en stödaktion antingen hålla vissa mera betydande företag uppe eller också under Kreditkassans medverkan successivt avveckla dem än att låta dem hjälplöst falla för svårigheterna. Det enskilda penningväsendet fick hjälpa till med formen för hjälporganet och därtill med någon ringa sekundär risk, medan däremot staten primärt åtog sig den egentliga bördan. Det enskilda insatskapitalet, 5 miljoner kronor, skulle få tillgripas först därest statens tillskjutna 50 miljoner kronor helt och hållet konsumerats.

Vid tiden för det senaste ordförandeskiftet i Kreditkassan hade toppengagementet redan uppnåtts. Man var på alla håll, inom regeringen, inom riksdagen och inom Kreditkassan själv, fullt ense om, att nu voro samtliga hjälpkrediter lämnade, som kunde och borde från Kreditkassans sida ifrågakomma. Det återstode nu endast att genomföra avvecklingen av företaget. Med största möjliga visshet kunde man också vid den tiden förutse, att totalförlusten komme att helt stanna på staten, enär den uppenbart komme att rymmas inom det ovan nämnda, av riksdagen beviljade, i första riskrummet ut-

satta 50-miljonersbeloppet. Någon inre dragkamp mellan aktieägarna å ena och förläggaren av det verkliga rörelsekapitalet å andra sidan behövde därför icke ifrågakomma.

Under detta förhållande tillåter jag mig fråga: fanns det någon anledning för staten att icke för uppgiften såsom ordförande taga i anspråk en statens egen funktionär, bankspektören, vilken på grund av de av mig nyss anförda skälen måste ha alldeles särskilda förutsättningar att biträda med den av mig nu angivna avvecklingsproceduren? Den frågan ventilerade jag med den avgående ordföranden, som tillrådde mig att göra det valet. Jag diskuterade den med de båda representanterna i Kreditkassan, för riksbanken och riksgäldsfullmäktige, vilka bestämt förordade, att bankspektören skulle förordnas därtill. Jag tillsporde den ifrågasatte själv, huruvida han trodde, att hans verksamhet som bankspektör kunde tänkas föra honom i någon plikt-kollision med ett eventuellt ordförandeskap i Kreditkassan eller vice versa, och han förklarade uttryckligt, att han icke kunde tänka sig möjligheten av, att något sådant fall skulle inträffa. Han meddelade därtill, att föregående finansministrar varit inne på tanken att be honom övertaga denna plats. Och alldeles särskilt hade finansministern Thorsson på sin tid en gång sagt bankspektören, att han hade för avsikt att just med hänsyn till de förutsättningar, som bankspektörens ställning gäve honom, giva honom detta uppdrag. Och det hade endast vid det tillfället berott på rent personliga förhållanden, att valet ej omedelbart följde.

Jag har nu, sedan detta utskottsbetänkande framlagts, ytterligare direkt sport såväl bankspektör von Krusenstjerna som riksbankens representant i kreditkassan, riksbankschefen Moll, huruvida vid något tillfälle någon skynt av konkurrerande sidohänsyn måst tagas på grund av ordförandeplatsens besättande. Svaret har från båda blivit ett bestämt och klart avvisande mot varje sådant antagande.

När därför utskottet skriver, att »genom bankspektörens utnämning till ordförande i Kreditkassan torde förutsättningen för en obunden prövning från bankspektörens sida av dylika ärenden hava försvagats», så måste jag säga, att, trots forskningar från min sida, vet jag icke, vad utskottet i det fallet syftar på. Jag sporde därefter i medkammaren utan att i det avseendet få något påtagligt bevis. Det må vara tillåtet att fråga: varpå bygger utskottet detta påstående? På det område, som här är i fråga, hava sakkunniga och särskilt initierade män, vilka haft möjlighet att oavbrutet följa ärendets utveckling, vittnat i motsatt riktning.

Utskottet återoppar vidare instruktionen för bank- och fondinspektionen och synes förmena, att denna skulle på något sätt hava överträtts genom detta ordförandeval i Kreditkassan. En dylik ståndpunkt låter sig såvitt jag kan förstå icke upprätthållas. Kreditkassans avveckling äger ingen likhet, vare sig formell eller ännu mindre reell, med likvidationen av ett bankbolag. Intet behörigt fordringsägareintresse står vid denna avveckling i fara. Den av utskottet gjorda jämförelsen härutinnan förvillar på sin höjd den med ämnet mera obekante.

Emellertid har man enskilt man och man emellan — och antydan därom finnes också i utskottets yttrande — velat giva uttryck för missnöje därmed, att genom bankspektörens placering som ordförande i Kreditkassan ett officiellt hörande av bank- och fondinspektionen icke skulle kunna med samma skäl ifrågasättas, då så skulle anses önskvärt. Och man har erinrat om, att även om några nya bankrekonstruktioner icke kunna tänkas ifrågakomma från Kreditkassan, kan man i detta avseende peka på, att den har dock stora fordringar hos vissa understödda banker. Med anledning därav må erinras om vad som förekom i fjol i båda kamrarna, när konstitutionsutskottet gjort en anmärkning

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

mot handelsministern Svensson, en anmärkning, som gick ut bl. a. därpå, att bank- och fondinspektionen icke blivit hörd om vissa större engagemang. Man åberopade i detta sammanhang ett engagemang med Nordiska Handelsbanken. En talare i denna kammare förklarade, att detta engagemang, som omfattade ett kapital av 30 miljoner kronor, måste anses medföra, att omkring 20 av dessa 30 miljoner skulle kunna komma att förloras av kassan. Jag erinrar i det sammanhanget om, att åtta socialdemokratiska ledamöter, bland dem flera, som nu i år deltaga i anmärkningen mot mig, då ansågo tillräckliga skäl icke föreligga för anmärkning. Med anledning av en erinran från utskottets sida, att bank- och fondinspektionen icke blivit hörd, yttrade då styrelsesuppleanten i Kreditkassan, generalpostdirektör Örne, i medkammaren följande: »Jag skall be att få lämna den upplysningen, att bank- och fondinspektionen ej avgivit något officiellt yttrande över någon av de bankrekonstruktioner, i vilka Kreditkassan deltagit. I den mån utskottets anmärkning riktar sig emot att bankspektionen icke blivit officiellt hörd och fått tillfälle att avgiva ett slutligt utlåtande, träffar denna anmärkning precis lika mycket de föregående bankrekonstruktionerna.»

Inför detta meddelande synes det mig, som om detta sist anförda skäl, svårigheten att i speciellt större och viktiga fall få officiellt yttrande från bank- och fondinspektionen, icke kan vara så synnerligen starkt, att det kan i detta sammanhang åberopas som anmärkningsanledning, då man på många håll tidigare icke ansåg uraktlåtenheten att i samband med själva engagemangen höra nämnda myndighet utgöra tillräckligt skäl för anmärkning mot det fungerande statsrådet.

Med vad jag nu anført — och jag kan ej upptäcka något ytterligare motiv för utskottsmajoritetens ståndpunkt i det anförda betänkandet — förefaller det mig, som om det icke skulle finnas tillräckliga skäl att på sätt som i detta fall skett göra denna sak till föremål för anmärkning. Jag anser, att denna anmälan icke äger hållbar grund, att den icke ens utgör en redovisning av ett på regeringens vägnar begånget misstag utan att den med större skäl enligt min mening kan betecknas såsom en oförmålan av en åtgärd, där den anmälde, såvitt jag förstår, sökt så långt han kunnat tillgodose rikets behöriga intressen.

Herr Fast: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Hans excellens statsministern började nyss sitt anförande med att giva konstitutionsutskottet en komplimang för det nit och den skicklighet, som det hade ådagalagt, då det gällde att finna anmärkningspunkter. Naturligtvis tror jag, att utskottet är mycket tacksamt för denna komplimang. Men jag kan försäkra hans excellens, att med det nit och den skicklighet, som från nuvarande partichefens sida i sådant avseende presterats under fjolårets dechargedebatt, ha vi icke någon möjlighet att konkurrera. Och vi ha icke avsett att vid årets granskningsarbete upptaga en konkurrens på den punkten.

Utnämmandet av bankspektören till ordförande i Kreditkassan har konstitutionsutskottet ansett vara anmärkningsvärt dels med hänsyn till principiella och dels med hänsyn till rent praktiska synpunkter. Men för att man skall få en bakgrund till vad utskottet här menar med sin anmärkning och för att den skall riktigt förstås, ber jag om överseende, om jag — även om en hel del framgår av utskottsbetänkandet — yttrar något litet om kassans uppgifter och de engagemang den iklätt sig. Det är nödvändigt att få denna bakgrund för att förstå den gjorda anmärkningen.

Det är kammaren bekant, att Kreditkassan bildades i april år 1922 och hade till uppgift att medelst stödjekrediter till kreditanstalter, vilka råkat i ekonomiska svårigheter under kristiden och hotades av sammanbrott, möjliggöra rekonstruktion av desamma. Sådana stödjekrediter ha också givits dels i form

av fordringar mot säkerhet av tillskottsbevis, dels i form av fordringar mot säkerhet av aktier i de rekonstruerade bankerna och dels i form av fordringar mot säkerhet i andra aktier, industriaktier m. m. Kreditkassans sammanlagda engagemang uppgår vid årets början till ett belopp av 108,670,943 kronor 33 öre. Den organisation, som kassan erhöll vid starten, bibehåller den allttjämt, nämligen den organisation, som åsyftas i utskottsutlåtandet och som här påpekats av hans excellens herr statsministern. Vid kassans bildande var liksom nu aktiekapitalet 5 miljoner kronor, vilket tillskjutits av enskilda banker och skulle löpa med en ränta av 5 procent. Staten tillsköt i form av räntefria depositionsbevis för verksamhetens fullgörande 50 miljoner kronor. Dessa av staten tillskjutna medel visade sig emellertid ganska snart vara otillräckliga, och redan i februari 1923 beviljade riksdagen på Kungl. Maj:ts hemställan ytterligare 55 miljoner kronor, vadan Kreditkassans sammanlagda garantibelopp nu uppgår till 110 miljoner kronor, vilket garantibelopp också är så gott som helt taget i anspråk.

Det var självklart, att staten icke skulle komma helskinnad undan denna affär, och riksdagen har också för budgetåret 1926—1927 till mötande av kassans förluster anslagit 8 miljoner kronor. Detta skedde genom uppläggande av en fond, som, enligt vad erfarenheten säkerligen kommer att visa, motsvarar blott en ringa del av de förluster, som staten i detta avseende kommer att få vara med om att bära.

Eftersom hans excellens herr statsministern varit inne på nämnda avvecklingshistoria, kan det kanske vara skäl att med ett par ord beröra denna sak, innan jag går till själva anmärkningspunkten. Hur avvecklingen är avsedd att äga rum och hur lång tid den är avsedd att taga i anspråk, därav får man en bild i den skrivelse, som den 4 juni 1926 avlämnades av Kreditkassans styrelse till finansministern. Där framhålles det, att avvecklingen icke torde kunna ske utan ytterligare betydande förluster för staten, och vidare lämnas det meddelandet, att man sannolikt icke kan avveckla kassans verksamhet förrän om fem år och att det senare kunde upptagas till prövning, huruvida och under vilka former det fortsatta avvecklingsarbetet skulle äga rum. Ytterligare får man i nämnda skrivelse upplysning därom, att Kreditkassans styrelse allttjämt är böjd att bibehålla den nuvarande organisationsformen; några ändringar däruti äro icke heller, åtminstone icke för närvarande, föreslagna eller övervägda.

Med hänsyn till berörda engagemang och på grund av den bild, som Kreditkassans styrelse själv ger av avvecklingsproceduren, är det uppenbarligen med kassans verksamhet förknippat ett betydande statsintresse. Det är sålunda ett stort intresse, som staten har att bevaka uti ifrågavarande halvanskilda företag. Men det finns även andra intressen i detta sammanhang, nämligen de hjälpta bankernas intressen gentemot Kreditkassan och de intressen, vilka eventuellt kunna dölja sig bakom de stora kapitalstarka finansinstitut, som äro engagerade dels genom sin medverkan vid rekonstrueringarna och dels måhända även på annat sätt. Men här finnes också ett annat intresse att bevaka, som ingalunda är oviktigt, nämligen näringslivets och allmänhetens. Det gäller att tillse, att de rekonstruerade företagen verkligen få behålla sin fulla självständighet, så att de bliva vad sådana kreditinstitut äro avsedda att vara, nämligen tjänar åt samhällsmedborgarna och samhället självt.

Då Kreditkassan har att handlägga ärenden, vilka för enskilda personer liksom för industriella företag och näringslivet i dess helhet äro av den mest ömtåliga karaktär, kan icke åt Kreditkassans verksamhet givas den offentlighet och det tryckfrihetens fulla ljus, som man eljest skulle kräva. Ett sådant offentlighetens ljus kan icke — det har jag tidigare hävdad i kammaren — utan allvarliga skador för näringslivet komma helt till uttryck. Det är icke riks-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

dagen obekant, hurusom ärenden rörande Kreditkassans verksamhet omgivits med den strängaste sekretess. I de fall, då Kungl. Maj:t haft anledning taga befatning med desamma, har föredragningen skett omedelbart inför finansministern av Kreditkassans ordförande, och det har också här på detta sätt ägt rum en direkt personlig muntlig föredragning av bankinspektören. Jag blev något förvånad över hans excellens herr statsministerns yttrande på just denna punkt, att det icke lämnats några meddelanden av bankinspektören vid de tillfällena, då Kungl. Maj:t haft att behandla dylika frågor. Ja, detta är naturligtvis sant såtillvida, som det icke lämnats några *skriftliga* meddelanden, men jag frågar: vad är skillnaden i detta sammanhang, om meddelandena lämnats skriftligen eller muntligen? Vi ha inom utskottet haft anledning att mycket ingående syssla med de handlingar, som tilläventyrs kunnat finnas rörande Kreditkassan, och det har givits oss den upplysningen — jag tror, att även hans excellens herr statsministern skall vara villig bekräfta detta — att i samtliga de fall, där det varit fråga om ingripande från Kungl. Maj:ts sida i hithörande ämnen, bankinspektörens yttrande har inhämtats, ehuru detta icke lämnats i skriftlig form. Jag har för en liten stund sedan haft tillfälle gå igenom de riksdagshandlingar, som rörde den anmärkningspunkt rörande Kreditkassan, vilken behandlades i fjol, och av de yttranden, som då fälldes såväl av dåvarande handelsminister Svensson som även av andra uttalanden, framgår, att så varit förhållandet.

Nu frågar jag: då man vet, att Kreditkassans verksamhet är av så ytterst ömtålig karaktär, att man i regeln icke kan infordra offentliga yttranden i vanlig remissväg, bör det då icke vara angeläget, att den statsinstitution, vars muntliga upplysningar i så fall bli av dubbelt värde, är verkligt obunden och oberoende av den tidigare behandlingen av vederbörande ärenden? Kan det då icke anses olämpligt att utnämna bankinspektören till ordförande i Kreditkassan med hänsyn till de uppgifter, som åvila honom i egenskap av ordförande i bank- och fondinspektionen? Visserligen är jag i likhet med utskottet villig att medgiva, att reservanterna och hans excellens herr statsministern ha fullständigt rätt på den punkten, att Kreditkassan icke utövar sådan verksamhet, som bedrivs av de bankföretag, vilka ligga under bank- och fondinspektionens officiella kontroll, ty dessa företag äro sådana banker, som idka direkt inlåningsrörelse, och det kan man icke säga, att Kreditkassan i detta fall gör. Men även om man sålunda skulle vilja giva en välvillig och vid tolkning av bank- och fondinspektionens verksamhet, framställer sig den frågan: förefinner det icke mellan de uppgifter, som åvila bank- och fondinspektionen, och de uppgifter, som delvis åvila Kreditkassan, mera en gradskillnad än en verklig artskillnad? Kreditkassan har, såsom jag förut påpekat, tillkommit för att hjälpa sådana i svårigheter iråkade banker, vilka driva inlåning av den art, att desamma klart falla under bank- och fondinspektionens uppsikt. Den verksamhet, som Kreditkassan bedriver, ligger i linje med den verksamhet, som skall kontrolleras av bankinspektionen. Utskottet har sålunda enligt mitt förmenande icke saknat skäl, när man ur dessa synpunkter funnit det påtalade förhållandet vara olämpligt. Bankinspektörens uppgift är att tillse, att bankerna denna en ur samhällets synpunkt sund och gagnande verksamhet, och han har i denna sin egenskap befogenhet att ingripa så snart han finner, att en bank gör avsteg från dessa riktlinjer. Om en bank trots bankinspektionens noggranna kontroll skulle komma på obestånd, har bankinspektören att utse ombud, som skola närvara vid likvidatorernas sammanträden, varjämte han har att övervaka likvidationen. Här föreligger sålunda en verksamhet för bankinspektören, som väl snarare borde innefatta uppsikt över Kreditkassans verksamhet än vara av den art, att han göres medansvarig i kassans inre verksamhet.

Jag undrar, om icke vad utskottet anfört om dessa förhållanden kan anses vara rätt milt skrivet, då utskottet säger sig befara, att bankspektören kan komma i konflikt mellan de intressen han har att bevaka dels såsom chef för bank- och fondinspektionen och dels såsom ordförande för Kreditkassan och att detta kan leda till ett försvagande av den kontroll, som åligger bank- och fondinspektionen. »Såsom chef för bank- och fondinspektionen», säger utskottet, »har bankspektören i första rummet att öva tillsyn över bankbolagen. I egenkap av ordförande i aktiebolaget Kreditkassan har han att delta i avgörandet av ärenden berörande sådana bolag, över vilka han såsom bankspektör har att utöva kontroll; att märka är, att ordföranden har utslagsröst vid lika röstetal inom Kreditkassans styrelse.»

Om hans excellens herr statsministern hade rätt, då han sökte göra gällande, att det icke kan förekomma konflikthanledningar på förevarande område, skulle detta förutsätta, att bankspektören, som sålunda står i spetsen för ett statligt institut, ett officiellt organ, kunde »dela upp sig» på det sättet, att han skulle kunna stå som en från bank- och fondinspektionen fullständigt skild och oberoende ordförande i Kreditkassan. Detta försök att undgå alla intressekonflikter påminner något om en historia angående en stationsinspektör, som i sådan egenkap avgav ett utlåtande rörande transport av en underordnad tjänsteman, däri han tillstyrkte transporten, men som, då han därpå fick ett förordnande som trafikinspektör, beslöt, att transporten icke skulle äga rum. Man frågade honom då, vad anledningen kunde vara till denna ändrade ståndpunkt, och han svarade: det är väl en väldig skillnad; *då* satt jag som stationsinspektör och *nu* är jag trafikchef! Jag tror icke på en sådan klyvning hos en person, varigenom han det ena ögonblicket kan framträda i en egenkap och det nästa i en annan.

Då hans excellens herr statsministern i dag med styrka framhållit, att bankspektören är en man, som sitter inne med den största sakkunskap och att han vore den lämpligaste, som över huvud ginge att uppbära för uppdraget som ordförande i Kreditkassan, vill jag, herr talman, icke upptaga någon debatt på den punkten. Jag tror, att detta icke skulle vara till gagn för några parter, och frågan härom kan också hållas fullständigt utanför den diskussion, som vi i dag föra. Det är nämligen icke på den punkten vi egentligen ha gjort någon anmärkning. Jag vill också för min del gärna medgiva, att bankspektören under sin verksamhet fått — trots den noggranna kontroll, som han utövat gentemot våra svenska finansinstitut — bevittna de sammanbrott på näringslivets och finanspolitikens område som ägt rum, och det är klart, att hans medverkan under dessa mycket svåra tider givetvis förskaffat honom en erfarenhet, som kanske i vissa avseenden andra personer icke haft möjlighet att erhålla; det vill jag för mitt vidkommande icke bestrida.

Nu kan det, såsom det också gjorts, anföras, att Kreditkassan står inför sin avveckling, och hans excellens statsministern fäste ju en rätt stor vikt vid att det icke blir fråga om att Kreditkassan kan ikläda sig nya engagement, och att det därför icke blir möjligt, att några intressekonflikter som eventuellt annars kunde äga rum, kunna komma att göra sig gällande. I detta sammanhang vill jag erinra om vad jag inledningsvis anförde, nämligen, att Kreditkassans styrelse själv ansett, att det inom den närmaste femårsperioden icke kan bli tal om någon avveckling, för så vitt man icke vill vara med om att taga mycket allvarliga förluster från Kreditkassans verksamhet — detta med hänvisning till ett citat ur den skrivelse, som Kreditkassan ingav till finansministern den 4 juni 1926. Jag tror dessutom, att även under avvecklingsperioden icke minst intressekonflikter kunna uppstå, och jag tror, att man kan säga, att avvecklingsperioden blir icke mindre känslig, då olika intressen inom vårt finansiella livs

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

olika områden kunna komma att göra sig gällande och utan tvivel också komma att göra det. De stridiga intressen, som finnas att bevaka under denna avvecklingsperiod, komma nog att göra sig påmint, även om allmänhetens ögon till följd av sekretessen över förhandlingarna icke se allt som eventuellt tilldrager sig.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang, då vi diskutera denna fråga, också beröra en annan punkt, som hans excellens statsministern icke berörde, då han talade om fjolårets dechargememorial, och det var, att i fjol utskottsmajoriteten framställt en anmärkning mot chefen för socialdepartementet, därför att han till ordförande i arbetsrådet utsett dåvarande statssekreteraren Ribbing. Det gjordes i det utlåtandet med mycken styrka gällande, att den dubbla prövning, som de ärenden, vilka ligga inom arbetsrådets verksamhetsområde, hittills rönt, komme att försvagas, om ordföranden i arbetsrådet i egenskap av statssekreterare skulle komma att inför departementschefen föredraga arbetsrådets ärenden. Det är att märka rörande denna utskottets anmärkning, att såväl reservanterna som även departementschefen erkände det berättigade i denna anmärkning, även om vi, som den gången stodo som reservanter, icke voro fullt övertygade om att det fanns tillräckligt starkt grundade skäl för att göra en anmärkning jämlikt 107 § regeringsformen. Men redan inledningsvis började reservationen med ett erkännande om att det låg ett visst berättigande i den anmärkningen. Jag vill också erinra om att herr statsrådet Möller också inledningsvis — om jag icke missminner mig i båda kamrarna — erkände, att det låg ett visst berättigande i den anmärkning, som från utskottets sida då riktades mot vederbörande. Jag tror, att man från den sidan, där man då gick på denna anmärkning, till följd av den uppfattningen man då hade, att den dubbla prövning hos Kungl. Maj:t av de ärenden, som beröra arbetsrådet, blev försvagad, skall ha rysligt svårt att från den utgångspunkten intaga en avvikande uppfattning i det föreliggande ärendet. Jag tror nämligen, att man kan säga, att man principiellt befinner sig mer eller mindre på samma plan och att det även här är fråga mera om en gradskillnad än en artskillnad. Jag vågar emellertid hävda den uppfattningen, att om man ansåg att det funnes betänkligheter mot att göra statssekreteraren i socialdepartementet till ordförande i arbetsrådet, jag för mitt vidkommande har hyst ofantligt mycket större betänkligheter, då det gäller att göra bankspektören till ordförande i Kreditkassan. Ty man måste väl ändå säga, att på det område, som man rör sig, när det gäller arbetsrådet, har man att göra med klara och skriftliga föredragningar, där man till eftervärlden och till offentlighetens fulla belysning efterlämnar handlingar. I Kreditkassan finnas inga handlingar och mycket ringa kontroll, där tryckfrihetsstämpeln åsattes varje skriftligt ömtåligt utlåtande.

Jag kan försäkra herr statsministern, att då jag icke ville vara med om att biträda den anmärkning, som i fjol riktades mot den då föredragande handelsministern, därför att det då icke fanns någon skriftlig promemoria rörande rekonstruktionen av det då ifrågavarande bankföretaget, så var detta beroende därpå att jag ansåg, att statsrådet i den då föreliggande situationen handlat med all den omsorg, som med hänsyn till ärendets ömtåliga karaktär var möjlig. Hade jag därvidlag icke haft att stödja mig på att det fanns en statlig instans, nämligen bankspektören, som kunde icke skriftligen men dock muntligen höras vid beredningen av detta ärende, är jag ganska övertygad om att jag icke den gången stannat på reservanternas sida utan befunnit mig bland utskottsmajoriteten. Så pass stort värde sätter jag på att det finns statliga institutioner vid sidan av Kungl. Maj:t, som höras — om det icke kan ske skriftligen så dock muntligen — men jag vågar hävda den upp-

fattningen, och jag är personligen av den övertygelsen, att denna prövning, som behövs hos Kungl. Maj:t, blir icke, då det gäller bankinspektionen, till den grad obunden av ärendenas tidigare behandling, som den kunde bli, därest man icke gjort detta förordnande. Jag kan också i detta sammanhang erinra om att från personer, som nu sitta på regeringsbänken, gjordes rörande »fallet Ribbing» — jag kallar det så, herr talman — mycket starka anklagelser mot dåvarande statsrådet Möller, då man ansåg, att man försvagade den föregående beredningen av ärendena, så snart dessa voro av den beskaffenhet, att de lågo under arbetsrådets domvärjo. Jag är således i det fallet i ganska gott sällskap. Jag tror, att det skulle bli ganska svårt att försöka att här tala om annat än om en gradskillnad, och det måste enligt mitt förmenande ligga på det sättet, att denna gradskillnad blir mera försvårande, då den gäller det just nu påtalade fallet än då det gäller det fall, som man hade i fjol.

Hans excellens statsministern sade här, att utskottet icke kunnat visa på ett enda speciellt fall, där man kunde säga, att någon fara för en icke fullt obunden prövning kunde föreligga. Ja, jag kan ju hänvisa hans excellens till åtminstone det tänkta och långt ifrån omöjliga fallet, som professor Reuterskiöld gav i första kammaren — ett fall, som också med hänvisning till de iklädda engagementen ingalunda skulle kunna vara omöjligt, men jag skall icke draga fram några konkreta fall. Jag tror med den uppfattning jag har rörande Kreditkassans verksamhet, att man kan vara utskottet tack-sam för att utskottet icke försökt konstruera upp några sådana fall och att man vidare icke heller i den mån, man haft kännedom därom, rört vid dem. Jag tror, att det är större intressen, som härvidlag stå på spel, än att eventuellt få fram en anmärkning mot det ena eller det andra statsrådet. Det kan vara i detta fall ganska likgiltigt, huruvida icke sådana fall förekommit. Vad vi ha att handla efter, då vi i detta fallet gå att pröva regeringens åtgöranden, är, huruvida det förekommit ett sådant handlande, så att en fara för sådana komplikationer, som utskottet påtalat, kan uppstå. I det avseendet vidhåller jag alltså, att utskottet har rätt i att det finns möjlighet till att komplikationer i följd av den dubbla ställningen såsom bankinspektör och chef för Kreditkassan kunna uppkomma.

Vidare får jag här säga, att jag, efter det jag åhörde herr statsministerns uttalande, ingalunda kände mig övertygad om något annat än att denna anordning med att låta bankinspektören bekläda två befälsposter med utslagsröst kan innebära ett försvagande av förberedningen och föredragningen av Kreditkassans ärenden hos Kungl. Maj:t. Redan tillvaron av en sådan möjlighet anser jag vara av den beskaffenhet, att man haft grundade skäl för den anmärkning, som från utskottets sida här framförts.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att jag för min del icke vill gå in i ett bedömande av bankinspektörens lämplighet såsom ordförande och chef för Kreditkassan. Den frågan kan och bör helt hållas å sido. Det är bankinspektörens ställning såsom verkställande ledamot av bank- och fondinspektionen såsom statsinstitution, som vi ha att göra med, och det är detta, som enligt utskottets och min mening gjort honom olämplig. Därmed har jag icke tagit någon som helst ställning till frågan huruvida hans personliga egenskaper i övrigt motiverat hans förordnande. Därom har jag icke velat yttra mig. Då hans excellens statsministern säger, att han gjort personliga förfrågningar hos riksbankschefen och hos riksgäldsfullmäktige och vidare hos bankinspektören, så må ju detta vara en stödjepunkt för hans excellens, men det kan knappast bli någon stödjepunkt för utskottet och riksdagen. Ty för att skaffa sig upplysningar angående lämpligheten med detta arrangemang borde man nog ha gått till någon annan än bankinspektören själv eller någon ledamot i Kreditkassan. Det är ju självklart, att om det krävts ett svar i

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

skriftlig form, hade detta måhända icke fått samma form som när det framfördes muntligt. Därom vill jag icke yttra mig. Jag tror således, att den utnämning, som här ägde rum, på åtskilliga håll icke väckt någon förstämning. Den har måhända i vissa kretsar t. o. m. hälsats med stor tillfredsställelse. Det vill jag ingalunda bestrida. Men jag tror, att ur det allmänna och statens synpunkt hade det varit fördelaktigare att fortfarande förbehålla åt bankinspektören den fullständigt fria prövning, som han har att utöva, därest han fortfarande ensam får syssla med bank- och fondinspektionens verksamhet. Det borde också med hänvisning till alla de förhållanden, som ägt rum på det finanspolitiska området, vara ett tillräckligt givande verksamhetsfält för en duktig karl utan att man engagerar honom på ett område, där det också synes finnas arbete för en duktig karl. Utskottet har — och det har hans excellens utan vidare medgivit — aldrig ifrågasatt, att här ett klart och tydligt grundlagsbud blivit, så att säga, trampat under fötterna eller kränkt. Hade detta varit fallet, hade det naturligtvis icke använt vare sig den ton i motiveringen eller slutat med det yrkande, som vi i det avseendet gjort. Vad utskottet med denna anmärkning menat, är att 107 § regeringsformen om »nit och skicklighet och iakttagande av rikets sannskyldiga nytta» icke kommit till den rent praktiska tillämpning, som utskottet ansett hava bort ske.

Jag skall, herr talman, icke framställa något annat yrkande än att punkten måtte läggas till handlingarna, och detta gör jag framför allt av det skälet, att jag i dylika frågor aldrig framställt något annat yrkande eller kommer att göra det, därför att jag anser den praxis, som tillämpas i första kammaren, vara grundlagsenlig och i varje fall stå en riktig tolkning av grundlagens bud allra närmast.

Herr Björkman: Herr talman! Då man i första kammaren åhörde debatten i denna punkt, fick man från försvararna av utskottets ståndpunkt höra, att vederbörande icke ansågo anmärkningen vara särskilt betydelsfull. Att döma av *längden* av det anförande, om nyss hölls till förmån för utskottets utlåtande, förefaller det emellertid som om man här i kammaren skulle vilja lägga större vikt vid anmärkningen. Jag skall emellertid icke fastna i så många ord utan fastmera söka vara så kortfattad som möjligt vid framläggandet av de skäl, som minoriteten inom utskottet ansett tala för att en anmärkning på denna punkt icke vore på sin plats.

Den siste ärade talaren sade, att det gällde här att avväga två skiljaktiga intressen, intresset från bankinspektionens sida och intresset från Kreditkassans sida. För min del vill jag säga, att jag sett saken så, att dessa två intressen sammanlöpa till *ett* statsintresse. Vad har nämligen bankinspektionen att styra med? Jo, bankinspektionen skall ha tillsyn över bankerna. Den skall tillse insättarnas intresse. Det är ett allmänt intresse, som bankinspektionen har att se till. Vad har Kreditkassan att se till? Jo, det fingo vi definierat, när Kreditkassan kom till, på så sätt att det var fråga om att hjälpa till vid avvecklingen av en del svårigheter på kreditväsendets område. Det är också ett allmänt intresse. Dessa två intressen sammanlöpa enligt min uppfattning så starkt, att det fanns fullt skäl för dåvarande finansminister Thorsson, såsom hans excellens nyss upplyste, att vid Kreditkassans bildande anse, att ordförandeskapet i Kreditkassan borde läggas i bankinspektörens händer. Att så icke kom att ske, berodde, som vi hörde, på enskilda förhållanden. Då var det fråga om att rekonstruera en del banker, nu är det däremot fråga om avveckling. Riksdagen har bundit sig vid att det hädanefter icke får bli några nya engagemang med risker för Kreditkassan utan att riksdagen höres. Det kan väl då icke från deras sida, som ansett en samman-

koppling mellan bankinspektion och Kreditkassan lämplig från början, anses olämpligt att nu lägga detta uppdrag som Kreditkassans ordförande i händerna på bankinspektören, den person, som anses vara den mest kompetente, som är mest inne i alla hithörande frågor. När vi därtill ha hört, att förordnandet har meddelats, sedan det tillstyrkts av den förutvarande ordföranden, som är insatt i förhållandena, samt av riksdagens förtroendemän, riksbankschefen och riksgäldsfullmäktige, som vi väl, om vi skola ha förtroende till några, böra lita på, då förefaller det mig egendomligt, att vi skulle göra anmärkning på detta förordnande och icke vara nöjda med det.

Herr Fast sade, att nu har bankinspektionen ställts utanför, därför att bankinspektören skall uppträda såsom Kreditkassans ordförande. Ja, då vill jag bara erinra herr Fast om det av honom omnämnda fallet från i fjol. Jag vill icke alltför mycket gå in på det, ty jag anser det vara så helt annorlunda än det nu föreliggande. Det gällde då emellertid förordnande av statssekreteraren i socialdepartementet såsom ordförande i arbetsrådet. Jag vill påminna herr Fast om, hur orden föllo från de mot anmärkningen gående reservanternas, bl. a. herr Fast, sida den gången, nämligen att de förklarade, att utseendet av denne man till ordförande i arbetsrådet försvarades väl därigenom, att han genom sina personliga insikter i ämnet hade full förtrogenhet med arbetsrådets uppgifter och att det utgjorde ett praktiskt och tungt vägande skäl för anordningen i fråga. Herr Fast har nu försökt komma bort från detta fall genom att säga, att det fall, vi nu diskutera, är av en annan beskaffenhet. Jag går gärna med på att det har en annan beskaffenhet, men i så fall i den riktningen, att detta fall ur anmärkningsynpunkt icke alls har något att göra med det föregående, där det ju var fråga, kan man säga, om instansordningen. Men kunde herr Fast i det fallet hålla sig från anmärkning, borde han haft dess starkare skäl nu.

För övrigt synes mig synnerligen fördelaktigt, att bankinspektören, oaktat han, även om han icke vore Kreditkassans ordförande, hade tillfälle att yttra sig i Kreditkassans till honom remitterade frågor, dock genom den träffade anordningen nu kan såsom Kreditkassans ordförande redan *från början* taga del av alla de frågor och spörsmål, som kunna komma upp, och att han således kan med sina på detta område klart seende ögon redan från början se till huru en avveckling i rätt riktning skall ske.

Det är naturligtvis alltid svårt att yttra sig, när det gäller utnämning eller förordnande av en viss person till en viss plats, ty det kan alltid bli föremål för anmärkningar. För min del har jag alltid, när jag suttit i konstitutionsutskottet — jag har icke varit med om det fjolårsfall, som det här har talats om — utgått ifrån, att man skall vara ytterst försiktig, när det gäller att anmärka på att en viss person utsetts till en viss post. Även om man uppger principiella skäl för att en utnämning icke är lämplig, blanda sig lätt, kanske oavsiktligt, med de principiella skälen en del personliga omständigheter. Men det kan alltid från de för utnämningen ansvariga framhållas, att trots de principiella betänkligheterna är *denne* man, som utnämndes, den lämpligaste på posten i fråga. Utskottet har också, då det slutligen avfattat sitt betänkande, varit rätt så tveksamt, och de ord, som här falla, äro skäligen vaga. Det står: »Det synes», »det kan förefalla», det återupprepas igen »det synes» etc.

Till slut vill jag också framhålla, att man icke kunnat påvisa något visst fall, där denna kombination bankinspektör-Kreditkassan skulle visat sig olämplig. Det gäller ju för övrigt endast ett förordnande på ett år, och om, vilket jag icke kan tänka mig, det skulle bli några konflikter, finns det i varje fall en suppleant, som kan inträda för Kreditkassans ordförande om han skulle finna, att han till äventyrs lämpligen icke bör sitta som ordförande i Kreditkassan för visst fall. Det tror jag nu icke någonsin kommer att inträffa —

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådes-
protokollen.
(Forts.)

det ha vi ju också hört nyss av högsta vederbörande — men den utvägen finns i alla fall alltid att falla tillbaka på.

Jag vill icke vidare ingå på denna fråga, då den så noga har utvecklats av herr statsministern. Jag har bara velat framhålla de skäl, som jag för min del har funnit ledande, då jag ansåg, att det i detta fall icke fanns något skäl för en anmärkning mot föredraganden inför Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka, att punkten lägges till handlingarna.

Med herr Björkman förenade sig herrar *Gustafson* i Kasenberg och *Pehrsson* i Göteborg.

Herr Forssell: Herr förste vice talman, mina herrar! Jag tror, att alla förutsättningar borde vara för handen för att detta spörsmål skulle kunna behandlas under en mycket sval temperatur på alla sidor. Den, som tar del av utskottets utlåtande och dess närvaroförteckning och ser vilka som äro reservanter, finner, hurusom denna fråga icke på minsta sätt varit någon partiskiljande fråga. De tre högerrepresentanterna från första kammaren ha biträtt anmärkningen, och de tre högerrepresentanterna från andra kammaren ha reserverat sig. Jag satt icke i utskottet vid denna frågas behandling, men på grund av tidigare uppträdande från min sida i liknande spörsmål har jag känt det som ett behov att deklarera min ståndpunkt.

Jag vill då säga, att jag här skulle ha biträtt en anmärkning, fastän icke alldeles med den motivering, som utskottsmajoriteten har förebragt. Jag skulle mindre ha intresserat mig för den förra delen av utskottets motivering, den som rör frågan, huruvida bankinspektörens ordförandeskap i Kreditkassan är förenlig med bank- och fondlagen. Den sidan av saken skulle jag nog ha lämnat därhän. Däremot tror jag, att jag skulle ha gått in för den senare delen av utskottets motivering, vilken kan uttryckas så, att utskottet inlägger en gensaga så att säga mot instansernas sammanblandning.

Nu har det, såvitt jag fattat rätt, rests två invändningar mot den senare delen av motiveringen. Vi hörde nyss herr Björkman förklara, att eftersom det ju är på det sättet, att nya engagemang från kassans sida enligt riksdagens skrivelse förliden vår skola underställas riksdagen, är det ingen fara. Det blir ju då en prövning i statsutskott och i kamrar, som kan förebygga alla riskabla eventualiteter. Ja, herr förste vice talman, jag ber i alla fall att få erinra om en episod här förra våren, då statsutskottets utlåtande nr 89 förelåg beträffande avsättning av medel för avskrivning av Kreditkassans förluster. Det var ju där, som statsutskottet skrev, att man förutsatte, att nya engagemang skulle föreläggas riksdagen. Jag tillät mig då att hemställa till statsutskottets representanter här i kammaren, hur det skulle förhålla sig *med utbyten av engagemang*, om den formulering, som statsutskottet valt, var avsiktligt vald så, att man ville gardera sig rätt att göra utbyten av engagemang. Jag fick då det svaret, och det ansåg jag som en rätt värdefull behållning av min hemställan, från auktoritativt statsutskottshåll, att man visst hade tänkt sig, att sådana utbyten av engagemang skulle få förekomma, ehuru man ju tillade, att vid ett utbyte alltid en *likvärdig* säkerhet skulle komma i stället.

Vi ha alltså under denna avvecklingsperioden att räkna med andra frågor beträffande Kreditkassans placeringar, frågor som *icke* komma under riksdagens prövning. Vid diskussion av sådana saker menar jag, att det kunde vara värdefullt, att bankinspektören stode fullt fri gentemot Kreditkassan.

Detta var det ena argumentet, som anförts emot denna ståndpunkt, att intressena skulle sammanblandas. Det andra argumentet anfördes av hans excellens herr statsministern. Hans excellens sade, såvitt jag fattade honom rätt, att vid behandlingen i första kammaren förliden vår av frågan om bankinspek-

törens memorial rörande Nordiska handelsbanken hade generaldirektör Örne yttrat, att det aldrig tidigare förekommit, att bankinspektören officiellt avgivit något utlåtande i fråga om Kreditkassans engagemang. Detta yttrande åberopades alltså nu av hans excellens herr statsministern. Till att börja med vill jag då säga det, som jag tror också anfördes i första kammaren, när herr Örne kom med detta argument, att det var en felaktig metod, att icke bankinspektören tidigare hade avgivit officiella utlåtanden. Det var ett fel, som man icke fick stödja sin ståndpunkt med. Då det svarades, att dessa utlåtanden ju lämpligen icke böra bli offentliga, så genmälades det i sin ordning, att utlåtandena behöva icke bli offentliga, såvida de läggas som bilagor till statsrådsprotokollen, då de visserligen komma under konstitutionsutskottets ögon men icke under allmänhetens. Såvitt jag förstod hans excellens motivering i denna punkt, stödde han sig alltså på ett åberopande av prejudikat, som icke voro bärande.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Det är dessutom, herr förste vice talman, en egendomlighet att annotera, att hans excellens åberopade ett uttalande i första kammaren, som vände sig mot en anmärkning av konstitutionsutskottet, vilken anmärkning enligt närvaroförteckningen till denna anmärkning var understödd av nuvarande statsrådet Almqvist, envoyén Bergström och direktör Leander. Jag tror nog, att man kan anföra goda skäl för den uppfattningen, att en åtskillnad borde göras mellan instanserna, mellan ordförandeskapet i Kreditkassan och bankinspektionen.

Till slut, herr förste vice talman, kan jag icke neka mig att annotera en omständighet, som har förekommit så där vid sidan av huvudfrågan i denna debatt, nämligen en liten upplysning, som gavs i herr statsministerns anförande. Herr statsministern angav nämligen, såvitt jag vet för första gången inför den svenska riksdagen, en maximering av den förlustsiffra, som man kunde ha att vänta från Kreditkassan. Förliden vår efterlystes i bägge kamrarna med ganska stort eftertryck en något så när exakt upplysning härom, men man fick intet bestämt besked. Den beräkneliga förlusten svävade mellan mycket vida gränser. Nu har emellertid hans excellens herr statsministern bestämt maximerat den sannolika förlusten till högst 50 miljoner kronor. Det är något att taga fasta på, så att säga vid sidan av den här föreliggande frågans behandling.

Jag skall för övrigt be att få instämma med de föregående talarna i deras yrkande om att punkten måtte läggas till handlingarna.

Herr Bäckström: Herr talman! Då jag står som reservant vid den föreliggande punkten i konstitutionsutskottets memorial, vill jag i korthet angiva, varför förordnandet av bankinspektören att tillika vara ordförande i aktiebolaget Kreditkassan enligt min mening varken formellt eller materiellt kan anses vara oriktigt eller innebära några särskilda vådor eller risker, vilket ju utskottets majoritet, jag måste säga, försökt konstruera fram. Beträffande dessa risker uttrycker sig ju majoriteten mycket försiktigt. »En förening av här ifrågavarande poster synes kunna orsaka olägenheter», heter det helt beskedligt. För mig finns det icke ens anledning att stödja dessa vaga och dunkla uttalanden, ty annat är det ju icke.

Nu har ju herr Fast gjort en omfattande utläggning, men jag tror, att den verkade på flertalet som på mig, nämligen föga övertygande, ehuru han ju ville verka mycket mera auktoritativ och tillförlitliga än till och med förutvarande ordföranden i Kreditkassan, riksbankschefen och styrelseledamöterna i Kreditkassan alla tillsammans. Om kammaren delar herr Fasts uppfattning därutinnan, det anser jag tveivelaktigt.

Herr Fast ville också göra gällande, att denna anmärkning skulle vara en parallell till och en konsekvens av en anmärkning i fjol, som gällde att dåvaran-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

de statssekreteraren i socialdepartementet förordnats till ordförande i arbetsrådet. Den jämförelsen inse vi väl haltar och haltar betydligt. Gör man sig möda att närmare studera de ärenden, som av honom jämförats, finner man, att fjolårets anmärkning icke alls ger något stöd för den nu föreliggande anmärkningen, ty sakläget är helt olika i de båda här sammanställda fallen.

Utnämningsfrågor äro, som ju också herr Björkman påpekade, i allmänhet av den art, att de erbjuda stora vanskligheter för ett objektivt bedömande av utomstående, och konstitutionsutskottet är därför också mycket försiktigt, när det gäller att ge sig in på sådana. Då det i fråga om denna utnämning gäller så ytterst grannliga synpunkter, borde denna återhållsamhet ha iakttagits mer än som nu skett av utskottets majoritet. Det har enligt min mening brustit åtskilligt i den vägen, och jag har svårt att frigöra mig från den tanken, att uppslaget till den anmärkning, vi nu behandla, ligger bland annat i en missuppfattning, att aktiebolaget Kreditkassan skulle vara att jämföras med de bankbolag, över vilka bankinspektören har att utöva tillsyn. En del av herr Fasts yttrande här ger mig också stöd för den uppfattningen, ty han kom in på samma tankegång, fastän det skedde med stor försiktighet.

Kreditkassan har ju, som redan nämnts, till uppgift att avveckla krediter, som staten funnit sig böra i det allmännas intresse lämna vissa i trångmål varande företag. Kassan är väl därför närmast att betrakta som en kristidsföreteelse och icke såsom någon permanent institution. Det har ju också, som herr Fast nämnde, föreslagits en avvecklingstid för kassan på fem år. Det är ju då för staten av yttersta vikt, att avvecklingen sker på sådant sätt, att de stora insatser, som från statens sida gjorts, på bästa sätt täckas, och att statens intresse sålunda tillgodoses i görligaste mån. Det finns väl ingen, som dels har sådan möjlighet att överblicka såväl Kreditkassans och dess kunders engagemang, dels även förmår överblicka de detaljer, som vid nämnda avveckling måste ur statens synpunkt beaktas och hävdas, som just bankinspektören. Hos honom äro väl närmast alla trådarna i det invecklade spelet samlade, och hans utnämning bör väl snarast betraktas som en garanti för att Kreditkassans avveckling skall kunna ske på det för staten gynnsammaste sättet.

Genom det bankinspektören nu givna förordnandet står han alla parter, både Kreditkassan, bankerna och staten, lika nära, och han har att opartiskt och sakligt pröva alla föreliggande spörsmål. Hans dubbelställning bör därför i visst avseende på bästa sätt gardera statens intresse i stället för, som majoriteten i utskottet tycks förmena, försvaga statens position. De konfliktsituationer, i vilka majoriteten vill se honom såsom bankinspektör å ena sidan och såsom ordförande i Kreditkassan å andra sidan, verka på mig mest, som om de vore målade i ett visst syfte.

Den ansvarsfulla ställning, som bankinspektören med det honom nu givna förordnandet i Kreditkassan innehar, synes mig vara en borgen för att, trots den diskretionsplikt, som en del av hans uppgifter gör oefftergivlig, ingenting skall eftersättas, som gäller statens berättigade krav och för att möjlighet skall finnas till vederbörlig granskning av ärendena i den omfattning, sådan är görlig. Lika ohållbart är nämligen enligt mitt förmenande majoritetens resonemang, att möjligheten till en mera fullständig beredning av ärenden rörande Kreditkassan inför chefen av finansdepartementet genom den påtalade utnämningen skulle försvagats. Är det icke snarare så, att den förtroliga beredning, som det här är fråga om, blir än fylligare, då bankinspektören tillika är ordförande i Kreditkassan, om man nu överhuvud taget skall dra någon gräns mellan vad bankinspektören i denna egenskap vet och vill föreslå, och vad han vet och kan föreslå såsom ordförande i Kreditkassan?

Då det särskilt under den pågående avvecklingen av Kreditkassan synes mig för bästa bevakande av statens stora intressen jämsides med andra legitima

krav vara icke menligt utan fastmera till fördel, att bankinspektören förordnats till ordförande i Kreditkassan, yrkar jag, herr talman, att kammaren måtte lägga punkten i det föreliggande memorialet till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr förste vice talman! Mina repliker kunna bli mycket korta.

Jag har ingenting att erinra gentemot den redogörelse för Kreditkassans uppkomst och organisation, som lämnades av herr Fast. Jag har icke heller något att erinra mot vad han betonade, att alltjämt äro viktiga intressen ur statens synpunkt knutna vid denna kassas verksamhet, liksom jag icke heller har någon gensaga att göra mot hans mening, att de ärenden, som där behandlas, kräva den strängaste sekretess. Jag vill endast fråga, huruvida man med allt detta kan på något sätt motivera den ståndpunkt, som herr Fast intog i fortsättningen av sitt anförande?

Jag vill vidare uttala, att visst kan regeringen i fortsättningen behöva få underhandsmeddelanden eller eljest rådföra sig med bankinspektören och med Kreditkassans representanter, främst dess ordförande. Men jag kan icke se, att i ordförandevallet föreligger något hinder för att så sker, vare sig det gäller bankinspektionens eller Kreditkassans ärenden. Jag kan icke finna, att de råd och anvisningar, som i detta fall komma att ges på det ena eller andra området, på något sätt skola, när det gäller Kreditkassan, behöva influeras av verksamheten i fråga om övervakandet av bankerna, eller, när det gäller bankerna, av verksamheten i Kreditkassan, ty dessa båda äro icke på något sätt över- och underinstanser till varandra. De ha särskilda uppgifter var för sig och stå icke i något konkurrensförhållande till varandra. Och befattningsstagandet med de olika ärendena blir därför, såvitt jag förstår, fullständigt artskilt.

Herr Fast gjorde gällande, att det emellan bankerna och Kreditkassan fanns en sådan likhet, att han tyckte, att bankinspektionen borde manas att utöva kontroll även över Kreditkassan. Härtill må endast uttalas, att skall det ske, måste därtill lämnas ett särskilt uppdrag. Jag uppfattade det såsom om herr Fast tyckte, att det var en fördel, om en sådan kontroll utövades. Anser herr Fast det ligga så till, måste han väl i likhet med mig mena, att det är lämpligt att denne man på ena eller andra sättet tager befattning med Kreditkassan. Om herr Fast icke bestrider, att det är riktigt, att bankinspektören i denna sin ställning har möjligheter att utöva kontroll över kassan blir det ju ett motiv även för hans ordförandeskap.

Vad beträffar herr Fasts resonemang om vilken oberoende ställning i övrigt, ordföranden i Kreditkassan här intager, vet jag icke, om han menade, att till ordförande skulle utses en person, som icke har någon speciell uppgift i övrigt, sålunda ingen annan anställning eller affärsverksamhet. Gäller det en statstjänare, måste man väl tänka sig, att det blir en sådan i betydande ställning, ty endast en sådan kan ifrågakomma, en som sålunda har funktioner i vikt jämlika med dem, som bankinspektören utövar. Men då förfaller ju det resonemang, som herr Fast på denna punkt förde, mot att innehavaren av en så viktig tjänst tages till denna befattning. Menar han åter, att det skall vara en icke statstjänare, som skall utses, en affärsman eller en annan dylik privat person då, herr Fast, är man inne på frågan, huruvida den valde i sin ställning är lika oberoende gentemot inflytelser från olika kapitalintressen, som enligt min mening bankinspektören både kan och bör vara. Jag kan icke i den argumentation, herr Fast förde, finna, att han presterat något som helst bevis för att en annan anordning skulle ur sistnämnda synpunkt innefatta bättre garatier än de, som föreligga i detta fall.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Jag vill slutligen blott tillägga, att jag icke diskuterat de personliga egenskaperna hos vare sig den ena eller andra befattningshavaren. Jag har endast konstaterat, att innehavet av viss ställning och utövandet av vissa funktioner i detta fall ger åt den av mig utsedda ordföranden kännedom om det material, varur man har att hämta stöd för beslut jämväl från Kreditkassans synpunkt, en kännedom, som andra funktionärer och andra befattningshavare svårigen kunna erhålla.

Jag behöver icke gå in på frågan om anmärkningen mot arbetsdomstolen. Det ha andra gjort, och olikheten är så i ögonen fallande, att jag icke behöver uppehålla mig därmed. Till herr Forssell vill jag blott i korthet säga, att när det tidigare konstaterats, att en officiell skriftväxling mellan bankinspektionen och regeringen rörande Kreditkassans engagement icke förekommit och kanske icke kunnat förekomma, då engagementen togos, och när man på många håll, där man nu är med om anmärkningen, icke ens tidigare ansett detta, att en sådan skriftväxling icke skett, då vara tillräckligt skäl för anmärkning, kan icke det skälet i nuvarande situation vara starkt nog att åberopa såsom motiv för att anmärkning nu skall framställas.

Herr Fast: Endast ett par ord, herr talman! Jag måste erkänna, att jag efter hans excellens statsministerns sista anförande har kommit under fund med, att själva utgångspunkterna oss emellan äro fullständigt olika. Då förstår jag också, att vi kunnat resonera oss fram till så olika resultat. Herr statsministern sade nämligen nyss, att om jag ansåge, att bankinspektionen borde utöva kontroll över Kreditkassans verksamhet, så följde därmed logiskt av sig självt, att jag skulle anse det lämpligast att bankinspektören också borde bliva chef för Kreditkassan. Ja, med det resonemanget förstår jag icke, hur man kunnat komma därhän, att man i lagstiftningen förbjudit bankinspektören att stå i något som helst engagement eller taga någon som helst befattning med banker och att man givit ett formligt stadgande, däri man förbjuder bankinspektören att deltaga såsom styrelseledamot i någon av de banker, som stå under hans kontroll. Man har dock sannolikt haft goda skäl för sin ståndpunkt, då man gick till en sådan lagstiftning. När därför statsministern gentemot mig säger, att det vore angeläget, att bankinspektören vore chef för Kreditkassan, beror således skillnaden oss emellan därpå, att jag utgår från det resonemang, som varit grundläggande för vår banklagstiftning, under det att hans excellens utgår från alldeles motsatta utgångspunkter.

Herr Björkman: Herr talman! Jag ville bara säga ett ord till min vän, herr Forssell. Han ville tydligen lägga upp spørgsmålet så, att det var fullkomligt kongruent med ett spørgsmål, som förra året var före här, d. v. s. anmärkningen angående en statssekreterares förordnande till ordförande i arbetsrådet. Då talade man om en instansordning, som var bruten. Nu däremot är det icke fråga härom. Därvidlag var det fråga om en statssekreterare, som låg Kungl. Maj:ts hjärta nära, och som skulle kunna komma in med arbetsrådets intressen direkt till Kungl. Maj:t. Nu är det däremot fråga om två från Kungl. Maj:t alldeles avskilda institutioner, som med sammanlöppande intressen ha en och samma representant. Jag vill bara erinra om denna skillnad. Den uppfattningen har delats av herr Löfgren i Stockholm, som förra året i debatten sade, att den omständigheten, att det var fråga om en statssekreterare hos Kungl. Maj:t, som fick jämväl annan post under departementet, gjorde, att han för sin del hyste sympatier för den då framställda anmärkningen. Nu har statsministern meddelat, att samma herr Löfgren har tillstyrkt denna anordning. För mig står det också klart att det är vitt

skilda saker, vad som då omtalades och vad vi nu behandla. Här är icke fråga om någon instansordning.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottet hade uti denna punkt funnit sig böra hos riksdagen göra anmälan mot chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren för det han underlåtit vidtaga åtgärd jämlikt § 4 mom. 3 tryckfrihetsförordningen i anledning av utgivandet av två skrifter, den ena benämnd »Brev till militärmanskapet» och den andra en artikel i »Stormklockan» nr 40 för den 2 oktober 1926, innehållande »Till kamraterna på manövern».

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Strömberg, Thulin, Vennerström, Borg* och *Karlsson* i Vadstena, som yrkat, att den av utskottet under förevarande punkt gjorda anmärkningen icke måtte framställas; samt

av herrar *Leander, Fehr* och *Bäckström* med ett särskilt uttalande.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! Till besvarande av den anmärkning, som konstitutionsutskottet har framställt emot mig, skall jag be att i denna kammare, liksom redan skett i medkammaren, få göra en jämförelse emellan ett fall, som jag har åtalat nu den 26 sistlidne februari och detta fall, varom nu är fråga. Det åtalade fallet var en skrift som förekom i dubbel form, nämligen dels uti en tidning och dels uti en liten löpsedel, båda två fullkomligt likalydande. De passager av den långa materian i denna skrift som föranledde åtal voro följande.

Först hette det i en punkt: »Tag även upp frågan i de olika organisationerna att i stället för beviljande av miljoner till mordverktyg böra dessa medel oavkortade gå till de arbetslösa.» Och ett stycke längre ner heter det: »Till er, kamrater vid armén och flottan, ropa vi: utrym kasernerna, radera mordverktygen.»

Sammanlagt kunna dessa två punkter, såvitt jag förstår, omöjligen fattas annorlunda än såsom en uppmaning att radera de s. k. mordverktygen, och vad som menas med det är klart, efter vad som förut står om beviljandet av miljoner. Alltså måste detta anses innefatta en uppmaning till brott. Huru allvarligt det är menat, kan man ju icke se på det. Jag kan nu här inskjuta den anmärkningen, att det i första kammaren framhölls, att uppmaningen i denna skrift, som jag här talade om, vore inbäddad i en ofantlig massa, jag tror det hette »dumt och oskyldigt prat». Ja, det är mycket möjligt. Det skall jag icke inlåta mig på, ty alla de andra punkterna angå mig icke. Men jag säger, att om det så hade varit inbäddat i lill-katekesen från början till slut, hade det varit lika straffbart ändå. Som nu är fyller det förutsättningarna för ett brott. Det var angående den åtalade skriften.

Så komma vi till den icke åtalade skriften, som föranlett konstitutionsutskottets nu föreliggande anmärkning. Med denna är det på ett helt annat sätt. Där står icke bestämt beskrivet ett brott, som då eller då skulle begås, utan där användes mera allmänna, låt vara icke vidare samhällsvänliga fraser, men allmänna och svävande fraser i alla fall.

Det heter t. ex. »Upplös kadaverdisciplinen». Ja, vad är kadaverdisciplin, och hur skall man bära sig åt för att upplösa den? Och »Lär er att vända vapnen åt rätt håll». Ja, vilket är rätt håll? Och vidare »att genomsyra hela

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

borgarnas armé och flotta med revolutionär propaganda». Ja men det står ingensstädes i strafflagen, att man icke får driva revolutionär propaganda. Det, höll jag på att säga, ha kanske flera i denna kammare gjort, när det har lämpat sig. Det talas om att sönderbryta »denna järndisciplin». Då frågar man sig: Vilken järndisciplin? Ja, det står förut. »De räknar» — de borgerliga — »med att kunna uppehålla en sådan järndisciplin i armén, att arbetarpojarna i en sådan situation utan vidare låter sig tvingas att skjuta ned sina klasskamrater.» Och sedan heter det, att de skola »bryta sönder denna järndisciplin». Man tänker sig det fallet, att det blir ett krig, närmast ett inbördeskrig, och när då arbetarna kommenderas att göra det eller det skola de bryta järndisciplinen. Det är ett tänkt fall, en fantasi, som ligger mer eller mindre i ett obestämt fjärran, som kanske kan bli en verklighet, men som ligger ganska långt ifrån detta ögonblick och den nuvarande verkligheten. Ett sådant fall som detta nu upplästa och skrivna kan visserligen till sitt *syfte* anses ungefär likvärdigt med det förra, därom är ju icke minsta tvekan. Men — som jag hade anledning påpeka i första kammaren — för ett givet brott fordras icke blott syfte utan en viss *handling*, som fyller strafflagens fordran på brottet, syftet må vara hur förkastligt som helst. Det måste komma till en handling, som man kan godkänna enligt den beträffande lagen. Och till en sådan handling hör enligt min mening, att den skall gå ut på något någorlunda bestämt och icke på något så där allmänt svävande.

Jag kan här kanske få lov att anföra ett exempel, som också anfördes i första kammaren. Om en person på ett allmänt sätt »prisar brottslig handling», som det står i strafflagens hithörande paragraf, utan att det i detta nu finnes anledning, varför man skulle antaga att någon av detta prisande skulle förmås att gå och utöva det brottet, kan denna person enligt min mening icke straffas efter 10: 14 strafflagen. Men om det är som i det fall, jag berörde, om det ligger ett skepp i hamnen, där det finnes en massa strejkbrytare ifrån främmande land kanske logerade för att driva arbetet i hamnstaden, och så man prisar den brottsliga handlingen att slå ihjäl en sådan strejkbrytare utan vidare, och någon ähör det samt går ut till båten och slår ihjäl en person, så är det en helt annan sak. Ty då var situationen sådan, att uppmaningen kunde rikta sig mot ett konkret förhållande, då ju här fanns någon, som kunde förledas att ge sig iväg och begå den brottsliga handlingen. Det låg inom verklighetens krets, och det var icke en svävande fantasi. Det skulle därför med skäl kunna straffas enligt 10: 14 strafflagen.

Jag vet icke, om jag gjort detta tydligt nog, men i annat fall få vi väl fortsätta förklaringarna under debatten. Min mening är kort och gott, att det jag åtalade gick ut på en bestämd handling, på att gå ut, ju förr dess hellre, och spränga ett krigsfartyg i luften. Beträffande det andra, icke åtalade. »Upplös kadaverdisciplinen» o. s. v., kan ingen bestämt se vad som menas med det. Man kan, genom att läsa skriften, naturligtvis begripa, vad syftet är. Men det är en annan sak. Det är ingensstädes utsagt så tydligt, att skriften kan anses vara brottslig.

Jag skall lägga till en annan anmärkning. Om jag icke tager upp den, kommer den säkerligen upp under debatten. Det rör nämligen förhållandet mellan den skrift, som konstitutionsutskottet nu har resonerat om, och den skrift, som förra året var föremål för riksdagens behandling, den s. k. soldatinstruktionen av år 1925. Jag skall nu emellertid helt kort inskränka mig till att göra den jämförelsen mellan dem, att nu förekommande skrift kan anses karakteriserad av en sådan fras som denna: »Upplös kadaverdisciplinen», medan den andra skriften, som har samma syfte, och, om man så vill, i realiteten säger detsamma, dock säger det i en annan och mera konkret form. Den säger t. ex. så här: »Skrift, som uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan

av plikter mot fosterlandet eller eljest undergräver krigslydnaden inom den borgerliga armén, skall soldaten sprida bland sina kamrater.» Och vidare heter det t. ex.: »Under tiden för sin utbildning är soldaten skyldig utföra revolutionär propaganda bland soldaterna, även sådant arbete, som är belagt med straff.» Ja, det där är också ett sätt att upplösa kadaverdisciplinen, men det är ett sätt, som är närmare bestämt och bestämt i sådan form, att det ganska säkert bör föras under 10: 14 strafflagen. Jag vill medge, att detta uttalande i alla fall är så pass svävande hållet, att det icke ligger högt över åtalslinjen, men jag skulle åtalat det, om det kommit under mitt bedömande, under det att jag icke ansett mig kunna åtala detta, som det nu är fråga om.

Slutligen kan jag ju tillägga för deras räkning, som icke veta det, att det där, som blev åtalat, åtalades på två håll, ty det var en, som stod för flygbladet, och en, som stod för tidningen. Vad blev då resultatet av åtalen? Det blev ju två juryr på det sättet. Jo, den ena friade, och den andra fällde. Säkrare var det icke. Det låg antagligen så till, att en av rättens jurymän i ena fallet funnit skriften icke straffbar. Jag kan då icke undertrycka en anmärkning, närmast riktad mot dem, som framhålla, att man bör göra försvaret så ansett som möjligt. När nu ett fall ligger så, att om jag åtalar jag måste med den kännedom jag har om juryarna inse, att sannolikheten är försvinnande för att vederbörande skall fällas och överväldigande för att han skall frias, då vill jag fråga: Gagnar jag då landets försvar med att jag anställer ett åtal, som leder till att en sådan skrift uttryckligen av domstol frias, d. v. s. på det sättet auktoriseras och förklaras vara tillåten? Jag tror man får vara försiktig i dylika fall. Man har här ett vapen i hand, som är tveeggat. Har jag någorlunda utsikt att få fällande dom, då skall jag åtala så mycket som helst. Jag har ingen anledning att uppmuntra sådana skrifter. Men är jag säker på att de bli friade, skulle jag anse det vara en mindre statsklok handling att åtala, just med avseende på den friande domens betydelse för försvaret.

Herr Engberg: Herr förste vice talman, mina herrar! Som herrarna ha lagt märke till, finnes under närvarandeförteckningen på denna punkt i konstitutionsutskottets memorial för mitt, herr G. W. Hanssons och herr Halléns namn medelst två stjärnor anmärkt följande: »Deltog i ärendets behandling men ej i beslutet och justeringen.» Under frågans behandling i dag i första kammaren har bland annat hans excellens herr statsministern i denna omständighet, att tre socialdemokrater icke deltog vare sig i beslutet eller justeringen, sett ett bevis för, att här vore fråga om en rent politisk aktion. Som hjälptrupp kunde herr statsministern ha nöjet att uppmobilisera kammarens kommunistiska parti, partiet Winberg, som i detta stycke med all kraft och vältalighet förde till togs samma synpunkter som hans excellens själv. Det kan därför vara förklarligt och ursäktligt, ja kanske t. o. m. påkallat, att jag, som nu tillhör dessa med två stjärnor betecknade syndare i utskottet, tager till orda för att redogöra för de synpunkter, som för oss varit vägledande, när vi tillgripit detta handlingsätt. Innan jag går in på det, ber jag emellertid, att herrarna en smula observera karaktären av dechargebehandlingen i enlighet med § 107 regeringsformen. Det finnes vissa, som säga, att vad konstitutionsutskottet där utför, det är en *domarehandling*. Konstitutionsutskottet fäller domen över regeringen, säger man. I själva verket torde det ligga till så, att vad konstitutionsutskottet gör är att det förelägger kamrarna en *utredning*, och att det är på basis av denna utredning kamrarna fatta beslut, om så finnes nödvändigt. Det enda beslut, kamrarna enligt grundlagen kunna fatta, är att avlåta till Konungen en skrivelse med anhängan att skilja det eller det namngivna

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

statsrådet från dess befattning. Däri ligger domen. Men alltsedan § 107:s tillkomst har den domen aldrig fällt. Man nöjer sig med att förelägga Konungen en utredning i visst ärende. Hur är det i detta fall? Vi hava ett konstitutionsutskott med så gott som oförändrad sammansättning. Inga nyval hava ägt rum i andra kammaren, och för första kammarens del har endast en liten ändring skett i konstitutionsutskottets sammansättning. Samma utredningsmän, som i fjol hade att göra med soldatinstruktionen, samma personer hava varit utredningsmän även i år, när det gällt de skrifter, som konstitutionsutskottet här uttalat sig om och underställt kamrarnas prövning. Vad skedde då i utskottet? Jo, från speciellt det folkfrisinnade partiets sida befanns det, att detta parti företrädde denna gång en helt annan tendens än i fjol, och, om den tendensen fullföljts, hade det betytt, att konstitutionsutskottet i år *icke* förelagt riksdagen någon utredning, vadan kamrarna i så fall icke satts i tillfälle att taga ställning till detta spörsmål. Jag ber nämligen att få fästa uppmärksamheten på, att de reservationsvis framställda anmärkningarna för det första icke hava något som helst stöd i grundlagen utan att de hava tillkommit som en vildvuxen flora vid sidan av grundlagens bestämmelser. Därav följer, som vi alla veta, att när det gäller en reservationsvis framförd anmärkning, betraktas denna i konstitutionell mening *icke* som en utredning från utskottet, vadan ett statsråd icke har någon som helst anledning eller ens konstitutionell befogenhet att ingå i svaromål i anledning av en dylik reservationsvis framförd anmärkning. Alltså, därför att man från det folkfrisinnade partiets sida här beslutit sadla om och tillämpa en rättvisa, när det gäller justitieministern Nothin, och en annan rättvisa, när det gäller justitieministern Thyren, funno vi det påkallat att korsa denna snygga beräkning genom att tre av oss nedlade våra röster och på så sätt gjorde möjligt för utskottet att förelägga kamrarna ett utredningsresultat i precis enahanda ärende som förut var fallet. Nu anmärktes mot detta från åtskilliga håll — jag hörde det från olika håll i första kammaren och särskilt är det herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som företräder den synpunkten — att det är icke samma slags propaganda, som vi här hava att göra med i år som den vi hade att göra med, när det gällde soldatinstruktionen. Jag konstaterar först och främst, att justitieministern tillställde andra kammaren — om uttrycket tillåtes mig — en förkortad upplaga, och en *alltför* förkortad upplaga, av sitt anförande i första kammaren. Hans anförande i första kammaren innehöll nämligen den märkliga upplysningen, som jag anser mig böra bringa till kammarens kännedom, att man i hithörande propagandskrifter kunde tala om tre grader av brottslighet. Den högsta brottsligheten representerades av den skrift, som justitieministern överantvordat till åtal. Det är ett pacifistiskt upprop, som enligt justitieministerns mening innehöll så mycket brottsligt, att, även om det varit inlindat i Luthers lilla katekes, skulle det i alla fall hava påkallat ingripande från hans sida. Det var den svåraste graden. Så kommer den andra graden av brottslighet. Det var soldatinstruktionen. Den tredje och lägsta graden var enligt justitieministern representerad av de två aktstycken, som konstitutionsutskottet presenterat i detta fall. Jag vill, innan jag går vidare, yttra mig något om den saken, därför att justitieministern höll sitt anförande så förkortat, att han anlidade en konst, som med en viss omklädnad kan kallas ett vackert exemplar av en ful ras, d. v. s. han stympade ett citat så, att det fick annan mening än om citatet använts i sitt sammanhang. Han anställde en jämförelse mellan de av konstitutionsutskottet påtalade skrifterna och soldatinstruktionen; och han sade, att i soldatinstruktionen föreläge ett *konkret* fall, en uppmaning till begående av en *konkret* handling, medan det i här föreliggande fall gäller en uppmaning av så allmänt hållen natur, att man icke kan se vad den innebär. Det manades nämligen endast till att genomsyra armén och flottan med revo-

lutionär propaganda. Här satte han punkt och sade, att i och för sig kunde det icke vara straffbart att bedriva revolutionär propaganda. Men hur står det i själva verket? Efter orden »revolutionär propaganda» står »och organisation». Det är en uppmaning att inom krigsmakten *organisera* någonting, som skall tagas i anspråk för att undergräva den s. k. kadaverdisciplinen. Jag håller mig till kadaverdisciplinen för att fullfölja min jämförelse. Justitieministern förklarar, att detta innebär något allmänt och obestämt, under det att uppmaningen i soldatinstruktionen syftade till en konkret handling. Han hänvisade — och förmodligen ansåg han sig slå huvudet på spiken i sina synpunkter — till att det då också var en uppmaning till en sådan handling, som enligt krigslagarna är belagd med straff. Se vi åter på vad det här gäller, så är det ett brev till militärmanskapet i *anledning av pågående manöver*. Det anknyter till konkreta förhållanden. En fältmanöver pågår. Till de däri deltagande riktas uppmaningen att bryta disciplinen. Det heter exempelvis: »Den organiserade gruppen av revolutionära soldater betyder åtskilligt.» Och på ett annat ställe säges det: »Varje arbetarsoldat måste vara på det klara med hur han skall uppträda, han måste veta åt vilket håll han skall rikta geväret i en allvarlig situation. Då har han andra intressen än officerarna, därför måste manskapet under tjänstetiden lära sig handla på egen hand.» Om jag lägger upp de disciplinlagar, som här gälla, vill jag fråga herr justitieministern: Om man bedriver agitation inom armén med direkt uppmaning att icke iakttaga disciplinen, d. v. s. uppmaning att icke vara hörsam mot givna befallningar — vilket bestraffas enligt de disciplinärlagarna — hur kan då justitieministern finna, att *detta* blir något allmänt, under det att maningarna i »Soldatinstruktionen» bli konkreta just därför, att de innebära en uppmaning till en straffbelagd handling? Efter mitt sätt att se måste man begagna sig av subtiliteter i det orimliga för att finna någon verklig skillnad mellan dessa skrifter. Jag betraktar dem som fullkomligt likartade. De äro likartade till syftet, de ha ensartade utgångspunkter, båda äro genomträngda av tendensen att söka undergräva disciplinen, att förmå den enskilde till ohörsamhet. Därför förefaller det mig vara fullkomligt uppkonstruerat, icke bara långsökt utan *orimligt*, att som justitieministern gör konstruera en skillnad mellan dessa båda skrifter. Det blir därför för mig uppenbart, att om justitieministern haft anledning — såsom han lät giva till känna redan i remissdebatten — att ingripa mot en skrift sådan som soldatinstruktionen, därest han hade haft med denna att göra, så har han haft enahanda anledning att ingripa mot dessa skrifter. Men vad gör han i stället? Han väljer det där pæcifistiska uppropet! Det är bäst, att vi erinra oss gången av det hela. Här har justitieministern Nothin av riksdagens konstitutionsutskott fått sin anmärkning. I remissdebatten plockade jag fram de ifrågavarande aktstyckena och påpekade, att justitieministern i herr Ekmans regering handlat på *samma* sätt, lämnat skrifter av *samma* innehåll utan att befordra dem till åtal. Då tycker justitieministern Thyren tydligen, att han bör visa landet, att han dock är av en annan anda än den föregående justitieministern, och därför överantvarar han den 26 februari ett aktstycke till åtal. Jag vill säga, att om justitieministern sökt med ljus och lykta för att få tag på något ur synpunkten att åtala *olämpligt* är det just detta av Hagalunds-Kalle under-tecknade uppropet, som innehåller till 90 procent sociala krav — mycket behjärtansvärda krav i många hänseenden — men som, såsom vanligt är med pæcifistisk propaganda, icke minst när den är klädd i religiös skrud, begagnar maningen till kamraterna i armén och flottan, att rasera mordverktygen etc. Det är det där med att »rasera mordverktygen», som justitieministern funnit så brottsligt, att han blev upprörd och tillgrep åtalsklubban. Jag frågar då justitieministern följande: Antag, att jag giver ut en skrift, i vilken jag i stäl-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

let skriver »ned med det militära», »rasera hela militarismen, bort med mordverktygen!» Jag undrar, om herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet kommer att överantvarda den skriften till åtal? Men i själva verket är uttrycket »rasera mordverktygen» icke annat än en omskrivning för samma tanke: »Ned med militarismen, bort med hela militärväsendet och lägg» — såsom det här heter — »ned pengarna på arbetslöshetsunderstöd» o. s. v. Jag vill säga, att en justitieminister, som råkat ut för den påtalade malören att taga fram detta upprop, som är typiskt för den *pacifistiska* propagandan i landet, och överantvarda det till näpst, den justitieministern kan icke anses hava handlat med det omdöme, som den man bör hava, vilken har hand om överinseendet över tryckfriheten i landet. Jag tillägger, att när man lägger sida vid sida den av justitieministern åtalade skriften och den, han ställde i en klass under i fråga om åtalbarhet, nämligen soldatinstruktionen av år 1925, bör det stå klart för alla, att mellan dessa båda gapar en djup klyfta. Det finnes ingenting gemensamt. Den ena tar utgång från en klart *pacifistisk* uppfattning, den andra från den klart *militaristiska*, våldet dyrkande uppfattning, som är bolsjevismens livsnerv. Jag trodde, att en man med justitieministerns klara intelligens skulle hava upptäckt denna kolossala skillnad.

Härefter skall jag övergå till ett annat kapitel, som sammanhänger med detta. När vi reserverar från fjolårets konstitutionsutskott lyssnade till justitieministern, funno vi till vår glädje, att han i hög grad tillägnat sig — kanske mer i första kammaren än här — våra egna uttryckssätt. Vad han sade i fråga om lämpligheten att åtala i vissa fall var nästan helt och hållet det samma som vi uttalade i den reservation, som vi hade nöjet att frambära i fjol. Vi hava där, i likhet med justitieministern, pekat på, att om man tillgriper åtal i vissa fall, man hjälper endast till att göra reklam för vederbörande. Jag vågar förmoda, att det är inflytandet från kamraten, hans excellens herr utrikesministern, som i det fallet stämt justitieministern till nya och bättre tankar. Jag endast beklagar, att han icke tillägnat sig dessa synpunkter så, att han helt gått in på så förnuftiga linjer som de, vilka den nuvarande utrikesministern deklarerade som sina egna vid fjolårets riksdag. Vad stod striden om då? Vi hade två åskådningar, den ena företrädd av herrar Nothin och Löfgren i Stockholm, den andra av herr Lindman och, framför allt, av herr Hamrin. Skillnaden var den, att medan herrar Löfgren och Nothin hävdade, att justitieministern i dylika frågor skall hava icke bara åtalsrätten i sin hand utan också diskretionär prövningsrätt, rätt att något mot varandra väga den nackdel, som kan skapas av åtalet, och den fördel, som ur statens synpunkt därav står att vinna, så hävdades från den andra sidan en motsatt ståndpunkt. Med all rätt framhöll den nuvarande utrikesministern vad justitieministern nu också erkänt, att med hänsyn till det osäkra utfallet av juryprövningen finns det anledning att vara försiktig. Jag kan endast beklaga, att justitieministern icke i de fall, där han åtalat, tänkt på denna sak på förhand. I så fall skulle det fiasko, som det ena åtalet ledde till, hava undvikits. Emellertid, den andra parten hävdade också *sin* ståndpunkt, och med mycken pondus samt med uppbyggande av samvetets och moralens röster predikade herrar Lindman och Hamrin, att här föreläge ett kategoriskt moraliskt imperativ. Den, som ville följa *samvetets* bud, han finge icke taga den hänsyn, som den nuvarande utrikesministern pekat på. Herr Lindman ställde sig klart på legalitetsprincipen och avvisade opportunitetsprincipen. Han menade, att den diskretionära prövningsrätten saknades, ty i tryckfrihetsförordningen gällde utan vidare, att sedan man konstaterat brottslighet skulle också den logiska konsekvensen vara åtal. Där stod striden i fjol. Vad märka vi i år? Jo, hur justitieministern just i samma regering, där herr Hamrin sitter, tillägnat sig den åskådning, som förfäktarna av op-

portunitetsprincipen i fjol förde den i fält. Ty även justitieministern i herr Ek-mans regering hävdar nu den uppfattningen, att det skall vara en fri prövning, en diskretionär prövningsrätt för innehavaren av chefsposten i justitiedepartementet. Precis det resultatet äro vi reservanter från i fjol tack samma att inregistrera såsom ett framsteg. Det rör sig dock! Det vore glädjande, om man från hans excellens herr statsministern kunde få ett erkännande av detta. Jag måste emellertid för min del säga, att den väg, vilken justitieministern med sitt åtal mot Hagalunds-Kalles pacifistiska upprop beträtt, är *olycklig* och står i strid med sund och god och riktig praxis, sådan den praktiserats av justitieministrar i olika regeringar, vilket framgår av den redogörelse, som lämnades i fjol.

Jag måste därför, herr förste vice talman, hävda, att vi tre socialdemokrater, som valt att nedlägga våra röster, gjort kammaren en tjänst genom att bereda den tillfälle att tillsammans med den nuvarande regeringen diskutera de grundsatser, den i sin åtalsverksamhet följer. Jag vill erinra, att sedan det för kammaren genom hans excellens herr statsministern under remissdebatten upplysts, att justitieministern för sin del förmält, att han ansåge, att soldatinstruktionen bort åtalas, var det uppenbart för oss, att det var av största intresse att veta, varför han icke åtalade aktstycken av identiskt samma karaktär, som denna soldatinstruktion. Vi hava funnit, att debatten i första kammaren har burit vittnesbörd, att hur förgrymmad man än är över oss tre, som korsat den folkfrisinnade manövern, hava vi dock möjliggjort att känna regeringen på pulsen och lära känna de principer eller, rättare sagt, icke-principer, regeringen i detta fall följt.

Jag vill till sist, herr förste vice talman, säga, att jag hoppas, att kommande justitieministrar skola taga varning av den nuvarande justitieministerns malör med Hagalunds-Kalles upprop, men då taga lärdom *icke* i den anda, konstitutionsutskottets majoritet velat, utan i *den* anda, reservanterna från i fjol uttryckte det, samt att våra justitieministrar för framtiden må låta sunda förnuftet råda i dessa stycken, så att de icke svänga åtalsklubban i onödan. Skulle det vara vinsten av debatten i denna fråga, så skulle jag skatta mig lycklig.

Jag slutar, herr förste vice talman, med att hemställa, att punkten *lägges till handlingarna*.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr förste vice talman! Den tillfredsställelse att känna mig på pulsen, varom herr Engberg nyss talade, hade han uppenbarligen kunnat förskaffa sig på ett mera vanligt sätt än det i konstitutionsutskottet praktiserade — vari jag för övrigt icke lägger mig på minsta vis. Han hade kunnat interpellera mig. Jag skulle då hava givit honom en både grundligare och bättre utredning än i kväll, då det för kammaren och mig förestå — höll jag på att säga — allvarligare debatter. Jag tror icke, att det var nödtvång, som bestämde herr Engberg.

Eftersom herr Engberg riktade många frågor till mig, skall jag be att få rikta en till honom: Om man antager, att Hagalunds-Kalles upprop haft den effekten, att någon vettvilling verkligen gått åstad och lyckats spränga i vädret en liten kanonbåt exempelvis, på samma sätt som det var vid Amalteadådet, och om herr Engberg såsom domare skulle avgöra, huruvida denna person, som förklarade sig hava handlat under inflytande av Hagalunds-Kalles artikel, verkligen gjort detta, skulle då herr Engberg såsom domare hava antagit eller avböjt det påstående, som antagligen någon åklagare framställt, att detta upprop förlätt honom till den brottsliga handlingen och att artikelförfattaren i och genom sin skrift gjort sig skyldig till att söka för-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

leda och i detta fall faktiskt förlett honom till samma brottsliga handling? Om något sådant inträffar — det är icke så fjärran från verkligheten, ty det var så det gick till i nämnda fall — skulle herr Engberg fortfarande säga, att artikelförfattaren är alltigenom så barnslig och oskyldig, att allt vad han gör är fullkomligt utanför det straffbara?

Herr Hallén: Herr talman! Då jag tillhör de tre socialdemokrater, som genom sin röstnedläggelse indirekt medverkat till en anmärkning, så tarvar detta en förklaring.

Att inte vi biträda anmärkningen i sak är ju uppenbart. Vi anse, att den skriftliga bolsjevikpropagandan bland de värnpliktiga är av så bluffartad och ofarlig natur, att man tjänar den sunda samhällsutvecklingen allra bäst med att lämna åt tystnaden denna propaganda. Vi veta visserligen, att en del borgerliga damer och kanske några herrar bruka tappa koncepterna, så fort de få se en kliché med sovjetstjärnor och andra poetiska former för revolutionslöftena. Men på alla människor, som *inifrån* känna arbetarrörelsen, göra dessa frasfeta orgier i trycksvärtan intet som helst intryck. Vi veta i stället, att den kompakta massan av vårt lands arbetare står komplett likgiltig och oförstående för denna vädjan att med bajonett och handgranat och militärrevolter införa en socialistisk produktionsordning. Och vad bättre är: vi veta mycket väl, att arbetarna ha en bergfast övertygelse om, att de kommunistiska ledare och organisatörer, som stå för denna propaganda, icke därmed mena något allvar. Jag behöver icke säga i denna kammare, att dessa människor äro i regel alltför fega för att vilja för den sociala revolutionen offra ens en droppe näsblod, varken andras eller allra minst sitt eget. Däremot är det alldeles sant, att en massa känsliga människor på allvar tro på en verklig fara och på att denna propaganda har sina anhängare, och de tro, att människor läsa dessa upprop och kanske äro beredda att omsätta uppmaningarna i levande livet.

Jag vill icke riskera, herr talman, att utsätta mig för talmansklubban genom att alltför mycket syssla med en sådan flagrant företeelse som exempelvis den nervositet, som huvudstadens polismyndigheter här om natten ådagalade, och då det visade sig, att ganska mycket folk på fullt allvar verkligen tror, att det ligger verklighet bakom allt detta karska tal om den revolution med militära hjälpmedel, som man ideligen från den kanten får höra. Jag vill icke värdesätta detta polismyndigheternas tilltag; det ligger alldeles utanför debatten. Men det kan vara befogat att få röra vid det, därför att det är i släkt med hela denna, jag vill säga borgerliga hysteri inför dessa suspekta tryckalster. Det har framhållits av herr Engberg, att om man överhuvud skulle tillmätta dessa skrifter någon betydelse, så är det väl ett synnerligen olyckligt urval, att man då slår ned på den nu hastigt ryktbare Hagalunds-Kalles poetiska utgjutelser. Ja, jag skulle nästan vilja kalla dem poetiska trots de drypande slutorden om, hur man skall rasera mordverktygen o. s. v. För den, som är van att läsa agitationslitteratur, ter den sig som en slags hopradsad petitionslista, där även krav på ett ödeläggande av försvarsmedlen, av kononer och pansarbåtar och annat sådant, liksom kommer med på sladden i sammanhang med en hel del andra mer eller mindre klart eller dunkelt uttryckta önskemål. Jag vill också påpeka — jag tror icke, det ännu är citerat ur Hagalunds-Kalles skrift — att den är så väsentligt skild från den kommunistiska våldspropagandan, att där säges uttryckligen ifrån på ett ställe så här: »Vi vilja varken grå, vit, svart, blågul eller röd militarism!» Det är alldeles tydligt, att här har man att göra med en klar pacifistisk uppfattning. Om det nu är ungsocialister, anarkister eller syndikalister, som stå för uppropet, men det har ingen som helst släktskap med den eventuellt me-

todiska eller organiserade propaganda, som ifrån det kommunistiska partiet kan bedrivas i den frågan.

Jag skulle också vilja drista mig, herr talman, att till äventyrs säga ett litet ord till vägledning för bedömande av antimilitaristernas skriftverksamhet för framtiden. Och det är detta, att det är såväl våra kommunister som den yttersta högern, som här göra sig skyldiga till en viss villfarelse. Det är opsyklogiskt av dessa människor, som skriva sina flygblad, om de ens mena allvar med det, att vädja till unga människor att organisera för militär kamp. Det är, säger jag, opsyklogiskt, därför att vi äga icke det underlag i samhället, den atmosfär, som är så att säga den naturliga utlösningen för en revolution på samma sätt som i Ryssland. Likadant är förhållandet med dem, som vilja åtala i detta fall. Vi skola besinna, att dessa människor, som kasta ut flygskrifter, för dem är det i regel ingenting annat än munväder. Man kan icke få fram en organiserad plan. Och, vad viktigare är, man kan icke peka på den så att säga andliga atmosfären i landet, som är liksom grunden och utgångspunkten för att man skall övergå från dessa feta fraser till en blodig handling. Och det må tillåtas mig att liksom tillspetsa denna erinran till herr justitieministern i följande påstående: Hur tro herrarna egentligen, att man bland Stockholms arbetare, i den mån de överhuvud läsa dessa skrifter, reagerar för dem? Jag skulle vilja använda ett kanske fult uttryck och säga, att de, som tyvärr svenskarna ofta göra, säkerligen draga till med en ganska mustig kötted eller svordom. Jag kan säga ytterligare, att *nio tiondelar draga till med en svordom över kommunisternas blufftaktik och kanske den återstående tiondelen över kapitalistsamhället*. Där har man i kort och koncentrerad form en blick av effektiviteten av denna skriftverksamhet, mot vilken man ifrågasätter att lagens arm skall gripa in.

Det är ju alldeles uppenbart, att vi måste gilla herr justitieministerns metod att så tillvida följa sin företrädares exempel, att han icke vill engagera kungliga justitiedepartementet såsom någon slags reklamchef för kommunisternas propagandalitteratur. Och den anmärkning, som vi indirekt medverkat till, avser därför naturligtvis icke ett ögonblick att drabba honom, utan den avser i stället, herr talman, att påkalla den allmänna uppmärksamheten på det sätt, varpå det folkfrisinnade partiet i denna fråga uppträtt. Som vi kanske erinna oss, medverkade i fjol på ett undantag när den frisinnade utskottsrepresentationen till en fällande dom. Jag använder för korthetens skull uttrycket dom, även om man anser, att konstitutionsutskottet ingen dom fäller. Hur pass självständiga karlar de frisinnade utskottsrepresentanterna än voro, får man väl anta, att de då handlade något så när i samförstånd med sin egen politiska ledning. Vi erinna oss därifrån två ganska remarkabla detaljer. Nuvarande statsminister Ekman i första kammaren deklarerade sitt öppna misstroende votum med de instämmanden, som följde efter hans anförande ifrån hans meningsfränder liksom från de borgerliga partierna överhuvud. Och vidare minnas vi herr Hamrins anförande, om vilket jag endast i korthet vill yttra, att det var åtminstone prägladt av utomordentlig temperamentsfullhet, låt vara att det, såsom den nuvarande utrikesministern sedan framhöll för herr Hamrin, icke stod i någon relation i fråga om sitt slut till den pompösa uppläggningen i övrigt. Vi erinna oss från fjolåret, att man föresatte sig att låta den dåvarande regeringen tömma förödmjukelsens bågare i botten. Och nog måste man erkänna, att den fick taga sig ett par ganska försvarliga klunkar. Eller, för att använda en annan bild, som återkallar i minnet fjolårets situation: Damoklessvärdet hängdes upp under ganska barska och grymma minor och hotfulla gester, men med den sköra trådens avskärande lät man tills vidare anstå ännu någon vecka. Att till detta anstånd kanske medverkade obenägenheten hos en viss grupp av de frisinnade att vara med om en opinionsyttring.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

som här i kammaren skulle fått ganska stora politiska följder, är nog uppenbart. Men som underlag för hela denna aktion förstodo vi, att det fordrades en frisinnad framstöt i det årets konstitutionsutskott. Och den vanns också. Och jag tillåter mig fråga: Är det någon här i kammaren, som tror, att de medlemmar från frisinnaat håll i utskottet, som då medverkade till denna framstöt, voro några slags politiska eremiter eller enstöringar, som vandrade sina egna vägar? Är det icke fastmera troligt, att de handlade i någon överensstämmelse och helt antagligt även i samförstånd med sin egen politiska ledning? Här gällde det faktiskt, mina herrar, i fjol en politisk aktion, som, om den i andra kammaren skulle hava fullföljts på samma sätt som i första kammaren, d. v. s. med massinstämmanden, skulle lett till partiell, kanske rent av total regeringskris, en kris, som varit föga vinstgivande att framkalla på en sådan fråga, då man vid det tillfället redan siktade det gruvhål i terrängen, som borde kunna bli en fallgrop för den sittande regeringen. Med andra ord: i det storpolitiska spel, som då bedrevs, tror någon här i kammaren, att den frisinna framstöten i konstitutionsutskottet var något slags isolerad företeelse, några ensamma mäns funderingar, framsprungna utan någon som helst samverkan med deras politiska ledning? Jag begär intet svar på den frågan; det säger var och en sig själv.

Om vi nu från denna rekapitulation av situationen i fjol övergå till den situation, som utvecklats i årets konstitutionsutskott, därvid jag och några kamrater blivit starkt förebrådda för vår röstnedläggelse i denna fråga, hava vi sett, huru högern och socialdemokraterna vidhållit sina gamla positioner i sakfrågan. Men frisinnet, känsligt såsom pendeln på en våg, börjar nyckfullt svänga av och an. Trots utskottets oförändrade sammansättning visade diskussionen snart nog, att där uppenbarade sig en mild tolerans, en vidsynt vidhjärtenhetens och fördragsamhetens anda hos representanterna för nämnda parti. Två små detaljer måste emellertid i sanningens namn räddas undan glömskan och komplettera bilden. Den ena var, att en gammal frisinnad veteran med stor ömhet mot både brottslingar och villkorligt frigivna, en man med ett mycket humant och humanistiskt sätt att se på dessa ting, vidblev sin ståndpunkt från i fjol och yrkade konsekvent på, att även nu skulle ett frikännande domslut komma från utskottets sida. Det var den ena. Den andra detaljen, som kanske också bör vara med för att ge relief åt eller kasta belysning över denna situation, var, att en suppleant för en av ledarna för den frisinna framstöten i fjol ena dagen varmt och vältaligt förde försoningens och toleransens talan men nästa dag såg sig nödsakad att biträda domen, sedan han under kvällen, kanske eventuellt under natten — vad vet jag — rannsakat skrifterna. Vare sig detta studium av skrifterna inskränkte sig, såsom han själv uppgav, till studium av de brottsliga flygbladen — som varit tillgängliga under åtta dagar — eller till äventyrs inskränkte sig till ett studium av det förstakammarprotokoll, där nuvarande statsministerns anförande fanns, och vartill hans eget personliga instämmande var knutet, det lämnar jag alldeles därhän. Jag antar, herr talman, att det måtte varit en ganska hemsk natt. Alltnog, han ansåg, att ofrånkomliga skäl talade för, att han nu skulle biträda anmärkningsyrkandet. Heder åt en sådan konsekvens!

Emellertid bör det även upplysas om, att vi i utskottet — det hör också till historien — på yrkande av mig beslöto uppskjuta omröstningen till en följande dag, icke för att kommendera dit vissa ledamöter från i fjol men för att åtminstone *bereda tillfälle* för dessa olika kommittenter från det frisinna partiet att, om de så önskade, låta samma dömande majoritet, som fanns i fjol, placera sig på stolarna och alltså i kontinuitetens och följdriktighetens namn ge samma prägel åt utskottets dom i år som då. Men det gick med dem, en del av dem åtminstone, som det heter i liknelsen om det stora gästabudet om

dem, som voro inbjudna men icke mottogo inbjudan. De sade: »Tag emot min ursäkt, jag kan icke komma.» Det var nämligen så, herr talman, att realdebatten var praktiskt taget slut i utskottet; själva omröstningen kunde klaras på mindre än en timme, kanske en kvart, om det var mycket brådskanie. Men det hjälpte icke. Det visade sig alldeles omöjligt att låta utskottet få samma utseende, som det förut haft. Jag skulle vilja göra den lilla anmärkningen, att det ser nästan ut, som om begreppet bristande tid snart kan ställas i paritet med ett annat inom den politiska diplomaten gängse språk: att av hälsoskäl eller opasslighet vara förhindrad uppehålla en tjänst eller ett ämbete. I varje fall, genom en serie lyckliga sammanträffanden syntes alltså utskottet bli i stånd att nu handla stick i stäv mot fjolårets konstitutionsutskott. Vår röstnedläggelse förhindrade detta. Man säger, att det är dåliga domare, som avstå från att rätta ett misstag från fjolåret. Jag vill på frågan, varför vi så gjorde, svara med en motfråga: är det manne antagligt, att den toleranta uppfattningen hos den frikännande frisinnade utskottsgruppen beror på en tillfällighet? Får man antaga, att det kom som en glad överraskning för den frisinnade regeringen eller kanske rent av — om den nämligen håller hårt på logik och följdriktighet i denna fråga — som en obehaglig överraskning? Man kan fråga sig: är det större skäl att förmoda, att de borgerliga frikännande rösterna i år kommo ifrån politiska enstöringar än de dömande rösterna i fjol? Eller för att tala tydligare: är det förmätet att supponera på grund av denna parallell med fjolårets beslut i verkligt stora och viktiga frågor, att lika väl som det är mycket antagligt, att fjolårets representanter icke handlade som ensamma män eller politiska eremiter, så gjorde väl näppeligen de, som i år förde toleransens och vidhjärtenhetens talan, detta.

Jag skall sluta med att säga, att man menar vanligen, att parlamentarismens genomförande i vår politik börjat reducera konstitutionsutskottets betydelse, när det gäller dechargen. Ja, det är nog alldeles riktigt. Och tyvärr är det ofta så, att partibundenheten i det allmänna politiska livet avspeglar sig gärna i utskottsmajoriteterna. Och konstitutionsutskottet kan nog icke heller komma undan i den allmänna fördömsen. Men om det också är så, böra vi väl se till, att icke partisinnet till den grad får taga död på oväld och objektivitet. Det måste väl i stället krävas, att när konstitutionsutskottet är oförändrat till sin sammansättning och fullkomligt analoga saker behandlas, det finns någon slags kontinuitet, följdriktighet och konsekvens i domsluten. Det kräver väl utskottets och därmed även riksdagens eget anseende. Tänk om oss, mina herrar, om det icke förflutit ett år mellan dessa två anmärkningars framställande, utan det varit en tidrymd på några veckor eller dagar eller rent av timmar? Huru skulle det sett ut, om utskottet då i ena fallet beslutat si och i andra fallet så? Jag menar, att respekten för oväld, kontinuitet och konsekvens ställer vissa fordringar, som man icke får bortse ifrån.

Herr talman! Den anmärkning, till vilken vi indirekt medverkat, träffar i sällsamt ringa grad föredragande departementschefen. Långt ifrån att den skulle sikta på honom drabbar den i stället enligt min mening den politiska ledning, som sökt manövrera den frisinnade skutan mellan fjolårets Scylla och årets Charybdis. Hade man i stället följt saklighetens ledstjärna, hade man undvikit detta skeppsbrott.

Herr **Forssell**: Herr talman! Den siste talaren var synes det mig rätt så typisk för den uppfattning han företräder, nämligen i ett visst skede av diskussionen om den antimilitaristiska propagandan. Herr Hallén fann nämligen lämpligt att säga, att samhället icke skulle fästa sig synnerligen mycket vid skrifter av nu behandlat slag; man skulle icke bry sig så mycket om dem,

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ty, menade herr Hallén, denna litterära propaganda har ingen verkan. vårt folk är för förnuftigt att skänka ringaste gehör åt denna framställningsform, åt det innehåll som erbjödes i dessa skrifter. Ja, så heter det, när man i en situation som denna från det hållet dryftar dessa spörsmål. Men, herr förste vice talman och mina herrar, jag vill erinra er om, att det kan vara andra situationer, då man talar om denna propaganda på ett annat sätt ifrån det hållet, och det är när man i en viss situation vill tvinga motståndare till eftergifter under hänvisning till den propaganda som man i det förra sammanhanget bagatelliserar.

I den ena stunden, då det gäller att dämpa det s. k. borgerskapets oro, ja, då heter det självfallet, att det är ingenting att fästa sig vid, men i en annan situation, då det gäller att tvinga fram någonting, då heter det: hör på den opinionen, så låter det bland folket, akta er, mina herrar! På det viset går man fram på skilda linjer: i den ena stunden så och i den andra stunden så.

Jag skulle tro, att det icke är värt att lyssna till de där locktonerna från herr Hallén. Han uppträdde såsom någon slags Rousseauansk filosof, han trodde på människans inneboende förnuftighet och naturliga godhet o. s. v. Jag vill dock erinra herr Hallén om, att det senaste valet i Stockholm visade, att 16,000 medborgare i denna stad hava gått och röstat för det sovjetsallierade kommunistiska partiet. Jag frågar, om man inför ett sådant faktum har rättighet att på det sättet bagatellisera, vad vi hava inför våra ögon? Nej, jag tror nog, att vi på vår sida och på borgerskapets sida göra klokt i att icke falla undan för slikt, och jag beklagar djupt, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt senaste anförande talade om, att vi böra icke så mycket orda om detta, ty vi hava allvarligare ting inom kort på föredragningslistan. Denna sak, herr statsråd, är allvarlig nog, och den uppfattningen, det försäkrar jag herr statsrådet, den delas av betydande lager inom Sveriges folk. Jag beklagar, säger jag, om en sådan anda nu gör sig gällande inom den svenska regeringens kretsar, den andan representerar i varje fall en sänkning i förhållande till det sätt, på vilket man inom de kretsar, som regeringen huvudsakligen representerar, bedömde dessa ting förlikt år.

Jag skall här bara be att få erinra om några kriterier, som man då från den sidan anlade vid bedömandet av dessa företeelser. Jag skall taga fram några synpunkter, ur vilka man ansåg, att dessa ting borde ses, och jag dröjer då naturligtvis företrädesvis i första hand vid vad den nuvarande statsministern sade, huru han lade upp problemet, huru han angav de normer, efter vilka denna propaganda borde bedömas. Han sade det, att »när man gjort gällande från olika håll, att det vid tillämpning av en lag av denna art är synnerligen nödvändigt, att man icke skapar martyrer och kanske rent av på det sätt populariserar vad man vill söka förhindra, förefaller det mig», sade herr Ekman, »att det borde vara klart, att det icke här var fråga om någon ung och entusiastisk och obetänksam fantast utgjutelser, i fråga om vilka den tankegång jag nyss antydde bör göra sig gällande», och han fortsätter: »Det måste vara bekant, att skriften i fråga — det var då soldatinstruktionen — var ett uttryck för en planlagd, målmedveten, till innehåll och syfte noga övervägd aktion, riktande sig just mot vårt försvarsväsen och vad därmed sammanhänger. Om detta är riktigt», sade herr Ekman, »då förefaller det mig, som om resonemanget, att man här icke borde skapa martyrer, icke har sin tillämpning i detta fall. Om några entusiastiska och obetänksamma element kunde tänkas bli indragna i denna affär, skulle det väl vara just därför att de påverkats av skriften i fråga att begå obetänksamma handlingar. Sålunda här behövde, i den mån den synpunkten anlades, dylika element skyddas mot i stället för att man skulle anse, att dylika element stå

bakom den agitation, som det här gällde att beivra.» — Det var den ena synpunkten, man skulle taga sikte på detta: är det överhuvud taget ett ungdomligt element som står bakom, eller är det icke fastmera en planmässig agitation, ledd från något håll som vi hava att göra med. Och så tillade herr Ekman ytterligare en sak, som jag fäste mig ganska mycket vid, då jag hörde herr Ekman framföra sin mening i första kammaren. Det var nämligen så, att en vänstersinnad officer hade sagt »att just det förhållandet, att man inom armén kände sig sakna stödet av en beivran av tendenser i denna riktning, kände sig stå i en viss värnlöshet, när det gällde att bemöta denna agitation, lämnade hos honom en skarp känsla av tröstlöshet, när det gäller att i övrigt söka befrämja vårt försvars synpunkter», och herr Ekman tillade, att denna upplysning, som han fått, den tillerkände herr Ekman en »verklig betydelse». Det var då det andra kriteriet, efter vilket herr Ekman bedömde frågan, och så till slut sade den nuvarande statsministern vid detta tillfälle, att han ansåg att man borde motarbeta allt, »varje företeelse som minskade försvarsväsendets effektivitet, vare sig av här ifrågavarande eller annan liknande art», d. v. s. man skulle motarbeta »allt som minskade denna effektivitet utöver vad som med hänsyn till försvarsorganisationens styrka är oundgängligt»; det måste beivras och hindras.

Det var ur dessa tre synpunkter som herr Ekman ansåg, att justitieministern borde hava åtalat soldatinstruktionen. Herr förste vice talman, det var herr Ekmans utgångspunkter.

Vänder jag mig nu till andra kammaren, och ser efter vad herr Hamrin åberopade, så finner jag, att han likaledes har anlagt tre synpunkter för frågans bedömande. För det första säger han det, att han för sin del i denna fråga ser en rättsfråga och att det är en »ren rättsständpunkt», som han vill hävda, och han anslöt sig, förklarade han, till några ord som hade fällt av en framstående man i ett annat land i en prekär situation, och de orden lydde: »Landets lagar äro folkets arvedel. Lagarnas betydelse ligger däri, att de respekteras.» Det var herr Hamrins första utgångspunkt. Med avseende å innehållet av den skrift som man då ventilerade gjorde herr Hamrin några rätt så intressanta observationer. Herr Hamrin gjorde nämligen gällande med avseende å soldatinstruktionen, att när han jämförde denna soldatinstruktion med åtskilliga andra tryckalster av samma slag som tidigare varit insända till justitieministern eller varit föremål för uppmärksamhet, »föreligger», sade herr Hamrin, såvitt han kunde förstå, »en ganska betydande skillnad». »Här», säger herr Hamrin om soldatinstruktionen, »är det knappast fråga om en antimilitaristisk skrift i vanlig bemärkelse. Jag skulle snarare vilja påstå, att det är fråga om en militaristisk skrift i dess mest brutala utformning.» Slutligen fann herr Hamrin det »upprörande», att bakom propagandan låg, av allt att döma, direkt eller indirekt understöd från främmande land.

Ser man nu efter, i vad mån de kriterier som förklidet år framställdes för åtal, om de träffa in på här föreliggande publikationer, ja, då måste man stanna för det resultatet, att punkt för punkt stämmer det, punkt för punkt falla dessa skrifter in under grunderna för de domslut, som då i första och andra kammaren avkunnades ifrån ledande folkfrisinnat håll.

Nu har herr justitieministern emellertid med sitt juridiska skarpsinne hittat, som han tror, en spång, en liten smal spång, på vilken han kan leda regeringen ur den otrevliga situationen, då han nämligen konstruerar en skillnad mellan å ena sidan en propaganda, som tar sikte på en konkret situation. Den brottsligheten är åtalbar, den förelåg åtminstone i rätt hög grad i fråga om soldatinstruktionen, så att där skulle justitieministern hava velat åtala. Men enligt justitieministerns mening förelåg den otvetydigt i de båda skrifter han överlämnat till åtal under sistlidne februari. Men så finns det å andra sidan en

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

propaganda, som tar sikte på en *tänkt* situation, och där föreligger ingen sådan brottslighet som bör åtalas, enligt justitieministerns mening. Såvitt jag förstår, och jag har försökt att läsa igenom lagtexten, så föreligger intet som helst stöd för en sådan boskillnad i vår gällande tryckfrihetsförordning, det finnes intet som helst, som talar om detta, utan vad man har att hålla sig till är den frågan, om en propaganda kan tänkas vara motivbildande för brottsliga handlingar. Det måste man utgå ifrån. Någon annan sak talas icke om i tryckfrihetsförordningen, den lag som vi hava att hålla oss till, och det kan ingen människa bestrida, att icke de uttryckssätt och den tankegång som framlagts i dessa skrifter äro motivbildande för brottsliga handlingar. Den tesen för övrigt, att de skrifter här, som vi hava i konstitutionsutskottets memorial, skulle avse endast *tänkta* eventualiteter håller icke streck, om man studerar skrifternas innehåll, ty det är icke alls fråga om handlingssätt, som förordas allenast i händelse av inbrytande yttre krig, utan det hela siktar otvetydigt på att framprovocera ett inbördeskrig. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att ens herr justitieministerns konstruktion på ringaste sätt håller provet vid en konfrontation med det verkliga innehållet i publikationerna. Beträffande de åtal som herr justitieministern har verkställt, vill jag säga, att jag anser naturligtvis, att åtal i det fallet bort ske; jag finner det vara en brottslig propaganda, som man med de medel regeringen har bör bekämpa. Men huru kan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet säga, att när det står i den skrift han åtalat: riv ned, rasea mordvapnen, då syfta de orden på en konkret handling: sänk örlogsfartygen, gör det och det, utför de och de bestämda handlingarna; men när det står »siktat åt rätt håll, undergräv kadaverdisciplinen», då är någonting så allmänt, att då kan man icke riktigt fundera ut vad meningen är. Huru kan man tillåta sig att i förra fallet intolka en konkret handling men i senare fallet säga, att det är omöjligt? Jag erkänner gärna, att jag icke är »jurist», för all del, men jag har något lekmannaförnuft, och det torde vara ganska svårt för någon människa med vanligt lekmannaförstånd att se, att det i ena fallet rör sig om något »abstrakt», i det andra om något »konkret», ty ser man efter, vad denna uppmaning t. ex. »lär eder vända vapnen mot rätt håll», vad det allt självfallet betyder, behöver man icke läsa mer än skriften för att finna, att det gäller de svenska kapitalisterna, godsägarna, officerarna: de »äro våra utpräglade fiender», säges det. Saken klarlägges också på följande vis: »Varje arbetarsoldat måste vara på det klara med hur han skall uppträda, han måste veta åt vilket håll han skall rikta geväret i en allvarlig situation. Då har han andra intressen än officerarna, därför måste manskabet under tjänstetiden lära sig handla på egen hand.» Nog är det tämligen tydligt, vad författaren av denna skrift menar, när han säger: »vänd vapnen mot rätt håll.»

Som sagt, herr förste vice talman, jag tror, att den konstruktion, med vilken herr justitieministern här har velat överskylla underlåtenheten att åtala, den konstruktionen har intet stöd i lagen, och om den hade det, är den godtyckligt tillämpad. Den hållning som här intagits i dessa frågor stämmer i allt fall icke med utgångspunkterna för den folkfrisinnade politiken från våren 1926.

Här har också sagts, att man skulle underlåta dessa åtal med tanke på juryns osäkerhet, i ovisshet om det slut, till vilket en jury skulle komma. Ja, herr förste vice talman, herr justitieministern har ju mot slutet av sitt anförande varit inne på denna tankegång. Det är ju något egendomligt. Tiderna förändras. Jag erinrar mig så väl från min första studenttid för 20 år tillbaka, huru jag då läste professor Thyréns skrifter, t. ex. »Ett politiskt program», alla dessa briljanta skrifter, som på det ungdomliga sinnet gjorde hänförande intryck. Jag minnes så väl, huru professor Thyren om den propaganda som då bedrevs sade, att tryckfriheten är icke någon naturlig medfödd mänsklig

rättighet, utan tryckfriheten hava vi fixerad i gällande svensk rätt, och den gällande svenska rätten skall efterlevas, och det gäller att komma åt denna propaganda, ty den är ytterst ansvarig för att ungdomliga och lätt påverkbara sinnen taga intryck av dessa skrifter, och de få sota för dem, medan i själva verket det är litteratörerna, som stå bakom, vilka bära det reella ansvaret.

Enligt min take är herr Thyréns tankegång från 1908 och 1911 års brytningar den riktiga. Skulle det visa sig, att gällande lag ej bjuder samhället tillräckligt skydd, ja, då äro vi inne på andra problem, som kräva behandling i sin ordning. Men gällande lag skall respekteras, det sade herr Hamrin så riktigt för ett år sedan, och den regeln gäller ej blott under en socialdemokratisk regim. Då justitieministern efter mitt förmenande ryggat denna grundsats, måste jag yrka, att anmärkningen lägges *med gillande* till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr **Almquist**: Herr talman! Jag skall icke tillåta mig, herr talman, att ingå på de förhållanden, som kommit att skapa majoritet för ifrågavarande anmärkning i utskottet, och jag har därför icke anledning att fullfölja de påbörjade men hittills något ensidiga undersökningarna därom, huruvida alla parter härvidlag fiskat i fullt kristallklart vatten.

Vidare skulle jag vilja säga, att denna debatt som ju tycks bli långvarig och i vissa avseenden ganska upplysande, dock icke kan bli någon stor principdebatt av den art, som förekom förra året. Jag kan icke se annat än att den dåvarande justitieministern förfäktade en principiell ståndpunkt efter klarare linjer än den nuvarande gör i föreliggande fall, låt vara att dessa linjer enligt mitt förmenande voro ganska betänkliga. Jag skall, eftersom det icke gäller att nu såsom förra året lägga upp frågan efter de grundläggande principerna, icke heller antasta den uppfattningen, att justitieministern icke är skyldig att åtala alla fall, som äro brottsliga, utan att han äger en viss diskretionär prövningsrätt. Men det är ju så, att konstitutionsutskottet och i sista hand kamrarna ha att kritiskt granska resultatet av hans prövning. Denna granskning har nu fullföljts i första och påbörjats i andra kamraren, och jag skall tillåta mig att i någon mån också draga mitt strå till stacken.

Det gäller då att något närmare granska de båda skrifter, som herr justitieministern lämnat utan beivran. Han har ju, såsom senast herr Forssell framhöll, gjort gällande, att skrifterna röra sig på ett abstrakt plan, att de äro verklighetsfrämmande, att de i många fall endast hänföra sig till tänkta situationer och att de därför icke skulle vara brottsliga — i varje fall icke kunna efter all beräkning fällas av en jury. Herr justitieministern har nu själv fäst uppmärksamheten på vissa förekommande uttryck i dessa skrifter. Jag vill här i förbigående säga, att man naturligtvis kan framdraga till diskussion det ena och det andra uttrycket, men jag vill samtidigt framhålla, att envar och jämväl en jury har att taga hänsyn till skrifterna i hela deras sammanhang och hela deras syfte, med frihet naturligtvis att granska särskilt betänkliga uttryck och vändningar.

Herr justitieministern har själv fäst uppmärksamheten på ett uttryck sådant som detta: »Upplös kadaverdisciplinen!» Han menade, att detta var en tämligen obestämd vändning; vad äsyftades därmed? Samma fråga ställdes visst av herr Winberg i första kammaren. Men finns det verkligen någon lärd jurist eller någon lekman, som kan tvivla på vad som härmed avses? Kadaverdisciplinen är ju ingenting annat än ett öknamn på den militära disciplinen; detta måste vara alldeles uppenbart och framgår också av hela sammanhanget i skriften. Vad det här gäller är för övrigt också ganska klart, om man uppmärksammar en annan passus i skriften, där det heter: »Hälsinge-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

pojkar, som vägrade att låta sig transporteras i boskapsvagnar, har gett ett glänsande exempel för allt Sveriges militärmanskap.» Herr Engberg framhöll också i sitt anförande, att det fanns åtskilligt i denna skrift, t. ex. den direkta anknypningen till den pågående fältmanövern, som lät agitationen i skriften framstå såsom »liggande inom verklighetens gränser», och jag skulle vilja påpeka, att anknypningen till det konkreta fallet med »hälsingepojkarna» också tyder på, att skriften har en synnerligen konkret syftning.

Jag kan för min del icke se annat, än att man här kommer mycket nära det fall av straffbarhet, som avses i 10 kap. 14 § strafflagen, då där talas om den, som försöker förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. Ett försök att upplösa den militära disciplinen eller mana till sprängande därav är ju ingenting annat än ett förledande till olydnad mot laga myndighet, i detta fall den militära myndigheten. Jag måste alltså finna, att det icke bara föreligger ett klart skönjbart brottsligt syfte utan också en brottslig handling, nämligen ett försök att förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet.

Herr justitieministern lät nu också bl. a. förstå, att han vid användandet av sin diskretionära prövningsrätt ansåge sig böra tänka på huru juryn skulle komma att ställa sig, d. v. s. om man överhuvud taget skulle kunna vänta att få en fällande jurydom. Ja, juryns hållning till ett åtal innebär ju alltid ett moment av ovisshet. Om man emellertid endast skulle åtala, när visshet för en blivande fällande jurydom föreläge, skulle man naturligtvis aldrig åtala, men herr justitieministern står dess bättre på den ståndpunkten, att åtal i alla fall stundom bör ske. Ja, men då måste också sådant ske i ovisshet om vad juryn kommer att säga, och de av herr justitieministern åberopade två fallen, då juryn ena gången fällde och andra gången frikände en skrift med samma innehåll, är i detta fall belysande. Jag skulle emellertid också vilja göra gällande, att oavsett huru i det enskilda fallet juryns utslag blir, kommer den allmänna rättskänslan dock att åtminstone i någon mån vara tillfredsställd genom att åtal väckes, ty därmed har likväl yrkande på fällande dom gjorts ifrån statsmakternas sida. Följer sedan ett frikännande, så är detta naturligtvis beklagligt, men det allmänna omdömet torde nog veta, var ansvaret ligger i dylika fall, nämligen i tryckfrihetsprocessens ofullkomlighet.

Jag har med dessa funderingar givit mig in på en del juridiska tolkningsfrågor, och jag förutser, att herr justitieministern, såsom han ofta för sed haver i riksdagens kamrar, kommer att svara — om han överhuvud taget vill svara — med ett påpekande av det stora avståndet mellan jurister och ickejurister i frågor sådana som dessa. Herr justitieministern talar sällan i någon lagfråga utan att understryka denna motsats, och han måtte tro, att den väcker en särskild anklang i denna kammare. Jag anser för min del, att vi i andra kammaren ha en viss förkärlek för lekmanaförståndet, visserligen det skolade lekmanaförståndet, och att vi icke ha någon överdriven (men väl tillbörlig) respekt för den juridiska sakkunskapen, särskilt när den icke förirrar sig in på subtiliteter — det var visst ett uttryck, som herr Engberg riktade mot herr Thyrén — eller härklyverier — det var ett uttryck, som en jurist använde vid karakteristiken av herr Thyréns försvar i första kammaren.

Jag skall emellertid icke vidare våga mig in på några juridiska tolkningsfrågor utan skall endast komma med en rent politisk betraktelse. Jag måste då säga, att herr justitieministern genom sin hållning i här föreliggande åtalsfrågor och genom det oberäkneliga i de beslut, som han fattar, kommit att stå ganska isolerad inom den parlamentariska opinionen. Det förhåller sig ju till en början så, att de med mig likatänkande, överhuvud taget de konservativt tänkande inom och utom mitt parti — och detta kanske i stigande grad, om man ser på kretsarna utom riksdagen bland de breda folklager, där konser-

vativa idéer ha någon jordmån — visserligen måste gilla de åtal, som anstälts år 1927, men också måste bestämt ogilla, att de i konstitutionsutskottets memorial omtalade skrifterna icke blivit åtalade. Det förefaller mig, att då det är fråga om repression från statens sida eller åtminstone försök därtill mot fräckt samhällsfientliga tendenser, måste man yrka på målmedvetenhet och konsekvens. Jag förstår visserligen, att herr justitieministern anser sig handla efter bestämda riktlinjer och med full konsekvens, men det är just denna ståndpunkt, som vi för vår del icke äro benägna att vitsorda. I sådana fall, då man konsekvent och målmedvetet beivrar de olika uttrycken för denna brottsliga propaganda, utsätter man sig som bekant för förebråelsen om »åtals-raseri», men herr justitieministern lär väl icke ha någon större respekt för sådana nötta politiska talesätt. Det är ju icke heller fråga om att väcka åtal utan urskillning; det gäller endast att i särskilt flagranti fall statuera exempel, som kunna lända till straff och varnagel.

Om nu detta gäller om de konservativt tänkande i denna kammare, så erbjuda å andra sidan socialisterna bilden av ett parti, som står litet egendomligt i denna fråga men som i varje fall icke kan räknas som ett stöd för herr justitieministerns åtalspolitik. Socialdemokraterna kunna ju i ljuset av sin reservation till 1926 års konstitutionsutskottsmemorial omöjligen gilla hans beslut i de fall, då åtal anstälts. Ingen har ju kunnat förutse juryns beslut, och man hade alltså, för att citera ett uttryck i den socialdemokratiska reservationen, i dylika fall kunnat komma ur askan i elden, för den händelse juryn eventuellt skulle frikänna; ingen har heller kunnat ge garanti för att icke åtalen kunnat innebära reklam eller ett s. k. martyrskap. Å andra sidan har den glädje, som man kunde vänta att socialdemokraterna skulle känna över att åtal med alla sådana vådliga risker icke skett i de av konstitutionsutskottet påtalade fallen, tagit sig former, som måste sägas vara i högsta grad beslöjade.

Herr justitieministern står således visserligen tämligen isolerad, men dock icke alldeles ensam. Åtminstone en del av — visst icke hela — folkfrisinnade partiet måste ju sägas stödja honom i denna sak. Huru det förhåller sig med det liberala partiet, vet jag icke, ty detta inrymmer ju i allmänhet en stor mängd personliga ståndpunkter. Beträffande en ledamot av konstitutionsutskottet med liberal färg vet man ju emellertid, att han ansluter sig till justitieministerns uppfattning, att åtal icke bort äga rum.

Jag talade till en början om att den förutvarande justitieministern genom sin principiella hållning kommit in på betänkliga vägar i härmed sammanhängande frågor. Det förefaller mig, som om den nuvarande justitieministern genom oberäkneligheten i sin åtalspolitik icke inbjuder till full förvissning om att den brottsliga propagandan i tryck skall av honom beivras med den konsekvens och det eftertryck, som skulle vara högeligen önskvärda.

Herr Spångberg: Herr talman! Ju mera här talas om frihet och demokrati, desto mera försöker man hindra arbetarna att framställa sina krav och ge uttryck för sina meningar. Det har visat sig, att herrarna både från de konservativa och de demokratiska partierna icke spara på krafterna, när det gäller att komma åt den kommunistiska rörelsen genom tryckfrihetsåtal. I följd kom konstitutionsutskottet med anmälan mot justitieministern, därför att han icke ingripit med åtal i anledning av den lilla skriften »Soldatinstruktionen», och i år fortsätter man på samma sätt.

Herr Engberg började sitt anförande under remissdebatten med att rekommendera till åtal bl. a. Stormklockan nr 39 och 40. Manskapsbladet, årgång 1 nr 1 och 2 samt ett flygblad: »Brev till militärmanskapet». Den minoritet av konstitutionsutskottet, som står för utlåtandet, har nu följt herr Engbergs fin-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

gervisning och gjort en anmälan mot justitieministern för hans uraktlåtenhet att väcka åtal mot Manskapsbladet och Stormklockan. Herrarna ha varit nog hyggliga att införa hela innehållet i flygbladet samt artikeln »Till kamraterna på manövern», och man kan vara tacksam för denna åtgärd, därför att därigenom lämnas tillfälle för envar, som är i besittning av utskottsutlåtandet, att studera vad som egentligen sagts i detta fall.

Brevet till militärmanskapet börjar på följande sätt: »Åter har kapitaliststatens regering och officerare satt i gång med det brutala manskapsplågeri i stor skala, som kallas fältmanöver. Skrikande, skrånande och oftast synnerligen lymmelaktiga officerare komma att hetsa pojkarna till övermänskliga ansträngningar, pumpa ut dem i långmarscher, utsätta dem för alla möjliga strapatser, för kyla och svält. Säkert komma vid denna manöver liksom vid alla föregående många pojkar att få hälsan förstörd för all framtid. Befälet bryr sig inte det minsta om att skydda manskapet till liv och lem.»

Jag förmodar, att åtminstone de arbetarrepresentanter, som känna till, huru det över huvud taget förhåller sig med dessa manövrer, icke kunna neka till att påståendena äro fullständigt med sanningen överensstämmande. Läser man vidare flygbladet, finner man, att det även här är mycket svårt att hitta på några felaktiga påståenden. Det är sant, som det där står, att det är banker och bolag, som äga detta land; det är sant att småbönderna oftast ha sin lilla jordlapp intecknad över skorstensarna, att arbetarpojkarna oftast fått göra bekantskap med lång arbetslöshet och att de i det fall arbete kan erhållas äro svältavlönade. Det är ytterligare sant, att den jord, som rymmes i ett par blomkrukor, är icke mycket att dö för och att vi icke ha någonting otalt med arbetarna och bönderna i Sovjetryssland eller något annat land.

Herr Forssell var av en motsatt uppfattning och ansåg mycket olämpligt, att ett flygblad med sådant innehåll skulle få spridas. Jag förstår detta mycket väl från hans klassynpunkt. Men om herr Forssell gjorde ett verkligt försök att se på saken från arbetarnas och arbetarpojkarnas synpunkter, skulle han inse det berättigade, när arbetarklassen säger ifrån t. ex., att man icke har något otalt med Sovjetrysslands arbetare och bönder eller arbetare och bönder i något annat land.

Det är också sant — som det vidare heter i flygbladet — att det är rustningar mot arbetarna, när polischefen Härleman köper kulsprutor för att »stilla uppror», när det bildas fascistiska organisationer och när dessa organisationer för arbetarmord med diverse lögnen söka lura de stamanställda till medlemskap. Det är sålunda, såsom i detta flygblad framhålles, en moralisk plikt för arbetarklassen att göra den kapitalistiska armén till vapen i arbetarklassens befrielsekamp. Mot uppmaningarna i flygbladet kan i varje fall icke ur arbetarsynpunkt, icke ur rättssynpunkt betraktad från arbetarhåll, framställas någon som helst anmärkning. Det heter: »Gör upp räkningen med fosterlandslögnen. Upplös kadaverdisciplinen, lär er att vända vapnen åt rätt håll.» Det har ju understrukits såsom brottsligt av varma fosterlandsvänner, vad som här sägs, att gevären böra vändas åt rätt håll. Men det är ju alldeles riktigt! Eller skulle någon av högerns representanter på allvar vilja påstå, att man skall uppmana de värnpliktiga att vända gevären åt fel håll? Jag kan icke heller finna, att följande uppmaningar äro brottsliga: »Stifta bekantskap med Stormklockan och Manskapsbladet. Slut upp i de kommunistiska ungdomsorganisationerna, arbetar- och småbondeungdomens kamporgan för klassens befrielse.»

Som man här finner, går flygbladet ut på att lära arbetarungdom att tänka och handla till förhindrande av att ungdomen dels utsändes i krig för att mörda sina kamrater och dels låter vid konflikttillfällen kommendera ut sig mot arbetarklassen. Det är klart, att dessa uppmaningar icke ställas ur pacifistisk

synpunkt. Jag förstår mycket väl, att det skulle vara välkommet för herrarna, om så vore fallet. Men vad skulle det betyda för arbetarklassen? Vi skulle då uppmana arbetarna: när militären kommenderas ut mot er vid konflikttillfällena — och det saknas ju icke exempel härpå, mina herrar! — skola ni snällt låta skjuta ned er; ni skola icke organisera eder i förväg eller tillgripa sådana medel, som ur er synpunkt situationen kräver. Detta skulle vara rena självuppgivelsen, och det skulle vara en olycka icke bara för arbetarklassen utan för hela mänskligheten, om något sådant skulle inträffa.

Herr Hallén ansåg, att det funnes ingen fara för den sociala revolutionen; den komme aldrig att inträda, samt sade vidare att de kommunistiska ledarna här i landet vore alltför fega för att över huvud taget önska en social revolution. Hur vet herr Hallén detta? De kommunistiska ledarna och medlemmarna av de kommunistiska partierna i de olika länderna ha visat, att de icke varit fega. De ha offrat sina liv, när det gällt kampen för arbetarklassen. Det finns visserligen exempel på att sådana, som sagt sig tillhöra arbetarklassen, dragit sig tillbaka vid kritiska tillfällen, men dylika personer ha mestadels funnits hos det parti, som herr Hallén tillhör. Jag kom för övrigt i detta sammanhang att tänka på vad en f. d. präst en gång berättade mig. Han talade om att han vid ett tillfälle fått ett brev från en annan präst, som var socialdemokrat, där denne föreslog att utesluta ur bönen i kyrkan åkallan om Guds skydd över försvaret till lands och vatten. Men sedan visade det sig, att den präst, som själv kommit med förslaget, var för feg att tillämpa det vid utöandet av sitt ämbete. Kommunisterna ha åter visat, att de icke varit fega, och jag vill därför på det allra bestämdaste protestera mot ett sådant uttalande, som herr Hallén i varje fall icke kan bevisa.

Jag skall icke i detta sammanhang ingå på frågan, huruvida herr justitieministern verkligen borde ha åtalat eller icke. Jag förstår, att man ur överklassens synpunkt anser, att åtal borde ha ägt rum. Men jag vill påstå, att sådana åtal icke skulle leda till något som helst resultat, såvida man därmed skulle önska förhindra den agitation, som här bedrives och som har fullt berättigande. Även om av sådan orsak en ung man skulle komma in på Långholmen någon månad — sådant har ju inträffat inom det kommunistiska partiet och ungdomsförbundet och på sin tid även inom det socialdemokratiska partiet — skulle ändå denna agitation icke på något sätt avtaga på grund därav.

Utskottets majoritet är i själva verket av den mening, att ingen anmälan borde ha skett. Men som den store demokrat herr Engberg är, har han tillsammans med herr Hallén och herr G. W. Hansson ändå lyckats, trots denna utskottets åsikt, att genom uraktlåtenhet att rösta få till stånd en anmälan mot herr justitieministern, en anmälan som han alltså anser oriktig. Herr Engberg vittnade nyss om att denna anordning varit förestavad av det skälet, att man ville ha ett meningsutbyte med herr justitieministern i frågan. Ja, justitieministern är ju en briljant talare, men att enbart ur den synpunkten, att man önskar få honom att tala, lägga fram en dylik anmälan, synes mig något underbart. Man borde väl kunnat få en diskussion till stånd på annat sätt än genom en anmälan, som man anser alldeles oberättigad. Det är här icke sakfrågan, som herrarna resonera om, utan det föreligger en ren hämndpolitik och ingenting annat. Man kan ju tillåta sig åtskilligt, om det samtidigt innebär en hets mot den kommunistiska rörelsen. Men jag undrar, om denna taktik icke kan hämnas sig i framtiden. Jag undrar, om icke den situationen kan inträffa, att de frisinnade vid ett tillfälle, då det sitter en regering från herr Engbergs parti vid makten, i utskottet skulle kunna tillämpa samma taktik och säga, att man visserligen anser, att den anmälan, som högern kommit med, är oberättigad, men att man ändå följer samma taktik, som socialdemokraterna här ha knäsat och av liknande skäl nedlägger sina röster. Jag tror icke, att man på

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

denna väg stärker konstitutionsutskottets eller riksdagens prestige över huvud.

Jag skulle vilja ytterligare fråga dem, som i dag ropa på åtal, varför icke samma metoder tillämpas, när det gäller en annan åsiktsriktning och det tillika är fråga om en broschyr, som ur juridisk synpunkt ligger på samma plan och måste anses vara lika brottslig. Under remissdebatten tillät jag mig att ur Svensk militär tidskrift erinra om hur det publicerats en stort anlagd plan om hur man från officershåll tänkte sig genomförandet av en militärdiktatur i Sverige. Jag vill erinra om denna artikel ännu en gång; den kan kasta en bjärt belysning över de fullkomligt olika tillvägagångssätt, som herrarna i skilda fall begagna, och med vilka olika mått man mäter, när det gäller att utöva rättvisa här i landet. Artikeln började på följande sätt: »Ehuru krigsmakten i första hand är ett statens maktmedel mot yttre fiender, kan den ibland bli tvungen att ingripa för att även inåt hävda statens och regeringens auktoritet om det maktmedel, som egentligen är avsett härför, polisen, visar sig otillräckligt. Om så blir fallet, skall belägringstillstånd proklameras.» Därefter kommer en förklarande not med följande innehåll: »Att svensk statsmakt saknar möjlighet härtill, är en stor trumf för våra omstörtningselement.»

Som herrarna se, utgår man i denna artikel därifrån, att fosterlandets väktare begå en medvetet olaglig handling, då de i landet förklara ett belägringstillstånd, som man själv erkänner, att svensk statsmakt saknar möjlighet att genomföra.

Jag går vidare i artikeln. »Vi utgå sålunda ifrån, att belägringstillstånd är proklamerat och verkställande makten lagd i händerna på den militära befälhavaren. Han har order att med alla till buds stående medel slå ned upproret och återställa laglig ordning. Vilka åtgärder äro då att vidtaga? Vissa förutsättningar måste vara för handen. 1) Truppen måste vara så stark, att ett misslyckande är omöjligt. En motgång skulle ha de mest ödesdigra följder. 2) Ett beslutsamt uppträdande minskar behovet av våld. 3) Om våld tillgripes, måste det ske hänsynslöst. Varje moderation kommer att tolkas såsom slapphet och fruktan.» Sedan heter det om förberedelser vid truppen: »Då soldaten i regeln ej är någon politisk fanatiker, ligger det ej för honom att strida mot egna landsmän. Officeren måste i en ingående instruktion, ej blott med ett par framkastade ord, klargöra för honom vad det är fråga om och varför det även i detta fallet är hans heligaste plikt att försvara sitt fosterland mot inre fiender.» Beträffande utrustningen heter det: »Följande skall därför medföras: kulsprutor och handkärnor, granatkastare på handkärnor, anspända artilleripjäser, eventuellt anspann i reserv, pansarbilar, pansarvagnar, signalavdelning med fälttelefon, flygplan — dessa stanna tillsvidare bakom under vederbörlig betäckning. Varje enskild man utrustas med pistol, av skäl, som längre fram kommer att anföras, samt med dubbla första förband. Utrustning i övrigt: Anslagstavlor medföras, fästade vid stänger, så att en post kan hålla dem och så att de äro väl synliga. Påskrift med stora och tydliga bokstäver: 1) 'Halt! Den, som ej stannar, nedskjutes' eller 2) 'Fortsätt! Den, som stannar, nedskjutes.' Varje kompani skall ha minst tre tavlor av varterdera slaget.»

Dessa brottstycken äro symptomatiska för hela den långa artikelns innehåll. I fortsättningen redogöres sedan i detalj för huru man tänker sig angreppens verkställande, utförandet av dödsdomar o. s. v.

Herr statsrådet Rosén anförde i remissdebatten såsom sin mening om denna artikel följande ord: »Herr Spångberg framställde ett par interpellationer till mig. Den ena rörde en militär tidskrift, som publicerat en redogörelse för hur man skall bära sig åt, om det blir revolution. Han frågade, om jag sett den och vad jag tänkte om den. Jag såg tidskriften kort efter det den kommit ut, och jag tyckte, att den var mindre lämplig och att den mycket väl i

det avseendet kunde taga upp tävlan med den kommunistiska soldatinstruktion, som på sin tid utgavs.»

Herrarna från regeringshåll och från borgerligt håll överhuvud ansågo i fjol, att »soldatinstruktionen» bort åtalas. Justitieministern har också anfört, att han är av samma mening. Men när det nu kommer en skrift från officershåll, som från regeringsbänken betecknas ligga på precis samma plan, så tåga herrarna. Då hör man icke ett ljud om något åtal. Det är väl detta, som skall beteckna likheten inför lagen.

Den anmälan, som här föreligger, är till sin innebörd och på grund av de omständigheter, som jag nu anfört, synnerligen belysande för herrarnas tankegång överhuvud och ert sätt att bedöma saker och ting.

Med anledning av det oberättigade i denna anmälan och delvis med utgångspunkt från de förhållanden, under vilka den tillkommit, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka, att punkten med ogillande lägges till handlingarna.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställde en fråga till mig, som jag har för avsikt att besvara, och jag hoppas, att herr statsrådet i gengäld också är så vänlig att besvara de frågor, som jag framställer till honom. — Dessförinnan skall jag i anledning av den siste ärade talarens yttrande säga några ord.

Jag vill då först ge honom rätt i den anmärkning, han framställde rörande artikeln i Svensk Militär tidskrift om planen att slå ned uppror, beträffande vilken artikel herr försvarsministern redan har uttalat sitt omdöme, att den vore av samma kaliber som »Soldatinstruktionen». Naturligtvis hade det för regeringen funnits lika stor anledning, om man nu skall slå in på åtalsstråten, att åtala även i detta fall, då ju som sagt redan en ledamot av regeringen offentligen uttalat sin uppfattning om artikelns brottslighet. Jag vill i övrigt till herr Spångberg säga, att jag undrar, om icke olikheten i förfaringssättet förklaras därav, att man råkat taga herr Spångbergs och hans vänners propaganda på allvar.

Herr justitieministern har emellertid betecknande nog icke slagit ned på kommunistiska alster; han har slagit ned på *pacifistisk* propaganda och på en skrift, som härrör från den s. k. anarko-socialistiska gruppen, den s. k. »Hagalunds-Kalles» grupp. Om herr justitieministern varit en liten smula mera invigd i de partiförhållanden, som förefinnas på detta håll, skulle han veta, att dessa anarko-socialister betrakta den militaristiskt kommunistiska propagandan som något som de i likhet med herr justitieministern vilja bekämpa.

När i övrigt herr Spångberg prisar kommunisterna som de där aldrig ådagalagt någon feghet och som icke rygga tillbaka för att göra revolution, så vill jag erinra honom om att den enda revolutionära handling, som herrarna hittills utfört i vårt land, är den berömda revolutionen vid Luntmakaregatan, då man ändrade om på tidningen Folkets Dagblads redaktion. Till större hjälteedater ha herrarna icke nått fram, och då kanske det är skäl att tala tyst om det oerhörda mod och den revolutionsförmåga, som ni besitta.

Herr justitieministern frågade mig, huru jag skulle ställa mig, om jag vore domare, därest jag hade att göra med en man, som begått ett brott, i vilket som motiv påvisbart hade spelat in, att han läst en skrift sådan som den av »Hagalunds-Kalle» med dess uppmaning att rasera mordverktygen. alltså en man, som tagit denna uppmaning så på blodigt allvar, att han, såsom herr justitieministern med ett tankeexperiment antog, gått och sprängt »en liten kanonbåt» i luften. Jag vill då först säga, att herr justitieministern väljer ganska fantastiska exempel. Jag har svårt att föreställa mig, att någon människa genom läsning av »Hagalunds-Kalles» utgjutelser skulle

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

komma på den idén att göra något sådant. Men antag, att det fallet föreläge! Om jag då vore domare och alltså den som stode inför domarskranket förklarade, att han genom läsningen av »Hagalunds-Kalles» upprop fått den idén, att han skulle spränga en liten kanonbåt i luften, skulle jag betrakta mig själv som en ganska oduglig och omdömeslös domare, i fall jag i anledning av denna upplysning från hans sida dråsade åstad med ett åtal mot »Hagalunds-Kalle». Jag skall på den punkten upprfriska herr justitieministerns minne med ett annat exempel. Det står i bibeln, att man skall förvandla svärderna till plogbillar. Antag nu, att någon toge detta på blodigt allvar, så att han beginge en sådan handling och försökte förvandla något militärt redskap till plogbillar och han sedan återopade, att han läst den heliga skrift och därav låtit sig förföra, menar då herr justitieministern, att man skulle ställa dem, som till äventyrs äro ansvariga för den heliga skrift, till svars för handlingen? Ja, jag kan fortsätta med dylika exempel, som visa, att det tankeexperiment, som herr justitieministern framlade, var ganska verklighetsfrämmande.

Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få påpeka, att vi icke bara ha att göra med det aktstycke, ur vilket jag nyss citerade, utan att vi ha också ett aktstycke nummer 2, vari det förekommer följande uttalande, som jag undrar om herr justitieministern kan betrakta som *abstrakt*. Det heter på följande sätt: »Se till, att denna upplösningens anda går djupt ned i borgarmén! Se till, att pojarna lär sig bruka vapnen, inte i avsikt att vända dem mot sina klasskamrater i detta eller något annat land, men för den egna klassens uppgörelse med förtryckarna. Gör vi allt detta metodiskt och målmedvetet, då kan det bli någon mening till och med i en fältmanöver.» Jag får verkligen säga, att ett försök att kalla detta för ett abstrakt och generellt uttalande, som icke syftar på någonting konkret till skillnad från »Hagalunds-Kalles» lilla utgjutelse om rasering av mordredskapen, är något som jag under inga förhållanden kan förstå.

Till sist, herr förste vice talman, ännu en anmärkning. Herr Spångberg gjorde ett försök att påbörda oss tre socialdemokrater, som nedlagt våra röster i utskottet, att vi vore villiga att medverka till att dylika broschyrer skulle åtalas. Ja, han var så älskvärd, att han apostroferade mitt anförande i remissdebatten såsom innebärande en rekommendation av vissa skrifter till åtal. Jag vet icke, huru herr Spångberg brukar läsa innantill, men jag ber att få erinra därom, att jag såväl i detta anförande som i alla anföranden, jag hållit i dylika ting i denna kammare, alltid stått på den ståndpunkten, att man *icke* skall tillgripa åtal i onödan och att man *icke* skall göra herrarna av herr Spångbergs litterära skola den tjänsten att reklamera för deras alster. Ty det är ytterst om reklam, som dessa herrar tigga; i samma mån som det blir tyst omkring deras skriftställarverksamhet, i samma mån går den ekonomiskt illa, och i samma mån bli de icke så uppmärksammade, som de önska. Det är ett kapitalt misstag av en regering, vilken den vara mån, att tro, att man genom att på något sätt tillgripa åtal kan genomföra några bättre förhållanden.

Jag vidhåller, herr förste vice talman, mitt yrkande.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Den debatt, som här förts i afton, har egentligen icke varit en debatt i en sakfråga utan mera en storstädning mellan olika politiskt intresserade. Det är litet egendomligt, att när herr Engberg i sitt första anförande betraktade reservationen såsom utan någon betydelse och såsom saknande stöd i grundlagen, han i nästa andedrag kan medge, att det fanns majoritet i konstitutionsutskottet för att icke göra någon anmärkning och att denna tillkommit på konstlad väg. Och när tidningen Socialdemokraten uttalar, att de frisinnade spelat komedi i denna fråga, undrar

jag, om man icke i stället gjort detta på annat håll; socialdemokraterna ha ju i detta fall funderat ut en särskild sorts voteringsmetod, som hittills varit främmande för den svenska riksdagen.

Herr Hallén försökte nu framställa det så, som om de frisinnaade representanterna i utskottet icke vågade stå för sin ståndpunkt, och han riktade mycket kraftiga angrepp mot dem. Det kan då vara skäl att ange, huru de folkfrisinnaade utskottsledamöterna ställt sig i denna fråga. Representanterna från första kammaren röstade på samma sätt i år som i fjol; den ena röstade för, den andra emot anmärkning mot justitieministern. Och vad representanten från andra kammaren beträffar, hade förra året den ordinarie ledamoten förhinder och suppleanten fick sitta i hans ställe, medan i år den ordinarie haft tillfälle att själv deltaga i voteringen; att utgången då föll på olika sätt är väl icke något märkvärdigt. Men hade suppleanten från förra året deltagit i ärendets behandling, skulle han ha röstat på samma sätt som förra året; det är jag befullmäktigad att upplysa om. Den omsvängning, som man här velat få fram beträffande de folkfrisinnaade ledamöternas ståndpunkt, föreligger således icke; det går icke, herr Engberg, att på detta sätt söka fria sitt eget handlingssätt och kasta skulden på andra.

Jag skulle vidare beträffande herr Halléns yttrande vilja säga, att anledningen till att man i utskottet uppsköt frågan till dagen därpå säkerligen icke var den, att de frisinnaade, som man påstod, ville besinna sig, utan uppskovet sammanhängde säkerligen mera med att socialdemokraterna önskade överväga, huru de skulle kunna få till stånd en anmärkning mot justitieministern. Det kan också hända, att herr Hallén hade en lika lång sömnlös natt, när han skulle sätta ihop sitt opus i denna fråga, som han påstår att herr Österström haft. Att på det sätt, som herr Hallén gjort, kasta skugga på kamrater i utskottet och i kammaren för att i nästa ögonblick citera bibelspråk till stöd för sin uppfattning, passar icke i en debatt som denna, allra minst från en kyrkoherdes sida. Och till herr Engberg vill jag säga, att när herr Engberg citerar bibeln, så skall han citera rätt. Det står icke i bibeln, att man skall förvandla svärd till plogbillar, utan det står att *den tiden kan komma*, då man går att förvandla svärden till plogbillar. Men icke står det, att herr Engberg eller »Hagalunds-Kalle» eller vad han nu heter skall göra det!

Man måste konstatera, att andra kammaren i denna debatt nedsjunkit till att bli en diskussionsklubb och att någon saklig dechargedebatt icke förts här i afton. Jag har heller aldrig under min långa riksdagstid deltagit i en dechargedebatt förrän i dag, därför att jag ansett, att en sådan i själva verket är ett rent nonsens. Den regering, som suttit, skall alltid kalfatras, vilket parti den än tillhör. Och när herr Engberg säger, »att det gäller att känna regeringen på pulsen», så är det väl riktigt, att man här försökt ställa den till räkenskap icke ur sakliga synpunkter utan endast ur politiska. Jag får också säga, att det är konstitutionsutskottets fel, att behandlingen av ärendet fått sjunka ned på detta sätt. Man borde icke låta riksdagsmännen och pressen och folk i allmänhet få ett sådant intryck om riksdagens finaste utskott — såsom det borde vara —. Det är på tiden, att man ägnar sig åt sakfrågor och icke endast strävar efter politiska knalleffekter.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **Lindman**: Herr talman! Man hör understundom talas om rättvisans lotteri, varmed en stackars lekman förstår, att olika domstolar kunna döma på olika sätt och att ända uppe hos de högsta juridiska myndigheterna lagen tolkas olika. Uttrycket rann mig i tankarna, när jag hörde herr justitieministern försvara sin tolkning av de tryckta skrifter, som vi här ha att behandla. Han gjorde en distinktion mellan vad som är *abstrakt* och *konkret* i detta samman-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
stateråds-
protokollen.
(Forts.)

hang och yttrade, att det måste föreligga en *handling* för att man skulle kunna gripa till åtal, därvid han nämnde, att exempelvis sådana uppmaningar som de som ledde till det s. k. Amaltheadådet utgjorde en dylik handling. Enligt herr justitieministern ägde detta tillämpning även beträffande den skrift som han åtalat och i vilken det står: »Ütrym kasernerna, radera mordverktygen», under det att han menade, att saken låg annorlunda till beträffande de av konstitutionsutskottet nu påtalade skrifterna; där vore uttryckssättet svävande och det funnes där intet konkret, som man kunde taga fasta på.

Jag förstår, vilka olika tolkningar av lagen som kunna förekomma på de allra högsta juridiska håll, när jag hör någonting sådant. För mig som lekman är det rätt oförståeligt, ty om jag försöker jämföra med varandra de åtalade och de icke åtalade skrifterna, kan jag icke begripa, att det här finnes någon skillnad mellan vad som är konkret eller abstrakt i den mening, som herr justitieministern ville göra gällande. Vad finns det för konkret i den av honom åtalade skriften? »Förstör mordverktygen!», står det; skulle då icke detta kunna sägas vara ganska abstrakt? Jo, och t. o. m. mycket mera än uttrycken i en av de skrifter, som konstitutionsutskottets anmälan avser och där man till en början gör klart, att officerarna äro de värnpliktigas utpräglade fiender och sedermera fortsätter längre ned med att framhålla, att soldaten måste veta åt vilket håll han skall rikta geväret i en allvarlig situation. När man sammanställer dessa båda meningar med varandra, framgår det ju tydligt, att avsikten icke är att man skall rikta vapnet mot sina vänner utan mot sina fiender, och såsom fiender räknas ju här officerarna. Skall man såsom herr justitieministern tolka uttrycket: »förstör mordverktygen» såsom ett konkret uttryck, så måste man väl tolka på samma sätt även i det andra fallet. Eller skall det behövas, att uttalandet är så konkret, att det skall riktas mot vissa namngivna och utpekade officerare, för att åtal skall följa?

Den nuvarande justitieministern liksom i följ den dåvarande var inne på frågan om juryns ställning i detta fall, och det sades, att man skulle tänka efter, huruvida en jury kommer att fälla eller icke fälla. Ja, det är ju beklagligen på det sättet, som herr justitieministern beträffande de fall som åtalats fått erfara, att en jury kan fatta olika ståndpunkt i alldeles liknande fall; den ena skriften blev ju fälld och den andra frikänd. En jury i Haparanda kan fälla precis samma skrift som en jury i Ystad frikänner. Det förhåller sig emellertid icke så, som herr justitieministern, efter en tidnings referat att döma, yttrade i första kammaren, nämligen att juryns utslag är ett uttryck för någon allmän mening. Det beror på en tillfällighet, huru en jury blir sammansatt och om den fäller eller icke. Men när grundlagen har anförtrött åt den som är chef för justitiedepartementet att handhava denna angelägenhet, så har det skett därför, att man ville hänskjuta till en högt uppsatt jurists bedömande, huruvida ett åtal skall ske eller ej. Det är hans omdöme man frågar efter och icke vad den ena eller andra juryn anser. Redan den omständigheten, att en högt kvalificerad och framstående jurist såsom chef för justitiedepartementet skickar en skrift till justitiekanslern för åtal, innebär en opinionsbildande faktor. Huruvida sedan den ena eller andra juryn följer hans mening, däråt kan ingenting göras, och den saken anser jag t. o. m. mindre betydelsefull. än att man just från detta håll, d. v. s. i förevarande fall en borgerlig regerings justitieminister, får uttalat, hur det bör vara. Att vidare säga, att ett åtal, som icke leder till fällande, kan vara till skada för själva saken, faller under det bedömande, som jag nyss vågat uttala. Det är juryn, som icke fäller, som i sådana fall skadar försvaret; herr justitieministern skadar det icke, därest han överantvarar en skrift, som han anser brottslig, åt justitiekanslern för föranstaltande av åtal.

Det är emellertid härpå, som det till sist hänger: Anser herr justitiemi-

stern, att skriften är brottslig eller icke? Herr justitieministern uttalade, att den är *till sitt syfte* likvärdig med den skrift som han åtalat; det ligger här en begränsning i omdömet, och huruvida han ansett skriften brottslig eller ej, har man icke fått höra. Om herr justitieministern menar, att skriften är brottslig, skall han göra som grundlagen bjuder, nämligen överlämna den till justitiekanslern för åtal. Skulle han återigen i föreliggande fall ha ansett, att detta icke vore händelsen, kan jag icke annat än beklaga, att en sådan uppfattning gör sig gällande.

Herr justitieministern har uppenbarligen under debatten i dag sökt att något bagatellisera denna sak. Jag menar för min del, att saken icke kan och icke får bagatelliseras. Med hänsyn till de synpunkter och de åskådningar, som jag för min del företräder här i kammaren, måste man ha den uppfattningen, att en dylik brottslig, disciplin undergrävande propaganda icke bör få fortgå, utan att man bör ingripa och reagera mot densamma. Och det är verkligen här fråga om en disciplinen undergrävande propaganda, ty det står uttryckligen i skriften, att syftet är att skapa upplösning inom armén.

Herr andre vice talman! Jag är av den uppfattningen, att ifrågavarande skrift borde ha föranlett åtal, och jag anser, att det icke är en dag för tidigt, att man börjar väcka åtal mot skrifter av det disciplinupplösande och för svaret utomordentligt skadliga innehåll, som det här gäller.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det behöver icke från min sida markeras, att vi på socialdemokratiskt håll ha en helt annan uppfattning rörande användningen av åtalsmöjligheten än den som herr Lindman hävdar. Detta har tillräckligt tydligt klargjorts av de talare från mitt partis sida, som här tidigare uppträtt.

Jag kan emellertid icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att den högste vårdaren av vår tryckfrihet tydligen är en ganska nonchalant herre, åtminstone när det gäller umgänget med riksdagens andra kammare. Jag fäster mindre avseende vid hans sätt att avfärda denna sak som en oviktig fråga i och för sig än vid hans försök att med några konster utan egentlig argumentering undkomma de anmärkningar, som framställts. Det är för mig mycket uppseendeväckande, när herr justitieministern förklarar, att det angår honom icke, i vilket sammanhang ett visst yttrande fällt. Till försvar för sin åtgärd att åtala den pacifistiska skriften har han hänvisat till vissa uttalanden i denna skrift, som haft uppmannings karaktär, men han har därvid förklarat, att huru dessa uttalanden äro inlindade — om de äro inlindade i lillkatekesen eller i något annat — angår honom icke. Jag förstår uppriktigt sagt icke den synpunkten. Det måste vara av den allra största betydelse, i vilket sammanhang ett uttalande förekommer, och det måste för vår rättssäkerhet vara synnerligen äventyrligt, om vi ha en justitieminister, som anser, att man kan ur en tryckt skrift rycka ut för åtal det ena eller andra uttalandet utan att taga någon hänsyn till sammanhanget. Jag tror icke, att herr justitieministern verkligen har en sådan uppfattning, men hans sätt att framställa saken så vittnar om den nonchalans, med vilken han tror sig kunna behandla denna fråga inför riksdagens andra kammare. Denna nonchalans framträder också i hans sätt att citera. När han återgav vad som anföres i en av de skrifter, som avses i konstitutionsutskottets utlåtande, kom han in på den uppmanning, som där göres till de värnpliktiga, att de skola rikta geväret åt rätt håll. Åt *vilket* håll? — utropar herr justitieministern; icke kan jag veta vad man menar i det avseendet! Det är dock något värslöst, om jag får använda det uttrycket, att låtsas sådan ovetenhet, när det i skriften heter: »Se till, att pojarna lär sig bruka vapnen, inte i avsikt att vända dem mot sina klasskamrater i detta eller något annat land, men för den egna klassens uppgörelse med förtryckarna.» Jag för-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

modar, att herr justitieministern icke behöver ha ett tydligare uttryckssätt för att förstå, vilket *håll* som åsyftas. Jag vill markera, att jag icke anser, att skriften bör åtalas, men jag vill också ha sagt, att herr justitieministern bör kunna lägga sig litet mera vinn om sitt sätt att försvara en angelägenhet inför andra kammaren, än han gjort här i dag.

För övrigt intresserar mig herr justitieministern mindre än herr statsministern. Herr statsministern har nu begärt ordet, och det blir kanske anledning att återkomma. Jag förstår emellertid av vad han yttrat i första kammaren, att han begärligt griper den räddningsplanka, som herr justitieministern räckt honom genom att försöka draga upp en skillnad mellan »soldatinstruktionen» — den bolsjevikiska nota bene — och de skrifter, som återgivits i konstitutionsutskottets utlåtande. Jag tror icke, att efter den debatt, som här förts, ett sådant försök till försvar skall lyckas. Det är ofrånkomligt, att det frisinna partiets ledare och många av männen kring honom uppträtt på olika sätt i oppositionsställning och i regeringsställning. Herr Bengtsson i Norup var upprörd över att tre socialdemokrater skulle ha infört en ny sorts voteringsmetod. Det hade varit mera överensstämmande med hans kristliga sinne, om han varit upprörd över att människor låta för sitt handlande i vad de själva kalla en rättsfråga vara bestämmande, huruvida de sitta låt oss säga på smålandsbänken eller på regeringsbänken.

Det är en ganska viktig sak, som här förts på tal. Man må gärna säga, att detta i viss mån är en politisk aktion. Jag skulle kunna säga, att det är en aktion till förmån för den politiska anständigheten. Det är nämligen icke anständigt, om ett politiskt parti anser sig kunna i oppositionsställning förfara på ett fullkomligt annat sätt, än det förfar i regeringsställning. Till den politiska anständigheten hör, att man strävar efter ett sådant sakligt bedömande, som medför sammanhang och konsekvens i uppträdandet.

Den aktion, som gjordes i fjol mot justitieministern i den socialdemokratiska regeringen, kan, efter vad som senare förekommit, icke sägas ha grundat sig på sakliga motiv. Sedan man i fjol från bland annat herr Ekmans och herr Hamrins sida gått till storms mot den socialdemokratiska justitieministern, därför att åtal icke blivit anbefallt mot den bolsjevikiska soldatinstruktionen, hade det varit dessa herrars skyldighet att i regeringsställning se till, att de principer, som då hävdades med all energi och med instämmanden av många, också nu vunnit tillämpning. Vad som föranlett dem att ändra ståndpunkt tillkommer det icke mig att undersöka. Men jag tror det skulle vara nyttigt, om man av vad som nu förekommit drager den lärdomen, att det politiska rävspelet kommer förr eller senare att bestraffa sig. Herr Ekmans justitieminister hade icke i dag suttit här med en anmärkning, om icke herr Ekman av politiska skäl sökt driva fram en anmärkning mot justitieministern i fjol för alldeles samma underlåtenhet, som den nuvarande justitieministern gjort sig skyldig till.

Från herr Hamrins sida ha vi kanske ingen förklaring att vänta. Han har suttit i kammaren ganska mycket i dag, och han har tegat hela tiden. För hans egen skull förmodar jag, att han samtyckt till det klander, som riktats mot hans kollega justitieministern. En annan förmodan skulle nämligen innebära, att jag mot herr Hamrin framkastade en beskyllning, som han ju personligen icke gett mig någon anledning att framställa, även om jag kunnat rikta den mot vissa av hans partivänner. Jag får alltså antaga, att det för honom varit en lidandets dag, då det blivit avslöjat, att hans egen regering varit lika urbota som den socialdemokratiska regering, vilken han så gärna ville till livs.

Jag kommer här i dag att rösta för att anmärkningen läggas till handlingarna. Det hade varit anledning att biträda yrkandet om att anmärkningen skulle läggas *med ogillande* till handlingarna. Emellertid lades i fjol den anmärkning, som då framställdes, endast »till handlingarna» bl. a. med stöd av

de socialdemokratiska rösterna. Detta innebar från vår sida, att vi i beslutet inlade vår tolkning, som gick ut på ett ogillande av anmärkningen. Det finns ingen orsak att nu förfara annorlunda. Vi kunna i år liksom i fjol rösta för ett läggande till handlingarna. Vår ståndpunkt är klar efter de deklarationer, som avgivits. Genom att biträda yrkandet om ett ogillande skulle man löpa den risken, att detta uttolkades så, som om vi ansåge det föreligga ett annat förhållande i år än i fjol. Då jag icke vill vara med om att skapa ett sådant missförstånd, hemställer jag, att anmärkningen lägges till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Herr Engberg började sitt anförande med att säga, att i första kammaren hade jag och herr Winberg gjort gällande, att det varit av politiska skäl, som tre socialdemokratiska ledamöter av konstitutionsutskottet avhållit sig från att rösta. Sedermera ha herrarna hört dels herr Engberg uppträda och dels hört ordet från en andans man uppe på dalslandsbänken, vilken ansåg sig böra höja konstitutionsutskottets auktoritet genom att ge prov på huru han för sin del realiserar budet om att man skall tänka och tala väl om sin nästa och tyda allt till det bästa. Den senare meddelade till och med att anmärkningen icke ens *avsåg* att träffa justitieministern utan att den var riktad mot statsministern och den politiska ledningen. Efter dessa deklarationer förefaller det oförklarligt, att man samtidigt kan på samma håll försöka göra gällande, att detta uppträdande icke är politiskt och icke dikterat av politiska motiv. Resultatet är ju uppenbart, att en anmärkning förts fram i riksdagen, om vilken man samtidigt deklarerar, att man finner den oriktig och omotiverad. Detta faktum är utgångspunkten för dagens handläggning av ifrågavarande anmärkning.

Herr Engberg ville *emellanåt* i sitt anförande göra gällande, att man icke skulle bry sig om subtiliteter; man skulle, förklarade han ibland, icke väcka några åtal, och han upprepade detta i sitt sista anförande, där han framhöll, att det vore ett kapitalt misstag att tro, att åtal av denna art föranledde till något annat än reklam för bolsjevikernas tryckalster. Så yttrade han i ena ögonblicket. Andra ögonblicket förklarade han, att då det gällde att bedöma, när och huru åtal skulle ske, borde man å ena sidan väga den nackdel, som kunde uppstå av ett åtal och å andra sidan den fördel, som kunde erhållas därav. Jag tillåter mig fråga den ärade talaren: vilkendera av dessa hans anvisningar är det, som representerar det socialdemokratiska partiets mening på detta område? Var går gränsen mellan dessa olika åsikter? Jag begär att på den frågan åtminstone få ett begripligt svar.

Herr Engberg gav oss också ett prov på huru han ville skilja på brottslighet och icke brottslighet i förevarande fall. Han uppställde därvid å ena sidan satsen i den icke åtalade skriften, att man skulle »genomsyra borgararmén med revolutionär propaganda och — såsom han särskilt tillade — organisation» såsom ägande särskilt brottslig innebörd. Å andra sidan ställde han häremot sin tydligen mycket intima väns i Hagalund enligt herr Engbergs mening vida mildare uttalande, att man skulle »rasera mordverktygen».

Om man nu ser på denna sak, frågar jag: kan ett sådant uttryck som att man har för avsikt att »genomsyra borgararmén med revolutionär propaganda och organisation» i sig vara brottsligt? Tänk själv efter huru det kommer att te sig, när en jury skall bedöma ett sådant uttryck, jämfört med vad man måste anse om ett uttryck sådant som »rasera mordverktygen», vilket uttryck, så vitt jag kan förstå, innebär en uppmaning att ingripa mot de militära maktmedlen.

För övrigt ber jag att få fråga — och jag skall nu komma över till högersidan — var man här vill sätta gränsen. Justitieministern, som haft anledning pröva denna fråga, har gjort ett klart och begripligt försök att skilja mellan åtals-

Ang.
fullbordad
granskning av
stateråds-
protokollen.
(Forts.)

mässiga och icke åtalsmässiga fall. Han har talat om sådana *konkreta* fall, där i uttalandet ligger en direkt och klar uppfordran att på ett begränsat område utöva en viss handling, varigenom man kan säga, att man har att göra med den ena eller andra bestämda uppmaningen. Härifrån har han utskilt de fall, då man under hypotetiska förutsättningar sagt, att det eller det kan tänkas senare inträda, beträffande vilka fall han säger, att han icke åtalar, därför att han förutsätter, att straff icke kommer att följa. När man nu ogillar hans försök att bena ut denna sak, får jag be herrarna i sin tur åstadkomma en annan definition, en annan gräns, en annan uppdelning, som ger ett riktigare och bättre uttryck för vad man i detta fall avser, och den anvisningen gäller i precis samma mån högersidan som det socialdemokratiska partiet.

Herrar Forssell och Almquist ha i upprepade anföranden sagt, att när man om en sak finner, att syftet är brottsligt och när man, såsom herr Forssell uttryckte det, kan konstatera, att propagandan varit »motivbildande» för en brottslig handling, borde man aldrig tveka att ingripa. Jag ber med anledning av detta få fråga herr Forssell, varför han uppgivit sin första föresats att nu tillika göra anmälan mot justitieminister Nothin på grund av underlåtenheten att åtala den i början av år 1926 inkomna skriften »Manskapsbladet» nr 1 årgång nr 1, där det förekommer bl. a. följande uttalande: »Ensam förmår du ingenting, men gemensamt med dina kamrater i arbetarnas och småböndernas förtryckta klass förmår du en hel del, ty dessa undertryckta skikt äro dock den stora massan av folket, och våra fiender *ha varit oförsiktiga nog att sätta vapen i våra händer*. Nu gäller det bara, att vi kommer överens om att *använda* dem på annat sätt, än våra fiender avsett, när det gäller, och att vi inte endast tänka på denna sak och tala om den utan också skapa en organisation» — här har herr Engberg igen sin speciellt brottsliga tankeprodukt — »som är mäktig att föra dessa våra avsikter igenom». — Detta Manskapsblad, som legat till prövning inom konstitutionsutskottet och som särskilt varit förordat till beaktande av högersidan i utskottet, lämnade herrar Forssell och Almquist utan anmärkning. Jag frågar högersidan, var vilja herrarna draga gränsen? Så vitt jag förstår är på detta Manskapsblad fullkomligt tillämpligt herrarnas tal om att när ett motivbildande syfte kan anses föreligga, böra åtalsåtgärder vidtagas.

Då man på detta sätt ömsesidigt visat, att man uppställer gränser i dessa fall, och att man icke kan ingripa utan att följa något så när uppklarerade linjer, vad är det då för högmod, vad är det för slags övermod, som här tager sig uttryck i högertalarnas deklarationer? Vilken särskild anledning har man att tala om att vi på den frisinade sidan endast gjort oss förtjänta av uppenbar missaktning, när vi för vår del försökt att draga upp förnuftiga linjer för vårt handlingssätt, att bena upp frågorna och att därmed komma till en bestämd uppfattning om i vilka fall åtal bör ske? Jag ber herrarna undersöka på sina egna marker, huruvida de uttalade principer, som herrarna var för sig förkunna, äro när det gäller tillämpningen användbara. Äro de icke detta, får man gå till ett bedömande i denna fråga från andra utgångspunkter, än herrarna, både från höger och vänster, hittills använt.

Herr Forssell citerade mig från i fjol och talade om, vad jag i det då föreliggande fallet hade sagt. Härtill vill jag endast anmärka, jag står fortfarande kvar punkt för punkt och rad för rad på min fjolårsståndpunkt. Jag har den uppfattningen beträffande det fall av tryckfrihetens missbruk, som då förelåg i form av en »soldatinstruktion», inriktad på uppmaningar till i tjänst varande värnpliktiga — och detta i en avfattning, som kunde förmå dem att alldeles särskilt taga hänsyn till det där sagda — samt utgiven, icke av en enskild ungdomligt entusiastisk fantast, utan av en i ett klart syfte opererande grupp, jag har den uppfattningen säger jag, att båda förutsätt-

ningarna för ett fällande förelägo där, och att det därför utgjorde ett fall, där ett inskridande borde ske, därför att detta då riktade sig mot en kärna i den till brottslig handling syftande antimilitaristiska agitationen. I herr Engbergs anförande i dag fick jag till min överraskning höra, att han i en mellansats skisserade just denna fjolårets soldatinstruktion såsom en från hans vän »Hagalunds-Kalles» opus artskild, betänklilig företeelse. Jag får därtill erinra, att herr Engberg var dock en ännu mera bestämd motståndare till ett åtal i fjol än mot den uppmarsch som gjorts i utskottet i år.

Herr Lindman läste upp vad han tyckte vara alldeles särskilt förkastligt i det opus, som han ville ha åtalat, och det var där det stod, att »officerarna äro våra utpräglade fiender». Ja, i denna skrift, som ingår såsom nr 1 i »Manskapsbladet», betecknas såväl officerare som borgare i allmänhet såsom »fiender», som det gäller att alldeles särskilt rikta sig emot. Det heter: »Man måste hysa ett bittert hat mot borgarklassen, ett hat, som verkligen åstadkommer resultat i fråga om detta borgerskaps bekämpande.» Jag förmodar, att herr Lindman vänder sig från dessa utgångspunkter till sina meningsfränder i konstitutionsutskottet och tillspörjer dem, hur det kan vara möjligt, att de lämnat ett sådant aktstycke utan anmälan. Eller var det kanske på det sättet också från högersidan, att om man anmält till åtal också den handlingen, så skulle man tvingat fram mot sig socialdemokraterna på den punkten och därmed tvingat dem att även i den följande punkten rösta på samma sätt och därigenom icke fått en anmärkning mot den nuvarande justitieministern till stånd? Innebar — jag endast frågar, ty jag vet därom ingenting — herr Forssells ställningstagande en åtgärd, varigenom han ville indirekt möjliggöra för de tre ur den socialdemokratiska oppositionen att taga passiv ställning till aktstycket nr 2, d. v. s. till anmälan mot herr Thyren? Jag kan eljest icke förklara, varför man på högersidan kom till det resultat, som föreligger på den av mig påtalade punkten.

Herr Lindman sade slutligen, att en justitieminister har icke att taga hänsyn till vad en eventuell jury kan komma att säga. Han skall alls icke bry sig om utfallet av en eventuell aktion, utan själv gå till en sådan, så snart förutsättningarna därtill föreligga. På den punkten har jag den bestämda uppfattning, som förut uttalats på flera håll, nämligen att om man vill främja ett i och för sig riktigt syfte, men därvid förfar på ett sådant sätt, att motsatsen främjas, så handlar man orätt och oklokt. I själva det syftes intresse, som man vill gå in för, måste man avstå från en på det sättet anordnad aktion. Det förefaller mig, som om man på detta område hade anledning att från ansvarig sida tillse, att man förfar på det sättet, att man med sina insatser verkligen främjar vad man vill gagna och icke motsatsen.

Herr Hansson har gång på gång uppträtt och talat om den politiska anständigheten. Vad ger herr Hansson befoget att här som eljest pådyvla andra, att de icke uppträda politiskt anständigt? Jag har försökt ådagalägga, att den ståndpunkt, jag och mina meningsfränder intogo i fjol, är av den beskaffenhet, att den har goda skäl för sig, och vidare har jag sökt uppvisa, varför vår ståndpunkt i år, som i verkligheten principiellt är densamma som i fjol, lett till det resultat, som här föreligger.

Herr Hansson slutade sitt anförande med att rekommendera sina meningsfränder att på denna punkt *icke rösta för ogillande, fastän man ogillade*, utan rösta på ett sätt, som kunde tydas i både den ena och den andra riktningen. Om man gång på gång råder både sig själv och sina meningsfränder att gå in, icke för vad man anser rätt och sant vara, utan för att främja politiska hämndbegär och särskilt i tydligt syfte, att giva motståndare betalt för gammal ost, har man då någon som helst rättighet att uppträda som läromästare rörande politisk anständighet? Det förefaller, som om herr Hansson saknade

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

all rättighet härtill. Jag och mina meningsfränder ha i det föreliggande fallet, på samma gång som vi sett på problemet på samma sätt i år som förut, försökt att giva vår ståndpunkt såväl då som nu en sådan utformning, att därav skulle framgå vad vi anse rätt och riktigt. Vår ståndpunkt är förvisso lika hederlig och politiskt aktningvärd, som den ståndpunkt, vilken intages i den föreliggande frågan av vare sig högern eller socialdemokraterna.

Herr **Bäckström**: Häromdagen läste jag i en tidning ett uttalande om att dechargedebatten möjligen skulle kunna urarta så, att den kom att gälla konstitutionsutskottets memorial ovidkommande saker, och man syftade då på vad som hade förekommit i konstitutionsutskottet vid omröstningen om den nu omhandlade punkten. Ja, detta har ju besannats, och det på ett sorgligt sätt; och man har från visst håll här i dag handlat så, att jag måste beteckna det som uppseendeväckande; icke minst gäller detta herr Halléns inlägg i debatten. Saken får väl sin förklaring däri, att de tre socialdemokraterna, som i utskottet vid beslutets fattande avstodo från att rösta, därigenom trott, som de också givit uttryck för att de skulle bli i tillfälle att resa åt sig en piedestal, på vilken de skulle framstå såsom konstitutionsutskottets anseendes och äras väktare på ett alldeles särskilt sätt.

Dagens debatt tör ha bibragt dem en annan uppfattning. Det yttrades från skilda håll redan i första kammaren saker, som med rätta fällde en skarp dom över denna moderna, om också icke geniala uppfinning från socialdemokratiskt håll. Högerns talesman förklarade, att han fått ett obehagligt intryck av sättet för den föreliggande anmärkningens tillkomst, och partiet Winberg stämplade detta som manövrer, krokvägar, politiskt krypskytte, uppenbara dumheter o. s. v. Jag skall icke vidare orda om herr Winbergs dom över förfaringssättet, men ett är visst, och det är, att det icke är justitieministerns göranden och låtanden, som legat till grund för anmärkningen. Det har ju tydligt också här uttalats från socialdemokratiskt håll i dag. Nej, det gäller i stället att begagna tillfället att få en uppgörelse med politiska motståndare i en fjolårsaffär. Men då har ju också, det måste väl medgivas, de tre socialdemokraterna i konstitutionsutskottet frångått vad som bör läggas till grund för konstitutionsutskottets ansvarsfulla prövning av de utskottet förelagda ärendena. Det kan icke bortresoneras, att den metoden att värna konstitutionsutskottets anseende är betänkelig, och jag tror, att de tre icke behöva söka patent på uppfinningen, om vi nu skola kalla den så; den har dömt sig själv redan vid sitt första framträdande. Jag undrar, om de tre, som uraktlåto att rösta, när det gällde slutvoteringen i nu föreliggande punkt, jag undrar, om de verkligen fortfarande vilja påstå, att de ville värna konstitutionsutskottets prestige. Det skulle i så fall vara ett märkligt sätt att fullgöra det domarevärv, som grundlagen lagt på konstitutionsutskottet — man bara låter bli att rösta. Och när? Jo, man behöver som socialdemokraternas exempel visar, inte rösta mot sin övertygelse för att få en majoritet emot den i ett fall, då det av taktiska skäl finnes önskvärt. Man bara låter bli att rösta.

Metoden har visst tillämpats i första kammaren på ett tidigare stadium i år för icke så länge sedan vid en omröstning om skytteanslaget, också den gången i genomskinligt syfte att komma den nu sittande regeringen till livs. Nu har tillvägagångssättet avancerat så långt, att det till och med kommit in i konstitutionsutskottet. Man måste beklaga en sådan utveckling, och de beskyllningar, som riktats mot de frisinnade för deras ståndpunkt i konstitutionsutskottet, äro därmed ställda i rätt belysning.

I själva den fråga, som nu föreligger, vill jag med hänsyn till den framskridna tiden och då så mycket redan är sagt här, som enligt min uppfattning kan vara behöfligt att säga, icke yttra mig vidare. Då man beträffande

det här föreliggande, påtalade fallet icke kan påstå — ty det äro vi väl eniga om, hur osmakliga artiklarna än äro — att dessa artiklar beröra något, som kan betecknas som en överhängande, allmän och direkt fara, och då jag icke tilltalas av åtgärder, som i onödan kunna göra reklam för osunda tryckalsters spridning och skapa martyrer av tvivelaktigt slag, ber jag, herr förste vice talman, då jag icke kan vara med om anmärkningsyrkandet, att få hemställa, att punkten måtte med ogillande läggas till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr **Hallén**: Herr förste vice talman! Det som uppkallade mig i denna sena timma, var den erinran jag fick från min vän herr Bengtsson i Norup. Han ondgjorde sig över att jag tillåtit mig referera, hur en del ledamöter i utskottet hade uppträtt i denna fråga, och då särskilt över mitt referat av en av mina utskottskamrater, herr Österström i första kammaren. Jag vädjar emellertid till såväl kammaren som framförallt samtliga utskottsledamöter, huruvida någonting, som jag yttrade om hans uppträdande, icke skulle vara med sanningen överensstämmande. Jag konstaterade endast vad faktiskt är, nämligen att han med en natts mellanrum fullständigt hade ändrat ståndpunkt. Om nu någon tycker, att det är någon slags indiskretion att referera sådana saker, så svarar jag att det är dock en lämplighetssak, om man vill göra det eller inte, och då mitt referat fullt överensstämmer med sanningen och det var värdefullt som en belysning av det sätt, varpå det hade manövrerats i utskottet, så ansåg jag mig fullt befogad att göra det.

Jag vill sluta med att erinra om att den enda verkligt konsekvente i denna fråga inom utskottet var herr Österström. Jag tror, att han skilt sig från målet med betydligt större heder än åtskilliga andra.

Herr Bengtsson i Norup tillät sig också att såtillvida representera en slags förstärkning till den biskopliga uppsikten över kyrkans tjänare, och jag är honom tacksam för att han uttalade sina betänkligheter över att jag hade brukat Skriftens ord i ett olämpligt sammanhang. Nå, den frågan få vi pröva var för sig. Så mycket vill jag dock ha sagt till herr Bengtsson i Norup, att bli icke Skriftens ord värre missbrukade än så i vårt land, då få både herr Bengtsson och jag vara tacksamma.

Då hans excellens herr statsministern i anledning av mitt erkännande av att anmärkningen ingalunda åsyftade någon prickning av justitieministern, utan att den åsyftade den frisinnade partipolitiken, förklarade, att utgångspunkten för dagens anmärkning var det politiska syftet att anmärka på regeringen, så föreligger här ett missförstånd. Utgångspunkten är icke den, herr statsminister, utan utgångspunkten är *fjölårets politiska anmärkning*. Hade denna icke varit, så hade antagligen det som i dag utspelas, icke kommit att äga rum. Den irriterade stämning, som här råder, torde väl ha sin grund i såväl dagens debatt som ock i jobsposterna, som strömma in.

På grund av att man vid fjölårets dechargedebatt lät sina anmärkningar ledas av rent politiska motiv tillåter jag mig, att trots herr Bengtssons erinran sluta med ännu ett Skriftens ord: »Vad en människa sår, det skall hon ock uppskåra».

Herr **Spångberg**: Jag vill, herr talman, i anledning av ett yttrande av herr Engberg, där han tycktes mena att det var för reklamens skull, som vi kommunister utsände dessa flygblad och att dessa ej skulle vara allvarligt menade, säga, att vi begagna oss från kommunistiskt håll av den frihet, vi verkligen ha, för att sprida våra idéer. Jag tror inte vi behöva fråga herr Engberg om lov till den saken. Jag tror andra partier begagna precis samma rätt. Vi ha icke från vårt håll tiggat om något åtal, men vi ha också sagt ifrån, att

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

om herrarna ålägga en eller annan kommunist eller hur många som helst förresten straff, så komma vi ändå att fortsätta; och utvecklingen kommer säkert att gå dithän, att man icke kan hindra, att de idéer, som vi i dag sprida, komma att spridas även i fortsättningen. Men jag tvivlar på att herr Engberg, då han hetsar mot kommunisterna och då han inom utskottet har medverkat till att mot justitieministern har framlagts denna anmärkning, att han bort åtala de kommunistiska skrifterna, jag tvivlar på, att herr Engberg vid de tillfällena har förestavats av någon het önskan att göra reklam för det kommunistiska partiet.

Herr Engberg talade vidare om kommunisternas ställning då det gäller att »göra revolution» i Sverige o. s. v. Ja, jag må säga, att det är ett underligt tal detta från en socialist. Jag skulle vilja fråga herr Engberg: Vem »gjorde» revolutionen i Frankrike 1789? Vem »gjorde» revolutionen i Frankrike 1830? Vem »gjorde» revolutionen i Frankrike 1848? Vem »gjorde» revolutionerna i England? Vem »gjorde» revolutionen i Ryssland 1905? Vem »gjorde» revolutionen i Ryssland 1917? Och så vidare. Så vitt jag förstår, har ingen särskild »gjort» dessa revolutioner, herr Engberg, och jag vet icke av något historiskt exempel på att någon »gjort» någon revolution. Ändock ha dessa utbrutit vid vissa tillfällen. Dithän kan det gå ibland, att det utbryter revolutioner; historien är full av sådana exempel, och dithän kan det även, herr Engberg, gå i Sverige.

Emellertid, detta tal om att »den eller de har uraktlåtit att göra en revolution» eller »den enda revolution den eller de har gjort», må vara ett betyg åt herr Engberg såsom marxist. Det skall vara socialister av herr Engbergs art, som skola tala om att man skall »göra revolution».

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag begärde inte ordet för att svara den senaste ärade talaren, utan för att ingå i svaromål på det anförande, som vid denna sena tidpunkt hölls från statsrådsbänken. När jag hörde hans excellens' anförande, var det nästan som om vi kommit till den punkt i en tjurfäktning, där picadorerna fyllt sitt värv och man väntar på toreadoren. Jag gör inte anspråk på att föra toreadorens florett gentemot hans excellens statsministern, utan jag sällar mig, även jag, till picadorernas skara, men kanske inte för att reta tjuren, som det brukar heta, utan endast för att svara på ett par punkter, som hans excellens påpekade.

Jag vill då erinra hans excellens statsministern därom, att då han beskyllde oss för bristande förmåga att göra distinktioner mellan de fall, som föreligga här i konstitutionsutskottets betänkande i år, och de fall, som förelågo i fjol, så drabbar denna anmärkning med besvärande tyngd hans egen partivän i första kammaren, herr Österström, som måtte så till vida dela vår förmörkelse med hänsyn till intelligensen, att även han har funnit, att det fall, som föreligger vid 1927 års riksdag, är identiskt med det, som förelåg vid 1926 års riksdag. Hans excellens herr statsministern borde kanske därför närmast pröva sin energi på herr Österström i första kammaren, ty om han icke kan lyckas omvända de egna, bör det vara ganska förtvivlat att söka omvända högerens eller socialdemokraternas representanter här i kammaren.

Jag skall därefter övergå till att i största korthet besvara de anmärkningar, som hans excellens framställt. Han behagade för det första säga, att jag har en intim vän, som heter »Hagalunds-Kalle». Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att hans excellens tydligen icke har reda på det aktstycke, som justitieministern har överantvordat till åtal. Det är nämligen en av dessa enskilda av herr statsministern i fjolårets förstakammardebatt såsom entusiastiska betecknade personer, som givit ut detta uppopp. Det finnes ingen organisation antecknad under uppoppet utan endast pseudonymen för någon, som

jag icke alls känner, och som kallar sig för »Hagalunds-Kalle». Detta namn står under uppropet. Men man behöver icke läsa mera än uppropet och ha vetskap om, att det publicerats i tidningen Brand för att förstå, vilken åskådning, som ligger bakom. Det hela har icke med socialdemokraterna att göra, och det är en ren anarko-socialistisk uppfattning, som ligger bakom uppropet.

Men nu säger herr statsministern, och det är det, som för mig är det viktigaste, att det, som enligt hans uppfattning konstituerar brottsligheten, är förhandenvaron av de två momenten för det första målmedveten propaganda och för det andra en fast konstituerad grupp bakom denna propaganda. Hans excellens behagade uppmärksamma att just dessa två moment existera i dessa skrifter. Om han slår upp konstitutionsutskottets memorial, skall han finna, att den fasta organisation, som står som undertecknare av den ena skriften är Sveriges kommunistiska ungdomsförbund. Hans excellens torde erkänna, att detta förbund är en fast organisation. Går jag till den andra skriften så förhåller det sig ju så, att den visserligen icke är undertecknad, men den är publicerad på första sidan i nämnda kommunistiska organ i gestaltning av ett stort manifest, vadan man tryggt kan utgå ifrån att även denna skrifts utgivare har en fast organisation bakom sig. Detta beträffande andra momentet.

Beträffande första momentet krävde han, för att kunna anse brottsligheten konstituerad, att det — och det är att märka, att han betonade detta — skulle vara en *målmedveten* propaganda. Jag vill ännu en gång liva upp hans excellens' minne. Det står ju här på sid. 6 i konstitutionsutskottets memorial återgivet, hurusom det gäller att »genomsyra hela borgarnas armé och flotta med revolutionär propaganda och organisation. Varje arbetarsoldat måste vara på det klara med hur han skall uppträda, han måste veta åt vilket håll han skall rikta geväret i en allvarlig situation. Då har han andra intressen o. s. v.» Sedan går jag över till den andra skriften. Där heter det:

»Därför gäller det framför allt att bryta sönder denna järndisciplin, att genomsyra hela borgarmén med revolutionär propaganda och organisation. Hälsingepojkarna gav nyss ett ståtligt exempel på att man snabbt kan nå resultat med enigt och solidariskt uppträdande. Se till att denna upplösningens anda går djupt ned i borgarmén. Se till att pojkarna lär sig bruka vapnen, inte i avsikt att vända dem mot sina klasskamrater i detta eller något annat land, men för den egna klassens uppgörelse med förtryckarna. Gör vi allt detta metodiskt och målmedvetet» — »*metodiskt och målmedvetet*», orden nämnes där, herr statsminister — »då kan det bli någon mening till och med i en fältmanöver».

Jag vädjar till varje människa i denna kammare, som tänker sunt och logiskt, om man icke här finner precis de två moment, som hans excellens krävde som konstitutiva moment för att betrakta den här propagandan såsom en hans synpunkt av samma brottsliga natur, som han fann den omtalade soldatinstruktionen.

Sedan gick hans excellens över till att fråga, hur jag kan få vissa saker att hänga ihop. Han säger, att jag ibland hävdade den absoluta avhållsamheten beträffande dylika åtal, men att jag dock också hävdade att diskretionär prövning skall äga rum. Jag ber att få fästa hans excellens uppmärksamhet på att jag ingenstades har uttryckt mig på detta sätt. Jag trotsar, att någon av kammarens ledamöter har fått den uppfattningen, att jag icke ansett att fall kunna föreligga, där det kan hända att åtal vore påkallat. Men vad jag sagt, det är att åtal måste vila på en diskretionär prövning och, låt mig tillägga det, givetvis måste bero på de *omständigheter*, som föreligga.

Om jag tar upp något till granskning mellanhavandet mellan justitieministern och, för att använda herr statsministerns uttryck, »min vän Hagalunds-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

kalle», hur förhåller det sig då? Mitt under djupaste fred, höll jag på att säga, någon gång i februari månad utfärdade en ensam man, »Hagalundskalle», ett pacifistiskt manifest. Det fanns vid denna tidpunkt inga som helst oroande omständigheter. Inga skärpta sociala akuta kriser pågingo —, om de inte kanske skulle ligga däri, att Stockholms stad förberedde sig till stadsfullmäktigeval. Det förefanns ingen atmosfär av det slaget, att det skulle kunna föranleda en blyxt från justitieministerns himmel. Den justitieminister, som icke tager minsta hänsyn till att det skall föreligga vissa omständigheter, för att ett utslungat ord skall kunna bli, visserligen icke en orsak, men den anledning, som utlöser en hel serie av orsakssammanhang, kan rimligtvis icke bedöma dessa ting, som de förnuftigtvis måste bedömas.

För det andra gör herr statsministern gällande, att det råder en bestämd skillnad mellan att skriva »genomsyra med revolutionär propaganda» och »rasera mordverktygen», och att man icke kan hävda, att det är samma saker. Han anser därför, att justitieministern hade rätt, när han åtalade, vad »Hagalundskalle» hade skrivit, och att han likaså hade rätt, när han icke åtalade de skrifter, som återgivits i konstitutionsutskottets utlåtande. Jag vill fråga, om en man, som i likhet med nuvarande statsministern har ett ganska utpräglat sinne åtminstone för den formella logikens fordringar, kan upprätthålla denna åtskillnad, om han lägger sida vid sida med varandra, å ena sidan, dessa skrifter, som gå ut på vissa uppmaningar i samband med fältmanöver och därmed sammanhängande saker och på uppmaningar att upplösa disciplinen i sammanhang med pågående manöver samt å andra sidan, vad »Hagalundskalle» skrivit om en rasering av mordverktygen, jag frågar, om man verkligen kan vara av den meningen, att den ena uppmaningen, nämligen att man skall bedriva målmedveten propaganda för att genomsyra armén och flottan skall lämnas oanmärkt, medan man skall slå ned på »Hagalundskalles» pacifistiska upprop. Kan man verkligen finna något rimligt sammanhang i detta?

Vidare säger herr statsministern att justitieministern rensat ut de hypotetiska fallen och behandlar dem för sig själv. De fall, som konstitutionsutskottet framlagt, nämligen skriften innehållande uppmaningar i sammanhang med fältmanöver skulle vara ett hypotetiskt fall, likaså det fallet att jag riktar en uppmaning till dem, som deltaga i en fältmanöver, att sönderbryta och sönderfråta disciplinen. Där skall man icke åtala, säger herr statsministern, ty man skall icke slå ned i de fall, som äro hypotetiska. Jag skall taga ett exempel. I första kammaren nämnde justitieministern det exempel, att en författare skriver i sin bok, att om din hustru är dig otrogen, så slå ihjäl henne. Han vädjade till kammaren, huruvida det i anledning av ett dylikt skrivsätt skulle bli åtal. Själv ansåg han, att åtal *icke* skulle kunna ifrågakomma i ett sådant fall. Däremot ansåg han, att om man har ett sådant fall som »Hagalundskalle», som skriver, att man skall radera mordverktygen, då är det ett konkret exempel, en direkt uppmaning till brottslig gärning. Jag vill fråga justitieministern. Antag att ett organ riktar en uppmaning till en chaufför, att han skall köra över den, som möter till höger i stället för att möta till vänster. Hur skulle justitieministern ställa sig till ett sådant exempel? Det är också i herr justitieministerns mening hypotetiskt och en fullständig parallell med exemplet beträffande den otrogna hustrun. För mitt sätt att se skulle en sådan uppmaning stå på samma plan, som fallet rörande den otrogna hustrun. Men att betrakta dylika fall som oantastliga men stämpla som brottsliga »Hagalundskalles» ord, utslungade i världsrymden, om att man skall »rasera mordverktygen», begriper jag icke. Det där urskiljandet av de hypotetiska fallen, som herr statsministern tyckte var ett skickligt schackdrag, har jag icke kunnat uppskatta!

Så säger han till sist. Man måste ha gränser och klara linjer i detta; det är vad vi folkfrisinade ha i denna fråga. Ja, det är svårt, herr statsminister,

att icke skriva en satir inför detta uttalande, när jag tänker på de där klara linjerna, som vi ha bevitnat i denna fråga från år 1926, då den togs upp av David Bergström i konstitutionsutskottet, till den dag, som i dag är. När jag bevitnat, hur stats- och handelsministrarna uppträdde i denna fråga i fjol, och hör, hur man från det hållet uppträder i år och hur man faller det omdömet, att de i denna fråga följt *klara* linjer och dragit klara gränser, får jag verkligen säga, att det går väl långt. Ty hur de folkfrisinnade än i denna fråga uppträtt, men sannerligen deras uppträdande kännetecknats av några klara linjer.

Hans excellens må påstå hur mycket som helst, att han punkt för punkt står kvar på sin fjolårsståndpunkt, men då det i hans fjolårsanförande stod, att han icke ville vara med om åtal, när det gällde en enskild man, en entusiast för sin sak, som utfärdar vissa uppmaningar, men däremot vore böjd för åtal, när det vore fråga om skrifter, bakom vilka fanns en målmedveten, fast propaganda med fast organisation bakom, då han alltså gillar, att justitieministern åtalar i det fallet, då man har en typisk entusiast såsom »Hagalundskalle», men däremot icke åtalar i det fallet, då man har den typiska ordnade propagandan med en organisation särskilt till för detta ändamål, ja då får jag säga, att det är omöjligt för mig att tro honom på hans ord, att han står kvar punkt för punkt på den ståndpunkt han intog i fjol.

Herr Forssell: Herr förste vice talman, mina herrar! I stridens hetta har hans excellens herr statsministern gjort sig skyldig till några misstag, som det är mig angeläget att rätta till, innan denna debatt går till sitt slut. Jag vill då först påpeka, att när herr statsministern säger, att det uttryck i de av konstitutionsutskottet anmälda skrifterna, som vi särskilt fäst oss vid skulle vara orden att »genomsyra hela borgarnas armé», då tar herr statsministern sikte på en alltför begränsad del av den skriften, som det är fråga om. Vi ha fastmera tagit sikte på uppmaningen att »vända vapnen åt rätt håll» och att »upplösa kadaverdisciplinen». Det är den sammanställningen som är den riktiga, å ena sidan de av justitieministern till åtal befordrade skrifternas uppmaning att radera mordverktygen och å andra sidan de icke åtalade skrifternas uppmaning att »vända vapnen åt rätt håll» och »att upplösa kadaverdisciplinen», först då man håller båda dessa jämförelseled i minnet, får man de rätta proportionerna i diskussionen.

Sedan sade herr statsministern i mycket insinuanta ordalag, att den omständigheten att jag i konstitutionsutskottet hade frånträtt ett anmärkningsyrkande i fråga om den skrift, ur vilken han gjorde ett citat, skulle, som herr statsministern antydde, berott på en tankegång hos mig, att jag, genom att frånträda detta yrkande, skulle kunna locka socialdemokraterna att nedlägga rösterna i de återstående fallen för att få till stånd anmärkning mot justitieministern Thyren. Jag får nu säga, att när hans excellens herr statsministern är underrättad om vad som passerat i konstitutionsutskottet vid dechargens behandling, är det egendomligt att hans sagesmän icke ha givit honom den hela och fullständiga sanningen om vad som har passerat.

Beträffande dessa skrifter — det var förresten två skrifter och han läste, som sagt, upp citat ur en av dem — är det alldeles riktigt att jag vid min föredragning förordade anmärkning även där, men då sade juristerna på högersidan i diskussionen i utskottet, att det vore nog klokast att, när utskottet gör anmärkning, begränsa sig till de pregnanta fallen, så att man finge till stånd diskussion med vederbörande just i de pregnanta fallen. Både herr ordföranden i utskottet och även en annan jurist sade, att detta vore det riktiga. Det är att märka, att konstitutionsutskottet icke har samma skyldighet att göra anmärkning, som justitieministern har, då det gäller åtal, utan konstitutionsutskottet framställer anmärkningar i fråga om ministärens *regerings-*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

principer. Nåväl, det var i anledning av juristernas mening, som jag fråntrodde detta anmärkningsyrkande i fråga om de där två skrifterna. Nu är frågan: när gjorde jag detta frånträdande, i vilket förhållande kom detta att stå till de tre socialdemokraternas röstnedläggning och vilken roll kan min ringhet ha spelat för åstadkommande av denna hemska intrig? Saken är den — jag finner mig nödsakad att berätta, hur det gick till — att när jag hade haft min första föredragning, så bordlades saken efter vanlig ordning. Utskottets ledamöter skulle läsa igenom papperen och tänka över vad som var sagt, och vad som hade yrkats. Sedan sammanträdde utskottet på nytt för att gå till realbehandling av frågan. Det var vid denna realbehandling, efter den första bordläggningen, som den synpunkten fördes fram ifrån socialdemokratiskt håll, att det nog vore riktigt att ännu en gång bordlägga saken på det att stolarna på den frisinade sidan måtte kunna besättas med samma personer, som på våren 1926 hade varit med och handlagt frågan om åtalet av soldatinstruktionen. Det blev då diskussion om, huruvida det var riktigt med en sådan bordläggning. Jag för min del anslöt mig till den uppfattningen, att bordläggning icke borde äga rum, och jag tror icke, att jag avslöjar någon hemlighet, när jag säger att borgmästare von Geijer, utskottets ordförande, också hyste den uppfattningen att bordläggning icke borde äga rum utan att saken borde avgöras vid detta tillfälle. Då hade borgmästare von Geijer, jag och övriga högermän kommit i minoritet. Vi hade då fått föra fram våra synpunkter i form av en reservation och på så sätt hade vi fått fram våra synpunkter och de folkfrisinade hade fått fram sin avslagsståndpunkt i förhållande till denna reservationsvis framförda anmärkning. Riksdagen hade i alla fall fått tillfälle att i vår reservation se vad vi skrivit och vad majoriteten ansett i denna sak; detta hade blivit bekant icke blott för riksdagen utan även för allmänheten i övrigt. Det var min ståndpunkt liksom också, som sagt, ett par andra ledamöters ståndpunkt.

Det är ju alldeles uppenbart, att man med en sådan argumentation och uppfattning och sätt att se saken icke haft något att skaffa med några slags »intriger» för att åstadkomma någon slutlig votering, som genom någon röstnedläggning skulle ställa justitieministern inför anmärkning. Emellertid, de övriga medlemmarna av utskottet ansågo tydligtvis att, när tanken på bordläggning var väckt, skulle man icke motsätta sig den. Det är kanske kutym att man tillmötesgår ett bordläggningsyrkande, och på så sätt kom bordläggning till dagen därpå. Dagen därpå fortsattes diskussionen, och det var vid detta tillfälle, och först sedan det hade blivit bekant att tre socialdemokrater skulle nedlägga sina röster, som jag accepterade den från juristhåll framkomna meningen, att de mest pregnanta fallen skulle väljas ut i och för diskussion med ministären. Så kom det sig, att jag, utan något som helst orsakssammanhang med socialdemokraternas dessförinnan tillkännagivna avsikt att nedlägga sina röster, frånträdde yrkandet i fråga om de där två skrifterna. Jag tillbakavisar därför fullständigt herr statsministerns insinuation mot mig för att i dessa frågor handlat av osakliga grunder. Det är försök ifrån herr statsministerns sida till misstänkliggörande, försök som knappast kunna kallas för vackra. Jag skyndar mig att tillägga, att jag fick det intrycket av socialdemokraternas sätt att diskutera, att de voro inte alls rädda för att även herr Nothin skulle komma att drabbas av en anmärkning. Det var icke tal om någonting sådant, utan deras motiv för att sitta var, att utskottet skulle behålla kontinuiteten i sin ståndpunkt, även om detsamma skulle drabba herr Nothin i år, som drabbade herr Nothin i fjol; det var mitt intryck av deras resonemang, och jag tror, att det är ett riktigt intryck. När de tre socialdemokraterna beslöt att nedlägga sina röster i voteringen, visste de intet annat än att anmärkningen gällde både herr Nothin och

herr Thyren. I varje fall står mitt sätt att handla i utskottet icke på något sätt i samband med några slags manipulationer i av herr statsministern på ett insinuant sätt antydd riktning. Detta om de av herr statsministern berörda förhållandena.

Innan jag slutar, vill jag emellertid på nytt konstatera, att när debatterna förlidet år pågingo i kamrarna, den Lindskogska interpellationsdebatten här och remissdebatten i första kammaren, då hörde man aldrig ett ögonblick talas om dessa distinktioner, som nu herr statsministern, stödd av sin justitieminister, för fram. Det är en senares tids uppfinning, som verkar i hög grad komponerad *ad hoc*, för speciellt ändamål.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När hans excellens herr statsministern vill förmena mig att tala om den politiska anständigheten, därför att jag har anmält, att jag ämnar rösta för det förslag, som avser anmärkningens läggande till handlingarna, fastän jag ogillar anmärkningen, vill jag blott på detta svara, att man kan ju inte handla konsekventare än att i lika fall rösta för samma yrkande alla de gånger det föreligger. Jag hade visserligen inte tillfälle, när frågan var uppe vid fjolårets riksdag, att deltaga i röstningen, men hela det parti jag tillhör, röstade den gången för anmärkningens läggande till handlingarna med den tolkning partiet lade in i röstningen. Partiet har absolut ingen anledning att rösta annorlunda i år eller att tolka sin röstning annorlunda än det gjorde i fjol.

Beträffande herr Ekman framhållande av sin konsekvens och hans vidhållande ord för ord och punkt för punkt vad han sade i fjol, skall jag endast anmärka, att jag icke tror, att han har lyckats övertyga någon annan än möjligen sig själv i denna punkt. Det skall säkerligen även för eftervärlden stå kvar ett bestämt intryck av, att herr Ekman och hans parti i fjol och i år ha förfarit högst olika. Detta utesluter naturligtvis icke, att herr Ekman faktiskt har den övertygelsen, att han har handlat konsekvent. Om så är blir det måhända mindre en anständighetsfråga än en fråga om någon brist i förståndet, i förmågan att bedöma vad man säger vid olika tillfällen. Herr Ekman har ju annars visat sig kunna hävda den uppfattningen, att han vidhåller en ståndpunkt och för en konsekvent politik, även i ögonblick, då han uppenbarligen, även för dem som se mycket dåligt, handlar högst olika. Jag erinrar bara om ett fall, då herr Ekman 1923 hade biträtt ett sammanjämningsförslag — det behövdes bara att han vilade sig över påsen, för att han skulle stjälpas samma sammanjämningsförslag. Men han har hela tiden sagt sig handla fullkomligt konsekvent i sin arbetslöshetspolitik. Om han verkligen anser sig hava handlat konsekvent även i nu föreliggande fall, kan jag försäkra honom, att han i det stycket icke lyckas övertyga någon annan än sig själv och de partivänner, som tro, att pappa alltid har rätt.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyren**: Herr talman! Jag skall blott med några korta ord be att få beröra något av vad herr Lindman och herr Hansson yttrat mot mig mera rent personligt, och för att inte ännu en gång beskyllas för nonchalans skall jag inte underlåta att börja med herr Hansson.

Det är egentligen ett uttryck, som jag där fäst mig vid. Herr Hansson påstod, att jag var alldeles likgiltig för sammanhanget och visade stor missaktning för kammaren, tror jag han sade, därigenom att jag förklarade, att det och det inte angick mig utan att det bara var ett par punkter som angingo mig. Ja, det sade jag precis. Saken var nämligen den, att de två punkterna, som jag läste upp och som jag förklarade vara de enda som angingo mig.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

de voro de två enda punkterna i den artikeln, som hade något med brottslighet att göra. I den första punkten stod beskrivet, vad »mordverktyg» var och att det var de, till vilka artikeln vände sig, som fingo betala miljonerna för dem. I den andra punkten stod det helt kort och imperativt: rasera mordverktygen. Läger man dessa två ting tillhopa, så betyder det uppenbarligen: förstör krigsfartyg m. m. Sedan stod det en hel del mer eller mindre pacifistiska eller, som det sades i första kammaren, oskyldiga och barnsliga betraktelser. Men varför det skulle angå mig, att dessa saker stodo där, förstår jag fortfarande inte. Om jag framställer en bestämd uppmaning till brott, så försvinner väl inte den uppmaningen därigenom att jag kläder in den i en del barnsligheter, som inte ha med den att göra. Att häri skulle ligga någon mätare på den grad av aktning, jag hyser för andra kammaren, är inte så alldeles lätt att genomskåda. Men herr Hansson har väl någon fördold mening med det, och kanske klarar han upp den meningen senare. Om han beskyllt mig för lättsinne för att jag omnämnde lillkatekesen i detta ovärdiga sammanhang, skulle jag förstått honom, såsom religiös person betraktad, men att det skulle innebära någon missaktning mot andra kammaren, begriper jag absolut inte. Saken är, såvitt jag förstår, alldeles klar. Finns det ett brottsligt uttalande i denna artikel, så kan inte brottsligheten i allra minsta mån vare sig minskas eller på något sätt ändras genom att artikeln innehåller en hop annat, som inte har med det att göra.

Det var herr Hansson. Sedan ber jag att få komma över till herr Lindman. Herr Lindman anmärkte på mig, för att jag inte klart skulle ha sagt ut, huruvida jag ansåg den beträffande artikeln, som av utskottet påtalats, för brottslig eller inte. Jag undrar, ehuru jag inte skall diskutera i den delen med herr Lindman, om jag inte började mitt förra anförande med det. Det är möjligt, att jag inte gjorde det, men jag skulle snarast påminna mig förloppet så, att när jag höll mitt första anförande i kammaren, så började jag just med att säga, att ett brott innehåller två element, dels syfte och dels handling. Och vidare, antingen sade jag då eller, i fall jag inte gjorde det, så säger jag det nu såsom svar till herr Lindman, att naturligtvis anser jag, att den beträffande artikeln, som konstitutionsutskottet haft att göra med, i hög grad utvisar brottsligt syfte. Det är inte minsta tvivel om det. Men det veta vi väl alla, att det kan finnas ett ont syfte och t. o. m. ett i mycket hög grad skadligt syfte i sådana skrifter, böcker och uttalanden, utan att de därför kunna sägas vara brottsliga. Nog finns det böcker, som i allra högsta grad undergräva t. ex. sedlighet, fosterlandskärlek och försvar och många andra sådana samhällsvärden och som göra detta kanske i mycket högre grad än alla de artiklar, som man någonsin skulle komma på idén att åtala. Men brottsliga äro de ändå inte. Varför? Därför att det blir inte en brottslig handling bara för syftets skull, utan, som sagt, brottet innehåller också ett annat element, nämligen handlingen. I vilken *form* framträder det onda syftet? Det är inte förgäves som strafflagarna ha uppställt handlingen, vad man brukar på vetenskapligt språk kalla den objektiva sidan, vid sidan av tanken och syftet. Det vore inte klokt, om samhället gäve sig på att straffa det onda syftet och den onda tanken över allt där de framträda, utan de måste ha tagit sig en expressiv form, och, närmare bestämt, de måste ha klätt sig i en sådan form, som lagen själv förutsett och för förhand fastställt. Göra de inte det, då slippa de undan straffet. Det är visserligen ledsamt, men det kan inte hjälpas. Och detta är någonting, som sträcker sina verkningar vida utöver allt vad politik och dylikt heter. Den onda tanken kunna vi tyvärr inte komma åt, även om den är aldrig så omisskännlig och aldrig så skadlig. Nu har jag naturligtvis, lika litet som herr Lindman, inte det minsta tvivel om det brottsliga syftet. Men beträffande handlingens brottslighet — det har jag nu flera

gångar sagt, och kan endast upprepa det — har jag den bestämda meningen och säkerligen åtskilliga med mig, att därvidlag kommer det i den beträffande paragrafen an på, huruvida uppmaningen i fråga kan sägas rikta sig något så när bestämt och konkret på någon punkt. Det räcker inte med sådana rent *allmänna* fraser som: »Upplös kadaverdisciplinen». Det räcker inte heller med sådana *hypotetiska* uttalanden som: »Om det blir inbördeskrig, vänd då vapnen åt rätt håll.» Vad meningen är, begriper väl jag. Varken herr Hansson eller någon annan behöver upplysa mig därom. Men det är inte alls sagt, att man därför kan straffa detta. Ty det är som sagt skrivet för ett hypotetiskt läge: om det blir inbördeskrig, så etc. Helt annorlunda beskaffat är däremot det fall, som jag åtalat. Där står det: »rasera mordverktygen!» Det kan inte läsas på annat sätt än: förstör krigsskeppen m. m., och gör detta när som helst eller gör det genast. Det är inte knutet till någonting framtida, hypotetiskt, utan det är en nästan lika direkt uppmaning till en bestämd handling, som om någon säger: gå och slå ihjäl den eller den. Det kan man inte på något vis komma ifrån, såvitt jag förstår. Under sådana förhållanden är det ganska lätt att besvara herr Lindmans fråga i den punkten. Han frågar mig: hur skulle fallen ha legat för att de skulle varit likvärdiga? Jo, om exempelvis den skrift, som jag åtalat, hade lytt så: »skulle det bli inbördeskrig, så glöm inte att först rasera mordverktygen!» Om artikeln hade varit skriven på detta sätt, då hade den varit knuten till någonting så svävande och hypotetiskt, att den, hur beklagligt det än må vara och ehuru den även då kunnat utöva en viss skadlig inverkan, likväl, enligt min mening, på grund av denna svävande beskaffenhet inte fallit under lagen. Syftet finns där, och det finns en handling också, men denna handling har icke tillräckligt positivt och konkret innehåll och är därför icke straffbar. Jag vill tillägga, att fastän detta är min åsikt, så anser jag det för ingen del orimligt, att andra, kanske även jurister ha annan åsikt. Jag kan mycket väl tänka mig jurister, som säga, att både herr Nothins fall, den mycket omtalade Soldatinstruktionen, och det fall, som konstitutionsutskottet har hållit på med, bort åtalas. Det är ju tydligen konstitutionsutskottets mening, att de bort åtalas båda två. Jag kan också tänka mig den meningen, att det riktigaste vore, att intetdera fallet borde åtalas. Man kan disputerat om den saken och komma in på juridiska finesser. Jag för min del ansåg det ofruktbart att här i kammaren, som redan spilt åtskilliga timmar på saken, inlåta mig därpå. Det var det, som gjorde, att jag tillät mig det kanske något obetänksamma, i varje fall lätt missförstådda uttrycket, att vi väl hade att vänta allvarligare debatter än den nuvarande. Det var naturligtvis inte alls min avsikt att bagatellisera *saken* i den mening, som antyddes av herr Hansson och kanske även av herr Lindman, som ansåg, att jag skulle mena, att de kommunistiska skrifterna äro bagateller, som ingenting betyda. Jag anser visst inte kommunismen vara någon bagatell. Det visar dess växande siffror, att den inte är. Men det oaktat kunde vi kanske använda tiden här bättre. Kanhända borde en, som inte är medlem av kammaren, inte säga detta, men jag har ju en gång varit medlem av kammaren. Nog tror jag, att vi kunde använda tiden till mera givande saker än att inlåta oss på sådana debatter, som, om de skola leda till verkligt resultat, ovillkorligen måste föras på juridikens område. Ty det rör sig dock om huruvida i vissa olika fall en handling faller eller icke faller under en strafflagsparagraf. Det är alldeles otroligt svårt att ha en grundad mening därom för den, som inte är tränad på det gebitet. Och skulle debatten få något resultat, skulle vi, vilket vore orimligt, ge oss in på problemet var den rätta gränsen vid beträffande paragraf går mellan straffbart och straffritt, om man icke vill godkänna den av mig föreslagna gränslinjen.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag ber att få replikera ett par av de uppträdande talarna. Herr Hallén sade i sitt sista anförande, att det kom politik i denna fråga i fjol, och han ville göra gällande, att det var från vårt håll, att det var jag och mina meningsfränder, som då gjorde frågan till en politisk stridsfråga. Jag vill erinra om, hur detta spörsmål i fjol kom upp. Det skedde i en interpellation, väckt av en högerman. Av den interpellationsdebatten framgick, att den regeringsmedlem, som på detta område företrädde det socialdemokratiska partiets och regeringens uppfattning, ansåg, att krav på åtal beträffande den s. k. soldatinstruktionen var så orimligt, att om kammaren och riksdagen skulle påkalla något sådant, funne han sig tvingad avgå. Sedermera när konstitutionsutskottet kom med sitt yttrande, fullföljdes samma resonemang. Man fick av den då sittande regeringens uttalanden ingen som helst uppfattning, om eller när ett åtal kunde eller borde ske. Man fick däremot en bestämd förklaring, att i det då föreliggande speciella fallet — »soldatinstruktionen» — ställde man sig så avvisande, att man betraktade ett gillande av anmärkningen rent av som en demissionsanledning. Herr Hallén förklarade i dag detta vara att »tömma förödmjukelsens bägare i botten». Ingen som helst, som vill läsa igenom mitt fjolårsanförande, skall finna, att däri förekom någon som helst motsvarighet t. ex. till vad som förekommit i dag: herr Engbergs förklaringar, att han saknar förtroende för regeringen, eller herr Per Albin Hanssons blixtrande kvickhet nyss, att det måste vara fel på förståndet hos oss, eller någonting sådant. Ingen torde kunna finna, att i mitt fjolårstal förekom något annat än en lugnt hållen motivering, varför jag i det föreliggande fallet ansåg, att fallet var sådant, att där åtal bort ske — ingenting annat.

Herr Engberg sökte i sitt som vanligt ordrika och ensidiga anförande få fram, att jag vid mitt uppträdande nu hade betonat, att för beivrande av ett tryckfrihetsbrott två och endast två moment skulle föreligga: aktstyckets syfte skulle vara »metodiskt» och »målmedvetet». Jag vill blott erinra honom om, att jag ägnade en rätt god stund åt att utveckla, att det måste också föreligga sådana förhållanden, att den åtalande hade anledning antaga att han icke skulle genom ett misslyckat åtal skada det intresse, han sökte gagna. De, som hörde mitt anförande, måste väl samtliga erinra sig detta; men den saken förteg herr Engberg fullständigt. Däremot, med det spörsmål, jag riktade till honom, vilkendera av de båda anvisningar han gav beträffande om och när åtal skulle ske, fick jag honom visserligen ut någon smula på isen, då han förklarade, att han nog ansåg, att fall kunde föreligga, då ett åtal kunde vara befogat. Men någon närmare beskrivning av på vilket sätt och vad som förutsattes i dessa av honom angivna fall, fick jag icke. Jag fick ingen som helst upplysning om hans åtalsgrunder, under det att han däremot fortsatte med att kritisera det försök, som regeringen gjort, att på regeringens sida åt åtalsrätten skapa stadga, riktlinjer, begränsning. Herr Engberg försökte gång på gång krypa bakom, att av de båda i dag diskuterade fallen — det av justitieministern åtalade och det icke åtalade — det ena skulle vara uttryck för en »fruktansvärd organisation», det andra — det icke åtalade — äga endast enstaka, fredliga medborgare bakom sig. Nu är det ju så, att det som åtalats stod i tidningen Brand. Signaturerna i den tidningen känner icke jag och icke heller någon annan i regeringen till. Huruvida det, som stod i Brand, är ett uttryck för mer än en enskild persons känslor, huruvida det är ett uttryck för en organisation och dess lika mäktiga agitation av lika art som den organisations propaganda, som skrev under de andra upproppen, därom vet jag ingenting, och herr Engberg torde väl inte heller äga säker kännedom därom. Åtminstone måste den, som prövar de båda fallen, förutsätta, att tidningen Brand i det avseendet är lika »representativ» som någon annan.

Herr Forssell förklarade, att orsaken till att han avstod från sin första försats att söka få anmärkning med anledning av ett opus, som fullständigt fyllde de av honom i hans tidigare anförande angivna förutsättningarna därför, var, att *hans kamrater ansågo*, att det var klokast att begränsa sig till ett särskilt fall. Det var »klokast» att begränsa sig till det och det fallet — hur rimmar det med den nyss framställda, så yverborna meningen, att i varje fall, där det motivbildande syftet föreligger, skall man gå till angrepp? Herr Forssell hade till och med lugnat sig därhän att han talade någonting om att konstitutionsutskottets medlemmar kunna känna sig icke ha en sådan förpliktelse att uppehålla principerna, som exempelvis åläge justitieministern. Jag hade trott, att konstitutionsutskottets medlemmar på det område, man nyss med gravlikt allvar förklarade vara oerhört allvarligt, skulle ha särskild anledning att icke på det sättet frånträda, vad man angav vara en riktig och ouppgivlig position, utan att man skulle orubbligt vidhålla denna. Herr Forssells anförande vittnar emellertid om, att han icke kunde på sitt eget förfaringsätt tillämpa de metoder, krav och önskemål, som han nyss förut så frimodigt ställde på regeringen.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Herr Hansson förklarade, att ledamöterna i den nu sittande regeringen i år och i fjol förfarit högst olika, men han sökte icke ingå på någon kritik eller någon analys av de riktlinjer, som härifrån visats vara regeringens, såväl beträffande fjolårets fråga som i det nu föreliggandet fallet. Han tog sin tillflykt till en slutsats beträffande förklaringen till regeringens uppträdande, som väl måste betecknas som ett led i »en anständigt förd politisk kamp».

Herr Lindman: Herr talman! Endast ett ord! Då justitieministern förklarar att skriften till sitt syfte är brottslig men icke innehåller uppmaning till någon brottslig handling, sålunda icke är brottslig i den mening, att den bör av honom åtalas, så säger han, att det beror därpå, att den förekommande uppmaningen icke rör sig om något nu föreliggande utan om någonting som skall inträffa först i händelse det blir krig eller inbördeskrig. Jag ber om ursäkt att jag som en enkel lekman tar upp denna fråga med en så framstående man på juridikens område som herr justitieministern, jag kan emellertid inte hjälpa, att mitt förstånd säger mig, att det inte kan följa med honom riktigt. Här står ju, som jag förut påpekat, »officerarna äro våra utpräglade fiender» — »Varje arbetarsoldat måste veta åt vilket håll han skall rikta geväret i en allvarlig situation». Alltså, om de där orden »i en allvarlig situation» inte hade stått, skulle det ha blivit bättre då? Kunde det då ha varit en uppmaning att göra det nu omedelbart och således bort föranleda åtal? Kan man emellertid tänka sig någon allvarligare uppmaning, än en uppmaning att rikta gevären mot officerarna just vid det tillfälle då armén skall komma till användning, d. v. s. i ett krig eller ett inbördeskrig och är icke detta av ytterst allvarlig art? Jag kan inte fatta annat än att det skulle vara nästan ett försvärande moment, och jag undrar om inte alla de, som skriva dessa skrifter, vilka spridas ut bland våra militärer och våra värnpliktige, någonsin kunna begripa den fina, juridiska distinktion, som av justitieministern inlagts i detta fall. De döma nog inte därefter. Här är emellertid denna uppmaning gjord. Jag hör, att justitieministern nu förklarar, att enligt hans mening är skriften icke brottslig, därför att det gäller något, som skall inträffa i en situation, som ligger längre fram, en situation, som kanske aldrig inträffar, nämligen att det blir ett krig eller ett inbördeskrig. Men hela försvaret är ju till för krig och inte för fred. Om soldaterna börja skjuta på sina officerare i krig, det är väl det allra värsta av allt, då landet befinner sig i en utomordentligt farlig situation. Om man redan i förväg, i fredstid uppmanar soldaterna till att göra detta, och detta icke skall kunna bli föremål för åtal, ja, då begriper jag tyd-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ligen inte saken, i så fall »måste jag lägga ned vapnen». Jag skall i stället taga upp ett annat vapen, som fördes i fjol av hans excellens herr statsministern, då han sade, att varje företeelse, som minskar försvarets effektivitet, vare sig av då ifrågavarande eller annan liknande art, måste beivras och hindras. Minskar icke det försvarets effektivitet, om i händelse av ett krig soldaterna skjuta på sina »fiender» officerarna.

Herr Forssell: Herr talman! Bara ett par ord! Herr statsministerns replik till mig vilar på en missuppfattning. Herr statsministern tycks tro, att det är konstitutionsutskottet, som gör åtal här i landet. Så är inte förhållandet, så är inte vår tryckfrihetsprocess konstruerad. Konstitutionsutskottet bringar regeringsprinciperna under debatt; och för att få regeringens principer under debatt hade det i själva verket räckt att anmärka beträffande *endast en skrift*.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Endast ett par ord! Herr statsministern sade, att det för honom gällde få klarhet i åtalspolitiken. Jag ber, herr förste vice talman, att få konstatera, att inom regeringen finns det *fyra* alldeles olika linjer i åtalsfrågan. Jag skall be att till protokollet få notera dem, som jag uppskrivit dem. För det första ha vi statsministerns åtalslinje, som går ut på diskretionär prövning utan hänsyn till det möjliga utfallet av juryns prövning. För det andra: utrikesministerns linje, som också går ut på diskretionär prövning, där det skall tagas hänsyn till utfallet i juryprövningen; man skall tänka på hur juryn dömer. För det tredje: herr Hamrins linje, som jag för korthets skull kallar för samvetets linje. Så hava vi för det fjärde herr Thyréns linje. Herr Thyren har ju nu för kammaren förklarat, att för honom är det uteslutande en juridisk fråga, en juridisk finess att undersöka huruvida en handling faller eller icke faller under en viss paragraf.

Jag gratulerar Ers excellens till klarheten i regeringens åtalspolitik.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Jag vill blott konstatera, hur riktigt herr Engberg återger, vad han sökte beskriva, när han talade om min linje som en linje »utan hänsyn till utfallet». Jag ber att få erinra herrarna om vad jag i detta avseende nyss uttryckligt anförde. Jag vill å andra sidan säga, att om det skulle vara så, att inom regeringen varje man har sin linje, så består sig ju herr Engberg ensam med två linjer — eller flera.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag begärde inte ordet för att behålla det sista ordet, inte på något sätt, men den envishet, med vilken statsministern här driver den uppfattningen, att vi icke skulle kunna påvisa, att han nu står på en olika ståndpunkt mot i fjol, nödgas mig att replikera. Det behövs inga långa utläggningar. I vad herr Ekman uttalade i fjol, och i den underlåtenhet, han såsom statsminister låtit komma sig till last, ligger faktiskt ett alldeles tillräckligt bevis för påståendet om en motsättning. Jag upprepar, vad här redan har sagts, att statsministern, när han talade från oppositionsbänken i första kammaren i fjol, såsom huvudsakligaste skäl för sitt ståndpunkts-tagande anförde, att han fått ett brev från en vänstersinnad officer, som framhållit, att om sådana tendenser, som kommit till uttryck i »soldathandboken», icke beivrades, så skulle man på officershåll känna sig stå i viss mån värnlösa, vilket skulle framkalla en stark känsla av tröstlöshet o. s. v. Herr Ekman tillade den gången, att han för sin del inte kunde underlåta att tillerkänna detta betraktelsesätt en verklig betydelse. Från denna utgångspunkt kom han också till den slutsatsen, att konstitutionsutskottets anmärkning i det då föreliggande fallet var befogad.

Herr Ekman ställde sig alltså på den ståndpunkten, att det är tendenserna, sådana de framträtt i oformälda skrift, som måste motverkas genom åtal. Herr statsministern kan väl inte göra på allvar gällande, att i de aktstycken, som avtryckts i konstitutionsutskottets utlåtande, det finns några andra slags tendenser än de i »soldathandboken». Varje objektiv forskare skall, om han lägger dessa skrifter sida vid sida om varandra, konstatera, att tendenserna äro precis desamma. Kunde det vara farligt för vårt försvar, att dessa icke beivrades av den socialdemokratiska justitieministern, så måste det vara, jag skulle vilja säga, ändå farligare, när de icke beivras av justitieministern i den Ekmanska ministären, ty den vänstersinnade officeren kunde möjligen finna en förklaring till socialdemokraternas ovilja mot åtal, men han mister naturligtvis fullkomligt sin tro, om han märker, att även herr Ekman är likgiltig på den punkten. Från herr Ekman egen utgångspunkt skulle alltså faran ha förstärkts just genom att herr Ekman själv haft ansvaret.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Till herr justitieministern har jag endast att säga, att den förklaring, han gav, och som skulle visa, att han icke alls vill nonchalera kammaren, den kanske inte kan tillräckligt uppskattas av kammaren, när den i själva verket innebar, att justitieministern icke hade bemödat sig om att ingå i en utförlig diskussion, eftersom han menade att vi stackars lekmän inte begripa saken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o att kammaren måtte lägga förevarande punkt till handlingarna, 2:o att berörda punkt måtte med gillande läggas till handlingarna samt 3:o att punkten måtte med ogillande läggas till handlingarna; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren lägger punkten 2) av konstitutionsutskottets memorial nr 19 gjorda anmälningar enligt § 107 regeringsformen till handlingarna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt punkten med ogillande till handlingarna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren beslutit att lägga punkten till handlingarna.

Härefter anförde:

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr förste vice talman! Det är en av de reservationsvis gjorda anmärkningarna, nämligen punkten VII, om vilken jag skulle vilja yttra några ord, då den i viss mån gäller den stad, som jag har äran att representera.

Anmärkningen avser det sätt, på vilket Kungl. Maj:t behandlat kommunala låneunderställningar. Reservanterna ha sagt, att det icke är lämpligt, att till

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

kostnaderna för upptagande av lån få användas lånemedel, såsom det skett i det exempel, som framdragits under nr 13) på sidan 27 i utskottets memorial, där det är fråga om ett av Göteborgs stad upptaget lån, vari lånekostnaderna belöpa sig till omkring 857,000 kronor. Då detta föranlett åtskilligt missförstånd och särskilt väckt uppmärksamhet i det samhälle, det gäller, och man kanske även däri funnit en anklagelse för bristande klokhet och vederhäftighet i lånepolitiken, ber jag, för att det må komma till handlingarna, att få meddela, vad detta innebär. I själva verket torde detta vara ett av stadens allra gynnsammast ordnade lån. Alla amorteringslån, som Göteborgs stad upptagit åtminstone under de senaste 30 åren, ha också innefattat en dylik post, nämligen kostnader för lånen. Man har funnit det naturligt och ingalunda orimligt, att kapitalrabatten städse har blivit inräknad i lånen och sålunda icke behövt direkt uttaxeras. Skillnaden mellan lånets nominella belopp och vad som verkligen uppburits kommer därigenom att gäldas under hela den för lånet bestämda amorteringsperioden. Detta gällde ju också ifrågavarande lån. Man beräknade i detta fall att få ett lån till en ränta av 4.5 procent, men att en kapitalrabatt skulle därvid betalas, som ungefär skulle motsvara 6.5 procent eller den summa, som här angivits som lånekostnader vid ansökningens ingivande. Nu hör det emellertid till historien, att detta lån icke anordnades på detta sätt, och att egentligen alls inga lånekostnader här förekommit. Staden fann det fördelaktigare att betala något högre ränta å lånet men utan kapitalrabatt. Ifrågavarande ännu icke använda omkring 800,000 kronor torde väl stadsfullmäktige i likhet med vad skett i liknande föregående fall komma att an hålla få taga i anspråk för framtida utgifter av sådan beskaffenhet, att de böra bestridas med amorteringslån. Jag har velat nämna detta för att visa, vad detta, som så lätt kan missförstås, verkligen innebär. Så väl Kungl. Maj:t som Göteborgs stad har uppenbarligen handlat fullt korrekt.

Jag vill också tillägga, då jag deltagit, väl icke i beslutet men delvis i behandlingen av detta ärende, att jag ansett, att man icke i konstitutionsutskottet äger förutsättningarna för eller har till uppgift att ingå på statens lånepolitik, sålunda på rent ekonomiska förhållanden, som utskottet icke äger möjlighet att överblicka.

Herr förste vice talman, det var endast denna förklaring jag velat lämna. Jag har icke något yrkande.

§ 2.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till herr **Spångberg** som yttrade: Herr talman! Enligt meddelanden i tidningspressen, sedermera bekräftade av Stockholms polismästare herr Hårleman, låg natten mellan den 7 och 8 maj så gott som hela Stockholms poliskår i beredskap i slottet, telegrafstationen och andra viktiga byggnader. Polismästaren har även meddelat, att liknande mobiliseringsåtgärder företagits många gånger förr och talar om »vissa viktiga meddelanden, som lämnats i så pass bestämd form, att han icke ansett sig kunna nonchalera dem».

Jag tar för givet, att dessa av polisen vidtagna uppseendeväckande åtgärder icke gjorts utan att högste chefen för polisväsendet, socialministern, underrättats därom.

Då jag utgår ifrån, att så är förhållandet, samt att huvudstadens polis skall vara en poliskår, som bör stå under offentlighetens kontroll, och icke en med smutsiga verktyg och medel arbetande politisk ochrana, så anser jag att regeringen själv måste bringa klarhet över dessa nyligen timade händelser.

Med anledning härav anhåller jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande spörsmål: Vilka voro motiven för polis-

mästare Hårlemans mobiliseringsåtgärder natten mellan den 7 och 8 maj detta år? *Interpellation.*
(Forts.)

Ifrågavarande anhöllan bordlades.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte en i ämnet väckt motion;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Sollefteå stad m. m.;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för biträdande föreståndarinnorna Gerda von Sydow och Kerstin Fjetterström att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i löne- och pensionsbestämmelserna för lärarpersonalen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola; och

nr 188, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående tekniska högskolan ävensom en i ämnet väckt motion; samt

från andra lagutskottet, nr 190, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1923 (nr 281) om motorfordon dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående kvalificerad majoritet vid vissa kommunala beslut;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för budgetåret 1927—1928 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vanföreanstalt i Härnösand jämte en i ämnet väckt motion;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 109, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 47, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för vissa befattningshavare vid Tumba bruk;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för restaurering och inramning av fem utav nationalmuseum till deposition i riksdagshuset föreslagna större oljefärgstavor m. m.;

nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för tryckning av register över prästeståndet och borgarståndet vid riksdagarna under perioden 1809—1866 m. m.;

nr 50, i anledning av väckt motion med vissa förslag angående värdskapet för och vården av riksdagshuset; och

nr 51, i anledning av väckt motion om anslag till beredande av pension åt vissa icke rättsbildade domsagobiträden;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande förbud att sprida efterbildning av penningssedel;

andra lagutskottets memorial, nr 31, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande andra lagutskottets utlåtande nr 28 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande av större möjlighet för skoldistrikt att vid minskning av antalet barn indraga skolor eller skolavdelningar.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Ovanmyra	under	5 dagar fr. o. m. den	12 maj,
» <i>Månsson</i> i Erlandsro	»	5 » » »	13 »
» <i>Larson</i> i Tönnersa	»	5 » » »	12 »
» <i>Jensen</i>	»	4 » » »	13 »
» <i>Borggren</i>	»	4 » » »	12 »
» <i>Borg</i>	»	den 14 maj,	
» <i>Heiding</i>	»	3 dagar fr. o. m. den	13 maj,
» <i>Jeppsson</i>	»	5 » » »	13 »
» <i>Ahl</i>	»	2 » » »	12 »
» <i>Hedin</i>	»	4 » » »	14 »
» <i>Jansson</i> i Falun	»	2 » » »	12 »
» <i>Lindley</i>	»	3 » » »	13 » och
» <i>Osberg</i>	»	4 » » »	12 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.5 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Hellström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutad konvention rörande ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar m. m.; och

nr 251, med förslag till lag angående rätt för Konungen att utfärda vissa föreskrifter rörande fisket inom Torne älvs fiskeområde.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs herr *Spångbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa spörsmål angående motiven för vissa av polisen i Stockholm natten mellan den 7 och den 8 maj vidtagna åtgärder; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 105—109, bankoutskottets utlåtanden nr 46—51, samt första lagutskottets utlåtanden nr 39 och 40.

§ 5.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial, nr 31, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande andra lagutskottets utlåtande nr 28 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 6.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 7.

Ordet lämnades härpå till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig föreslå, att kammaren ville besluta, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden uppföra första lagutskottets utlåtande nr 37 och första lagutskottets memorial nr 38 närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 65.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 189, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jansson* i Edsbäcken under den 14 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.